

รายงาน

สถานการณ์คุณธรรม ปี 2565 และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต

Situation Report on Morality in Thailand in 2022
and Moral Issues for the Futures

รายงานสถานการณ์คุณธรรม ปี 2565

และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต

Situation Report on Morality in Thailand in 2022

and Moral Issues for the Futures

คำนำ

รายงานสถานการณ์คุณธรรม ปี 2565 และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคต (Situation Report on Morality in Thailand in 2022 and Moral Issues for the Futures) ได้รับการสนับสนุนจาก ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมบนฐานของความรู้และข้อมูล และมีบทบาทในการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมความดี และการสร้างเสริมพลังต้นทุนชีวิตในสังคมไทย

รายงานสถานการณ์คุณธรรม ปี 2565 ฉบับสมบูรณ์นี้ แบ่งการนำเสนอเนื้อหาสาระและข้อค้นพบ ออกเป็น 4 บท ประกอบด้วย บทที่ 1 ประมวลสถานการณ์คุณธรรมและต้นทุนชีวิต ปี 2565 บทที่ 2 แนวคิด เครื่องมือและดัชนีชี้วัดคุณธรรมในสังคมไทย บทที่ 3 ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม และบทที่ 4 บทวิเคราะห์เบื้องต้น : มิติของคุณธรรมสำหรับอนาคตในสังคมร่วมสมัย และสิ่งที่จะดำเนินการในระยะต่อไป

ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สถานการณ์และปรากฏการณ์ด้านคุณธรรม และต้นทุนชีวิตในสังคมไทย ที่คณะวิจัยได้ติดตามรวบรวม นำมาวิเคราะห์ / สังเคราะห์ จะเป็นองค์ความรู้ที่จะช่วยสร้างความเข้าใจ ต่อสถานการณ์ด้านคุณธรรมและต้นทุนชีวิตของสังคมไทยที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการ เปิดประเด็นพูดคุยกันในสังคม เพื่อให้การนิยามความหมายคำว่า “คุณธรรม” สามารถขยายขอบเขตได้กว้างขวาง กว่าคุณธรรมพื้นฐาน 5 มิติหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีความท้าทาย เปลี่ยนแปลง และ หลากหลายในปัจจุบัน การเปิดพื้นที่หรือเปิดโอกาสให้ผู้คนหลากหลายสถานะ หลากหลายวัย ได้มีส่วนร่วมคิด ร่วม ตั้งคำถาม และร่วมกันให้นิยามความหมายคุณธรรม จึงน่าจะเป็นโอกาสสำคัญที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนสังคม คุณธรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่ในระดับปฏิบัติ ตลอดจนการยกระดับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้ ไปใช้ประโยชน์ใน การจัดทำข้อเสนอระดับนโยบายต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กันยายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1	
ประมวลสถานการณ์คุณธรรมและต้นทุนชีวิต ปี 2565	1
1.1 สถานการณ์คุณธรรม 5 มิติ	2
(สถานการณ์ปัจจุบัน-ความเชื่อมต่อระหว่าง พ.ศ. 2564 -2565)	
1.2 สถานการณ์พลังต้นทุนชีวิต 5 ด้าน	31
1) นิยามและความหมาย และการนำเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตไปใช้	31
2) สถานการณ์ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย: การสำรวจต้นทุนชีวิต 12 ปี	36
3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการสำรวจอื่น ๆ ที่สะท้อนพลังต้นทุนชีวิตของเด็ก	39
และเยาวชน	
บทที่ 2	
แนวคิด เครื่องมือและดัชนีชี้วัดคุณธรรมในสังคมไทย	54
ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	54
1) แผนแม่บทคุณธรรม นิยามและองค์ประกอบคุณธรรม 5 มิติ/ด้าน	54
2) แนวคิดคุณธรรมร่วมสมัย	61
2.1) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับคุณธรรม	61
(moral reasoning, moral reflexivity)	
2.2) คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (moral relativism)	62
2.3) คุณธรรมเชิงบริบูรณ์ (moral absolutism)	63
2.4) ความขัดแย้ง/ความไม่เห็นด้วยในเรื่องคุณธรรม	65
(moral disagreement, moral conflict)	
2.5) ความเพิกเฉย/ความเฉื่อยชาเรื่องคุณธรรม	66
(moral complacency, moral laziness)	
ตอนที่ 2 เครื่องมือและตัวชี้วัด	69
1) เครื่องมือวัดคุณธรรม	69
2) เครื่องมือวัดต้นทุนชีวิต	76
3) แบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร	82
4) เครื่องมือและตัวชี้วัดที่สำคัญในประเทศไทยอื่น ๆ	84

บทที่ 3	ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม	86
	เกริ่นนำ: บริบทโลก และบริบทสังคมไทยที่ส่งผลต่อสถานการณ์ด้านคุณธรรม	86
	ตอนที่ 1 การต่อยอดความดีงามในสังคมด้วยคุณธรรม	88
	<i>“พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม”</i>	
	- ปรากฏการณ์และสถานการณ์ไตรมาสที่ 1 (เดือนมกราคม-มีนาคม)	88
	- ปรากฏการณ์และสถานการณ์ไตรมาสที่ 2 (เดือนเมษายน-มิถุนายน)	91
	- ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม (จำแนกตามมิติ)	93
	ตอนที่ 2 คุณธรรมที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น	113
	<i>“คุณธรรมร่วมสมัย : คุณธรรมปลายเปิด-สะพานคุณธรรม”</i>	
	1) แนวคิดจิตสาธารณะกับการบริจาค	113
	2) แนวคิดเรื่องกตัญญู การเคารพผู้อาวุโส	114
	3) หลากมุมมองต่อแนวคิดเรื่องกตัญญู และคดีอุทลุม	116
	4) แนวคิดเรื่องความเท่าเทียม สิทธิเสรีภาพ และความหลากหลายทางเพศ	118
บทที่ 4	บทวิเคราะห์เบื้องต้น: ประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคตในสังคมร่วมสมัย	126
	รายชื่อคณะวิจัย	133

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1-1	จำนวนการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2558-2562 (ตามช่วงอายุ)	28
ตารางที่ 1-2	ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย	34
ตารางที่ 1-3	ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตของฉบับเด็กและผู้ปกครอง	41
ตารางที่ 2-1	คุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564)	57

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 1-1	ผลการสำรวจคุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี	5
ภาพที่ 1-2	หนี้สินครัวเรือน GDP (ไม่ปรับตามฤดูกาล) /หนี้สินครัวเรือนไทยไตรมาสที่ 4 ปี 2564	7
ภาพที่ 1-3	น้ำมันแพงกับผลกระทบต่อประชาชนที่ได้รับ โดยกรุงเทพโพล	8
ภาพที่ 1-4	ความหนักใจของคนไทย ณ วันนี้ โดยสวนดุสิตโพล	9
ภาพที่ 1-5	แนวโน้มหนี้ครัวเรือนไทย ปี 2565	10
ภาพที่ 1-6	สถานการณ์ความเปราะบางด้านภาวะการเงินของครัวเรือน โดยศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี	16
ภาพที่ 1-7	การใช้เวลาเพื่อกิจกรรมสาธารณะผ่านธนาคารจิตอาสา	22
ภาพที่ 1-8	ขอประมาณการรายได้ที่คนหางานในต่างประเทศส่งกลับ ปี พ.ศ. 2565	23
ภาพที่ 1-9	สถิติผู้สูงอายุ สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน มกราคม 2565	25
ภาพที่ 1-10	การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ	25
ภาพที่ 1-11	แผนภูมิเปรียบเทียบการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2558-2562 (ตามช่วงอายุ)	28
ภาพที่ 1-12	สาเหตุการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุ	29
ภาพที่ 1-13	บริษัทที่มีนโยบายรับผู้สูงอายุ-ผู้เกษียณเข้าทำงาน	31
ภาพที่ 1-14	ต้นทุนชีวิต=พลังสร้างภูมิคุ้มกัน	32
ภาพที่ 1-15	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (แผนภาพ)	37
ภาพที่ 1-16	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (กราฟ)	37
ภาพที่ 1-17	เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (กราฟ)	39
ภาพที่ 1-18	นักเรียนที่ประสบปัญหาการเรียน (ไม่มีฟ้าและอุปกรณ์)	46
ภาพที่ 1-19	เยาวชนถูกทำร้ายจิตใจด้วยวาจาในสื่อออนไลน์	47
ภาพที่ 1-20	ความเชื่อมั่นของเยาวชนไทยต่ออนาคตที่ยั่งยืน	49
ภาพที่ 2-1	คุณธรรม 5 ด้าน/มิติ และองค์ประกอบที่สำคัญ (ศูนย์คุณธรรม, 2565)	50

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2-2	องค์ประกอบของการให้เหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุนาวิน,2526)	62
ภาพที่ 2-3	กรอบแนวคิดการวิจัย/การพัฒนาเครื่องมือ/ตัวบ่งชี้คุณธรรม (ศุภชัยคุณธรรม,2654)	70
ภาพที่ 2-4	เกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี	76
ภาพที่ 2-5	มาตรฐานคุณธรรม 5 ด้าน	83
ภาพที่ 4-1	แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดผลสำเร็จที่ระบุในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมฯ	128
ภาพที่ 4-2	แสดงการขยายขอบเขตความหมายของคุณธรรม ซึ่งเมื่อมองถูกทีกรอบ ให้แคบลง เราจะมองข้ามความดีงามที่เชื่อมโยงจากคุณธรรมนี้	129

บทที่ 1

ประมวลสถานการณ์คุณธรรมและต้นทุนชีวิต ปี 2565

ข้อมูลด้านบริบททางเศรษฐกิจและสังคมไทย ตามที่มีการรายงานไว้ใน “รายงานภาวะทางสังคมไทย ไตรมาสที่ 1 (เดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2565)” โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช., 2565) มีผลสำรวจที่สำคัญที่บ่งชี้ถึงคุณธรรม และต้นทุนชีวิตของประชาชนชาวไทยในภาพรวม ดังนี้

ด้านแรงงานหรือสถานการณ์การทำงาน พบว่าการจ้างงานมีการขยายตัวทั้งในและนอกภาคเกษตร จำนวนชั่วโมงการทำงานมีการปรับตัวดีขึ้น อัตราการว่างงานลดลงต่ำสุด นับตั้งแต่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19

ด้านหนี้สินครัวเรือนในไตรมาสปี 2564 ยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ขณะที่คุณภาพสินเชื่อปรับตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องติดตามความสามารถในการชำระหนี้ครัวเรือน เนื่องจากรายได้ของแรงงานยังไม่ฟื้นตัว ดังนั้น ครัวเรือนจึงยังมีความเปราะบางทางการเงิน เนื่องจากต้องเผชิญกับเศรษฐกิจที่หดตัวมานาน และค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

ด้านสุขภาพ พบว่า ภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังโดยรวมลดลงในทุกโรค เนื่องจากประชาชนยังคงดูแลตนเองและมีการใส่หน้ากากอนามัยอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งภาวะความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตมีแนวโน้มดีขึ้น

ด้านคดีอาญาโดยรวมลดลง แต่ยังคงต้องติดตามการบำบัดผู้ติดเสพยาโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอาการทางจิต รวมทั้งการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง และการป้องกันการกระทำผิดทางอุบัติเหตุจราจรทางบก แม้ช่วงนี้จะมีจำนวนผู้เสียชีวิตลดลง แต่ก็ต้องเฝ้าระวังเมื่อสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายและการเดินทางเริ่มกลับมาเป็นปกติ

ด้านสถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญในไตรมาสที่ 1 พบประเด็นสำคัญที่สะท้อน “พลังต้นทุนชีวิต: ด้านพลังปัญญา” ที่อ่อนแอลง คือ ภาวะการเรียนรู้ถดถอยจากสถานการณ์ COVID-19 ที่ส่งผลให้เด็กสูญเสียการเรียนรู้ และเด็กจำนวนมากมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา

นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัญหาสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อประชาชนในสังคมเป็นจำนวนมาก คือ “ปัญหาการหลอกลวงยุคดิจิทัล” การถูกหลอกลวงผ่านการสื่อสารสมัยใหม่ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีรูปแบบที่ซับซ้อน/หลากหลายมากขึ้น ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาคนไทยจำนวนมากมีประสบการณ์ถูกหลอก และมีผู้ตกเป็นเหยื่อสูญเสียเงินจำนวนมากด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนรู้เท่าทันและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการปัญหาของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้วย

สำหรับการประมวลสถานการณ์คุณธรรมและต้นทุนชีวิตในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้สืบค้น รวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่สามารถบ่งชี้สถานการณ์คุณธรรมและต้นทุนชีวิตในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 สถานการณ์คุณธรรม 5 มิติ

สถานการณ์ปัจจุบัน¹ (ความเชื่อมต่อระหว่าง พ.ศ. 2564 -2565)

ข้อมูลจากงานวิจัยและสถิติที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถสะท้อนสถานการณ์ด้านคุณธรรม 5 ด้าน/มิติ ในช่วงเวลาปัจจุบันมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี

ผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม 5 ด้าน ประกอบด้วย“พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะ กตัญญู” ตามที่ศูนย์คุณธรรม ได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณธรรมขึ้น และได้ทำการวัดในกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี (ศูนย์คุณธรรม,2565) คณะผู้วิจัยจึงขออ้างอิงนิยามความหมายคุณธรรมในแต่ละด้าน/มิติ ตามที่ปรากฏในรายงานการวิจัยดังกล่าว ซึ่งได้มีการให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

คุณธรรมด้านพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตผ่านกระบวนการคิดและการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ด้วยความพอดี พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่เบียดเบียนหรือทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเตรียมพร้อมรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตบนพื้นฐานของความดี โดยสามารถวัดความพอเพียงได้จาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล และ 3) ภูมิคุ้มกัน โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีในการใช้ชีวิตที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความมีเหตุผล หมายถึง กระบวนการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการกระทำ

3) ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การวางแผนการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และการเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

คุณธรรมด้านวินัยรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับและการประพฤติปฏิบัติตน ตามบรรทัดฐานทางสังคม สามารถกำกับตนเองทั้งความคิดและการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ทั้งนี้ สามารถวัดความมีวินัยรับผิดชอบได้จาก 4

¹ รวบรวมข้อมูลที่พบทั้งในปี พ.ศ. 2565 และพ.ศ. 2564 ที่ยังไม่ถูกนำมาอ้างอิงในการจัดรายงานสถานการณ์คุณธรรมปีที่ผ่านมา

องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม 2) การควบคุมตนเอง 3) การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน และ 4) การยอมรับผลการกระทำของตน โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1) การยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง การแสดงออกถึงการยอมรับ และการประพฤติปฏิบัติตามวิถีประชา จารีต และกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคลอื่นจะนำไปสู่สังคมที่มีระเบียบ และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและปกติสุข

2) การควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถในการกำกับตนเองทั้งความคิด และการกระทำให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อนำตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

3) การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุผลที่ตรงเวลา ตามบทบาทหน้าที่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

4) การยอมรับผลการกระทำของตน หมายถึงการยอมรับผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งผลในทางบวก ทางลบ รวมถึงข้อผิดพลาด และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

คุณธรรมด้านสุจริต หมายถึง การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นตามแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ตรงไปตรงมา สำนึกรู้ รวมถึงปฏิเสธการกระทำที่ไม่ถูกต้องอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การระอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง 2) การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ และ 3) การยืนหยัดในความถูกต้อง โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1) การระอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หมายถึง การแสดงความรู้สึกไม่สบายใจ รังเกียจอาย กระดากในใจตน ไม่กล้าทำสิ่งผิดกฎระเบียบไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น

2) การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ หมายถึง การกระทำในสิ่งที่ตรงไปตรงมา รักษาความสัตย์ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบ และไม่ยึดผลประโยชน์อันมิชอบของตนเองและพวกพ้องเพียงฝ่ายเดียว

3) การยืนหยัดในความถูกต้อง หมายถึง การแสดงออกหรือการสนับสนุนความคิด การกระทำที่ถูกต้อง ตามกฎ และต่อต้านการทุจริตด้วยความกล้าหาญ แม้ว่าจะมีความยากลำบากหรืออุปสรรคขัดขวาง

คุณธรรมด้านจิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เอาใจใส่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยสามารถวัดจิตสาธารณะได้จาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จิตอาสา 2) สำนึกสาธารณะ และ 3) การเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1) จิตอาสา หมายถึง การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

2) สำนักสาธารณะ หมายถึง การตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุขสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลรักษา โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

3) การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง การอุทิศร่างกาย สติปัญญา ทรัพย์สิน และเวลา เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่นโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

คุณธรรมด้านกตัญญู หมายถึง การแสดงออกถึงการสำนึก การเคารพนับถือ และการตอบแทนในความดีที่ตนเองหรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นการแสดงออกในทางที่ดีเมื่อมีโอกาส และจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิ์ผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือได้รับผลกระทบในทางเสียหาย โดยสามารถวัดความกตัญญูได้จาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสำนึกในความดี 2) การเคารพความดีและ 3) การตอบแทนความดี โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

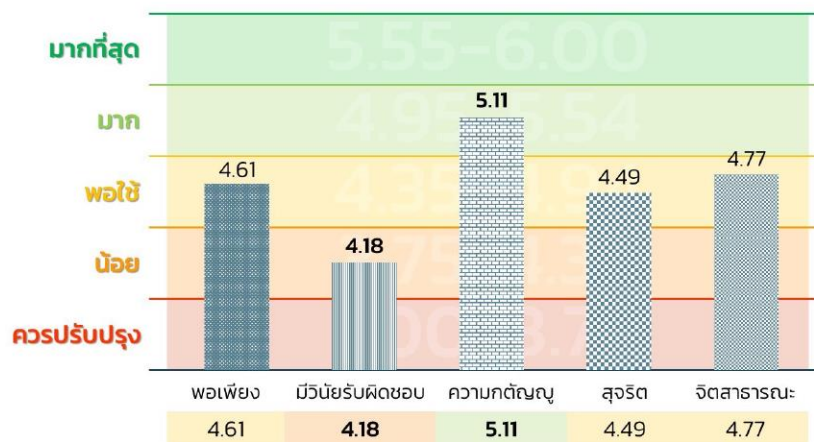
1) การสำนึกในความดี หมายถึง การเห็นคุณค่า รู้สึกขอบคุณ คิดในทางบวก หรือมีทัศนคติที่ดีต่อคุณความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้กระทำหรือได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

2) การเคารพความดี หมายถึง การชื่นชม ยกย่อง ให้เกียรติ ในความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง โดยแสดงออกด้วยความสุภาพ เหมาะสม

3) การตอบแทนความดี หมายถึงการประพฤติตนในทางที่ดี เมื่อมีโอกาส โดยไม่ละเมิดสิทธิ์ หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพื่อแสดงความขอบคุณความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

ผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี ตามนิยามความหมายข้างต้น จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8,009 คนทั้ง 6 ภูมิภาค พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59) สถานภาพโสด (ร้อยละ 49.96) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 51.1) ศาสนาพุทธ (ร้อยละ 77.7) ผู้ตอบแบบวัดคุณธรรม 5 ด้าน ครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ โดยประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานราชการมากกว่ากลุ่มสาขาอาชีพอื่น (ร้อยละ 30.6) และกระจายทุกภูมิภาค เป็นผู้ตอบที่อาศัยอยู่ภาคใต้มากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ (ร้อยละ 29.7)

ในภาพรวมกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี มีคุณธรรม 5 ด้านอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาคุณธรรมพื้นฐานแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับน้อยถึงระดับมาก โดยคุณธรรมด้าน “ความกตัญญู” อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 5.11 จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน ขณะที่คุณธรรมด้าน “วินัยรับผิดชอบ” อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.18 โดยคุณธรรมด้าน “จิตสาธารณะ” “พอเพียง” และ “สุจริต” อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.77, 4.61 และ 4.49 ตามลำดับ (ศูนย์คุณธรรม,2565)

ภาพที่ 1-1 ผลการสำรวจคุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี

ทั้งนี้ เมื่อจำแนกพิจารณาผลการสำรวจเป็นรายด้าน/มิติ ร่วมกับปัจจัยด้านต้นทุนชีวิตที่ส่งผลต่อคุณธรรม สามารถสรุปผลการสำรวจและข้อเสนอแนะสำคัญตามดัชนีชี้วัดคุณธรรมได้ดังนี้

ด้านพอเพียง คุณธรรมของคนไทยช่วงอายุนี้อยู่ในระดับพอใช้ ในมิติของความมีเหตุผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และปัจจัยทุนชีวิตในมิติพลังตัวตน พลังครอบครัวและพลังชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมพอเพียงสูงที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ครอบครัวและคนวัยทำงาน ควรมีการส่งเสริมคุณธรรมด้านพอเพียง ผ่านระบบกิจกรรมการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนสังคม และมีการสร้างแรงจูงใจ หรือการให้รางวัลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชนสังคม องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อ มีการสร้างความตระหนักถึงความพอเพียง หลักคิด ความมีเหตุผล ผ่านสื่อสังคมเน้นย้ำให้กลุ่มคนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ

ด้านวินัยรับผิดชอบ คุณธรรมของคนไทยช่วงอายุนี้อยู่ในระดับน้อย ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดคุณธรรมที่มีผลการประเมินต่ำที่สุด โดยเฉพาะในมิติของการควบคุมตนเองมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และปัจจัยทุนชีวิตในมิติพลังตัวตน พลังครอบครัวและพลังชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมวินัยรับผิดชอบสูงที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ครอบครัวและคนวัยทำงาน ควรเน้นการส่งเสริมการสร้างวินัยรับผิดชอบผ่านระบบครอบครัว ชุมชนและสังคมในที่ทำงาน สถาบัน อีกทั้งครอบครัวควรตระหนักถึงการส่งเสริมการพัฒนาการควบคุมตนเองของสมาชิกในครอบครัวผ่านการเป็นแบบอย่าง หรือกิจกรรมที่มีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน หน่วยงานระดับชุมชนหรือองค์กรที่ทำงานอาจมีระบบการสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมสะท้อนแลกเปลี่ยนมุมมองภาระหน้าที่ในองค์กรชุมชน

ด้านสุจริต คุณธรรมของคนไทยช่วงอายุนี้อยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาในรายมิติ พบว่า การยื่นหยัดในความถูกต้องมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และปัจจัยต้นทุนชีวิต ทั้ง 5 พลัง คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังที่ทำงาน พลังชุมชน และพลังเพื่อนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมสุจริต ซึ่งเห็นได้ว่า ทั้ง 5 พลัง มีความสำคัญต่อการ

ส่งเสริมคุณธรรมด้านสุจริต โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับกับการส่งเสริมคุณธรรมให้กับกลุ่มคนวัยทำงานเกิดความรู้สึกดีมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรสร้างระบบวิธีชีวิตสุจริตในกลุ่มคนวัยทำงานที่เป็นระบบขององค์กรที่ทำงาน ครอบครัว ชุมชนและสังคมผ่านกิจกรรม โครงการการสร้างการเป็นแบบอย่างของความรู้สึกดี ส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรกล้าแสดงออกหรือการสนับสนุนความคิด การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และต่อต้านการทุจริตด้วยความกล้าหาญ

ด้านจิตสาธารณะ คุณธรรมของคนไทยช่วงอายุนี้อยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาในรายมิติ พบว่า จิตอาสาเป็นมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และปัจจัยทุนชีวิตในมิติพลังตัวตน และพลังครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมจิตสาธารณะสูงที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มคนวัยทำงานและสถาบันครอบครัวควรส่งเสริมจิตอาสาผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจ ไม่บังคับสมาชิกในครอบครัวหรือองค์กร อาจเริ่มสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการทำประโยชน์ให้ต่อผู้อื่นหรือองค์กรก่อน โดยมีระบบการสร้างแรงบันดาลใจหรือตัวแบบที่ดีผ่านสื่อสังคม

ด้านกตัญญู คุณธรรมของคนไทยช่วงอายุนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดคุณธรรมด้านเดียวที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก และ เมื่อพิจารณาในรายมิติ พบว่า การเคารพความดีเป็นมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และปัจจัยทุนชีวิตในมิติพลังตัวตน พลังครอบครัว พลังที่ทำงานและพลังชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมกตัญญูสูงที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กลุ่มคนวัยทำงาน การพัฒนาครอบครัว องค์กรที่ทำงาน และชุมชน ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการเคารพความดี การชื่นชม การยกย่อง และให้เกียรติสมาชิกในองค์กร ที่ทำงาน ครอบครัว หรือชุมชน ในความดีที่สมาชิกได้ปฏิบัติหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเพื่อเป็นแบบอย่างให้สมาชิกในองค์กร ครอบครัว ชุมชน ได้เรียนรู้ องค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อ มีการสร้างความตระหนักถึงการยกย่องผู้ที่ดีหรือทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ผ่านสื่อสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เห็นแบบอย่างที่ดี

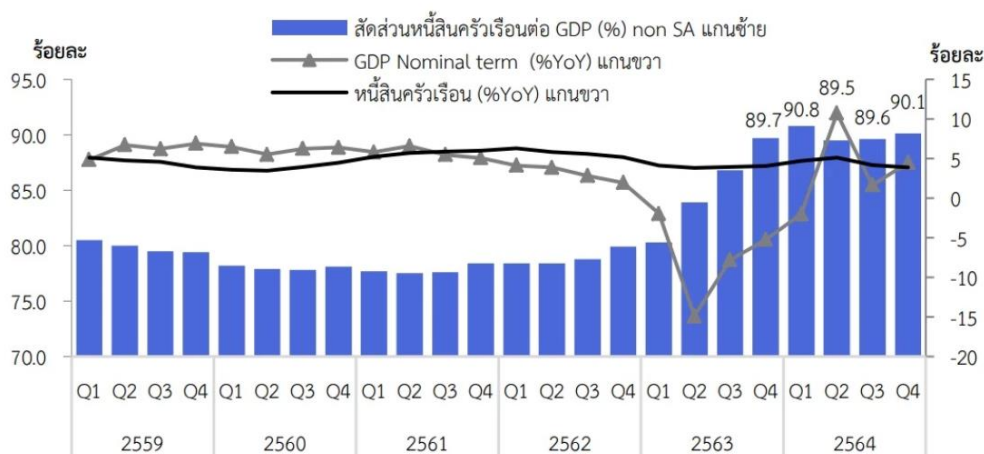
2) ผลการสำรวจอื่น ๆ ที่สะท้อนสถานการณ์คุณธรรม 5 ด้าน/มิติ ของประชาชนในภาพรวม มีรายละเอียดจำแนกตามมิติคุณธรรม ดังนี้

มิติพอเพียง (หนี้สินครัวเรือน แรงงานย้ายถิ่น)

จากความหมายที่มีการให้นิยาม ความพอเพียง ตามที่ปรากฏในเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม,2565) คณะผู้วิจัยนำเสนอภาพการตีความ “พอเพียง” ออกมาในบริบททั้งเชิงบวกและลบดังต่อไปนี้

- ปัญหาหนี้สินครัวเรือนคนไทย นับเป็นหนึ่งในเรื่องสำคัญที่คอยก่อกวนการดำรงชีวิตให้เกิดความยากลำบากมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจำนวนหนี้สินของครัวเรือนไทยปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลหนี้สินครัวเรือนไทยในไตรมาสที่ 4 ปี 2564 แม้ว่าหนี้เสียภาคครัวเรือนจะมีสัดส่วนลดลง โดยมีมูลค่า 14.58 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 3.9 ชะลอลงจากร้อยละ 4.2 จากไตรมาสก่อนหน้าโดยสัดส่วนหนี้สินครัวเรือนต่อ GDP อยู่ที่ร้อยละ 90.1 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 2 ไตรมาสก่อนหน้า ทั้งนี้มีประเด็นที่เป็นความเสี่ยงต่อความสามารถในการชำระหนี้ เนื่องจากครัวเรือนไทยมีฐานะการเงินที่เปราะบางมากขึ้น จากการต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่หดตัวอย่างยาวนาน ทำให้ครัวเรือนโดยเฉพาะกลุ่มรายได้น้อยมีสภาพคล่องต่ำ ขณะเดียวกันยังพบข้อมูลอีกว่า รายได้ครัวเรือนยังไม่ฟื้นตัว แม้การจ้างงานจะเพิ่มขึ้นแต่ชั่วโมงการทำงานยังไม่กลับมาสู่ภาวะปกติ รวมทั้งผู้เสมือนว่างงานยังมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งค่าครองชีพปรับตัวสูงขึ้นจากอัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้น ทำให้ครัวเรือนอาจมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการชำระหนี้ โดยเฉพาะกลุ่มลูกหนี้สินเชื่อรถยนต์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2565)

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย และ สศช.

ภาพที่ 1-2 หนี้สินครัวเรือน GDP (ไม่ปรับตามฤดูกาล) /หนี้สินครัวเรือนไทยไตรมาสที่ 4 ปี 2564

จากภาพที่ 1-2 พบว่าหนี้สินครัวเรือนในไตรมาสสี่ ปี 2564 ยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90.1 ต่อ GDP ด้านคุณภาพ ในขณะเดียวกันยังมีผลการสำรวจสำคัญ ที่สะท้อนความเปราะบางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น

- ครัวเรือนที่เป็นหนี้มีสัดส่วนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 51.5 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 45.2 ในปี 2562
- รายได้ของครัวเรือนยังมีการขยายตัวต่ำกว่าการขยายตัวของหนี้สิน
- จำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนในปี 2564 อยู่ที่ 205,679 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.4 เมื่อเทียบกับหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ 164,005 บาท ในปี 2562
- รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในช่วงเวลาเดียวกันเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 5.1

- จำนวนเงินฝากต่อบัญชีที่มีมูลค่าต่ำกว่า 100,000 บาทมีแนวโน้มลดลง เป็นต้น

ทั้งนี้ ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 พบการสำรวจที่สะท้อนว่าสถานการณ์ด้านค่าครองชีพในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อความหนักใจและส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจในครัวเรือนอย่างมาก ดังนี้

ผลสำรวจของกรุงเทพโพลล์ โดยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เรื่อง “น้ำมันแพงกับผลกระทบที่ประชาชนได้รับ” โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,123 คน เมื่อวันที่ 14-16 มีนาคม ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 84.1 ระบุว่าน้ำมันที่มีราคาแพงส่งผลกระทบคือ ทำให้ต้องจ่ายค่าน้ำมันเพิ่มขึ้น มีค่าเดินทางเพิ่มขึ้น มีเงินเหลือเก็บลดลง นอกจากนี้ ประชาชนร้อยละ 76.7 ยังมีความกังวลต่อปัญหาที่จะสืบเนื่องหากราคาน้ำมันยังแพงอยู่คือ ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคในท้องตลาดอาจแพงขึ้นอีก รองลงมาร้อยละ 11.1 คือเกิดการกักตุน ยืมสินเพิ่มขึ้น และร้อยละ 5.5 คือ เกิดการก่ออาชญากรรม ขโมยน้ำมัน การลักลอบขนน้ำมันเถื่อน

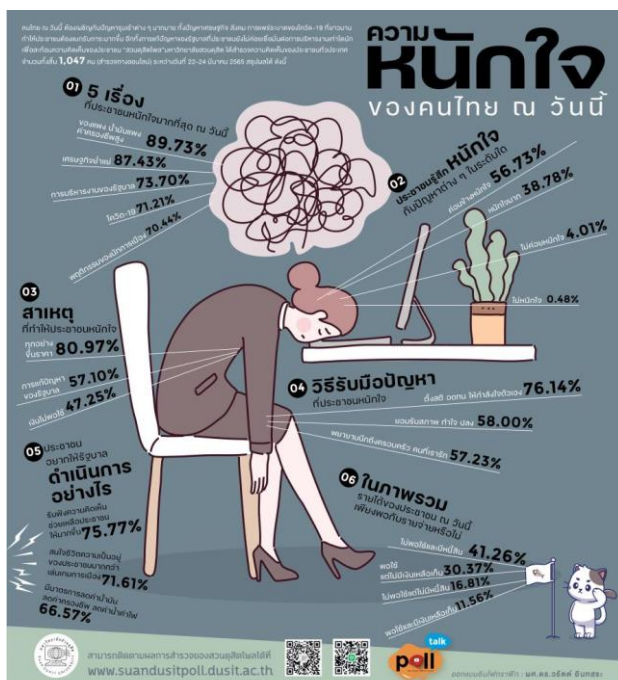

ภาพที่ 1-3 น้ำมันแพงกับผลกระทบที่ประชาชนได้รับ โดยกรุงเทพโพลล์

(ที่มา: <https://www.infoquest.co.th/>)

ด้าน“สวนดุสิตโพล” สำรวจเมื่อ 22-24 มีนาคม 2565 กลุ่มตัวอย่าง 1,047 คน พบว่า เรื่องที่ประชาชนหนักใจมากที่สุด คือ ของแพง น้ำมันแพง ค่าครองชีพสูง ร้อยละ 89.73 โดยรู้สึกค่อนข้างหนักใจกับปัญหาต่าง ๆ ร้อยละ 56.73 และหนักใจมาก ร้อยละ 38.78 สาเหตุที่ทำให้หนักใจ คือ ทุกอย่างขึ้นราคา ร้อยละ 80.97

ในภาพรวมรายได้ของประชาชน ณ วันนี้ไม่พอใช้และมีหนี้สิน ร้อยละ 41.26 โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ยาวนาน ได้ส่งผลกระทบต่อให้ประชาชนมีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

ภาพที่ 1-4 ความหงิกใจของคนไทย ณ วันนี้ โดยสวนดุสิตโพล

(ที่มา: <https://www.infoquest.co.th/>)

ทั้งนี้ ข้อมูลที่สะท้อนว่า สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน นับเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต เป็นสภาวะที่บีบคั้นหรือเงื่อนไขจำเป็นที่ไม่เอื้อต่อการมีคุณธรรมในมิติพอเพียง ดังปรากฏในการรายงานของ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2565) “เผยสัดส่วนหนี้ครัวเรือนไทยปี 64 ชัยขึ้นมาที่ 90.1% ต่อจีดีพี ดันยอดค่างเงินกู้ยืมของภาคครัวเรือนเติบโตต่อเนื่องที่ 3.9% อยู่ที่ 14.58 ล้านล้านบาท สูงกว่าเศรษฐกิจที่เติบโตช้ากว่า” สำหรับแนวโน้มในปี 2565 ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ประเมินว่า สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อจีดีพีอาจชะลอลงมาที่กรอบร้อยละ 86.5-88.5 เนื่องจากมูลค่าจีดีพีโตสูงตามภาวะเงินเฟ้อ แต่ประเด็นหนี้สูงยังคงเป็นปัจจัยฉุดรั้งการบริโภคของครัวเรือน โดยคาดว่าสัดส่วนหนี้ครัวเรือนไทยจะยังคงทรงตัวอยู่ในระดับสูงในกรอบประมาณการที่ ร้อยละ 86.5-88.5 ต่อจีดีพีในปี 2565 โดยมีค่ากลางกรณีพื้นฐานที่ร้อยละ 87.5 ต่อจีดีพี ซึ่งแม้สัดส่วนดังกล่าวจะลดลงเมื่อเทียบกับระดับร้อยละ 90.1 ต่อจีดีพี ณ สิ้นปี 2564 แต่ก็ยังนับว่าเป็นสัดส่วนหนี้ครัวเรือนที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับสาเหตุสำคัญที่ทำให้สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อจีดีพีย่อตัวลงมานั้น มาจากการที่จีดีพี ณ ราคาประจำปี หรือ Nominal GDP มีแนวโน้มเติบโตสูงจากผลของภาวะเงินเฟ้อที่เร่งตัว ไม่ได้เป็นผลมาจากหนี้สินของครัวเรือนที่ปรับลดลง

แนวโน้มหนี้ครัวเรือนไทย ปี 2565

KResearch

	2562	2563	2564	2565 f
หนี้ครัวเรือน (% ต่อจีดีพี)	79.9	89.7	90.1	87.5 (86.5-88.5)

ที่มา: ธปท. สศช. และคาดการณ์โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย

ภาพที่ 1-5 แนวโน้มหนี้ครัวเรือนไทย ปี 2565

(ที่มา: <https://www.prachachat.net/finance/news-901650>)

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยอดคงค้างหนี้ครัวเรือนไทยในปี 2565 จะยังคงเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวในกรอบจำกัด ย่อมทำให้ประชาชน/ครัวเรือนรายย่อยยังคงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาเงินกู้มาเสริมสภาพคล่องหรือเป็นเงินทุนหมุนเวียนในระยะสั้น

- สถานการณ์คุณธรรมกับความพอเพียง: กรณีแรงงานย้ายถิ่น

“การเดินทางครั้งใหม่ บนเส้นทางเศรษฐกิจชุมชน ของแรงงานคืนถิ่น” ผลการสำรวจข้อมูลการเคลื่อนย้ายแรงงานสุทธิจากระบบโทรศัพท์มือถือ และการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2565 มีประชากรคืนถิ่นจำนวน 1.7 ล้านคน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าช่วงก่อนโควิด-19 ถึง 3.7 เท่า โดยส่วนใหญ่ย้ายออกจากพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ กรุงเทพฯ ชลบุรี และภูเก็ต กลับสู่ภูมิลำเนาในหลายจังหวัดทั่วทุกภูมิภาค ในจำนวนนี้มีประมาณ 6 แสนคนที่มีอายุระหว่าง 15-29 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สามารถปรับตัวและสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ได้ค่อนข้างดี มีความเป็นไปได้สูงว่าแรงงานคืนถิ่นส่วนหนึ่งมีแนวโน้มที่จะอยู่ในภูมิลำเนาเดิมของตนนานกว่าปกติหรืออย่างถาวร เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดที่ไม่แน่นอน และสถานการณ์ด้านค่าครองชีพในเขตเมืองที่ปรับเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้แรงงานเลือกที่จะหางานทำและสร้างอาชีพในบ้านเกิดของตนต่อไปอีกระยะหนึ่ง เนื่องจากการหางานและการกลับเข้าเป็นแรงงานในภาคธุรกิจในระบบทำได้ยากขึ้น

ข้อมูลด้านยอดขายอสังหาฯ ในพื้นที่ต่างจังหวัดที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่การประกาศใช้มาตรการล็อกดาวน์ในปี 2563 อาจสนับสนุนและชี้ให้เห็นว่าการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของแรงงานนั้น มีแนวโน้มที่จะเป็นการกลับไปสร้างงานสร้างอาชีพ และการเป็นผู้ประกอบการรายย่อยในภูมิลำเนาของตน ซึ่งนับเป็นความพยายามที่จะปรับตัวด้วยการพลิกวิกฤตเป็นโอกาส จากแนวคิดที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง กลุ่มอาชีพสำคัญที่เกิดขึ้น จำแนกได้ดังนี้ (ณิศนงค์กุลนาถศิริ และวรวัชร ธรรมนตรี, 2565)

- (1) กลุ่มแรงงานที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี หันมาค้าขายบนช่องทางออนไลน์

ตัวอย่างที่คุ้นเคยกันดี คือ “การสร้างตัวตนในรูปแบบ Youtuber” ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มคนอายุน้อย และมีทักษะด้าน Digital Marketing ที่ใช้ช่องทางนี้เพื่อสร้างรายได้ ด้วยการนำเสนอสินค้า วัตถุประสงค์ท้องถิ่นและ

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นอีก รวมทั้ง “การเป็นเจ้าของร้านค้าออนไลน์” ที่ได้คิดค้นผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและนำสินค้าชุมชนมาจำหน่าย ด้วยการเผยแพร่สู่สาธารณะ Live สด ซึ่งสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น เป็นการนำรายได้สู่ชุมชน และยังทำให้เกิดการพัฒนาและขยายตัวของธุรกิจต่อเนื่องในชุมชน เช่น การเกิดคลังสินค้าขนาดเล็กตามพื้นที่เมืองรองเพื่อรองรับธุรกรรมการขนส่งที่เติบโตขึ้น

(2) การผันตัวสู่ “การเป็นผู้ประกอบการ” ของกลุ่มแรงงานวัยกลางคน โดยแรงงานกลุ่มนี้ที่พอมีทุนทรัพย์ได้ใช้ความรู้และทักษะจากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่เศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เมื่อกลับภูมิลำเนาจึงสร้างธุรกิจของตัวเอง ทั้งร้านอาหาร หรือ Café ขนาดเล็ก (ร้านกาแฟ) โดยเน้นการสร้างจุดขายที่โดดเด่นในเมืองรอง ในลักษณะการสร้างจุดดึงดูดที่น่าสนใจ (แลนด์มาร์ค) ให้กับชุมชน เพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าต่างถิ่น ในช่วงที่การท่องเที่ยวเมืองรองได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้น

(3) การผันตัวสู่ “อาชีพเกษตรกรกรรม” สำหรับแรงงานคืนถิ่นที่มีที่ดินเป็นของตัวเองหรือเคยทำการเกษตรมาก่อน ได้กลับไปประกอบอาชีพเกษตรกร โดยบางส่วนได้นำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตภาคเกษตร

กล่าวได้ว่า วิกฤตครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้แรงงานคืนถิ่นที่พร้อมก้าวออกจากเส้นทางอาชีพแบบเดิม ที่มักทำตามกระแสนิยมและความเคยชินโดยไม่ทราบศักยภาพของตนเอง ให้ลุกขึ้นสู้อีกครั้งบนเส้นทางสายเศรษฐกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐานให้แข็งแกร่งจากนโยบายส่งเสริม “เศรษฐกิจชุมชน” บนฐานร่วมมือจากภาคเอกชน และนโยบายจากภาครัฐ จะเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยให้แรงงานคืนถิ่นประสบความสำเร็จในการเดินทางครั้งใหม่ และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

มติวินัยรับผิดชอบ (จรรยา ทยะ การฉีควัดขึ้น การเผาป่า การออม และการชำระคืนกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา)

รายงานสถานการณ์คุณธรรมฉบับนี้ คณะผู้วิจัยได้สืบค้นสถิติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สะท้อนถึงคุณธรรมด้านวินัยรับผิดชอบ อันหมายถึงการแสดงออกถึงการยอมรับและการประพฤติปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม สามารถกำกับตนเองทั้งความคิดและการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ตามบทบาทหน้าที่ ยอมรับผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น สามารถนำเสนอสถานการณ์วินัยรับผิดชอบทั้งเชิงบวกและลบดังรายละเอียดต่อไปนี้

- วินัยจรรยากร ข้อมูลสถิติการเกิดอุบัติเหตุในภาพรวมของประเทศมีจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บลดลงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2564 โดยในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนผู้เสียชีวิต 15,748 รายและผู้บาดเจ็บ 1,014,512 ราย ในขณะที่ปี พ.ศ.2564 มีจำนวนผู้เสียชีวิต 13,624 ราย และผู้บาดเจ็บ 883,241 ราย (ThaiRSC,/2565)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสถิติการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทยเฉพาะไตรมาสที่ 1 (ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม) ปี พ.ศ. 2564 และ ปี พ.ศ. 2565 พบว่าในห้วงเวลานี้ มีจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บลดลงเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2564 มีผู้เสียชีวิต 3,912 ราย ผู้บาดเจ็บ 275,407 ราย ส่วนในปี พ.ศ.2565 มีผู้เสียชีวิต 3,622 ราย ผู้และผู้บาดเจ็บ 219,402 ราย

อย่างไรก็ตาม แม้สถิติภาพรวมของประเทศจะลดลง แต่เมื่อพิจารณาจากปรากฏการณ์ข่าวด้านอุบัติเหตุจราจรที่เกิดขึ้น และมีการนำเสนอผ่านสำนักข่าวต่าง ๆ ยิ่งกล่าวได้ว่าลักษณะการเกิดอุบัติเหตุจราจร อุบัติเหตุบนท้องถนนที่เกิดขึ้นจำนวนมากนั้นสะท้อนถึงการขาดวินัยและการไม่เคารพกฎจราจรของผู้ใช้รถใช้ถนนในสังคมไทยอย่างชัดเจน

- วินัยด้านขยะ ปี พ.ศ. 2564 มีข้อมูลที่ระบุว่าประเทศไทยถูกจัดให้เป็นหนึ่งในประเทศที่สร้างมลพิษทางทะเลมากที่สุดในโลก โดยมีการตกค้าง รั่วไหลของพลาสติกและไมโครพลาสติกในทะเลและมหาสมุทรเฉลี่ย 336,000 ตันต่อปี (ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา ร่วมกับสถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน))

ในปี พ.ศ. 2565 (เผยแพร่เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 65) ผลการจัดอันดับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยเยล สหรัฐอเมริกา พบว่า ภาพรวมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของไทยแย่งจากอันดับ 78 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 108 ของโลก จาก 180 ประเทศที่ทำการสำรวจ ตามที่อาจารย์วิษณุ อรรถวานิช จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โพสต์เฟซบุ๊กส่วนตัว Witsanu Attavanich สามารถสรุปผลการจัดอันดับแต่ละด้านดังนี้

(1) ด้านการจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย และด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศ พบว่า ด้านการจัดการขยะมีอันดับแย่งจากอันดับ 84 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 100 ของโลก ทั้งการควบคุมขยะมูลฝอย และการจัดการขยะพลาสติกในทะเลที่ยังมีค่าดัชนีต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก ด้านการบำบัดน้ำเสียก็แย่งจากอันดับ 97 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 116 ของโลก ส่วนด้านการอนุรักษ์ระบบนิเวศและบริการของระบบนิเวศนับว่าค่อนข้างแย่ โดยมีอันดับที่ตกลงจากอันดับ 101 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 129 ของโลกในปัจจุบัน นอกจากนี้ ด้านนี้บริการระบบนิเวศถือว่าแย่มากร่วงจากอันดับ 140 ของโลก ซึ่งแย่มากอยู่แล้ว ไปอยู่ที่อันดับ 152 ของโลก

(2) ด้านความหลากหลายทางชีวภาพและที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตพบว่า มีอันดับที่ดีขึ้นคือ อันดับที่ 107 ของโลก จากเดิมอยู่ที่อันดับ 114 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการจัดอันดับจะดีขึ้น แต่ยังมีค่าดัชนีต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก

(3) ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อันดับก็แย่งจากอันดับ 84 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 106 ของโลก หลัก ๆ เกิดจากอันดับที่แย่งด้านการคาดการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจก (อันดับที่ 157 ของโลก) และอัตราการเติบโตของคาร์บอนดำ (อันดับที่ 127 ของโลก) ส่วนด้านการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันดับดีขึ้นจากอันดับ 117 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 101 ของโลก แต่ยังมีค่าดัชนีแย่งกว่าค่าเฉลี่ยของโลก ส่วนด้านการทำประมงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันดับแย่งจากอันดับ 87 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 110 ของโลก

จากผลการสำรวจและผลการจัดอันดับข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่องและเร่งด่วน และยังสะท้อนให้เห็นว่าที่ผ่านมาประเทศไทยและประชาชนชาวไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังมากนัก สิ่งที่เป็นข้อสังเกตได้ประการหนึ่งคือ งบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมที่ลดลงอย่างมากจากอดีต แม้ว่าปีงบประมาณ 2566 จะได้มีการปรับงบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มจาก 8,361 ล้านบาท เป็น 10,226 ล้านบาท แต่ก็นับว่ายังน้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณที่เคยได้รับในอดีตตั้งแต่ปีงบประมาณ 2562 เป็นต้นมา (ปี 2562 ได้รับงบประมาณ 10,945 ล้านบาท ปี 2563 12,868 ล้านบาท และปี 2564 16,143 ล้านบาท) ซึ่งความผันผวนของการปรับลดงบประมาณนี้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้กำหนดนโยบายยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากนัก ส่งผลให้การดำเนินงานเพื่อการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่อง ดังปรากฏผลลัพธ์จากการจัดอันดับโลกล่าสุด

ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติด้านมลพิษที่มาจากขยะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย สามารถจำแนกประเภทของขยะ แหล่งที่มาและสาเหตุที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565)

ขยะมูลฝอยติดเชื้อ ปี 2564 มีปริมาณ 90,009.23 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ร้อยละ 87 โดยเกิดจากโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลสังกัดกรมวิชาการภายใต้กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงอื่น โรงพยาบาลเอกชน คลินิกเอกชน สถานพยาบาลสัตว์ ห้องปฏิบัติการเชื้ออันตรายรวมไปถึงมูลฝอยติดเชื้อจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากโรงพยาบาลสนาม สถานกักกันที่ราชการกำหนด ศูนย์แยกกักในชุมชน (CI) การแยกกักตัวที่บ้าน (HI) และสถานที่อื่นๆ โดยได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 81,774.67 ตัน (ร้อยละ 90.85) การจัดการมูลฝอยติดเชื้อ ได้แก่ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยติดเชื้อตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน พัฒนาและขับเคลื่อนมาตรฐานการจัดการมูลฝอยติดเชื้อและระบบควบคุมกำกับการณ์ขนมูลฝอยติดเชื้อ (Manifest system) พัฒนางานวิชาการ มาตรฐาน และงานวิจัยด้านการจัดการมูลฝอยติดเชื้อ (กรมอนามัย, 2564) ทั้งนี้กรมควบคุมมลพิษ ได้จัดทำข้อเสนอแนะในการทิ้งหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว และชุดทดสอบแอนติเจน (ATK) ที่ใช้แล้ว โดยให้มีการคัดแยกออกจากขยะทั่วไป และให้มีถังขยะแยกสำหรับทิ้งขยะติดเชื้อโดยเฉพาะ

ขยะที่เป็นของเสียอันตรายจากชุมชน มีปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยในปี 2564 มีประมาณ 669,518 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 1.6 โดยร้อยละ 65 เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (435,187

ตัน) ส่วนที่เหลือร้อยละ 35 เป็นของเสียอันตรายประเภทอื่นๆ เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมี กระป๋องสเปรย์ ประมาณ 234,331 ตัน (ร้อยละ 35) ซึ่งแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นนี้ เนื่องมาจากประชาชนมีความต้องการ และนิยมใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ส่งผลให้มีการเปลี่ยนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์บ่อยขึ้นเพื่อให้ทันสมัยจึงเกิดขยะเป็นจำนวนมากตามมา

ขยะพลาสติก จากการเติบโตของภาคธุรกิจขนส่งอาหารแบบส่งตรงถึงที่พัก “Food Delivery” ที่ได้รับความนิยมใช้บริการมากขึ้นในช่วงที่ 2 ปีที่ผ่านมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมถึงมาตรการ Work From Home โดยในช่วงเดือน ม.ค.- เม.ย. 2564 ปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นเป็น 9,600 ตัน/วัน จาก 8,800 ตัน/วัน เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า โดยอัตราการเกิดขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นจาก 96 กรัม/คน/วัน ในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิดในปี 2562 เป็น 139 กรัม/คน/วัน ในปัจจุบัน หรือหากเทียบเคียงจำนวนชิ้นของขยะพลาสติก พบว่า อัตราเฉลี่ยได้เพิ่มขึ้นจาก 7 ชิ้น เป็น 9 ชิ้น ซึ่งขยะพลาสติกดังกล่าวสามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้เพียงร้อยละ 25 ของปริมาณขยะพลาสติกหลังการบริโภค (กรมควบคุมมลพิษ, 2564) ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ได้คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2565 สิ่งที่จะเกิดขึ้นควบคู่กับการเติบโตของธุรกิจ food delivery คือ ขยะพลาสติกที่จะเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณสูงถึง 3,684 ล้านชิ้น หรือคิดเป็นน้ำหนักประมาณ 55,260 ตัน หรือเทียบเท่ากับน้ำหนักของช้างถึงจำนวน 13,815 เชือก ซึ่งหากคิด Carbon Footprint หรือปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นจากการใช้พลาสติกจำนวนดังกล่าว จะอยู่ที่ 331,560 ตัน และคาดว่าขยะพลาสติกจาก food delivery ที่จะไม่ได้นำกลับมาใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่ได้รับการคัดแยกขยะจากต้นทางที่ถูกวิธี (สัดส่วนประมาณร้อยละ 75) มีมูลค่าสูงถึง 174 ล้านบาท แม้ว่าภาครัฐจะตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบนี้ โดยการกำหนดเป้าหมายที่จะลดปริมาณขยะพลาสติกภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565) แต่ก็ยังไม่ได้มีการใช้กฎหมายหรือมาตรการบังคับประชาชนดังเช่นในต่างประเทศ ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือและความมีวินัยรับผิดชอบของประชาชนชาวไทยทุกคน ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดปริมาณขยะและการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี อันจะช่วยให้กระบวนการกำจัดขยะมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

- การเผาป่า นับเป็นสาเหตุสำคัญที่นำมาซึ่งปัญหาหมอกควันในภาคเหนือที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมานานนับ 10 ปี และมีแนวโน้มที่รุนแรงขึ้นมากในระยะหลัง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายนของทุกปี หลายจังหวัดในภาคเหนือติดอันดับเมืองที่มีมลพิษทางอากาศแย่ที่สุดในโลก สาเหตุของปัญหาคือ การเผาพื้นที่เกษตรและป่าในภาคเหนือทำให้เกิดหมอกควันข้ามแดนเพิ่มขึ้นทุกปี

ฝุ่นควัน PM2.5 ในภาคเหนือที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีไทยในฤดูแล้งมาจากการเผาในที่โล่ง ทั้งพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ป่า ในปี พ.ศ. 2562 พบจุดความร้อนดังนี้ อันดับ 1 แม่ฮ่องสอน (ร้อยละ 19) รองลงมา เชียงใหม่ (ร้อยละ 18) ตามด้วยลำปาง ตาก เชียงราย น่าน แพร่ พะเยา และลำพูน โดยมีรูปแบบการเผาในที่โล่ง

แตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ โดยข้อมูล ณ วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2565 ยังคงพบจุดความร้อนจำนวนมากในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องจากเกิดไฟป่าในหลายพื้นที่ (รศ.ดร.สมพร จันทระ ประธานคณะกรรมการด้านวิชาการเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหมอกควันภาคเหนือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

สำหรับสถานการณ์ในปัจจุบัน จากผลการจัดอันดับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยเยล สหรัฐอเมริกา (วิชญ์ อรรถวานิช,2565) เป็นการยืนยันว่าสถานการณ์ด้านฝุ่นควันและมลพิษทางอากาศยังคงเป็นปัญหาสำคัญ โดยผลการอันดับดังกล่าวพบว่า คุณภาพอากาศของประเทศไทยโดยรวมแย่ง จากอันดับที่ 85 ของโลกไปอยู่ที่อันดับ 93 ของโลก ด้านฝุ่นพิษ PM2.5 อยู่ที่อันดับ 87 ของโลกซึ่งดีขึ้นเพียงเล็กน้อย มลพิษจากไอโซนบนภาคพื้นดินอันดับคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ขณะที่สารมลพิษตัวอื่น เช่น ออกไซด์ของไนโตรเจน (NOx) ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2) คาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) และสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (VOC) อยู่อันดับรั้งท้ายตารางทุกสาร ส่วนหนึ่งเป็นผลสะท้อนจากการที่ประเทศไทยไม่ได้ปรับค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศของสารมลพิษต่าง ๆ มาเป็นเวลานาน ในขณะที่หลายประเทศในโลกมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- การออมเงิน ในฐานะข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์คุณธรรมด้านวินัยเชิงบวกประการหนึ่งนั้น ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และสถานการณ์ด้านค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการออมของประชาชนที่ลดน้อยลง ดังข้อมูลจาก กองทุนการออมแห่งชาติ ที่ระบุว่า “ช่วงโควิดสมาชิกหยุดส่งเงินออมกว่า 50% หลังรายได้ลดลง พร้อมเดินทางแก้กฎหมายเพื่อสนับสนุนคนไทยให้สามารถเข้าถึงการออมอย่างเปิดกว้างมากขึ้น “คนอายุ 65 ปี-ประกันสังคม ม.40” สมัครสมาชิกได้” (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์,2565)

เลขาธิการคณะกรรมการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ระบุว่า “สถานการณ์โควิดทำให้สมาชิกหยุดการนำส่งเงินสะสมเข้ากองทุน ประมาณร้อยละ 50 จากยอดสมาชิกประมาณ 2 ล้านราย เนื่องจากสมาชิกมีรายได้ลดลง จึงได้หยุดการนำส่ง อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 มีผู้สมัครเป็นสมาชิกเพิ่ม 60,000 ราย ซึ่งนับเป็นจำนวนที่สูง”

สำหรับปี พ.ศ. 2565 กองทุนการออมแห่งชาติ ยังไม่ได้มีการตั้งเป้าหมายจำนวนสมาชิกไว้อย่างชัดเจน แต่ได้เน้นความร่วมมือกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นในการลงพื้นที่ เพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกให้เข้าถึงการออมเงินมากขึ้น เพราะการส่งเสริมการออมตั้งแต่ในวัยเรียน รวมทั้ง กอช. ยังดำเนินการแก้กฎหมาย เพื่อจูงใจให้สมาชิกเข้ามาออมเพิ่ม โดยหนึ่งในประเด็นสำคัญคือการเพิ่มหลักประกันให้กับผู้สูงอายุ โดยขยายอายุให้สมาชิกได้ จาก 60 ปี เป็น 65 ปี และแก้กฎหมายให้ผู้ที่อยู่ในระบบประกันสังคม มาตรา 40 สามารถเข้ามาเป็นสมาชิก กอช. ได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ด้านสถานการณ์ด้านค่าครองชีพที่สูงขึ้นในช่วงเวลานี้ ยังส่งผลกระทบต่อวินัยการเงินด้านการออม เนื่องจากไม่มีรายได้ที่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถมีเงินออม ดังที่ ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี (ttb analytics,2565) ระบุว่า แนวโน้มรายได้สุทธิครัวเรือนไทยปี 2565 ลดลงจากปีก่อน เนื่องจากค่าครองชีพที่เพิ่ม

สูงขึ้นเร็วกว่ารายได้ ประกอบกับภาระผ่อนจ่ายหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง เป็นปัจจัยกดดันแนวโน้มกำลังซื้อ เพิ่มความเปราะบางต่อภาวะการเงินของครัวเรือนไทย หลังผ่านจุดต่ำสุดของวิกฤตโควิด-19

ประเมินปี 2565 ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำรายได้สุทธิครัวเรือนไทยลดลง สร้างความเปราะบางแก่ภาวะการเงินของครัวเรือน

ttb | a-n-a-l-y-t-i-c-s

ภาพที่ 1-6 สถานการณ์ความเปราะบางด้านภาวะการเงินของครัวเรือน โดยศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี
ที่มา <https://www.infoquest.co.th/2022/195455>

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มรายได้ครัวเรือน จากผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (ข้อมูลจาก SES: Socio-Economic Survey) พบว่า ในปี 2564 ครัวเรือนไทยมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยราว 23,500 บาท ซึ่งเมื่อหักรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินออกไป (เช่น เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) ในปี 2565 รายได้ครัวเรือนจะมีแนวโน้มขยายตัวตามทิศทางการเติบโตของเศรษฐกิจไทยที่ฟื้นตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้ ภาวะการจ้างงานโดยรวมที่ยังคงเปราะบาง ยังส่งผลให้ครัวเรือนที่มีรายได้น้อย จะมีรายได้ที่ต่ำกว่านี้มาก และรายได้อาจมีความไม่แน่นอนสูง ด้วยเหตุนี้ รายได้ของครัวเรือนไทยโดยภาพรวม จึงยังมีความเปราะบาง และไม่สามารถรองรับปัจจัยที่ไม่คาดคิดได้มากนัก ในขณะที่เดียวกันการเพิ่มขึ้นของราคาพลังงานและสินค้าโภคภัณฑ์ในตลาดโลกหลังเกิดวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารสด ที่กำลังสะท้อนถึงการเข้าสู่วิกฤตอาหารทั่วโลก ได้ส่งผลให้ระดับราคาสินค้าในประเทศไทยในหมวดดังกล่าวปรับขึ้นอย่างรวดเร็ว ต้นทุนค่าครองชีพที่แพงขึ้น ถือเป็นปัจจัยกดดันเพิ่มเติมต่อกำลังซื้อของครัวเรือนไทยในทุกกลุ่ม และลดทอนความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนด้วย โดยเฉพาะครัวเรือนกลุ่มรายได้น้อยที่มีสัดส่วนการบริโภคอาหารสดและเชื้อเพลิงสำหรับใช้ในบ้าน และการเดินทางในระดับสูง ซึ่งมีการปรับราคาเร่งตัวมากที่สุดที่ราว 15-16 เปอร์เซ็นต์ จากระยะเดียวกันของปี 2564 เมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าในหมวดอื่น ด้านสัดส่วนภาระผ่อนหนี้สินต่อรายได้สุทธิของครัวเรือน ยังพบว่าครัวเรือนไทยส่วนใหญ่มีภาระผ่อนหนี้ต่อเดือนค่อนข้างสูง ตามสภาพปัญหาหนี้ครัวเรือนไทยที่เรื้อรังมานาน จึงมีเงินสดเก็บ

ออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินน้อยมาก โดยเฉพาะครัวเรือนกลุ่มรายได้รวมต่ำกว่า 25,000 บาทลงมา ที่ส่วนใหญ่ไม่เหลือเงินเก็บ ในกรณีเช่นนี้ หากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น ก็จะต้องเพิ่มความเปราะบางให้แก่ภาวะการเงินของครัวเรือนไทยยิ่งขึ้น

- การชำระเงินคืนกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

นับเป็นประเด็นนี้สะท้อนถึงวินัยเชิงลบของผู้กู้ยืมเงินกองทุนดังกล่าว ทั้งนี้กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้กู้ยืมเงินแก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อเป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการครองชีพระหว่างศึกษา

ข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2564 มีผู้กู้ยืมเงินไปแล้วกว่า 670,000 ล้านบาท จากจำนวนผู้ขอกู้ยืมมากกว่า 6 ล้านคน ร้อยละ 56 เป็นการกู้ยืมเงินเพื่อศึกษาในระดับปริญญาตรีหรืออนุปริญญาตรี 56 รองลงมาคือร้อยละ 18 เพื่อศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และมีผู้ขอกู้ยืมเพื่อศึกษาในระดับปริญญาโทอีก 16 คน

ด้านข้อมูลการชำระหนี้คืน พบว่ามีผู้กู้ยืมที่ผิดนัดชำระหนี้ประมาณ 2.2 ล้านคน หรือคิดเป็นเกือบร้อยละ 45 ของจำนวนผู้ที่ยังเป็นหนี้กับ กยศ.ทั้งหมด ทั้งนี้ผู้กู้ยืมส่วนหนึ่งมักคิดและกล่าวกันว่า “หนี้ กยศ. ไม่จำเป็นต้องใช้คืนก็ได้ เดี่ยวทางโน้นก็ทวงมาเอง...ถึงเวลานั้นค่อยว่ากันอีกที” ความคิดนี้ถือเป็นความคิดที่ผิดและสะท้อนคุณธรรมเชิงลบของผู้กู้ยืมอย่างชัดเจน (วิชญ์ วงศ์สินศิริกุล, 2565)

- วินัยในการฉีดวัคซีน การเข้ารับการฉีดวัคซีนของประชาชนชาวไทย นับเป็นการให้ความร่วมมือในการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และลดโอกาสการเจ็บป่วยที่รุนแรง หรือความเสียหายต่อการสูญเสียชีวิต

ข้อมูลรายงานความคืบหน้าการฉีดวัคซีนโควิด-19 ในประเทศไทย ในภาพรวม ณ วันที่ 29 เมษายน 2565 เวลา 18.00 น. เพิ่มขึ้น 183,730 โดส (กรมควบคุมโรค, 2565) โดยจำแนกตามการรับวัคซีน ดังนี้ ผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 1 จำนวน 28,678 ราย ผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 2 จำนวน 66,563 ราย และผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 3 จำนวน 88,489 ราย

ด้านจำนวนผู้รับวัคซีนสะสมในพื้นที่ 77 จังหวัด ตั้งแต่วันที่ 28 ก.พ. 2564 - 29 เม.ย. 2565 (426 วัน) รวมทั้งสิ้น 133,325,537 โดส โดยจำแนกตามการรับวัคซีน ดังนี้ ผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 1 จำนวน 56,260,800 ราย (ร้อยละ 80.9) ผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 2 จำนวน 51,243,933 ราย (ร้อยละ 73.7) และผู้ได้รับวัคซีนเข็มที่ 3 จำนวน 25,820,804 ราย (ร้อยละ 37.1) ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบผลการให้บริการวัคซีนในกลุ่มเป้าหมายหลัก ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จากจำนวนเป้าหมาย 12,704,543 ราย มีกลุ่มเป้าหมายเข้ารับวัคซีนเข็มที่ 1 ฉีดไปแล้ว 10,692,881 โดส (ร้อยละ 84.2) เข็มที่ 2 ฉีดไปแล้ว 10,145,889 โดส (ร้อยละ 79.9) และเข็มที่ 3 ฉีดไปแล้ว 5,215,520 โดส (ร้อยละ 84.2)

ละ 41.1) ในส่วนผู้ที่มีอายุ 5-11 ปี เป้าหมาย 5,150,082 ราย เข็มที่ 1 ฉีดไปแล้ว 2,709,350 โดส หรือคิดเป็น (ร้อยละ 52.6.2) เข็มที่ 2 ฉีดไปแล้ว 585,510 โดส (ร้อยละ 11.4)

จากสถิติและงานวิจัยข้างต้น กล่าวได้ว่าพฤติกรรมในภาพรวมที่สะท้อนถึงคุณธรรมด้านวินัยรับผิดชอบของประชาชนในเชิงบวกยังมีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งขยะ ฝุ่นควัน รวมทั้งการชำระคืนกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงการกระทำของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุขนั้น เป็นสิ่งที่มีผลสะท้อนเชิงปรากฏการณ์ในภาพรวมของสังคมออกมาเป็นเชิงลบค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้น

มิติสุจริต (ภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทย ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส การหลอกลวงยุคดิจิทัล)

ตามความหมาย สุจริต อันหมายถึง การปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นตามแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ตรงไปตรงมา สำนึกรู้ รวมถึงปฏิเสธการกระทำที่ไม่ถูกต้องอันจะก่อให้เกิดความเสียหาย คณะผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลสถิติที่สะท้อนคุณธรรมด้านนี้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

- ภาพลักษณ์คอร์รัปชันของไทย (Corruption Perception Index: CPI) ผลการจัดอันดับ ปี พ.ศ. 2564 ผลการจัดอันดับพบว่า ประเทศไทยได้คะแนน 35 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน
 อันดับโลก: อันดับที่ 110 จากทั้งหมด 180 ประเทศที่เข้าร่วมการประเมิน
 อันดับในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก: อันดับที่ 19 จากทั้งหมด 29 ประเทศที่เข้าร่วมการประเมิน
 อันดับในภูมิภาคอาเซียน: อันดับที่ 5 จากการจัดอันดับทั้งหมด 9 ประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมการประเมิน
 สำหรับประเทศไทยในปีนี้ได้คะแนนลดลง โดยมีคะแนน 35 คะแนนจาก 36 คะแนน แต่อันดับร่วงลงไป
 ที่ 110 จากอันดับ 104 ในปี พ.ศ. 2564

- ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity & Transparency Assessment: ITA)

ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ 2565 โดยสำนักประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในฐานะผู้ทำการประเมิน สำหรับหน่วยงานรัฐที่เข้าร่วมการประเมินมีจำนวนทั้งสิ้น 8,303 แห่ง จำนวนบุคลากรที่ร่วมประเมิน ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน จำนวน 1,300,132 ราย เป็นจำนวนผู้เข้าร่วมมากที่สุดนับตั้งแต่มีการประเมิน ITA มา

ทั้งนี้ ผลการประเมิน ในภาพรวมคือ 87.57 คะแนน มากกว่าปีที่แล้ว 6.32 คะแนน ซึ่งกล่าวได้ว่าผลการประเมินในครั้งนี้ มีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และมีนัยสำคัญ

โดยปีงบประมาณ 2564 ได้ 81.25 คะแนน

ปีงบประมาณ 2563 ได้ 67.90 คะแนน

ปีงบประมาณ 2562 ได้ 66.74 คะแนน

ปีงบประมาณ 2561 ได้ 68.78 คะแนน

อย่างไรก็ดี แม้ว่าคะแนนภาพรวมของปีนี้จะสูงขึ้นมากกว่าเดิม แต่ก็ยังไม่ถือว่าผ่านเกณฑ์ ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (พ.ศ. 2561-2580) ที่กำหนดให้หน่วยงานรัฐต้องมีค่าประเมิน 85% ขึ้นไป ไม่น้อยกว่า 80% ของหน่วยเข้าร่วมทั้งหมด แต่เมื่อลงลึกลงไปในปีงบประมาณ 2565 พบว่า มีหน่วยงานรัฐที่ผ่านเกณฑ์เป้าหมายแผนแม่บทฯ 5,855 แห่ง คิดเป็น 70.52% ไม่ผ่านเกณฑ์ 2,448 แห่ง คิดเป็น 29.48% เท่ากับว่ายังคง “สอบตก” อยู่ แต่ก็ขยับก้าวขึ้นไปเกือบถึง “เป้าหมาย” ที่ 85% แล้ว (กรุงเทพฯธุรกิจ, 1 สิงหาคม 2565)

- การหลอกลวงยุคดิจิทัล

ข้อมูลจากรายงานสภาวะสังคมไทย ไตรมาสหนึ่ง ปี 2565 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ระบุว่า การหลอกลวงผ่านเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคนสามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน และสร้างความเสียหายให้กับผู้ถูกหลอกลวงคิดเป็นมูลค่าที่สูง

ในปี 2564 ประเทศไทยมีการใช้โทรศัพท์เพื่อหลอกลวง มากกว่า 6.4 ล้านครั้ง เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 270 และมีข้อความ SMS หลอกลวงเพิ่มขึ้นร้อยละ 57 สำหรับข้อมูลการแจ้งความและเรื่องร้องเรียน พบว่า ปี พ.ศ. 2564 มีผู้เสียหายจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์เข้าแจ้งความกว่า 1,600 ราย มูลค่าความเสียหายรวมกว่า 1,000 ล้านบาท ขณะที่มีการร้องเรียนปัญหาออนไลน์ 48,513 ครั้ง เพิ่มขึ้นเท่าตัวจากปีก่อน ตามที่ สศช. ได้ศึกษาและสำรวจเกี่ยวกับการหลอกลวงผ่านอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารสมัยใหม่ ระหว่างเดือนมกราคม ถึง มีนาคม พ.ศ. 2565 ในประชากรช่วงอายุ 17-77 ปี จำนวน 5,798 ตัวอย่างทั่วประเทศ พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) คนไทยเกือบครึ่งมีประสบการณ์ถูกหลอกลวงในช่วง 1 ปีและประมาณ 2 ใน 5 ตกเป็นเหยื่อ โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 48.1 มีประสบการณ์โดนหลอกลวง ในจำนวนนี้ ร้อยละ 42.6 ตกเป็นเหยื่อที่ได้รับความเสียหายจากการหลอกลวง คิดเป็นมูลค่าความเสียหายเฉลี่ยประมาณ 2,400 บาทต่อคน 2) Gen Y และ Gen Z ถูกหลอกลวงสูงกว่า Gen X และ Baby Boomer จากการใช้เวลาและกิจกรรมผ่านอินเทอร์เน็ตมากกว่ากลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามกลุ่ม Baby Boomer มีมูลค่าความเสียหายเฉลี่ยต่อครั้งสูงที่สุด 3) การหลอกลวง โดยอ้างจะให้ผลประโยชน์มีสัดส่วนมากที่สุด โดยรูปแบบการหลอกลวงที่พบมาก คือ อีเมลล์/SMS หลอกลวง (Phishing)

ทั้งนี้ ประเภทการหลอกลวงที่มีอัตราการตกเป็นเหยื่อสูงสุด คือ หลอกขายสินค้าออนไลน์ ซื้อแล้ว ไม่ได้ รับของ โดยมีอัตราการตกเป็นเหยื่อสูงถึงร้อยละ 82.6 แต่มูลค่าการเสียหายไม่มากคือ เฉลี่ยประมาณ 600-700 บาทต่อคน ขณะที่การหลอกลวงข้อมูลส่วนตัวทางอีเมลล์/SMS หลอกลวง (Phishing) การถูกแฮกข้อมูลหรือหลอก ขอบข้อมูลบัตรเครดิต และการหลอกลวงให้ลงทุนที่มีอัตราตกเป็นเหยื่อไม่สูง แต่มีมูลค่าความเสียหายค่อนข้างสูง และ 4) ผู้ตกเป็นเหยื่อมากกว่าครึ่งหนึ่ง ไม่ได้มีการดำเนินการใด ๆ และเห็นว่าการป้องกัน/จัดการปัญหาของ ภาครัฐยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.1 ไม่ได้มีการดำเนินการใด ๆ ด้วยเหตุผลว่ายังไม่ เกิดความเสียหาย มีความยุ่งยาก/ไม่มีเวลา คิดว่าแจ้งความแล้วก็ไม่สามารถช่วยอะไร และมูลค่าการสูญเสียไม่มาก นัก นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ยังไม่รู้ช่องทางการแจ้งเหตุที่เหมาะสม

ด้านของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แจ้งเตือนภัยมิฉฉาซีพออนไลน์ 14 รูปแบบ กลโกงช่วงเทศกาล สงกรานต์ พ.ศ.2565 หัว่นประชาชนตกเป็นเหยื่อ (กรุงเทพฯธุรกิจ,10 เมษายน 2565) ผู้อำนวยการศูนย์ปราบปราม อาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปอส. ตร.) เปิดเผยถึงภัยในโลกออนไลน์ที่ นับวันจะระบาดมากขึ้น สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยี จึงออกมาเตือน ภัยประชาชนในช่วงเทศกาล “สงกรานต์ 2565” ให้ทราบถึงวิธีการต่าง ๆ ที่มีฉฉาซีพมักใช้ในการหลอกเหยื่อบน โลกออนไลน์ รวม 14 ข้อ ดังนี้ 1) หลอกขายของออนไลน์ 2) คอลเซ็นเตอร์ (Call Center) ช่มชู้ให้เกิดความกลัว 3) เงินกู้ออนไลน์ ดอกเบี้ยโหด 4) เงินกู้ออนไลน์ ที่ไม่มีจริง (เงินกู้ทิพย์) 5) หลอกให้ลงทุนต่างๆ 6) หลอกให้เล่น พนันออนไลน์ 7) ใช้ภาพปลอมหลอกให้หลงรักแล้วโอนเงิน (Romance scam) หรือหลอกให้ลงทุน (Hybrid scam) 8) ส่งลิงค์ปลอมเพื่อหลอกแฮ็กเอาข้อมูลส่วนตัว 9) อ้างเป็นบุคคลอื่นเพื่อหลอกเอาข้อมูลส่วนตัว 10) ปลอม Line , Facebook หรือ Account หลอกยืมเงิน 11) ข่าวปลอม (Fake news) – ชัวร์ก่อนแชร์ 12) หลอกลวงเอา ภาพโป๊เปลือยเพื่อใช้แบล็คเมล 13) โฆษณาชวนไปทำงานต่างประเทศแล้วบังคับให้ทำงานผิดกฎหมาย และ 14) ยินยอมให้ผู้อื่นใช้บัญชีธนาคาร (บัญชีม้า) ซึ่งเข้าข่ายเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน

นอกจากการหลอกลวงที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังพบการกระทำที่เข้าข่ายหลอกลวงและกลั่นแกล้งให้ผู้อื่น ได้รับความเดือดร้อนที่เริ่มปรากฏเป็นข่าวเพิ่มมากขึ้น เช่น การหลอกสั่งอาหารแล้วไม่จ่ายเงินไรเดอร์ การหลอก กินของฟรีที่ร้านอาหารแล้วไม่จ่ายเงิน การใช้ธนบัตรปลอมในการชำระค่าสินค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตต่อข้อมูลสถิติที่สามารถสืบค้นเพื่ออ้างอิงสถานการณ์คุณธรรมด้าน สุจริตข้างต้น คือ สถิติที่มีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่องข้างต้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นการสะท้อนพฤติกรรมในเชิงลบ ซึ่งเป็น ข้อจำกัดของการจัดเก็บข้อมูล ในขณะที่ข้อมูลหรือสถิติที่เคยสามารถนำมาใช้อ้างอิง เพื่อตีความถึงความมีคุณธรรม ด้านนี้ในเชิงบวก เช่น โครงการของหายได้คืน ของ ชมสมก. นั้น ในช่วงเวลาปัจจุบันไม่ได้มีการจัดเก็บไว้อย่าง ต่อเนื่อง จึงไม่มีข้อมูลเชิงตัวเลขที่จะนำมาอ้างอิงได้ แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น จากการรายงานข่าว และการาแชร์ข้อมูลผ่านโลกออนไลน์ จะพบว่ามีผู้คนจำนวนมากในสังคมที่ ยังคงปฏิบัติตนอย่างตรงไปตรงมา ใน ลักษณะการเก็บของได้แล้วนำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือการออกมาประกาศตามหาเจ้าของด้วยตนเอง เป็นต้น

มิติจิตสาธารณะ (พัฒนาการจิตอาสา การตั้งใจใช้เวลาเพื่อสาธารณะ “ธนาการจิตอาสา”)

ตามนิยามความหมาย จิตสาธารณะ อันหมายถึงการตระหนักหรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เอาใจใส่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ พบข้อมูลที่สะท้อนถึงคุณธรรมด้านนี้ในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในเชิงองค์รวมแล้วการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นการหยิบยื่นความช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อด้วยวัตถุทรัพย์สิน หรือการดำเนินการใด ๆ ที่ยังประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ดังเช่นการดำเนินงานของจิตอาสาและจิตสาธารณะในฐานะภาคประชาสังคมในสังคมยุคปัจจุบันนั้น นับได้ว่าหยิ่งรากลึกในวัฒนธรรมความเชื่อของทุกศาสนา

- พัฒนาการด้านจิตอาสาในสังคมไทยช่วงแรก ดังจะเห็นได้ว่าในระยะต้นนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ภาคประชาสังคมของไทยล้วนแล้วแต่เกิดมีขึ้นจากชนชั้นนำอย่างใหม่ (Neo-elite ที่ไม่ใช่ชนชั้นสูง Aristocrat) ไม่ว่าจะเป็นปัญญาชนในกรณีของคณะราษฎร หรือพระมหาเถระในกรณีของครูบาศรีวิชัย หรือกลุ่มปัญญาชนและนักธุรกิจชาวจีนในกรณีของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง หรือกลุ่มชนชั้นปกครองและนักธุรกิจในกรณีของโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2565)

จึงกล่าวได้ว่าจิตอาสาและจิตสาธารณะ อันเป็นมูลฐานของประชาสังคมไทยในยุคปัจจุบันนั้น มีรากเหง้าสำคัญมาจากเนื้อแท้ของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ดังที่ได้ประจักษ์ในสังคมไทยในทุกครั้งที่เกิดเหตุวิกฤติ ทั้งเหตุการณ์สึนามิครั้งใหญ่ในช่วงปลายปี พ.ศ.2547 ในเหตุมหาอุทกภัยที่กินเวลานานร่วม 8 เดือนในช่วงปี พ.ศ. 2554 ในเหตุการณ์ 13 หมูป่าถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอนในปี พ.ศ.2561 หรือในเหตุวิกฤติโควิดระบาดอย่างในปัจจุบัน

ในทุก ๆ วิกฤติที่เกิดขึ้นมา จะเห็นถึงความเป็นจิตสาธารณะของคนไทยทุกผู้ทุกคน และเห็นถึงการ “ขันอาสา” ในฐานะคุณธรรมสำคัญที่ได้พาสังคมไทยรอดพ้นวิกฤติมาได้อย่าง “งดงาม” ทุกครั้งเสมอมา

ทั้งนี้ ข้อมูลจากแชร์ดีเอดฟาวด์เดชั่น ปี พ.ศ. 2561 ระบุว่า ประเทศไทยติดอันดับ 4 ของประเทศที่บริจาคเงินเพื่อการกุศล (อันดับที่ 1 คือ เมียนมา อันดับที่ 2 คือ อังกฤษ และอันดับที่ 3 คือ มอลต้า) (กรุงเทพธุรกิจ 23 ตุลาคม 2562) แม้บทความดังกล่าวไม่ได้ระบุชัดเจนว่า “การกุศล” หมายถึงอะไรบ้าง แต่ก็น่าจะรวมทั้งการบริจาคเพื่อศาสนา และการบริจาคช่วยเหลือ “ผู้ประสบภัยต่างๆ” ไว้ด้วยกัน

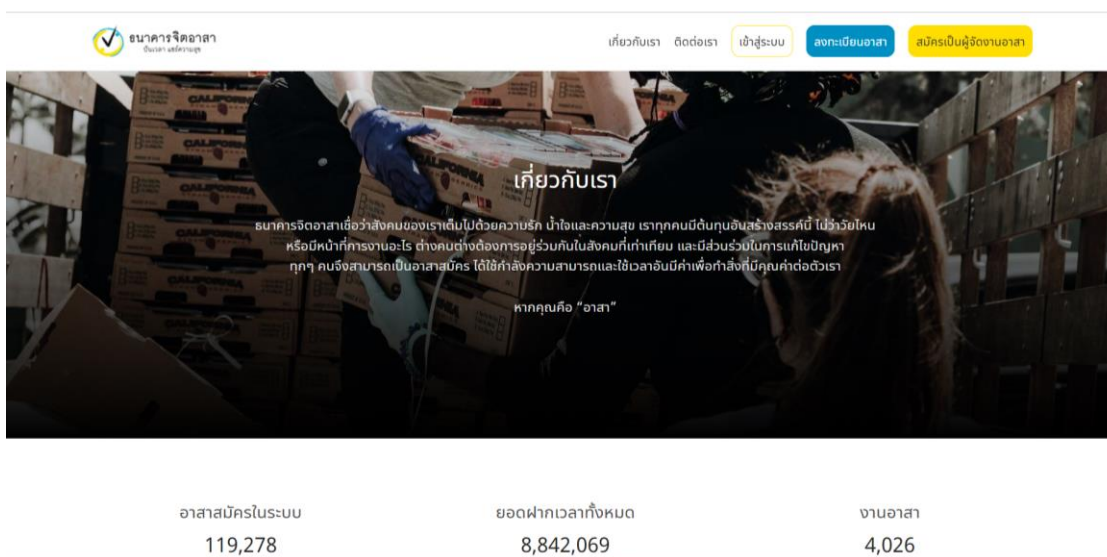
- “ธนาการจิตอาสา”

ข้อมูลจำนวนผู้คนและจำนวนชั่วโมงหรือความตั้งใจในการใช้เวลาเพื่อผู้อื่น การใช้เวลาเพื่อกิจกรรมสาธารณะผ่านธนาการจิตอาสา ด้วยแนวคิดการรับฝากทรัพย์สินอันมีค่าของมนุษย์ คือ เวลา โดยธนาการจิตอาสา ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลของผู้ที่รักงานอาสา (โดยการสนับสนุนหลักจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

สร้างเสริม สุขภาพ (สสส.) นับเป็นข้อมูลเชิงตัวเลขที่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ และสะท้อนถึงความต้องการทำจิตอาสาโดยสมัครใจของคนหลากหลายรุ่น และอาชีพในสังคมได้อย่างชัดเจน

ธนาคารจิตอาสา นับเป็นช่องทางให้ผู้สนใจทำงานจิตอาสาสามารถนำเวลาที่ฝากไว้ เพื่อนำไปใช้ทำงานจิตอาสาในโครงการต่างๆ ที่ประกาศรับสมัครผ่านธนาคารจิตอาสา โดยผู้ใช้บริการสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด เพื่อให้เวลาที่ทุกคนฝากไว้ ได้ใช้อย่างถูกที่ ถูกเวลา เกิดประโยชน์สูงสุด

ทั้งนี้ ข้อมูล ณ วันที่ 4 มิถุนายน 2565 มีผู้สมัครเป็นจิตอาสาในระบบ จำนวน 119,278 คน ยอดฝากเวลาทั้งหมด 8,842,069 ชั่วโมง มีจำนวนงานอาสา รวมถึง 4,026 งาน

ภาพที่ 1-7 การใช้เวลาเพื่อกิจกรรมสาธารณะผ่านธนาคารจิตอาสา

มติที่กัตัญญ (การส่งเงินกลับประเทศ การสะท้อนความรู้สึกห่วงใยพ่อแม่-ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ผู้สูงอายุฆ่าตัวตายตัว การจ้างงานผู้สูงอายุ)

ตามนิยามความหมายของคุณธรรมด้านนี้ กัตัญญ หมายถึง การแสดงออกถึงการสำนึก การเคารพนับถือ และการตอบแทนในความดีที่ตนเองหรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นการแสดงออกในทางที่ดีเมื่อมีโอกาส และจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือได้รับผลกระทบในทางเสียหาย คณะผู้วิจัยสามารถสืบค้นข้อมูลสถิติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อตีความถึงสถานการณ์คุณธรรมในด้านนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การส่งเงินกลับประเทศไทย

การส่งเงินกลับ ยังคงเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงคุณธรรมมิติกตัญญูของบุคลากรวัยทำงานที่มีต่อครอบครัว การจากถิ่นฐานไปทำงานยังที่ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ย่อมนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งของตนเองและครอบครัวที่อยู่ต้นทาง

ข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานไทย ซึ่งเผยแพร่ในเว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ พบว่า คนไทยที่ออกไปเป็นแรงงานข้ามชาติ ส่งเงินกลับบ้านผ่านระบบของธนาคารแห่งประเทศไทย ปีละเกือบ 2 แสนล้านบาท ทั้งนี้ ข้อมูลตั้งแต่ปี 2561 - 2564 พบแนวโน้มของประมาณการรายได้ที่คนหางานในต่างประเทศส่งกลับโดยผ่านระบบธนาคารแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุกปี

- ปี 2564 มียอดส่งเงินกลับประเทศ 200,930 ล้านบาท
- ปี 2563 มียอดส่งเงินกลับประเทศ 194,960 ล้านบาท
- ปี 2562 มียอดส่งเงินกลับประเทศ 192,903 ล้านบาท
- ปี 2561 มียอดส่งเงินกลับประเทศ 144,451 ล้านบาท

สำหรับข้อมูลประมาณการ ปี พ.ศ. 2565 นับตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน (ณ 11 พฤษภาคม 2565) มียอดเงินส่งกลับแล้วรวมทั้งสิ้น 82,506 ล้านบาท จำแนกตามยอดเงินรายเดือน ดังนี้

- มกราคม 19,805 ล้านบาท
- กุมภาพันธ์ 17,911 ล้านบาท
- มีนาคม 20,989 ล้านบาท
- เมษายน 23,801 ล้านบาท (เป็นตัวเลขประมาณการ)

หน่วยนับ : ล้านบาท

ปี 2565											
มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
19,805	17,911	20,989	23,801								
รวมทั้งสิ้น						82,506	ล้านบาท				

ที่มา : 1. ธนาคารแห่งประเทศไทย

2. กรมการจัดหางาน กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ ฝ่ายทะเบียนคนหางานและสารสนเทศ

โทร. 0-2245-9435-6 โทรสาร. 0-2245-9436

หมายเหตุ 1) รายได้ส่งกลับของเดือน เมษายน 2565 เป็นตัวเลขประมาณการ

2) ข้อมูลรายได้ส่งกลับปรับปรุงข้อมูลตามธนาคารแห่งประเทศไทย

ข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 11 พฤษภาคม 2565 เวลา 09.00 น.

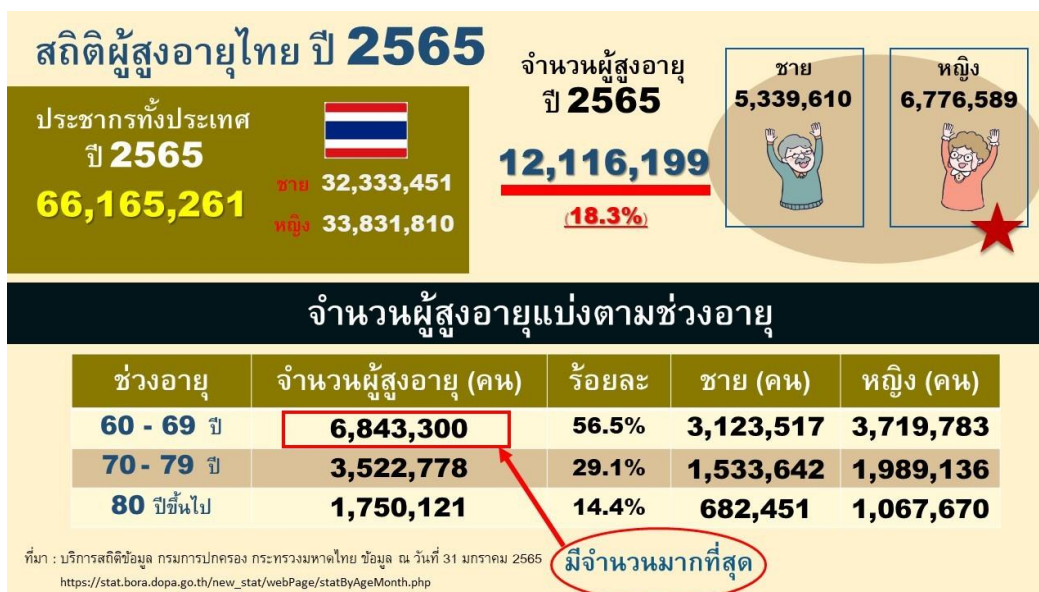
ภาพที่ 1-8 ของประมาณการรายได้ที่คนหางานในต่างประเทศส่งกลับ ปี พ.ศ. 2565

- การสะท้อนความรู้สึกห่วงใยต่อพ่อแม่-ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในช่วงสถานการณ์โควิด-19

ข้อมูลจากการสำรวจการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และสิ่งที่เด็กและเยาวชนต้องการสื่อสารกับครอบครัวเนื่องในวันเด็ก ปี 2564 (สสส. และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2564) โดยสำรวจจากเด็กอายุระหว่าง 11-18 ปี จำนวน 2,972 คนทั่วประเทศ ผลการสำรวจที่สะท้อนคุณธรรม “มิติกตัญญู” ของเด็กและเยาวชน คือ เด็กร้อยละ 48.46 อยากบอกรัก และแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่และครอบครัวของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสุขภาพในช่วงสถานการณ์โควิด และร้อยละ 20.54 อยากสื่อสารความตั้งใจที่จะเป็นเด็กดีของพ่อแม่ ด้วยการตั้งใจเรียน การช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ และการไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในขณะที่ร้อยละ 9.16 อยากใช้พื้นที่สื่อสังคมในการระบายความในใจ หรือสิ่งที่คิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจ หรือสิ่งที่ขัดแย้งกับผู้ปกครองและอยากให้ผู้ปกครองเข้าใจมากขึ้น เช่น การรับฟังความคิดเห็น การปล่อยให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ต้องการ รวมถึงอยากสื่อสารให้พ่อแม่เข้าใจว่าสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้มีแต่ผลเสียเท่านั้น

ทั้งนี้ ในงานวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้าใจในคุณลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติในอนาคตของชาวดิจิทัลไทย” (จุลณี เทียนไทย, 2563) พบว่า คุณธรรมเรื่องความกตัญญูยังเป็นหนึ่งในแรงผลักดันที่สำคัญของชาวดิจิทัลไทยในการขับเคลื่อนความฝันและการแสวงหาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของตน เพื่อให้มีความสามารถในการดูแลและตอบแทนบุญการ ซึ่งคุณค่าเรื่องความกตัญญูนี้ นับเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย (Thainess) ที่สามารถนำมาต่อยอดส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในแบบฉบับของไทยเองที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยได้

อย่างไรก็ตาม นอกจากข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์คุณธรรมด้านกตัญญูในเชิงบวก ทั้งสองประเด็นข้างต้น แล้ว เนื่องด้วยสถานการณ์ปัจจุบันในประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุดังสมบูรณ์ในปี 2565 นี้ โดยมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดตามข้อมูลของกรมกิจการผู้สูงอายุ ดังภาพที่ 1-9 และ ในปี 2576 จะมีจำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 28 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จนกลายเป็นสังคมสูงวัยในระดับสุดยอด ดังภาพที่ 1-10

ภาพที่ 1-9 สถิติผู้สูงอายุ สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน มกราคม 2565
ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1159>

**ปี 2565 ไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย
อย่างสมบูรณ์ และในปี 2576
สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปของไทย
จะมีมากถึงร้อยละ 28 ของจำนวน
ประชากรทั้งหมดหรือเป็นในสังคม
สูงวัยระดับสุดยอด**

ภาพที่ 1-10 การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (8 กันยายน 2563)

จากสถานการณ์ที่เป็นความท้าทายของประเทศไทยในการเป็นสังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ และการเข้าสู่สังคมสูงวัยในระดับสุดยอดในอนาคตนั้น ปรากฏการณ์ที่น่ากังวลคือ เมื่อก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์ นอกจาก

สัดส่วนประชากรสูงอายุแล้ว ข่าวการพบผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง หรืออาศัยอยู่ด้วยกันเฉพาะผู้สูงอายุเอง ก็มีปรากฏให้เห็นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งการฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุ ดังปรากฏข้อมูลสถิติที่รวบรวมได้ดังนี้

- การอยู่ตามลำพังของผู้สูงอายุ

ข้อมูลประชากรคาดประมาณ ณ กลางปี 2565 (1 กรกฎาคม) พบว่าครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 13.8 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล,2565)

ทั้งนี้ หากย้อนไปพิจารณาข้อมูลในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ จากผลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ามีผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง (ปี 2557) จำนวน 8.8 แสนคน เป็นชาย 3.2 แสนคน และหญิง 5.6 แสนคน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้อัตราตายรายอายุและเพศในปีเดียวกัน ตามที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลศึกษาไว้ พบว่าประเทศไทยมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะตายตามลำพัง 4.7 หมื่นคนต่อปี เป็นชาย 19,700 คน และหญิง 27,600 คน ตัวเลข 4.7 หมื่นนี้ ถือว่าเป็นประมาณการขั้นต่ำ (ใช้อัตราตายของผู้สูงอายุโดยทั่วไป) ในขณะที่มีงานวิจัยพบว่าอัตราตายของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังจะสูงกว่าปกติเนื่องจากการอยู่ตามลำพังอาจมีความเสี่ยงต่อโรคร้ายไข้เจ็บมากขึ้น การถูกทอดทิ้ง การขาดการติดต่อจากโลกภายนอก ตลอดจนความกดดันทางอารมณ์ ฯลฯ (สรารุช ไพฑูรย์พงษ์,2560)

ความเสี่ยงและอันตรายต่อผู้สูงอายุในช่วงโควิด-19 พบว่า ผู้สูงอายุนับเป็นกลุ่มเปราะบางต่อการติดเชื้อ และมีความเสี่ยงจากการเสียชีวิตมากที่สุด เพราะผู้สูงอายุมักมีโรคประจำตัว มีสภาพร่างกายเสื่อมตามวัย ภูมิคุ้มกันต่ำลง ดังที่ผู้เชี่ยวชาญด้านประชากรศาสตร์ท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ที่น่าห่วงมากที่สุดคือผู้สูงอายุที่อยู่กันตามลำพัง หรือสองคนตาย ในกรณีแบบนี้ เพื่อนบ้านและคนในชุมชนควรช่วยกันสอดส่องดูแล ทั้งอาหาร น้ำ ยา และดูว่าท่านเจ็บป่วยหรือมีอาการบ่งชี้ว่าติดโควิดหรือไม่” (วิพรรณ ประจวบเหมาะ,2563)

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2560 พบว่า จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 12 ล้านคนในประเทศไทย ประมาณร้อยละ 10.7 เป็นผู้ที่อยู่ตามลำพังคนเดียว และประมาณร้อยละ 20 อยู่กันตามลำพังสองคนตาย โดยในชนบทจะมีสัดส่วนผู้ที่อยู่กันสองคนตายสูงกว่าในเมืองเล็กน้อย ด้านรายได้ พบว่า ประมาณร้อยละ 39 ของผู้สูงอายุไทย มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี โดยผู้สูงอายุในเขตชนบทมีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปีในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุในเมือง (ร้อยละ 44.5 เทียบกับร้อยละ 31.1) ทั้งนี้ การอาศัยอยู่เพียงลำพังหรือไม่ได้อยู่กับลูกหลาน และการมีรายได้จำกัดหรือมีฐานะยากจนล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และการดูแลตัวเองตามหลักสุขภาวะที่ดี

กล่าวได้ว่า คุณธรรมด้านความกตัญญู เป็นคุณธรรมสำคัญที่อยู่ในจิตใจของคนไทยมาอย่างยาวนาน เนื่องจากสมัยก่อนคนไทยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ อยู่กันหลายรุ่น (เจเนอเรชั่น) มีการพึ่งพาอาศัยกัน ผูกพันกัน เรียกได้ว่าเป็นคุณธรรมที่อยู่ใกล้ตัวผู้คนมากที่สุด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการหาข้อมูลเชิงสถิติเพื่อใช้อ้างอิงและสะท้อนถึงสถานการณ์ในภาพรวมของสังคมกลับมีอย่างค่อนข้างจำกัด

● ผู้สูงอายุฆ่าตัวตายตัว

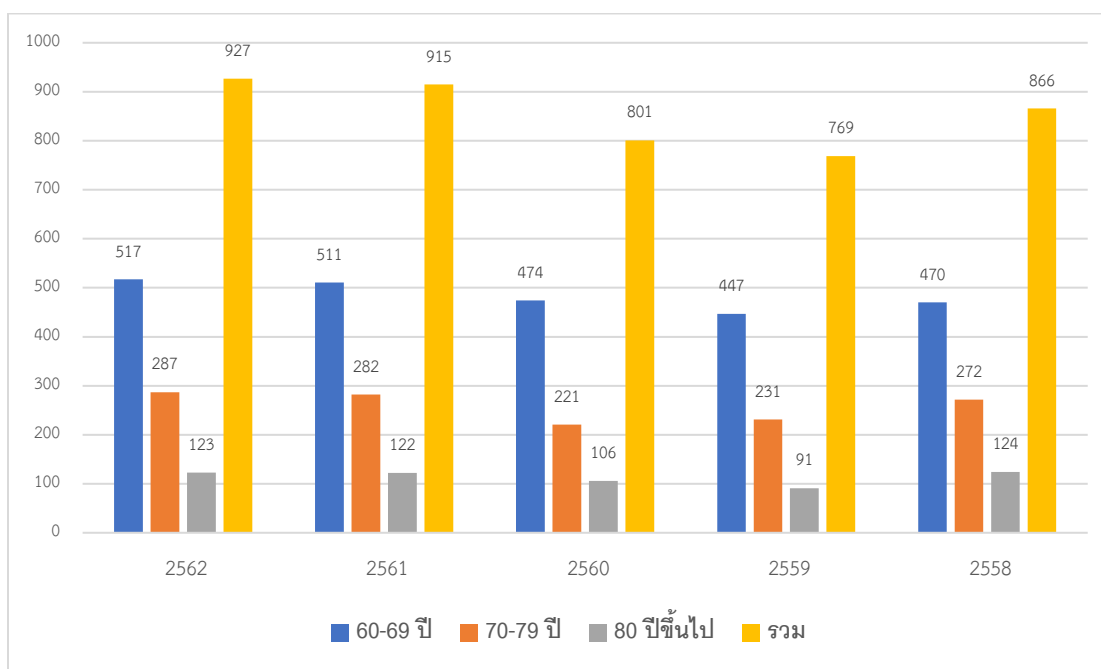
ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต ปี 2561 ชี้สถิติการฆ่าตัวตายสำเร็จในผู้สูงอายุสูงเป็นอันดับ 2 ต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยสาเหตุสำคัญมาจาก ความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด, โรคเรื้อรังทางกาย, และโรคซึมเศร้าตามลำดับ ในขณะที่ข้อมูลจากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายของตำรวจบ่งชี้ว่าปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในกลุ่มอาชีพตำรวจที่ฆ่าตัวตายสำเร็จ คือ อาการซึมเศร้า นอกจากนี้ยังพบว่า การพบเจอกับเหตุการณ์สะเทือนขวัญบ่อยๆ เช่น อาชญากรรม การฆาตกรรม เป็นความเสี่ยงให้เกิดโรค PTSD (Post Traumatic Stress Disorder) หรือโรคเครียดหลังเหตุการณ์สะเทือนใจซึ่งหากไม่ได้รับการบำบัดจะทำให้ เพิ่มความเสี่ยงของพฤติกรรมฆ่าตัวตายได้ (สสส.,2561)

น.ต.นพ.บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ อธิบดีกรมสุขภาพจิตเปิดเผยว่า ปัจจุบันประมาณการมีผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จ 4,000 คนต่อปี และในจำนวนนี้ พบอยู่ในวัยทำงานมากเป็นอันดับ 1 และวัยสูงอายุ มากเป็นอันดับ 2 โดยสาเหตุการฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุ 3 อันดับแรกคือ ความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด, โรคเรื้อรังทางกาย, และโรคซึมเศร้าตามลำดับ โดยเชื่อมโยงข้อมูลผู้พยายามฆ่าตัวตายในระบบฐานข้อมูลสาธารณสุข (HDC) ทั้งนี้พบว่า ร้อยละ 15 ของผู้ฆ่าตัวตายสำเร็จเป็นการพยายามฆ่าตัวตายซ้ำ ซึ่งปัญหาการฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรโลกที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ การที่บุคคลมีอายุมากขึ้น ประสิทธิภาพการทำงานของร่างกายและสมองย่อมเสื่อมถอยลง ความสามารถในการทำงานย่อมลดน้อยลงไป รวมทั้งอาจมีข้อจำกัดในการปรับตัว ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเกิดภาวะเครียด วิตกกังวล ไม่มีความสุขในการดำรงชีวิต ความพึงพอใจในชีวิตลดลง กรมสุขภาพจิตจึงได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุไทยอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ใน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุกลุ่มป่วยคือ ผู้สูงอายุสมองเสื่อมที่มีปัญหาพฤติกรรมและจิตใจ, ผู้สูงอายุที่เป็นโรคซึมเศร้า 2)ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาสุขภาพ คือ โรคเรื้อรัง, ติดบ้าน, ติดเตียงและ 3) ผู้สูงอายุกลุ่มดี ในชมรมผู้สูงอายุ

ด้านสถิติข้อมูลจำนวนการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในประเทศไทย ที่เก็บรวบรวมโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ระหว่างปี 2558 – ปี 2562 (ตารางที่ 1 และภาพที่ 1-11) พบว่า ในภาพรวมแล้วผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนการฆ่าตัวตายที่เพิ่มมากขึ้น โดยในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 70-79 ปีและ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวนการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปี 2561-2562

ปี พ.ศ.	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป	รวม
2562	517	287	123	927
2561	511	282	122	915
2560	474	221	106	801
2559	447	231	91	769
2558	470	272	124	866

ตารางที่ 1-1 จำนวนการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2558-2562 (ตามช่วงอายุ)
วันที่เผยแพร่ : 25 กรกฎาคม 2554, สถิติประจำปี 2555 และ 2556 (ที่มา: thaimentalhealth.net)

ภาพที่ 1-11 แผนภูมิเปรียบเทียบการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2558-2562 (ตามช่วงอายุ)

วันที่เผยแพร่ : 25 กรกฎาคม 2554, สถิติประจำปี 2555 และ 2556

โดย thaimentalhealth.net

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้เกิด “ภาวะเครียด” ในผู้สูงอายุจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกาย และฆ่าตัวตายนั่น มีความแตกต่างไปจากกลุ่มช่วงวัยอื่นดังที่ปรากฏพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับเมื่อปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 คือ **“ตาวัย 75 เครียดโควิด กลืนตะปู-ลวดเหล็ก หวังฆ่าตัวตาย สุดท้ายปวดท้องหนักต้องผ่าตัด”**

ผศ.พญ. สิรินทร ฉันทศิริกาญจน อาจารย์ประจำสาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ได้อธิบายว่า ปกติแล้วจะพบว่าในคนอายุน้อยหลายครั้ง

การพยายามฆ่าตัวตาย มาจากความน้อยใจและอารมณ์ชั่ววูบ แต่ทว่าในผู้สูงอายุกลับต่างกัน “ผู้สูงอายุเห็นร้อน เห็นหนาวกันมาระดับหนึ่งแล้ว โอกาสที่จะกินยาฆ่าแมลงประท้วง หรือเอามีดกรีดตัวเอง เพื่อประท้วงคนรัก จะไม่มีแล้ว แต่ถ้าผู้สูงอายุต้องการฆ่าตัวตาย ถือเป็นเรื่องที่เขาต้องคับแค้นมาก” ยังมีอีกหนึ่งสาเหตุ คือ ผู้สูงอายู้รู้สึกว่าตัวเองไร้ค่า และตั้งคำถามกับการดำรงอยู่ของตัวเองว่า “อยู่ไปทำไม”

ทั้งนี้ได้ให้คำแนะนำต่อแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อไม่ให้เกิดภาวะเครียดจนนำไปสู่การทำร้ายตัวเอง หรือฆ่าตัวตายนั่น คือ ลูกหลานต้องเข้าใจว่า เมื่อถึงวัยสูงอายุจะเป็นช่วงขาลงของทุกคน ดังนั้นลูกหลานมีหน้าที่ที่จะต้อง “เสริม” หยิบยกสิ่งดีๆ ของผู้สูงอายุขึ้นมา เช่น ความซื่อสัตย์ การไม่ทำร้ายลูกเมีย โดยที่อย่าไปยึดติด เฉพาะความสำเร็จในชีวิตเท่านั้น

“ลูกหลานก็ต้องมองให้ออกให้ได้ว่า คนที่อยู่กับเราเขามีดีอะไร บอกเขาเรื่อย ๆ ว่าเรารู้สึกชื่นชมเขา เขาอาจจะไม่ได้มีบ้านใหญ่โตให้เรา หรือว่าเขาไม่ได้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี เพราะเขาเองการศึกษาก็ไม่ได้ เยอะ แต่เขาก็เป็นคนที่ก่อร่างสร้างตัวมา อย่าเอาคนของเราไปเทียบกับคนอื่น อย่าเทียบพ่อแม่เรากับพ่อแม่คนอื่น เขาเป็นอย่างที่เขาเป็น และมองหาจุดบวกของคนที่อยู่รอบ ๆ ตัวได้ และเอาจุดบวกนั้นเป็นตัวที่จะหล่อเลี้ยงใจ ที่สำคัญลูกหลานอย่าเอาตัวเองเป็นตัวตั้ง”

ยังมีอีกหนึ่งสาเหตุคือผู้สูงอายุ
รู้สึกว่าตัวเองไร้ค่าและตั้งคำถาม
กับการดำรงอยู่ของตัวเอง
ว่าอยู่ไปทำไม

ภาพที่ 1-12 สาเหตุการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุ

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2 กุมภาพันธ์ 2564)

- “การเห็นคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุ : การจ้างงานผู้สูงอายุ”

นายสุชาติ ชมกลิ่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน กล่าวเกี่ยวกับ “แรงงานผู้สูงวัย” ทางเลือกสำหรับชีวิตหลังเกษียณ” เมื่อ วันที่ 9 เมษายน 2564 (สำนักข่าวอิศรา, 2564) มีรายละเอียด ดังนี้ เนื่องจากปัจจุบันนี้ มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้นประมาณ 12 กว่าล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุที่ทำงานประมาณ 4.7 กว่าล้านคน หรือคิดเป็น 36.91% รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเปราะบาง โดยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย พร้อมทั้งการ

ปรับปรุงระบบบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและเบี้ยยังชีพของประชาชน อาทิ ผู้สูงอายุและคนพิการที่มีรายได้น้อย ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ทั้งนี้ กระทรวงแรงงานได้มีนโยบายที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมแรงงานผู้สูงอายุ ให้มีงานทำ การเตรียมรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านการพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ จำนวน 8,200 กว่าคน มีการขับเคลื่อนผ่านโครงการที่สำคัญ เช่น การฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ ทั้งรูปแบบการฝึกปกติและฝึกผ่านระบบออนไลน์ การฝึกอบรมแรงงานผู้สูงอายุ การส่งเสริมการตลาดสินค้าสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

ด้านส่งเสริมการมีงานทำ ขับเคลื่อนผ่านโครงการสำคัญ เช่น การออกประกาศขอความร่วมมือให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนสนับสนุนการจ้างงานรายชั่วโมง (Part -Time) สำหรับผู้สูงอายุ การจ้างงานผู้สูงอายุเข้าทำงานตามความเหมาะสม โครงการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ กิจกรรม 1 อำเภอ 1 ภูมิปัญญา โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุว่า ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีเป้าหมายรวม 17,615 คน ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้ผู้สูงอายุ เป้าหมาย 2,580 คน และส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุในอาชีพที่เหมาะสมกับวัย และประสบการณ์ เป้าหมาย 15,035 คน กิจกรรมสานพลังประชารัฐ จัดหางานให้ผู้สูงอายุ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุ ประชุมนายจ้าง สถานประกอบการเพื่อรวบรวมตำแหน่งงานว่าง จัดหางานให้ผู้สูงอายุ และกิจกรรมสร้างโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ ด้วยการจ้างทำงานในหน่วยงานของกรมการจัดหางาน เป็นต้น

ด้านข้อมูลของกรมการจัดหางาน พบว่า ในปี 2564 มีผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจ้างงานแล้ว 10,514 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ 1,113 คน สร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ 185,850 บาท ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการจ้างงาน 9,401 คน ผู้สูงอายุใช้บริการจัดหางาน 888 คน และได้รับการบรรจุงานจำนวน 739 คน

สำหรับตัวอย่างบริษัทที่เปิดรับ คนวัยเกษียณเข้าทำงาน ตามที่มีการรายงานไว้ในเพจ Facebook TODAY Bizview เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2565 รายงานว่า มีหลายบริษัทที่มีนโยบายรับคนสูงอายุจำนวนมากที่ยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเข้ามาทำงาน เพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ พร้อมพัฒนาคุณค่าและคุณภาพชีวิตของชาวสูงวัย รายละเอียด ดังภาพที่ 1-13

today | Bizview ตัวอย่างบริษัท
เปิดรับ 'วัยเกษียณ' ทำงาน

<p>Lotus's</p> <p>คุณสมบัต อายุ 60 ปีขึ้นไป</p> <p>ตำแหน่ง แล้วแต่สาขา เช่น จัดเรียงสินค้า, แคชเชียร์</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกวันและเวลาทำงานเองได้ - มีสวัสดิการ เช่น เงินสมทบค่ารักษาพยาบาล, ตรวจสุขภาพประจำปี 	<p>IKEA</p> <p>คุณสมบัต อายุ 55 ปีขึ้นไป, ไม่จำกัดการศึกษา</p> <p>ตำแหน่ง แล้วแต่สาขา เช่น พนักงานขาย, พนักงานล้างจาน</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกกะทำงานได้ - มีสวัสดิการ เช่น ค่ารักษาพยาบาล, การฝึกอบรมเพิ่มทักษะ
<p>Central Group</p> <p>คุณสมบัต อายุ 55 ปีขึ้นไป</p> <p>ตำแหน่ง พนักงานครัว, พนักงานแผนกผักผลไม้ ฯลฯ</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีสวัสดิการ เช่น ค่ารักษาพยาบาล, ตรวจสุขภาพประจำปี, ประกันชีวิตประจำปี, ค่าคอมมิชชั่นสำหรับพนักงานขาย 	<p>Big C</p> <p>คุณสมบัต อายุ 60 ปีขึ้นไป</p> <p>ตำแหน่ง สุรการ, ต้อนรับลูกค้า, เกสเซอร์ร้านอาหารเพรียว ฯลฯ</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - บางตำแหน่งทำงาน 8 ชม./วัน หยุด 1-2 วัน/สัปดาห์ - บางตำแหน่งระบุว่าต้องทำงานเป็นกะได้
<p>Café Amazon</p> <p>คุณสมบัต อายุ 60 ปีขึ้นไป</p> <p>ตำแหน่ง บาร์ิสต้า</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เปิดรับเฉพาะในร้านที่ร่วมโครงการ Café Amazon for Chance - อุปกรณ์ถูกออกแบบมาเพื่อเหมาะกับการใช้งานของผู้สูงอายุ - สามารถเจรจาชั่วโมงทำงานได้ 	<p>Homepro</p> <p>คุณสมบัต อายุ 60 ปีขึ้นไป</p> <p>ตำแหน่ง พนักงานขาย, แคชเชียร์ ฯลฯ</p> <p>ข้อมูลเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกทำงานสาขาใกล้บ้านได้ - เริ่มแรกทำเป็นพาร์ทไทม์ก่อน ค่าจ้าง 400 บาท/วัน - มีเน็ทวอร์ค ประเมินเดือนตามความสามารถอื่นๆ เช่น ค่าภาษา

น่ารู้

คณะกรรมการค่าจ้าง ได้กำหนดอัตราค่าจ้างสำหรับผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในประเภทงานเสมือนพนักงาน งานที่เกี่ยวกับการค้า, งานด้านบริการ และงานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ คิดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมง อัตราเดียวทั่วประเทศ ไม่ต่ำกว่า 45 บาท/ชั่วโมง หรือกำหนดว่าไม่ต่ำกว่า 7 ชั่วโมง/วัน และไม่เกิน 6 วัน/สัปดาห์

ที่มา: TODAY Bizview sources ณ วันที่ 13 ก.ค. 2565

ภาพที่ 1-13 บริษัทที่มีนโยบายรับผู้สูงอายุ-ผู้เกษียณเข้าทำงาน
ที่มา TODAY Bizview เว็บไซต์ข่าวและสื่อ

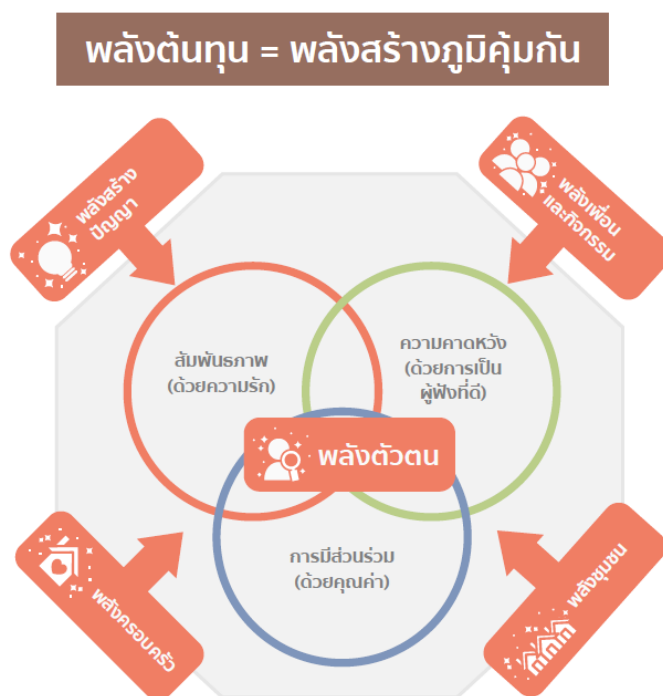
1.2 สถานการณ์พลังต้นทุนชีวิต 5 ด้าน

1) นิยามและความหมาย และการนำเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตไปใช้

ต้นทุนชีวิตหรือทุนชีวิต (Life Assets) คือ ทักษะรู้คิด (Cognitive Development) และจิตสำนึก (Mindfulness) ต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่อย่างใกล้ชิด เช่น บ้าน ชุมชนและโรงเรียน เพื่อทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมในการจัดการกับปัญหาหรือสภาวะการณ์เสี่ยงต่าง ๆ” (สุริยเดว ทรีปาตี, 2556) ต้นทุนชีวิตจึงเป็นรากฐานของการหล่อหลอมคุณธรรมและความดีงามที่เริ่มจากตัวตน ครอบครัว เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ต้นทุนชีวิตหรือทุนชีวิต หมายถึง คุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจ สังคม และสติปัญญา เกื้อหนุนให้เจริญเติบโตและดำรงชีพอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและมีความสุข มนุษย์ทุกคนมีทุนชีวิตในระดับหนึ่งมาตั้งแต่เกิด และเพิ่มขึ้นตามวัยจากการอบรมเลี้ยงดู การให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความเข้าอกเข้าใจของพ่อแม่ และบุคคลรอบข้าง รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ศูนย์คุณธรรม,2565:อยู่รอด ตั้งรับ ปรับตัว)

ตามการให้นิยามความหมายข้างต้น กล่าวได้ว่า ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่ดีย่อมส่งผลให้เด็กมีพลังบวก ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการออกแบบพัฒนาเครื่องมือต้นทุนชีวิตขึ้นมา โดย รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี กุมารแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและวัยรุ่น และผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นผู้คิดค้นและพัฒนา จนกลายเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับวัดพลังบวกแรกของประเทศไทย สามารถนำมาใช้วัดระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กเกิดพลังบวกในระดับจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและสังคม ทำให้เกิดการปรับตัวและเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ โดยสามารถถอดรหัสออกมาเป็น 5 พลัง ที่สะท้อนตัวของเด็กว่า เด็กรู้สึกอย่างไร มีทักษะรู้คิดและจิตสำนึกอย่างไร ดังภาพที่ 1-14

ภาพที่ 1-14 ต้นทุนชีวิต=พลังสร้างภูมิคุ้มกัน
ที่มา : “อยู่รอด ตั้งรับ ปรับตัว” (ศูนย์คุณธรรม,2565)

สุริยเดว ทรีปาตีได้กล่าวว่า ต้นทุนชีวิต (Life Assets) เป็นพื้นฐานที่มีผลต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง โดยที่ทุกคนที่เกิดมามีจะมีต้นทุนชีวิตในระดับหนึ่ง ทั้งต้นทุนภายในและต้นทุนภายนอก ทั้งนี้ ต้นทุนเหล่านี้จะเพิ่มหรือลดลงก็ขึ้นอยู่กับเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อม และความใกล้ชิดธรรมชาติ

ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย (Life Assets) หมายถึง ปัจจัยสร้างหรือ คุณลักษณะที่ดีที่ประกอบด้วย ด้าน จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อกระบวนการคิด การตัดสินใจ และแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับ การเสริมสร้างให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนนี้ย่อมมาจากการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยในตัวเด็กเอง และจากปัจจัยภายนอกอันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนและชุมชน ซึ่งหากสามารถควบคุมปัจจัย และเสริมสร้างปัจจัยต่างๆ ให้เหมาะสม จะส่งผลต่อการพัฒนา ต้นทุนชีวิตที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมีสุขภาวะที่ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปความหมายต้นทุนชีวิต คือ ต้นทุนพื้นฐานที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้ในบริบททางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลมาจากทั้งปัจจัยภายในของแต่ละบุคคลและปัจจัยภายนอกล้วนมีผลต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยต้นทุนชีวิตสามารถเสริมสร้างได้ตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นไป จากผู้เลี้ยงดู การเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่และความใกล้ชิดธรรมชาติ

การสร้างเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน

ในประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดเรื่องต้นทุนชีวิตมาพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งได้พัฒนาเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตของเด็กเยาวชนโดย รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ แผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมีฉบับเด็ก แบ่งเป็น 3 ช่วงวัย คือ 1) แรกเกิดจนถึง 6 ปี 2) เด็กวัยเรียน (อายุ 6-12 ปี) และวัยรุ่น (อายุ 12-25 ปี) และฉบับผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นของตนเองที่มีต่อเด็กและเยาวชนที่ตนเองดูแล โดยการสร้างแบบประเมินดังกล่าว มีการดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมไทย ซึ่งแบบสำรวจดังกล่าวจะสะท้อนเสียงเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ประจำท้องถิ่น ครอบคลุมทั้งทุนภายในและทุนภายนอก ประกอบด้วย 5 พลัง ได้แก่

- 1.พลังตัวตน เป็นพลังบวกที่อยู่ภายในตัวเองที่ทำให้เกิดการมองเห็นค่าในตนเอง เกิดพลังศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเอง รวมถึงทักษะชีวิตที่ดี ประกอบไปด้วย การอยู่รวมกันในสังคมอย่างสันติ การช่วยเหลือผู้อื่น มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ การมีวินัยทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น
- 2.พลังครอบครัว เป็นพลังที่เกิดจากความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย การเอาใจใส่ซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัว ปิยวาจา รวมทั้งการปลูกฝังและเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิต

3. พลังสร้างปัญญา เป็นพลังที่มุ่งมั่นทำให้เกิดการเพิ่มพลังปัญญา ซึ่งได้จากการสนับสนุนและส่งเสริมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. พลังเพื่อนและกิจกรรม เป็นพลังที่ได้จากการทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน รวมถึงการสร้างวินัยในหมู่เพื่อน เช่น การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา สันทนาการนอกหลักสูตร

5. พลังชุมชน เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร มีความเข้าใจกัน ด้วยลักษณะที่เป็นมิตรไมตรีต่อกัน มีวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดี รวมถึงการเป็นจิตอาสา ที่มีความอบอุ่นความปลอดภัยภายในชุมชน และมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

การนำเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตไปใช้

ที่ผ่านมา ศูนย์คุณธรรมได้นำเครื่องมือแบบสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย มาใช้สำรวจในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นนักเรียนมัธยมทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องครอบคลุมระยะเวลา 12 ปี เป็นจำนวน 4 ครั้ง (ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2552 และครั้งล่าสุดปี พ.ศ. 2564) นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้นำเครื่องมือนี้ไปสำรวจในเด็กและเยาวชนกลุ่มเฉพาะอื่นๆ ประกอบด้วย กลุ่มสามเณร วิทยุตั้งครุภักดิ์ กลุ่มความสามารถพิเศษ และกลุ่มการศึกษาทางเลือก อีกด้วย ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมผลการสำรวจต้นทุนชีวิตดังกล่าวมาข้างต้นจำนวน 8 ผลการสำรวจ และได้ออกแบบตารางนำเสนอเปรียบเทียบ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2 ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย²

การศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนตัวอย่าง (คน)	ปีที่ศึกษา	อายุเฉลี่ย	ภาพรวม	(1) พลังตัวตน	(2) พลังครอบครัว	(3) พลังสร้างปัญญา	(4) พลังเพื่อนและกิจกรรม	(5) พลังชุมชน
กลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ										
ศูนย์คุณธรรม	นักเรียนมัธยมทั่วประเทศ	10,613	2564	15.37	62.10 ปานกลาง	70.23 ดี	68.91 ปานกลาง	60.98 ปานกลาง	62.62 ปานกลาง	47.76 ค่อนข้างน้อย (ไม่ผ่านเกณฑ์)
ศูนย์คุณธรรม	นักเรียนมัธยมทั่วประเทศ	3,460	2562	14.81 (12-18)	68.90 ปานกลาง	68.75 ปานกลาง	76.50 ดี	67.87 ปานกลาง	67.53 ปานกลาง	64.04 ปานกลาง

² การแปลผลค่าเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย 80.00 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ ระดับดีมาก
 ค่าเฉลี่ย 70.00 – 79.99 ผ่านเกณฑ์ ระดับดี
 ค่าเฉลี่ย 60.00 – 69.99 ผ่านเกณฑ์ ระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 60 ไม่ผ่านเกณฑ์

การศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ตัวอย่าง (คน)	ปีที่ ศึกษา	อายุ เฉลี่ย	ภาพรวม	(1) พลังตัวตน	(2) พลัง ครอบครัว	(3) พลังสร้าง ปัญญา	(4) พลังเพื่อน และ กิจกรรม	(5) พลังชุมชน
สุริยเดว และคณะ	นักเรียนมัธยม ทั่วประเทศ	15,980	2556	14.95 (12-25)	70.94 ดี	71.30 ดี	75.83 ดี	70.99 ดี	69.58 ปานกลาง	66.34 ปานกลาง
สุริยเดว และคณะ	นักเรียนมัธยม ทั่วประเทศ	12,200	2552	15.46 (14-18)	65.83 ปานกลาง	68.68 ปานกลาง	73.64 ปานกลาง	65.92 ปานกลาง	64.12 ปานกลาง	53.84 ปานกลาง
กลุ่มเฉพาะ										
วรสิทธิ์ หิมะกัลล และสุริย เดว ทริปาตี	สามเณร (เชียงใหม่และ น่าน)	622	2562	15.12	65.52 ปานกลาง	61.69 ปานกลาง	68.64 ปานกลาง	61.69 ปานกลาง	58.89 ปานกลาง	61.81 ปานกลาง
Thatsanee et al (2017)	วัยรุ่นตั้งครรภ์	86	2558	17.07	n/a	64.26 ปานกลาง	69.87 ปานกลาง	60.75 ปานกลาง	56.01 ปานกลาง	49.32 ค่อนข้างน้อย (ไม่ผ่านเกณฑ์)
นราทิพย์ และคณะ (2557)	ความสามารถ พิเศษ	110	2556	16.68	68.94 ปานกลาง	74.06 ดี	82.39 ดีมาก	68.82 ปานกลาง	63.08 ปานกลาง	50.54 ค่อนข้างน้อย (ไม่ผ่านเกณฑ์)
สุริยเดว และคณะ	การศึกษา ทางเลือก	630	n/a	15.17	68.26 ปานกลาง	68.12 ปานกลาง	77.37 ดี	65.87 ปานกลาง	67.15 ปานกลาง	63.69 ปานกลาง

หมายเหตุ : ออกแบบตารางโดย คณะวิจัย, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2565)

จากตารางที่ 1-2 ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตในภาพรวมทุกกลุ่มจากการสำรวจที่ผ่านมาทั้งหมด พบว่า ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น (ยกเว้นกลุ่มวัยรุ่นตั้งครรภ์ที่ไม่ปรากฏข้อมูลภาพรวม) โดยกลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี พ.ศ.2564) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 62.10 ถัดไปคือ กลุ่มสามเณร มีค่าเฉลี่ย 65.52 กลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี พ.ศ.2552) มีค่าเฉลี่ย 65.83 ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 68 โกล้เคียงกันมี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการศึกษาทางเลือก 68.29 กลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี พ.ศ.2562) 68.90 และกลุ่มความสามารถพิเศษ 68.94 ทั้งนี้ มีเพียงผลการสำรวจกลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี พ.ศ.2562) เท่านั้น ที่มีต้นทุนชีวิตภาพรวมในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ย 70.94 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับผลการสำรวจที่แสดงไว้ในตารางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลการสำรวจต้นทุนชีวิตรายด้าน หรือรายพลัง ดังแสดงในตารางข้างต้น สามารถสรุปเชิงเปรียบเทียบได้ดังนี้

ด้านพลังตัวตน กลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเฉลี่ยระดับดี (70.23 -74.06) มีจำนวน 3 กลุ่ม คือ นักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี 2564 และ ปี 2556) และกลุ่มความสามารถพิเศษที่มีค่าเฉลี่ยด้านนี้สูงที่สุดในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง โดยกลุ่มสามเณรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเพียง 61.69

ด้านพลังครอบครัว เป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มความสามารถพิเศษ เป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 82.39 และอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งการสำรวจที่ผ่านมาไม่ปรากฏกลุ่มตัวอย่างใดหรือพลังด้านใดที่มีค่าเฉลี่ยสูงเท่านี้ สำหรับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยด้านนี้ในระดับดี คือ กลุ่มการศึกษาทางเลือก ค่าเฉลี่ย 77.37 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ มีต้นทุนชีวิตด้านพลังตัวตนในระดับปานกลางเท่านั้น โดยกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กลุ่มสามเณร มีค่าเฉลี่ย 61.69

ด้านพลังสร้างปัญญา พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ (ปี พ.ศ. 2556) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 70.99 ระดับดี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 60.98-67.87 ทั้งนี้ กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ คือ วิทยุตั้งครุฑ และนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (ปี 2564) ที่มีค่าเฉลี่ยเพียง 60.75 และ 60.98 ตามลำดับ

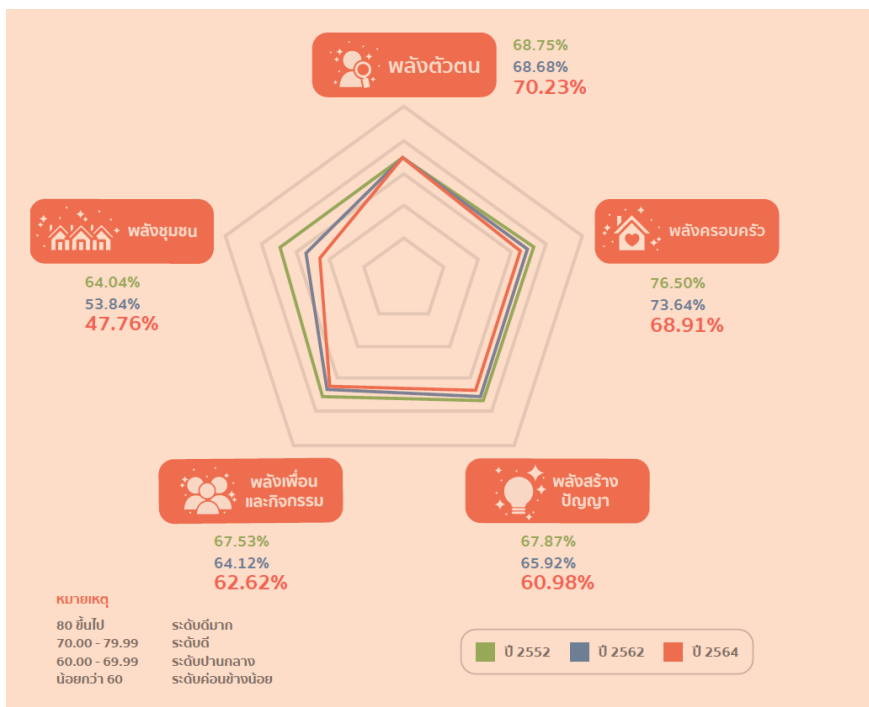
ด้านพลังเพื่อนและกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางเท่ากันทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบคะแนนแต่ละกลุ่มพบว่า กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ (ปี พ.ศ. 2562) ค่าเฉลี่ย 69.58 รองลงมาคือ นักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ (ปี พ.ศ. 2552) 67.53 และถัดมาคือ กลุ่มการศึกษาทางเลือก 67.15 ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ สามเณรที่มีค่าเฉลี่ยเพียง 58.89 เท่านั้น

ด้านพลังชุมชน กล่าวได้ว่าเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพลังต้นทุนชีวิตด้านอื่น ๆ พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับค่อนข้างน้อย ถึงปานกลางเท่านั้น (47.76-64.04) ทั้งนี้ กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยในระดับค่อนข้างน้อย (ไม่ผ่านเกณฑ์) มีจำนวน 3 กลุ่มซึ่งเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนี้ นักเรียนมัธยมทั่วประเทศ (พ.ศ. 2564) 47.76 วิทยุตั้งครุฑ 49.32 และกลุ่มความสามารถพิเศษ 50.54

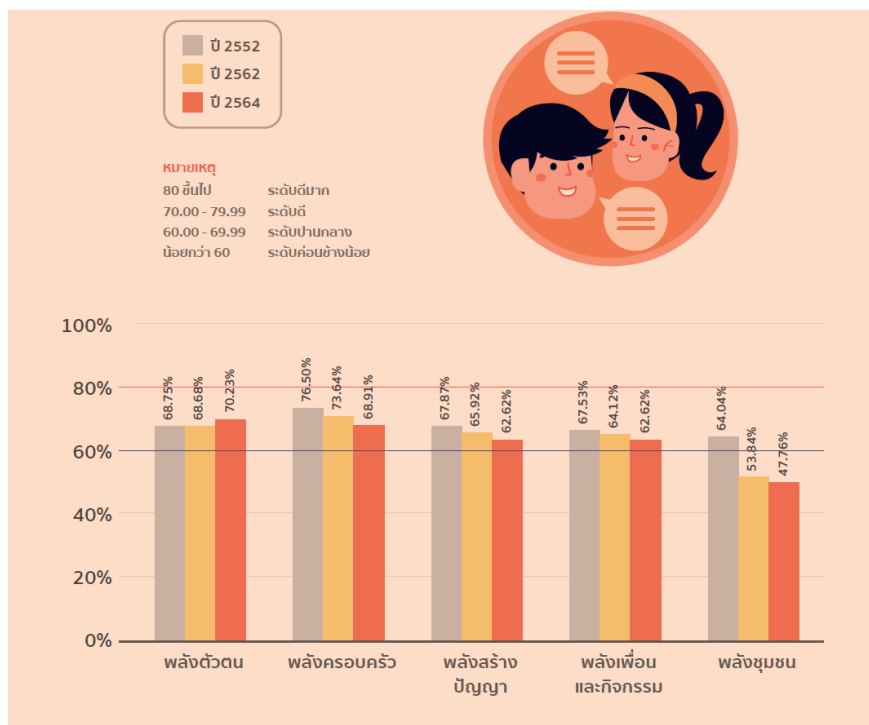
2) สถานการณ์ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย: การสำรวจต้นทุนชีวิต 12 ปี

“ผลการวิจัยย้อนหลัง 12 ปี พบว่า พลังบวกเด็กไทยอ่อนแอลง พลังครอบครัวน่าเป็นห่วงที่สุด”

ตามที่ศูนย์คุณธรรม ได้ทำการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2552-2564 หรือ 12 ปีที่ผ่านมา (สามารถดูตารางที่ 1-1 และภาพที่ 1-15 ประกอบ) พบต้นทุนชีวิตของเด็กไทยอ่อนแอลงถึงขั้นไม่ผ่านเกณฑ์ ในขณะที่พลังครอบครัวก็ยังน่าเป็นห่วง เนื่องจากคะแนนมีแนวโน้มลดลงทุกปี จากเดิมเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก โดยในปี 2552 “พลังครอบครัวอยู่ที่ร้อยละ 76.50 ปี 2562 ร้อยละ 73.64 และปี 2564 ร้อยละ 68.91 ในขณะที่ “พลังชุมชน” ในปี พ.ศ. 2552 อยู่ที่ร้อยละ 64.04 ปี 2562 ร้อยละ 53.84 และปี 2564 ร้อยละ 47.76 และจากผลสำรวจด้านอื่นๆมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เช่นกัน ซึ่งพลังครอบครัว นับเป็นฐานที่มั่นในการสร้างทุนชีวิตให้กับเด็ก หากพลังครอบครัวมีพลังลดต่ำลง ย่อมหมายถึง เด็กไม่รู้สึกรมีความมั่นคงในชีวิต ผู้ปกครองไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและไม่สามารถแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ในครอบครัวได้นั่นเอง

ภาพที่ 1-15 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (แผนภาพ)

ภาพที่ 1-16 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (กราฟ)

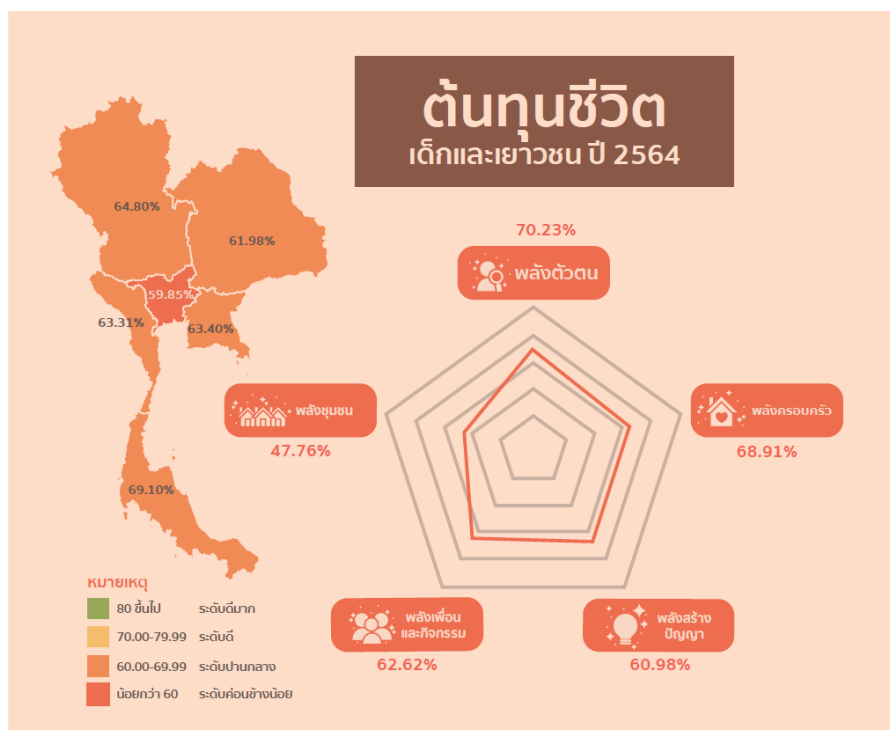
สำรวจต้นทุนชีวิตปี 64 :12 ปี พบเด็กไทย “พลังบวกอ่อนแอลง” สะท้อนจิตสำนึกสาธารณะ

การสำรวจปี 2564 ที่เป็นการสำรวจเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 12-18 ปี ที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งในสังกัดโรงเรียน อปท. และ สพม. จาก 6 ภูมิภาค จำนวน 10,613 คน ผลการสำรวจพลังต้นทุนทั้ง 5 พลัง พบว่า พลังตัวตน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 70.23 และขณะที่พลังชุมชนมีค่าน้อยที่สุด ร้อยละ 47.76 ทั้งนี้ เมื่อจำแนกพิจารณาพลังชุมชนตามภูมิภาค พบว่า เด็กและเยาวชนในภาคใต้ มีพลังชุมชนมากที่สุด คือ ร้อยละ 55.39 ภาคกลางมีพลังชุมชนน้อยที่สุด ร้อยละ 43.42 อย่างไรก็ตาม ทุกภาคมีพลังไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งสะท้อนถึงพลังชุมชน หรือจิตสำนึกสาธารณะที่อ่อนแอลง เช่นเดียวกับพลังบวกด้านอื่น ๆ ที่เริ่มลดลงเรื่อย ๆ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อคำถามที่มีต้นทุนชีวิตอ่อนแอมากที่สุด มีดังนี้

- การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน (พลังชุมชน ร้อยละ 38.33)
- การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสื่อกับครูเป็นประจำ (พลังสร้างปัญญา ร้อยละ 44.69)
- การร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือประกอบพิธีกรรมเป็นประจำ (พลังเพื่อนและกิจกรรม ร้อยละ 51.02)
- การปรึกษาหารือและขอคำแนะนำจากผู้ปกครองได้อย่างสบายใจ ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ (พลังครอบครัว ร้อยละ 57.96)
- และการรับรู้ว่าคุณค่า (พลังตัวตน ร้อยละ 62.18)

จากผลคะแนนรายข้อคำถามดังกล่าวข้างต้น สะท้อนถึงความอ่อนแอของเด็กและเยาวชน ในเรื่องการมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่มีคุณค่า การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน และสภาพสังคมปัจจุบันที่เด็กขาดความเชื่อมโยงกับชุมชน ขาดความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ขาดการทำกิจกรรมจิตสาธารณะในชุมชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยทั้งในภาพรวมและรายพลังส่วนใหญ่มีแนวโน้มต่ำลง ชี้ให้เห็นถึงระบบนิเวศที่อ่อนแอ จากอดีตที่พลังครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเมื่อเทียบกับพลังอื่น ๆ แต่ปัจจุบันตกลงไปอยู่อันดับที่ 2 ในขณะที่พลังตัวตนสูงขึ้นมาเป็นอันดับ 1 ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการสำรวจล่าสุดในปี 2564 ยังอยู่ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติต่อตนเองดีขึ้นเพราะจำเป็นต้องดูแลตนเองทั้งในด้านสุขภาพและการเรียนออนไลน์ รวมถึงช่วยดูแลครอบครัวทั้งในด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนเป็นความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง (ลักขิกา เกาะเศษ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน))

ภาพที่ 1-17 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ปี 2552 ปี 2562 และปี 2564 (กราฟ)

ผลการสำรวจดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า แม้ต้นทุนชีวิตในพลังตัวตน พลังครอบครัว พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังสร้างปัญญา จะอยู่ในระดับที่ผ่านเกณฑ์คือ ระดับปานกลางและระดับดี แต่ไม่ปรากฏว่าพลังด้านใดอยู่ในระดับดีมาก อีกทั้ง พลังชุมชนยังมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด คือ 47.76 หรือระดับค่อนข้างน้อย และถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ แม้ที่ผ่านมาจะปรากฏผลการสำรวจในกลุ่มอื่นที่ไม่ผ่านเกณฑ์ด้านนี้เช่นกัน ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่นตั้งครุฑ และกลุ่มความสามารถพิเศษ แต่ทั้งสองกลุ่มนี้ก็ยังมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าเล็กน้อย ผลการสำรวจข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องเสริมสร้างพลังด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะชุมชนเป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการ และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนได้อยู่ในชุมชนที่ดีที่มีความปลอดภัย โดยมีสมาชิกในชุมชนคอยให้การสนับสนุน มีความเอื้ออาทรต่อกัน คอยช่วยเหลือดูแลกัน เยาวชนย่อมได้รับการหล่อหลอมพฤติกรรมในทางที่ดีเหล่านั้นไปด้วย

3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการสำรวจอื่น ๆ ที่สะท้อนพลังต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2563 และบริบทการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เทคโนโลยีได้เข้ามาแทรกซึมในทุกส่วนของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อการประกอบสร้างตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่อย่างไม่สามารถปฏิเสธได้

3.1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยสภาวะการณ่ต้นทุนชีวิตนักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 12,200 คน ได้ผลการศึกษาพบว่าต้นทุนชีวิต 5 พลัง 48 ตัวชี้วัด ในภาคกลางและภาคตะวันตกมีจำนวนข้อไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด (คะแนนรวมต่ำกว่า ร้อยละ 60) ในส่วนภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนข้อไม่ผ่านเกณฑ์น้อยที่สุด พลังที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในทุกภาคคือพลังชุมชน และพลังที่ได้รับคะแนนมากที่สุดในทุกภาคคือพลังครอบครัว

นราทิพย์ ศรีจันทร์อินทร และคณะ (2556) ศึกษาต้นทุนชีวิตในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายที่มีความสามารถพิเศษทางวิชาการโครงการโอลิมปิกวิชาการ พบว่า ต้นทุนชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาพลังรายด้าน พบว่า พลังครอบครัว อยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ พลังตัวตน พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม พลังชุมชน ตามลำดับ ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า เพศและชั้นเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนชีวิตในทุกพลัง ส่วนสถานภาพครอบครัวมีความสัมพันธ์กับต้นทุนชีวิตทุกด้าน ยกเว้นพลังชุมชนที่ไม่พบความสัมพันธ์

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2559) ได้จัดทำโครงการจัดตั้งหน่วยสนับสนุนทางวิชาการเคลื่อนที่และระบบพี่เลี้ยงที่ปรึกษาของเด็กในชุมชน ให้แก่เด็กในชุมชนจังหวัดนครปฐม ได้ผลการดำเนินโครงการคือ ในโครงการได้พัฒนาศักยภาพคนในท้องถิ่นสู่การเป็นพี่เลี้ยง พัฒนากลไก การมีส่วนร่วม ให้เกิดภาคีเครือข่ายในการทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว และ เกิดการพัฒนากิจกรรมที่สร้างสรรค์จากคนในท้องถิ่นเองและเหมาะสมกับเด็ก เยาวชน

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ (2562) รายงานการวิจัยการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย อายุ 12-18 ปี จำนวน 3,460 คน ผลการศึกษาพบว่าต้นทุนชีวิตเยาวชนไทยโดยภาพรวม มีคะแนนร้อยละ 65.83 (อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง) พลังครอบครัวเข้มแข็งที่สุด และพลังชุมชนเป็นพลังที่อ่อนแอสุด

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ โครงการวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยเรื่อง ชุดแผนงานครอบครัวไทย ไร้ความรุนแรง” (สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2565) ที่ได้้นำเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิต ซึ่งพัฒนาโดย รศ.นพ.สุริยเดว ทรีปาตี และคณะแผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แบ่งเป็นฉบับ ป.1-ป.3 ฉบับ ป.4-ป.6 ฉบับเยาวชน และฉบับผู้ปกครอง ไปดำเนินการสำรวจ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดเชียงราย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 1-3 ผลการสำรวจต้นทุนชีวิตของฉบับเด็กและผู้ปกครอง

5 พลัง ต้นทุนชีวิต	ฉบับเด็ก			ฉบับ
	ป.1-ป.3	ป.4-ป.6	เยาวชน	ผู้ปกครอง
	(n=306)	(n=379)	(n=1075)	(n=1760)
พลังตัวตน	87.45	91.94	71.77	71.41
พลังครอบครัว	86.19	90.77	74.98	80.31
พลังสร้างปัญญา	86.60	87.16	66.70	72.24
พลังเพื่อนและกิจกรรม	86.93	81.86	63.01	62.87
พลังชุมชน	86.79	82.97	55.98	61.38

■ ระดับดีมาก ■ ระดับปานกลาง
■ ระดับดี ■ ระดับค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 1-3 มีผลการสำรวจในแต่ละกลุ่มและรายด้านดังต่อไปนี้ 1) ด้านต้นทุนชีวิตของเด็กในระดับ ป.1-ป.3 พบว่าทั้ง 5 พลังต้นทุนชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ พลังตัวตน ร้อยละ 87.45 พลังครอบครัว ร้อยละ 86.19 พลังสร้างปัญญา ร้อยละ 86.60 พลังเพื่อนและกิจกรรม ร้อยละ 86.93 และพลังชุมชน ร้อยละ 86.79 ส่วนในเด็ก ป.4-ป.6 พบว่าทั้ง 5 พลังต้นทุนชีวิตอยู่ในระดับดีมาก ดังนี้ พลังตัวตน ร้อยละ 91.94 และพลังครอบครัว ร้อยละ 90.77 และมีพลังสร้างปัญญา ร้อยละ 87.16 พลังเพื่อนและกิจกรรม ร้อยละ 81.86 และพลังชุมชน ร้อยละ 82.97 2) ด้านต้นทุนชีวิตฉบับเยาวชน พบ พลังตัวตน ร้อยละ 71.77 และพลังครอบครัว ร้อยละ 74.98 อยู่ในระดับดี พบพลังสร้างปัญญา ร้อยละ 66.70 และพลังเพื่อนและกิจกรรม ร้อยละ 63.01 อยู่ในระดับปานกลาง และพบพลังชุมชน ร้อยละ 55.98 อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย 3) ด้านต้นทุนชีวิตที่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อเด็กที่ตนดูแล พบว่ามีพลังครอบครัว ร้อยละ 80.31 อยู่ในระดับดีมาก ส่วนพลังตัวตน ร้อยละ 71.41 และพลังสร้างปัญญา ร้อยละ 72.24 อยู่ในระดับดี มีพลังเพื่อนและกิจกรรม ร้อยละ 62.87 และ พลังชุมชน ร้อยละ 61.38 อยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ภาพรวมของทั้ง 4 จังหวัด ในฉบับผู้ปกครอง หากมองแยกเป็นรายจังหวัด จะพบว่า พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน เป็นพลังที่ควรเพิ่มหรือเสริมสร้างต้นทุนชีวิตให้มากขึ้นผ่านกิจกรรมหรือโครงการ และในฉบับเยาวชน หากมองแยกเป็นรายจังหวัดพบว่าควรเพิ่มหรือเสริมสร้างต้นทุนชีวิตให้มากขึ้นผ่านกิจกรรม หรือโครงการ ในด้านพลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน

3.2) ผลการสำรวจอื่น ๆ ที่สะท้อนพลังต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน

คณะผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นงานวิจัยและผลสำรวจที่เกี่ยวข้องกับ พลังต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน ระหว่างปี พ.ศ. 2564 - พ.ศ. 2565 พบผลสำรวจสำคัญหลายประเด็น อย่างไรก็ตามเนื่องจากในบางประเด็นการสำรวจนั้นได้สะท้อนทั้งความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพลังต้นทุนชีวิตหลายพลังพร้อมกัน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้สรุปเรียบเรียงตามประเด็นหลักของผลการสำรวจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- “สุขภาพจิตเด็กไทย มีภาวะความเครียดสูง” ช่วงโควิด (พลังตัวตนและพลังครอบครัว)

ผลสำรวจเด็กและวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปีจำนวน 183,974 คน ที่ประเมินสุขภาพจิตตนเองผ่าน แอปพลิเคชัน Mental Health Check-in ของกรมสุขภาพจิต ในช่วง 18 เดือนของการระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2563 ถึง 30 กันยายน พ.ศ.2564 พบว่า ร้อยละ 28.0 ของเด็กและวัยรุ่นมีภาวะเครียดสูง ร้อยละ 32.0 มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคซึมเศร้า ในขณะที่อีกร้อยละ 22.0 มีความเสี่ยงที่จะฆ่าตัวตาย สอดคล้องกับ ผลสำรวจของยูนิเซฟเมื่อปี พ.ศ. 2563 พบว่า เด็กและเยาวชนจำนวน 7 ใน 10 คนมีสุขภาพจิตที่ย่ำแย่ลง ซึ่งเป็น ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความกังวลกับรายได้ของครอบครัว การ เรียน การศึกษาและการจ้างงานในอนาคต

ด้าน พญ.อัมพร เบญจพลพิทักษ์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต กล่าวว่า “การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ทำให้วิถีชีวิตของเด็กและวัยรุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เด็กจำนวนหนึ่งอาจไม่สามารถปรับตัวกับการเรียน รูปแบบใหม่ได้ จนเกิดผลกระทบต่อการเรียนและพัฒนาการได้หลายด้าน ทั้งผลกระทบที่มีต่อผู้ปกครองและ ครอบครัว ก็ทำให้การเลี้ยงดูทำได้ไม่เต็มศักยภาพ ไม่สามารถใช้เวลาที่มีคุณภาพกับเด็กได้เพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากการเจ็บป่วย การเว้นระยะห่างทางสังคม การงดกิจกรรมนอกบ้าน และการ สวมหน้ากากอนามัย สำหรับในเด็กวัยรุ่นนั้น พบว่ามีความเครียดสูงมากขึ้น เข้าสังคมลดลง ติดจอและเกมออนไลน์ มากขึ้น ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรงในครอบครัว จนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตายในบาง รายอีกด้วย”

นอกจากนี้ ข้อมูลจากศูนย์ป้องกันและขจัดภัยแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข (2565) ได้ระบุถึง สถานการณ์สุขภาพจิต และการฆ่าตัวตายของคนไทย ปี 2560-2564 พบว่า อัตราจำนวนผู้ที่ฆ่าตัวตายสำเร็จในวัย เรียนและวัยทำงานตอนต้น และทำร้ายร่างกายตนเอง เพิ่มมากขึ้นกว่าวัยทำงานถึง 4 เท่า ซึ่งอัตราการฆ่าตัวตาย สำเร็จในกลุ่มวัยเรียนอายุ 15-24 ปี ในปี 2564 เสียชีวิต 439 คน มากกว่าปี 2563 ที่มีอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ที่ 428 คน ส่วนในกลุ่มวัยทำงานตอนต้น อายุ 25-34 ปี พบว่ามีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ในปี 2564 จำนวน 956 คน มากกว่าปี 2563 ที่มีจำนวน 896 คน และยังพบว่าในปี 2564 คนไทยมีอัตราความเครียดสูง นำไปสู่การฆ่าตัว ตาย สำเร็จอยู่ที่ 7.8 คน/แสนประชากร หรือกว่า 5,000 คน

- **เยาวชนส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างเล่นโซเชียล (พลังตัวตน พลังปัญญา และพลังเพื่อนและกิจกรรม)**

เด็กและเยาวชนร้อยละ 78.67 ระบุว่าใช้เวลาว่างในการเล่นสื่อโซเชียลมีเดีย รองลงมาจะไปถึง การนอนพักผ่อนและการดูหนัง/ฟังเพลง/อ่านหนังสือใกล้เคียงกัน ร้อยละ 69.48 และ 69.12 ตามลำดับ ร้อยละ 52.15 พบปะเพื่อนฝูง ร้อยละ 49.78 เล่นเกม เช่น เกมออนไลน์ ร้อยละ 46.18 ออกกำลังกาย/เล่นกีฬา ร้อยละ 28.40 ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ร้อยละ 25.81 ท่องเที่ยว/กิจกรรมสันทนาการ ร้อยละ 14.0 เล่นดนตรี ร้อยละ 11.23 ทำงานศิลปะ วาดภาพ ระบายสี/งานฝีมือ และร้อยละ 0.51 ระบุถึงการใช้เวลาในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ทำงานพิเศษ ขายของออนไลน์ ทำขนมและอาหาร ทำงานบ้าน ทำงานจิตอาสา ตกปลา และเลี้ยงสัตว์ (นิด้าโพล (เม.ย.64) “Gen Z มีอะไรจะบอกต่อสังคมไทย”)

จากกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนระบุข้างต้น กล่าวได้ว่า เป็นการใช้เวลากับตัวเองค่อนข้างมากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว กลุ่มเพื่อนและชุมชน ซึ่งเป็นผลกระทบสืบเนื่องสำคัญจากการแพร่ระบาดของโควิด19 ที่ส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากการเจ็บป่วย การเว้นระยะห่างทางสังคม การงดกิจกรรมนอกบ้าน และการสวมหน้ากากอนามัย เด็กและเยาวชนจึงมีความเครียดสูงมากขึ้น เข้าสังคมลดลง ติดจอและเกมออนไลน์มากขึ้น มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรงในครอบครัว จนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและการฆ่าตัวตายในบางรายอีกด้วย (พญ.อัมพร เบญจพลพิทักษ์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต)

- **“บ้าน” กลายเป็นสถานที่ที่เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด (พลังครอบครัว)**

ในช่วงปี 2564 ประเด็นเด็กถูกทำร้ายทั้งร่างกาย และจิตใจปรากฏอยู่บนหน้าสื่อหลายครั้งปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขในแต่ละปีมีเด็กมากกว่า 10,000 คน เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยสาเหตุการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง โดยเฉพาะความรุนแรงทางเพศ และจากข้อมูลของ UNICEF พบว่า 3 ใน 4 ของเด็กในช่วงอายุระหว่าง 1 - 14 ปี เคยถูกล่วงโทษทางร่างกายหรือจิตใจโดยสมาชิกครอบครัว

จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุข ในแต่ละปีมีเด็กมากกว่า 10,000 คน เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยสาเหตุการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง โดยเฉพาะความรุนแรงทางเพศ และจากข้อมูลของ UNICEF พบว่า 3 ใน 4 ของเด็กในช่วงอายุระหว่าง 1 - 14 ปี เคยถูกล่วงโทษทางร่างกายหรือจิตใจโดยสมาชิกครอบครัว โดยเด็ก 4.2 คน ใน 100 คน เคยถูกล่วงโทษทางร่างกายในระดับรุนแรง เด็กโดยเฉลี่ย 52 คน ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศทางกาย หรือทางใจ ถูกทอดทิ้ง หรือถูกนำไปแสวงหาผลประโยชน์ มีเด็กตกเป็นเหยื่อในลักษณะเหล่านี้คิดเป็นประมาณ 2 คนต่อหนึ่งชั่วโมง

ข้อมูลสถิติย้อนหลัง 16 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2547-2563) พบการใช้ความรุนแรงกับเด็กและต้องนำส่งเด็กเข้าไปยังศูนย์พึ่งได้รพ.ตร.จำนวนกว่า 1,307 ราย อีกทั้งพบว่าความรุนแรงต่อเด็กยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามข้อมูลนี้ยังไม่นับรวมจำนวนเด็กที่เข้าไม่ถึงการช่วยเหลือ หรือไม่กล้าขอความช่วยเหลือ

‘บ้าน’ สถานที่แห่งความเปราะบาง การเกิดวิกฤติโรคระบาด ‘โควิด-19’ ส่งผลให้เกิดมาตรการการกักตัวอยู่ที่บ้านเพื่อลดและป้องกันการติดเชื้อไวรัสนั้น แต่อีกด้านหนึ่งคือการเพิ่มความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวอย่างน่ากังวล กรณีประเทศไทย สถิติในช่วงลือคดาวนัระลอก1 เดือนมกราคม - มีนาคม ปี พ.ศ.2563 มีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นกับเด็กและสตรี สูงถึงร้อยละ 83.6 เฉลี่ยมากถึง 5 คนต่อวัน (กรุงเทพฯธุรกิจ, เผยแพร่ 8 มกราคม 2565)

- **เด็กและเยาวชนยังสามารถเลือกใช้เวลาไปกับพฤติกรรมเชิงบวก มากกว่าเชิงลบ (พลังตัวตน และพลังสร้างปัญญา)**

การสำรวจเกี่ยวกับเรื่อง que เด็กและเยาวชนได้ทำในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา พบว่ามีทั้งกิจกรรมและพฤติกรรมทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.29 ได้ทำในเรื่องการดูแลสุขภาพ (อาหารการกิน การออกกำลังกาย การพักผ่อน) รองลงมาร้อยละ 59.79 มีการพัฒนาตนเอง ร้อยละ 56.64 ได้ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 37.16 มีการออมหรือการลงทุน ร้อยละ 36.09 ได้ทำกิจกรรมจิตอาสา เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ อย่างไรก็ตาม มีเยาวชนบางส่วนที่ยอมรับว่าใช้เวลาไปกับพฤติกรรมเชิงลบ ได้แก่ ร้อยละ 15.88 มีการสังสรรค์ที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และร้อยละ 2.33 มีการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

- **เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งยังยึดถือพ่อและแม่เป็นบุคคลต้นแบบด้านพฤติกรรม และต้องการใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว (พลังครอบครัว)**

บุคคลต้นแบบที่ยึดถือและปฏิบัติตาม: ไอดอล (Idol) พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.06 มีบุคคลในครอบครัวเป็นต้นแบบ (โดยระบุ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับ 1 ทั้งพ่อและแม่ ร้อยละ 33.17 อันดับ 2 แม่ ร้อยละ 30.62 และอันดับ 3 พ่อ ร้อยละ 19.88) รองลงมาร้อยละ 19.43 มีครู/อาจารย์เป็นบุคคลต้นแบบ ร้อยละ 15.47 มีญาติหรือคนรู้จักเป็นบุคคลต้นแบบ ร้อยละ 11.27 มีบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นต้นแบบ ร้อยละ 9.17 ระบุถึงการมีเพื่อนเป็นบุคคลต้นแบบ ทั้งนี้มีร้อยละ 2.59 ที่ไม่มีไอดอลหรือบุคคลต้นแบบที่ยึดถือและปฏิบัติตามเลย

สิ่งที่อยากเลียนแบบจากบุคคลต้นแบบ พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.38 อยากเลียนแบบในเรื่องแนวคิดทัศนคติ รองลงมา ร้อยละ 60.73 ในเรื่องการใช้ชีวิต ร้อยละ 31.24 ในเรื่องบุคลิกภาพ ท่าทาง ร้อยละ 27.84 ในเรื่องการแต่งกาย และ ร้อยละ 2.77 ระบุอื่น ๆ เช่น เรื่องความสามารถ ความขยัน ความอดทน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความฉลาด และอุปนิสัย

บุคคลที่จะเลือกปรึกษาเมื่อมีปัญหามากที่สุด 3 อันดับแรก พบว่า อันดับ 1) ร้อยละ 42.20 ระบุว่า พ่อแม่/ผู้ปกครอง อันดับ 2) ร้อยละ 31.03 ระบุว่า เพื่อน และอันดับ 3 ร้อยละ 19.57 ระบุว่า ครู/อาจารย์ ในด้านกิจกรรมที่อยากจะทำร่วมกับครอบครัวมากที่สุด 3 อันดับแรก พบว่า อันดับ 1) การรับประทานอาหารร่วมกัน

ร้อยละ 35.22 อันดับ 2) การไปท่องเที่ยว/ช้อปปิ้งร่วมกัน ร้อยละ 30.77 และอันดับ 3) การดูหนัง ฟังเพลงร่วมกัน ร้อยละ 17.98 (นิด้าโพล (เม.ย.64) “Gen Z มีอะไรจะบอกต่อสังคมไทย”)

- **เด็กอยากเที่ยว-อยากบอกรักพ่อแม่-สัญญาเป็นเด็กดี-อยากให้ครอบครัวเข้าใจมากขึ้น** (พลังครอบครัว และคุณธรรมมิติกตัญญู)

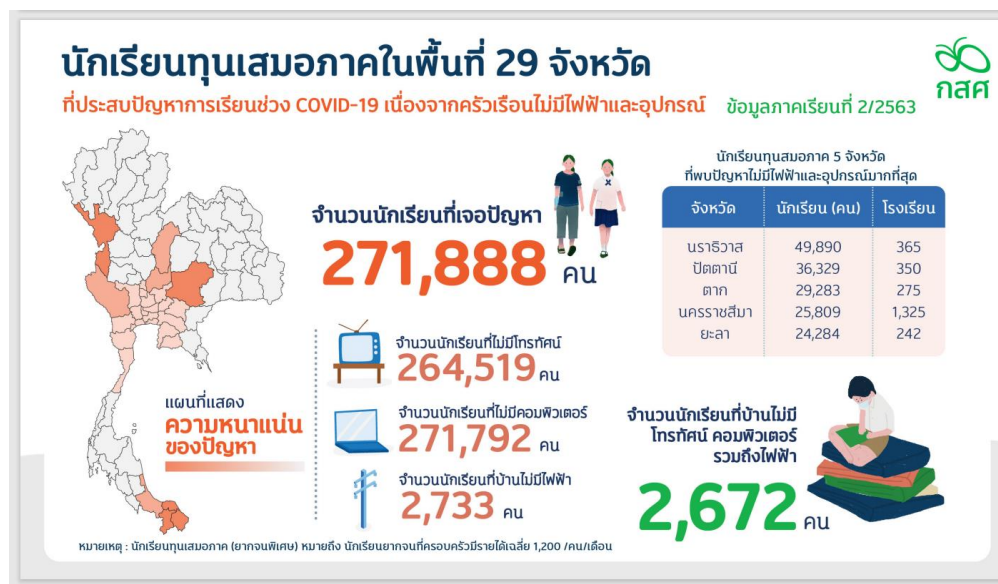
แม้หลายผลการสำรวจจะสะท้อนในทิศทางเดียวกันว่า เด็กและเยาวชนจำนวนมากมักจะใช้เวลากับโลกออนไลน์มากกว่าครอบครัว แต่ผลการสำรวจเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กอยากบอกกับผู้ปกครองผ่านสื่อสังคมออนไลน์เนื่องในวันเด็กในปี 2564 พบว่า เด็กร้อยละ 48.46 อยากบอกรัก และแสดงความห่วงใยต่อพ่อแม่และครอบครัวของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสุขภาพในช่วงสถานการณ์โควิด และร้อยละ 20.54 อยากสื่อสารความตั้งใจที่จะเป็นเด็กดีของพ่อแม่ ด้วยการตั้งใจเรียน การช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ และการไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ในขณะที่ ร้อยละ 9.16 อยากใช้พื้นที่สื่อสังคมในการระบายความในใจ หรือสิ่งที่คิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจ หรือสิ่งที่ขัดแย้งกับผู้ปกครองและอยากให้ผู้ปกครองเข้าใจมากขึ้น เช่น การรับฟังความคิดเห็น การปล่อยให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ต้องการ รวมถึงอยากสื่อสารให้พ่อแม่เข้าใจว่าสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้มีแต่ผลเสียเท่านั้น

- **ภาวะการเรียนรู้ถดถอย และการหลุดออกจากระบบการศึกษา** (พลังสร้างปัญญา)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่มีการปิดเรียนอย่างยาวนาน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนสูญเสียความรู้อย่างรุนแรง ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในรายงานสภาวะสังคมไทย ไตรมาสหนึ่ง ปี พ.ศ.2565 ได้ประเมินเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจ 6,472-25,680 USD/เด็ก 1 คน (ประมาณ 217,000-864,000 บาท)

ทั้งนี้ จากภาพที่ 1-18 ชี้ให้เห็นว่าภาวะการเรียนรู้ถดถอยนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากนักเรียนไม่มีไฟฟ้าและอุปกรณ์การเรียน โดยพบว่าในข้อมูลจากรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (กสศ.,2565) ระบุว่าในภาคเรียนที่ 2/2563 นักเรียนที่ประสบปัญหาที่มีจำนวนมากถึง 271,888 คน

นอกจากนี้ ผลการสำรวจกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (เผยแพร่ 19 พ.ค.2565) ที่ได้ทำการสำรวจข้อมูลนักเรียนสังกัดกรุงเทพฯ ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในภาคเรียนที่ 2/2564 พบว่ามีนักเรียนออกจากระบบการศึกษา จำนวน 434 คนโดยกลุ่มเสี่ยงส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ความยากจนที่ซ้ำซ้อน ทั้งยากจนเฉียบพลัน เกือบจน และจนถาวร ในช่วงเปิดภาคเรียนปีการศึกษา พ.ศ.2565 นี้

ภาพที่ 1-18 นักเรียนที่ประสบปัญหาการเรียน (ไม่มีไฟฟ้าและอุปกรณ์)

ที่มา: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (<https://www.eef.or.th/041422>)

- เยาวชนถูกทำร้ายจิตใจด้วยวาจา (Bullying) ทั้งต่อหน้าหรือในสื่อออนไลน์ (พลังตัวตน พลังเพื่อนและกิจกรรม)

การถูกทำร้ายจิตใจด้วยวาจา (Bullying) ทั้งต่อหน้าหรือในสื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจที่เด็กและเยาวชนจำนวนมากต้องเผชิญในปัจจุบัน โดยร้อยละ 62.92 ระบุว่าเคยถูกทำร้ายด้วยวาจา

เป็นที่น่าสนใจว่า พฤติกรรม “บูลลี่” นี้ค่อนข้างมีความรุนแรงในสังคมไทย โดยองค์กรด้านเด็ก ได้เปิดเผยผลสำรวจพบว่า เด็กไทยติดอันดับ 2 ของโลก ทั้งนี้ เด็กกว่าร้อยละ 91 เคยถูกบูลลี่ ตบหัว ล้อพูดจารี พูดจาเหยียดหยาม น่าหว่ง ร้อยละ 43 คิดจะตอบโต้เอาคืน พร้อมระดมภาคีถอดบทเรียนหาทางออก หวังลดความรุนแรงในเด็กและเยาวชน

นอกจากนี้ ยังมีผลสำรวจของเทเลนอร์กรุ๊ป และองค์การแพลนอินเตอร์เนชั่นแนล (ผู้จัดการออนไลน์, เผยแพร่: 21 ตุลาคม 2564) ที่ยืนยันความรุนแรงของปัญหานี้ที่ทิศทางเดียวกับผลสำรวจอื่น ๆ ในประเด็นการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ ที่พบว่า 2 ใน 3 ของเยาวชนในประเทศไทย มาเลเซีย บังกลาเทศ และปากีสถานมองว่า “การกลั่นแกล้งทางโลกออนไลน์” เป็นปัญหาร้ายแรงสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ขณะที่สถานการณ์โควิด-19 เพิ่มปริมาณความชุกปัญหาไซเบอร์บูลลี่จากร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 29 ด้านความถี่ของการถูกทำร้ายร้อยละ 14 มีประสบการณ์ไซเบอร์บูลลี่อย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง โดยช่องทางที่มีประสบการณ์มากที่สุด คือโซเชียลมีเดีย แอปส่งข้อความ และเกมออนไลน์

ทั้งนี้ เยาวชนที่เคยถูกบูลลี่มีการใช้กลวิธีที่หลากหลายเพื่อหยุดยั้งการบูลลี่ที่เกิดขึ้น ร้อยละ 60.77 ใช้การนิ่งเฉยหรือเพิกเฉยต่อการกระทำนั้นๆ เปลี่ยนการตั้งคำถามปลอดภัยเพื่อให้ผู้กลั่นแกล้งไม่สามารถเข้าถึงได้

รองลงมา ร้อยละ 22.99 ใช้การตอบโต้ด้วยวาจา การใช้กำลัง ถ่ายคลิป เป็นต้น ร้อยละ 14.39 พุดคุยกับผู้ปกครอง เพื่อเป็นเกราะป้องกันจากปัญหาที่อาจตามมา รวมทั้งแจ้งครู/เพื่อน และมีร้อยละ 1.85 ระบุว่าได้แจ้งความ ดำเนินคดีตามกฎหมายแก่ผู้กระทำ

ภาพที่ 1-19 เยาวชนถูกทำร้ายจิตใจด้วยวาจาในสื่อออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ที่เยาวชนไทยยอมรับว่าเป็นผู้กระทำต่อผู้อื่นนี้ นับว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่คนรุ่นใหม่ชาวดิจิทัลแตกต่างจากชาวดิจิทัลสากลคือ ลักษณะของการ “ชอบเหยียด” สะท้อนว่าชาวดิจิทัลไทยมองประเด็นการเหยียดหยามผู้อื่นแตกต่างไปจากสากล โดยที่ชาวดิจิทัลต่างประเทศที่มองว่าคนรุ่นใหม่จะมีการเหยียดหยามผู้อื่นน้อยลง เช่น ด้านเพศสภาพ ด้านสีผิว แต่ในผลการศึกษานี้หลายคนมีความเห็นคล้ายกันว่า แต่ในสังคมไทยเหมือนจะพบลักษณะของการเหยียดหยามผู้อื่นมากขึ้น โดยเฉพาะในโลกออนไลน์และมักทำการเหยียดหยามด้วยกระบวนการทำให้เป็นเรื่องตลก อาทิ การแซว ล้อเลียน การตัดต่อภาพ การทำมีม (Meme) ล้อเลียนเสียดสีหรือการดูหมิ่น เหยียดหยามในลักษณะอื่น ๆ ดังเช่นความเห็นของชาวดิจิทัลรุ่นใหม่ อายุ 19-23 ปีที่ระบุว่า “ผมรู้สึกว่าการลอคคิตไม่ได้หายไป แต่เปลี่ยนรูปแบบการเหยียดหยาม เช่น ภาพลักษณ์หน้าตา อ้วน เตี้ย ดำ ผอม” หรือกรณีที่เป็นการเหยียดในรูปแบบที่ซ่อนอยู่ในลักษณะของการ “แซวเล่น” ซึ่งอคติและการเหยียดหยามผู้อื่นที่มากขึ้นนี้ อาจมีผลจากการที่เกิดคุณลักษณะด้านความมีอิสระ และความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่มากขึ้น (จูลี เทียนไทย, 2563)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับความเห็นของ ทิชา ณ นคร ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บำรุงกาญจนาภิเษก กล่าวว่า “ถ้าสำรวจจากเหง้าแห่งความเป็นไทยเรามีทุนหล่อเลี้ยงเมล็ดพันธุ์บุลลี่ให้เติบโตอย่างแข็งแรง อาทิ การใช้คำพูดล้อเลียน หยามเหยียด เสียดสี คนที่มีปมด้อย สร้างปมด้อย สร้างแผลใจ

ให้คน รวมถึงการมองคนที่มีความแตกต่างเป็นเรื่องน่าขำ ไม่ว่าจะเป็ความแตกต่างทางด้านร่างกายหรือภาษา สมัยก่อนความรุนแรงอาจไม่ถึงขั้นฆ่าตัวตาย เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่โคดเด็ยช่วยเยียวยาเด็ก แต่ปัจจุบัน สังคมเปลี่ยนไป คนอยู่โคดเด็ยมากขึ้น ทำให้คนเปราะบางเมื่อถูกบูลลี่จะเกิดการตอบโต้อย่างรุนแรง รวมถึงการทำร้ายตนเองด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่พ่อแม่ ครู คนทำงาน ต้องตีความใหม่และร่วมสร้าง เครื่องมือเพื่อเปลี่ยนหนักให้เป็นเบา ช่วยหาทางออกที่ดีต่อทุกฝ่าย”

- **เด็กและเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของสถานศึกษา และกิจกรรมจิตอาสา/สาธารณประโยชน์ในชุมชนใกล้เคียงกัน (พลังเพื่อนและกิจกรรม พลังชุมชน)**

ผลการสำรวจเรื่อง “Gen Z มีอะไรจะบอกต่อสังคมไทย” (นิด้าโพล,2564) พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.82 เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รองลงมา ร้อยละ 39.07 ร่วมกิจกรรมจิตอาสา/สาธารณประโยชน์ในชุมชน ร้อยละ 37.90 ร่วมกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ร้อยละ 21.44 ร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชน ร้อยละ 12.57 ร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. หรือ เทศบาล) ส่วนการมีส่วนร่วมอื่น ๆ ที่ระบุถึง ได้แก่ ร้อยละ 6.40 ร่วมกิจกรรมของ To Be Number One ร้อยละ 5.34 ร่วมกิจกรรมทางการเมือง และร้อยละ 0.89 ระบุอื่น ๆ เช่น ร่วมกิจกรรมในโบสถ์คริสต์ในวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งจากผลการสำรวจนี้สะท้อนว่า การที่เด็กและเยาวชนต้องเรียนออนไลน์อยู่กับบ้านนั้น เป็นการลดโอกาสในการทำกิจกรรมที่ช่วยสร้างต้นทุนชีวิตด้านพลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน ซึ่งโดยมากแล้วจะมีโอกาสในการเข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ผ่านทางโรงเรียน

- **เยาวชนไทยเชื่อมั่นในบทบาทตัวเอง และพร้อมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน (พลังตัวตน)**

ผลสำรวจเกี่ยวกับ “มุมมองของเยาวชนคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต” โดยการสำรวจนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของบริษัทอีเลคโทรลักซ์ ที่ต้องการบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายสำหรับปี ค.ศ.2030 (พ.ศ.2573) ในการสร้างสรรค์ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ยั่งยืนยิ่งขึ้นให้กับผู้คนทั่ว (TNN Online,2564) ด้วยการสำรวจเยาวชนเกือบ 14,000 คนทั่วโลกรวมทั้งในประเทศไทย พบว่า คนรุ่นใหม่ไม่เพียงเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างจริงจังเพื่อโลกที่ดีขึ้น แต่ยังเชื่อมั่นว่าตนเองมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้สนับสนุนและผู้นำเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ผลการสำรวจในส่วนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเยาวชนไทย จำนวน 1,127 คน พบว่า เยาวชนมีความเชื่อมั่นว่าตัวเองมีบทบาทสำคัญ “ต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตที่ยั่งยืน” คิดเป็นร้อยละ 12 ซึ่งเป็นร้อยละที่เท่ากันกับกลุ่มที่เชื่อว่าอินฟลูเอนเซอร์เป็นผู้มีบทบาท ส่วนบุคคลหรือกลุ่มคนที่เยาวชนให้ความเชื่อมั่น รองลงมา

คือ เชื่อว่าเป็นหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 10 ทั้งนี้ มีเยาวชนเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่เชื่อว่าคนวัยผู้ใหญ่จะรับผิดชอบในเรื่องนี้ได้

ประเด็นที่น่าสนใจ สำหรับผลสำรวจที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย คือ คนรุ่นใหม่ ร้อยละ 54 เชื่อว่าตนเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านความยั่งยืนอย่างแข็งขัน และได้พยายามโน้มน้าวผู้อื่นให้หันมาใช้ชีวิตที่ยั่งยืนมากขึ้นแล้วในปัจจุบัน ทั้งนี้ ร้อยละ 62 ได้ระบุถึงความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างจริงจังเพื่อโลกที่ดีขึ้น โดยระบุถึงความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความยั่งยืน และนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในฐานะทางออกที่สำคัญที่สุดเพื่อเปลี่ยนไปสู่สังคมที่ยั่งยืน ร้อยละ 69 และร้อยละ 67 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม เยาวชนร้อยละ 58 รู้สึกว่าตนได้พยายามส่งเสียงเรียกร้องแล้วแต่กลับไม่มีผู้ใหญ่รับฟังจึงมีความท้อแท้กับความล้มเหลวของคนรุ่นก่อน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นใหม่ที่ต้องเข้ามาดูแลแก้ไข

การสำรวจนี้ สะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนไทยมีความใส่ใจต่อสังคมและเชื่อมั่นในบทบาทของตนเองในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืนแต่ผิดหวังกับคนรุ่นก่อน

ภาพที่ 1-20 ความเชื่อมั่นของเยาวชนไทยต่ออนาคตที่ยั่งยืน

ที่มา : โอکیلวี ประเทศไทย, อีเลคโทรลิกส์ <https://www.tnnthailand.com/news/social/91723/>

- **เด็กและเยาวชนให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและสิทธิ**

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยในอนาคต พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ร้อยละ 35.70 ให้ข้อเสนอแนะว่าควรพัฒนาระบบการศึกษาให้มีความเท่าเทียมและทันสมัยมากยิ่งขึ้น รองลงมา ร้อยละ 23.33

เสนอว่าควรส่งเสริมเรื่องสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นให้แก่เด็กและเยาวชน ร้อยละ 7.5 ระบุว่าควรส่งเสริมเรื่องความสามัคคีให้แก่เด็กและเยาวชน และอีกร้อยละ 6.39 ควรปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและการรักษาประโยชน์ส่วนรวมให้แก่เด็กและเยาวชน และควรส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิตในสังคมและทักษะการประกอบอาชีพที่จำเป็นให้แก่เด็กและเยาวชน

เอกสารและแหล่งอ้างอิง บทที่ 1

- TNN Online. (22 กันยายน 2564) ผลสำรวจชี้เยาวชนไทยพร้อมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างจริงจังเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. <https://www.tnnthailand.com/news/social/91723/>
- กรมควบคุมมลพิษ. (7 กุมภาพันธ์ 2565). คพ. เผยปี 2564 ขยะมูลฝอยลดลง ขยะติดเชื้อและขยะอันตรายเพิ่มขึ้น แนะจัดการอย่างถูกวิธี. https://www.pcd.go.th/pcd_news/20802/
- กรมควบคุมโรค. (29 เมษายน 2565). รายงานความก้าวหน้าการให้บริการฉีดวัคซีนโควิด 19 <https://ddc.moph.go.th/>
- กรมสุขภาพจิต. (2564). Mental Health Check-in: ตรวจเช็คสุขภาพใจให้กับตนเอง. <https://checkin.dmh.go.th/register.php?formType=1>
- กรุงเทพธุรกิจ. (1 สิงหาคม 2565). กางคะแนน ITA 65 กลาโหม-เหล่าทัพโปร่งใสเต็ม 100% 3 กระทรวงบ๊วย 9 จว.ไม่ถึง 50%. <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1018382>
- กรุงเทพโพล. (20 มีนาคม 2565). น้ำมันแพง กระทบประชาชนอย่างไร ? กรุงเทพโพลเปิดผลสำรวจ. <https://www.prachachat.net/economy/news-890690>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (14 กุมภาพันธ์ 2565). รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. <https://www.eef.or.th/041422/>
- คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2564).เผยผลสำรวจ “วันเด็ก 64” เด็กไทยใช้เวลากับโลกออนไลน์ถึง 89%. <https://www.bangkoklifeneeds.com/>
- จูนี เทียนไทย. (2563). การสร้างความเข้าใจในคุณลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติในอนาคตของชาวดิจิทัลไทย (เอกสารวิจัย). https://www.khonchai4-0.net/knowledge_research_category.php?id=3
- ณัคนางค์ กุลนาถศิริ และวรวิทย์ รสมนตรี (27 มีนาคม 2565) (แจ่งสี่เปี้ย).การเดินทางครั้งใหม่ บนเส้นทางเศรษฐกิจชุมชน ของแรงงานคืนถิ่น. <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/996200>
- ทิชา ณ นคร. (2565). ‘บูลลี่’ เด็กไทยติดอันดับ 2 ของโลก. <https://www.bangkokbiznews.com/social/861433>
- ไทยโพสต์. (30 มิถุนายน 2564). ผลโพลวัยรุ่นพบส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างเล่นโซเชียล <https://www.thaipost.net/main/detail/108138>
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (17 มกราคม 2565). กอช.เผยช่วงโควิดคนรายได้หด สมาชิกหยุดส่งเงินออมกว่า 50%. <https://www.prachachat.net/finance/news-843923>
- ธนาคารจิตอาสา. (4 มิถุนายน 2565). ปันเวลา แשרความสุข. <https://www.jitarsabank.com/aboutus>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (11 พฤษภาคม 2565). *ประมาณการรายได้ที่คนทำงานในต่างประเทศส่งกลับ ปี พ.ศ. 2565*. <https://www.bot.or.th/Thai/Pages/default.aspx>

นราทิพย์ ศรีจันทร์อินทร และคณะ (2556). *ต้นทุนชีวิตในนักเรียนที่มีความสามารถ พิเศษทางวิชาการ: กรณีศึกษานักเรียนใน โครงการโอลิมปิกวิชาการ ประจำปี 2556*. สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย วารสาร. 2557; 59: 151-162.

นิต้าโพล. (2564). *เผยผลโพล 'Gen Z' มีอะไร?? จะบอกต่อสังคมไทย*. <https://www.bangkokbiznews.com/social/946245>

ผู้จัดการออนไลน์. (21 ต.ค. 2564). *'เทเลนอร์' เผยเหตุผลปรับธุรกิจในเอเชีย ควบรวมเพื่อแข่งขันในระดับโลก*. <https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9650000062180>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2 กุมภาพันธ์ 2564). *แพทย์ชี้เหตุผู้สูงอายุฆ่าตัวตาย คับแค้น-รู้สึกไร้ค่า เลือกริธีที่ตายจริง แนะนำหลานเสริมพลังบวกยกย่องผู้สูงอายุ*. <https://thaitgri.org/?p=39507>

ลักขิกา เงามะเศษ. (2565). *ต้นทุนชีวิต: ภาพสะท้อนระบบนิเวศของเด็กและเยาวชนไทยในรอบ 12 ปี*. <https://dl.moralcenter.or.th/>

วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (24 มีนาคม 2563). *ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังเสี่ยงตายจากโควิด-19 สูงสุด ผู้เชี่ยวชาญจุกจุกหาเตือน*. <https://www.chula.ac.th/news/28634/>

วิชญ วงศ์สินศิริกุล. (17 มีนาคม 2565). *กยศ. ท่อน้ำเลี้ยงการศึกษาไทย*. <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/994039>

วิชญ อรรถวานิช. (6 มิถุนายน 2565). *ผะ “คุณภาพสิ่งแวดล้อมไทย” แย่แย่ ร่วงลง 30 อันดับ ของโลก!*. <https://www.thansettakij.com/economy/527711>

ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุ Thai RSC เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน. <https://www.thairsc.com/>
ศูนย์คุณธรรม. (2565). *การพัฒนาเครื่องมือและสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค(กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี)*.

ศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข. (27 เม.ย. 2565). *พบวัยรุ่น-วัยทำงานตอนต้น ฆ่าตัวตายสำเร็จเพิ่มขึ้น*. <https://www.bangkokbiznews.com/social/1001472>

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี. (29 เมษายน 2565). *TTB ชี้ค่าครองชีพสูงขึ้นซ้ำเติมรายได้ เพิ่มความเปราะบางภาวะการเงินครัวเรือนไทย*. <https://www.infoquest.co.th/2022/195455>

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (1 เมษายน 2565). *โควิด ฤดูฐานะการเงินครัวเรือนเปราะบาง หนี้ปี64แตะ 14.58 ล้านล้านบาท*. <https://www.prachachat.net/finance/news-901650>

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565) *ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2565 ใน สาระประชากร (ปีที่ 31: มกราคม 2565)*. <https://pr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/Gazette.aspx>

สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์. (22 ธันวาคม 2560). ผู้สูงอายุที่ตายตามลำพังในประเทศไทย.

<https://tdri.or.th/2017/12/ageing-pass-away/>

สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (27 มีนาคม 2565). *สวนดุสิตโพลชี้ข้อแหว่งทำคนไทยหนักใจซ้ำหื้อเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาล*. <https://www.infoquest.co.th/2022/186628>

สำนักข่าวอิศรา (15 ตุลาคม 2564). “แรงงานผู้สูงวัย” ทางเลือกสำหรับชีวิตหลังเกษียณ.

<https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/103339>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (27 กุมภาพันธ์ 2561). *ผู้สูงอายุฆ่าตัวตายมากเป็นอันดับ 2*. <https://www.thaihealth.or.th/Content/41068>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index) พ.ศ. 2564*.

https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=7433&filename=anti_corruption

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ภาวะสังคมไทย ไตรมาสที่ 1 ปี 2565. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม 2565*.

สำนักประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ป.ป.ช.). (28 สิงหาคม 2564). *ประกาศผลการประเมิน ITA 2564*.

<https://itas.nacc.go.th/home/detailnews/2302>

สุริยเดว ทรีปาตี, พรพรรณนิภา สังข์ทอง, สิริวิมล ศาลาจันทร์. (2556). *โครงการศึกษาสภาพการณ์ต้นทุนชีวิตนักเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ*. วารสารกุมารเวชศาสตร์ ; 52 : 36-43

สุริยเดว ทรีปาตี, พัชรินทร์ เสรี และคณะ (2559). *โครงการจัดตั้งหน่วยสนับสนุนทางวิชาการเคลื่อนที่และระบบพี่เลี้ยงที่ปรึกษาของเด็กในชุมชน*. นครปฐม: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. (อัดสำเนา)

สุริยเดว ทรีปาตี, ผศ.ดร.ธนพล วีราสา, ดร.สายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์สกุล และคณะ.(2562). *รายงานการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย อายุ 12-18 ปี.ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)*

สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ. (2565). *โครงการวิจัยเรื่อง ชุดแผนงานครอบครัวไทยไร้ความรุนแรง*. (รายงานการวิจัย) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

สุริยเดว ทรีปาตี และนัธชนัน จรัสจรัสเกียรติ. (2565). *คุณภาพชีวิตเด็ก*. โรงพิมพ์แอ็ปป์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2565). *ทบทวนแนวคิดจิตสาธารณะกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งแรก). หจก. ลีออคอินดีไซน์เวิร์ค

อีเลคโทรลักซ์. (22 กันยายน 2564). *อีเลคโทรลักซ์ เผยเยาวชนไทยเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน*. <https://www.marketthink.co/18740>

บทที่ 2

แนวคิด เครื่องมือและดัชนีชี้วัดคุณธรรมในสังคมไทย

การจัดทำรายงานสถานการณ์คุณธรรม ปี 2565 และประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคตในครั้งนี้ คณะวิจัย ได้ศึกษาทบทวน รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งแนวคิด ทฤษฎี เครื่องมือและตัวชี้วัด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการวิจัยและวิเคราะห์ปรากฏการณ์และสถานการณ์ด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งคณะวิจัยได้ แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- แผนแม่บทคุณธรรม นิยามและองค์ประกอบคุณธรรม 5 มิติ/ด้าน
- แนวคิดคุณธรรมร่วมสมัย

ตอนที่ 2 เครื่องมือและตัวชี้วัด

- เครื่องมือวัดคุณธรรม
- เครื่องมือวัดต้นทุนชีวิต
- แบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร
- ตัวชี้วัดอื่นๆ ที่สำคัญในประเทศไทย

ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) แผนแม่บทคุณธรรม นิยามและองค์ประกอบคุณธรรม 5 มิติ/ด้าน

แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564)

คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) เป็นแผนแม่บทระดับชาติ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 เพื่อให้ทุกหน่วยงานใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) เป็นแผนแม่บท (Master Plan) เป็นกรอบและทิศทางในการปฏิบัติการในการ ส่งเสริมคุณธรรมของทุกหน่วยงาน โดยนำกลไกประชารัฐมาใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนแม่บทฯ

เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องมีแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

มีเหตุผลสำคัญจำเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. คนไทยได้ตระหนักในความสำคัญของชาติ ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ และจงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ให้คงอยู่คู่สังคมไทยอย่างมั่นคง และยั่งยืน

2. เกิดสังคมคุณธรรม อยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ภายใต้หลักธรรมทางศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมอันดีงามตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและโมเดลประเทศไทย 4.0 ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว

3. แก้ไขปัญหาวิกฤตคุณธรรมของคนในชาติ ให้ “คุณธรรมนำการพัฒนา” ด้วยการบูรณาการของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์

สังคมไทยมีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์

สังคมไทยมีคุณธรรม คนไทยปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย และอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. พัฒนาคนให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม
2. พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้มีประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ
3. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคม ตระหนักและร่วมกันเป็นเครือข่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีธรรมาภิบาล มีความสมานฉันท์ และมีความยั่งยืน
4. ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

จากนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนโดยให้นำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาล หลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรมและความเป็นไทยมาสร้างสรรค์สังคมไทยให้เกิดความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมผ่านกลไกประชารัฐของรัฐบาล เพื่อสร้างพลังการทำหน้าที่เพื่อชาติของประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมไทยอันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจตามแนวคิด “คุณธรรมนำการพัฒนา” พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่สังคมแห่งคุณธรรมตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยให้สังคมเกิดความเข้มแข็งจากภายในและเกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบ “ระเบิดจากข้างใน” จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ควบคู่กับระบบเศรษฐกิจเกิดความมั่นคง เข้มแข็งด้วยวิถีวัฒนธรรมไทย และยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รัฐบาลมุ่งหวังที่จะเห็น 3 สถาบันหลักของชาติคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความวัฒนาสถาพร เป็นฐานรากเชื่อมร้อยให้บ้านเมืองสมานฉันท์สู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มี

ยุทธศาสตร์สำคัญคือ “ประเทศไทย 4.0” เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วย “ปัญญา” สร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” เชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลกด้วยความสมดุล ด้วยการสร้างคนไทยเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ทั้งด้านพุทธิศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา และจริยศึกษา สร้างสังคมไทยเป็น “สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน” ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และรวมกลุ่มอย่างมีพลังเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ บนความหลากหลายทางชีวภาพ และทางวัฒนธรรม พร้อมกับเติมเต็มด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม เพิ่มมูลค่าการบริหาร (Creative Culture High & Value Service) เพื่อผลักดันให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีการใช้จ่ายที่พอเหมาะกับตนเองซึ่งจะส่งผลให้ประเทศหลุดพ้นจากการเป็นประเทศที่อยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง โดยเริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำกับทิศทางการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีดุลยภาพ คำนึงถึงรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว คนในชาติได้รับการพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม ความเพียร และมีจิตสำนึกที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อาจประกอบด้วยความรู้ในข้อปฏิบัติหลัก 3 ประการ คือ

1) การมีหลักธรรมทางศาสนาทุกศาสนาสอนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ซึ่งคุณธรรมสำคัญที่ดำรงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ (1) ไม่เอาเปรียบคนอื่น (2) ไม่ละเมิดสิทธิของคนอื่น (3) ไม่ก้าวร้าว ไม่เสียดสีคนอื่น (4) ประกอบสัมมาชีพสร้างความเจริญให้สังคม โดยประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนยึดถือ

2) การมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ คือ สอนให้รู้จักวางแผนชีวิตที่ถูกต้อง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันรู้จักป้องกันเหตุอันไม่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้น มีความรู้ควบคุมคุณธรรม ซึ่งปรัชญานี้สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการของพระพุทธศาสนา

3) การรักษาสืบสานวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคมไทย เป็นความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย แสดงถึงเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีของคนไทย ที่ปลูกฝังมาอย่างยาวนาน ทำให้คนไทยมีจิตสำนึกที่ติงามมีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาระเบียบวินัย รู้จักพัฒนาตนเอง มีความเอื้ออาทร รู้รักสามัคคีมีความรักในสถาบันของชาติคือรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) ดำเนินการโดยคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดยมีพลเอก ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการ ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) วางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมในสังคมไทย 2) สร้างความเข้มแข็งในระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม และ 4) ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญของรัฐในการแก้ไขปัญหาวิกฤตคุณธรรมของคนในชาติ สร้างความสมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้ประเทศชาติและประชาชนมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และเพื่อให้การขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 สามารถบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

ภายใต้ภารกิจที่เร่งด่วนนี้ จึงได้กำหนดคุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” 4 ประการ คือ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” โดยมีความหมาย ดังนี้

ตารางที่ 2-1 คุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์”
ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564)

คุณธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย	
1.พอเพียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความพอประมาณ พอควร พอดีพออยู่ พอกิน 2. ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นสังคม และสิ่งแวดล้อม 3. มีเหตุมีผล ใช้ความรู้รอบคอบรอบด้าน คำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น 4. มีภูมิคุ้มกันที่ดีรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง 5. มีความสงบ
2.วินัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. รับผิดชอบและปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองดี 2. ปฏิบัติตนตามกติกาขององค์กรและที่สังคมกำหนด 3. ปฏิบัติตามกฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพ 4. เคารพต่อกฎหมาย
3.สุจริต	<ol style="list-style-type: none"> 1. ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ยึดมั่น ยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรม 2. ไม่สนับสนุน ไม่ร่วมมือ ไม่ยินยอมและต่อต้านการทุจริต ด้วยความ กล้าหาญ 3. ใช้ดุลยพินิจที่ถูกต้องในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างเที่ยงธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ 4. ขับเคลื่อนสังคมสู่ความดีงามและมีธรรมาภิบาลด้วยการพูด การกระทำ และการปฏิบัติหน้าที่
4.จิตสาธารณะ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีจิตใจและลงมือทำด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม ของประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม 2. ทำความดีเพื่อความดีเอื้ออาทรต่อคน/สังคมโดยมิได้หวังผลตอบแทน 3. กตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดินที่เกิดและผู้มีพระคุณ 4. ไม่นิ่งเฉยต่อการช่วยเหลือสังคมและผู้คน จนเป็นนิสัย

เป้าหมายของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วย

1) ประชาชนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามด้วยหลักธรรมทางศาสนา มีความมั่งคั่งยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมไทย

2) สังคมเป็นสังคมคุณธรรมที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งประกอบด้วยคนมีคุณธรรม องค์กรคุณธรรม หน่วยงานคุณธรรม และชุมชนคุณธรรม

3) ประเทศชาติมีความสงบสุข สมานฉันท์ มั่นคงด้วยมิติทางศาสนาอย่างยั่งยืน เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมคุณธรรมในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

กล่าวได้ว่า ประเด็นเรื่องคุณธรรมได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงและให้ความสำคัญมากขึ้น ดังจะเห็นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา (ศูนย์คุณธรรม, 2564) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคมให้เป็นคนเก่ง มีความรู้ความสามารถ และพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม โดยมีความรับผิดชอบ มีวินัย มีจิตสำนึกสาธารณะ ยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต และเลือกรับวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540, 2545, 2550, 2555, 2560) และยุทธศาสตร์ชาติ(พ.ศ. 2561-2580) ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมาย คือ 1) คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และ 2) สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

นอกจากนี้ ผลการวิจัยเรื่อง การสร้างความเข้าใจในคุณลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติในอนาคตของชาวดิจิทัลไทย ได้สะท้อนให้เห็นว่า ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดและเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก โดยทำให้เกิดการส่งต่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ชุดความคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ข้ามขอบเขตทางกายภาพ ส่งผลให้ชาวดิจิทัลไทยแม้จะมีการยึดถือหลัก คุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญู” ในการดำเนินชีวิต แต่ก็มีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง (จุลณี เทียนไชย และคณะ, 2563) ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปลูกฝังเรื่องคุณธรรมได้อย่างถูกวิธีและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวดิจิทัลไทย ก็จะช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ประเด็นที่มีความสำคัญควบคู่กับกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม คือ การพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือวัดผลความเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะในประเด็น “พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะและกตัญญู” ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 มีมติให้ขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นในสังคมไทย อีกทั้งแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (10) ประเด็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดเป้าหมายว่า คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม มีความรัก และภูมิใจในความเป็นไทยมากขึ้น นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต สังคมไทยมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศมากขึ้น

ทั้งนี้ดัชนีคุณธรรม 5 ประการ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะและกตัญญู” ตามที่ปรากฏในรายงาน การพัฒนาเครื่องมือและสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค (กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี) (ศูนย์คุณธรรม,2565) มีนิยามความหมายและองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

พอเพียง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ดังนี้

ความพอประมาณ เป็นความพอดีในการใช้ชีวิตที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป พอใจในสิ่งที่ตนเองมี อยู่ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล เป็นกระบวนการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาถึงเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการกระทำ ความมีเหตุผล

ภูมิคุ้มกัน เป็นการวางแผนการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และการเปิดใจเรียนรู้สิ่ง ใหม่ ๆ เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วินัยรับผิดชอบ ประกอบด้วย การยอมรับและปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม การควบคุมตนเอง การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน และการยอมรับผลการกระทำของตน ดังนี้

การยอมรับและปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับ และการประพฤติ ปฏิบัติตนตามวิถีประชา จารีต และกฎหมาย เพื่อควบคุม ความประพฤติของบุคคล อันจะนำไปสู่สังคมที่มีระเบียบ และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและปกติสุข

การควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถในการกำกับตนเองทั้งความคิดและการกระทำ ให้อยู่ใน ระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อนำตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือดำเนินกิจกรรมใดๆ ให้บรรลุผล ที่ตรงเวลา ตามบทบาทหน้าที่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

การยอมรับผลการกระทำของตน หมายถึง การยอมรับผล อันเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งผลใน ทางบวก ทางลบ รวมถึงข้อผิดพลาด และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

กตัญญู ประกอบด้วย การสำนึกในความดี การเคารพความดี และการตอบแทนความดี ดังนี้

การสำนึกในความดีเป็นการเห็นคุณค่า รู้สึกขอบคุณ คิดในทางบวก หรือมีทัศนคติที่ดี ต่อคุณความดีที่ ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

การเคารพความดี เป็นการชื่นชม ยกย่อง ให้เกียรติ ในความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ ในทางที่ถูกต้อง โดยแสดงออกด้วยความสุภาพ เหมาะสม

การตอบแทนความดีเป็นการประพัตติตนในทางที่ดี เมื่อมีโอกาสโดยไม่ละเมิดสิทธิ์หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพื่อแสดงความขอบคุณความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

สุจริต ประกอบด้วย การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ และการยืนหยัดในความถูกต้อง ดังนี้

การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นการแสดงความรู้สึกไม่สบายใจ รังเกียจ อาย กระตาคในใจตน ไม่กล้าทำสิ่งผิดกฎระเบียบไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น

การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ เป็นการกระทำในสิ่งที่ตรงไปตรงมา รักษาความสัตย์ ไม่เอาเปรียบ และ ไม่ยึดผลประโยชน์อันมิชอบของตนเองและพวกพ้องเพียงฝ่ายเดียว

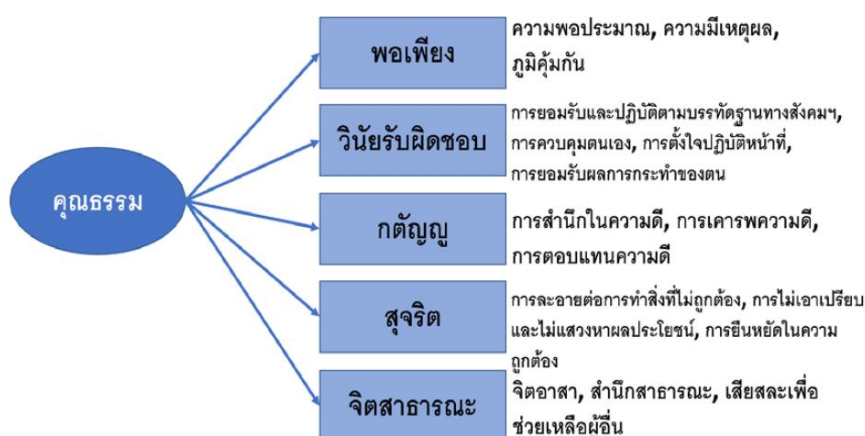
การยืนหยัดในความถูกต้อง เป็นการแสดงออกหรือการสนับสนุนความคิด การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และต่อต้านการทุจริตด้วยความกล้าหาญ แม้ว่าจะมีความยากลำบากหรืออุปสรรคขัดขวาง

จิตสาธารณะ ประกอบด้วย จิตอาสา สำนักสาธารณะ และการเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ดังนี้

จิตอาสา เป็นการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

สำนักสาธารณะ เป็นการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลรักษา โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการอุทิศร่างกาย สติปัญญา ทรัพย์สิน และเวลา เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่นโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

ภาพที่ 2-1 คุณธรรม 5 ด้าน/มิติ และองค์ประกอบที่สำคัญ (ศูนย์คุณธรรม, 2565)

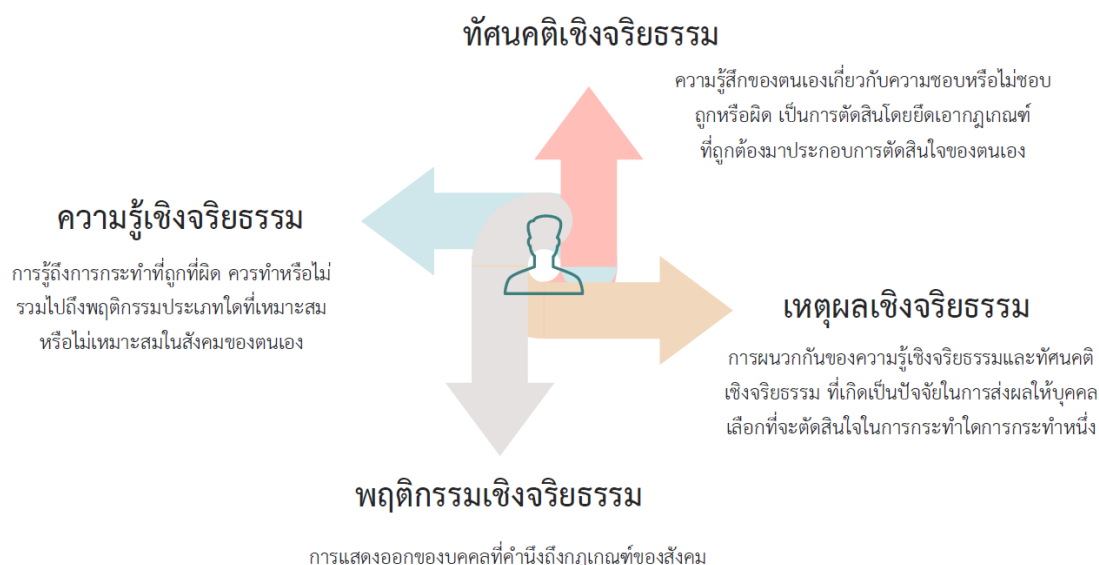
2) แนวคิดคุณธรรมร่วมสมัย

ในส่วนนี้คณะวิจัยได้ทบทวนและรวบรวมนำเสนอ แนวคิดคุณธรรมร่วมสมัยซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่มีความหลากหลาย เปลี่ยนแปลง และท้าทายการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคสมัยปัจจุบันอย่างยิ่ง รวมทั้งเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม จริยธรรมกับความดีงามในมิติอื่น ๆ ที่จะนำไปสู่การเปิดมุมมองด้านคุณธรรมสำหรับอนาคต โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย การสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับคุณธรรม (moral reasoning, moral reflexivity) คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (moral relativism) คุณธรรมเชิงบริบูรณ์ (moral absolutism) ความขัดแย้ง/ไม่เห็นด้วยในเรื่องคุณธรรม (moral disagreement, moral conflict) และความเพิกเฉย/เฉื่อยชาเรื่องคุณธรรม หรือความเพิกเฉยต่อคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพ (moral complacency, moral laziness)นั่นเอง โดยแต่ละแนวคิดมีรายละเอียดที่สำคัญโดยสังเขป ดังนี้

2.1) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับคุณธรรม (moral reasoning, moral reflexivity)

การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (moral Reasoning) หมายถึง การที่บุคคลสามารถให้เหตุผลได้ว่า การที่เลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด หรือตัดสินใจในประเด็นใด ๆ มีเหตุผลมาจากอะไร โดยอาศัยการอธิบายและแลกเปลี่ยนความคิดของแต่ละตัวบุคคล (Kohlberg, 1976) ทั้งนี้ การที่บุคคลใช้หลักของการเลือกสิ่งที่ถูกหรือผิดเลือกกระทำหรือไม่กระทำ มาเป็นปัจจัยในการอธิบายหรือเลือกตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยคำนึงถึงบุคคลอื่นและสังคมร่วมด้วย ไม่ได้มองแค่ประโยชน์ต่อตนเองฝ่ายเดียว (เกรียงศักดิ์ ภัทรพงศ์พันธ์, 2526)

ดังนั้น การให้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึงการที่บุคคลให้เหตุผลประกอบข้อกล่าวอ้างใดข้อกล่าวอ้างหนึ่ง เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือลงข้อสรุป รวมไปถึงการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวมและสังคม ซึ่งการให้เหตุผลนั้นจะผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองโดยคำนึงถึงหลักของคุณธรรมและจริยธรรม (ดังภาพที่ 2-1)

ภาพที่ 2-2 องค์ประกอบของการให้เหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2526)

ที่มา: <https://app.gs.kku.ac.th/images/img/support/grc2020/pdfpresent//HMO6.pdf>

2.2) คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (moral relativism)

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (moral relativism) หรือ ลัทธิสัมพัทธ์นิยม: จงทำตามจารีตประเพณี

แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจความดีความชั่ว โดยมีคำถามสำคัญคือ ความดีความชั่วเป็นสิ่งแน่นอนตายตัวหรือไม่ ใครเป็นผู้ตัดสินความดีความชั่ว ค่าทางคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสมบูรณ์หรือสัมพัทธ์และใช้เกณฑ์อะไรเป็นมาตรฐานในการตัดสินผิดถูกดีชั่ว

ความหมายของคำว่า สัมพัทธ์นิยม คำว่า สัมพัทธ์ (Relative) คือ ขึ้นอยู่กับหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525, หน้า 375) หมายความว่า สิ่ง ๆ หนึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นเป็นสิ่งกำหนดพร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยภายนอก หรือขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง ไม่มีความแน่นอนตายตัวในตัวเอง คำว่า สิ่งสัมพัทธ์ คือสิ่งที่ความมีอยู่ของมันขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น ไม่ได้ดำรงอยู่ด้วยตัวของมันเอง

ตามแนวคิดนี้ การกระทำต่าง ๆ จึงไม่ได้ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดอย่างแน่นอนในตัวมันเอง ดีชั่วถูกผิดของการกระทำขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสิ่งแวดล้อมที่กระทำ หมายความว่า ดีชั่วหรือถูกผิดเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยแวดล้อมที่กระทำ (สุจิตรา รณริน, 2540, หน้า 79) จึงไม่ได้ตัดสินที่ตัวการกระทำเป็นหลัก อีกทั้งถือว่าไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวอันใดอันหนึ่งที่จะมาชี้ขาดความดีความเลวของการกระทำได้ เกณฑ์ตัดสินทางคุณธรรมและจริยธรรมจึงมีได้หลายเกณฑ์และไม่มีเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งที่สูงสุดหรือดีกว่าเกณฑ์อื่น

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้ พลเอกศรุต นาควิชระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ได้อธิบายและขยายความไว้ใน “คู่มือการปฏิบัติงานเพื่อการส่งเสริม คุณธรรม 2564 – 2565” ดังนี้ “คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์คือ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งหมายความว่า การทำเพื่อตนเอง เพื่อคนบางคนหรือบางกลุ่ม แต่กลับส่งผลให้คนอื่นกลุ่มหนึ่งเสีย ประโยชน์ทำให้เกิดปัญหา นับเป็นความขัดแย้งเชิงคุณธรรม (Moral Dilemma) ที่ยากต่อการตัดสินใจนั้น ควรมี หลักการในการตัดสินใจอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชน ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก จน บางครั้งอาจส่งผลเสียแก่สังคม ดังนั้น จึงได้กำหนดหลักการที่เรียกว่าคุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ (Relative Moral) ขึ้นมา ซึ่งก็คือการเปรียบเทียบระดับของส่วนรวมโดยมีหลักการว่า “การทำเพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือส่วนรวมในระดับ ที่เล็กกว่าต้องไม่ทำให้ส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสียหาย”

คุณธรรมเชิงสัมพัทธ์ ตามการอธิบายดังกล่าวข้างต้น จึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการเลือกผลประโยชน์ ทับซ้อนในระดับที่ต่างกันออกไป โดยจะต้องตัดสินใจเลือกผลประโยชน์ของส่วนรวมในระดับที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่ง สามารถแบ่งระดับผลประโยชน์ออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 เพื่อประโยชน์ของตนเอง (Self)

ระดับที่ 2 เพื่อประโยชน์ของญาติสนิท มิตรสหาย พวกพ้องหรือคนใกล้ชิด (Relative)

ระดับที่ 3 เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (Unit) ทั้งในส่วนองค์กรที่เป็น ทางการและองค์กรที่ไม่เป็นทางการ องค์กรที่เป็นทางการ เช่น ห้องเรียน โรงเรียน สมาคม มูลนิธิ กองร้อย กองทัพ แผนก และบริษัท หรือในส่วนขององค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มคนที่ร่วมชมภาพยนตร์อยู่ในโรง ภาพยนตร์และกลุ่มคนที่เข้าแถวรอรถประจำทาง เป็นต้น

ระดับที่ 4 เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในอาณาเขตดินแดนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ (Territory) เช่น คอนโดมิเนียม หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ หรือภูมิภาค (อาเซียน) เป็นต้น

ระดับที่ 5 เพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อมนุษยชาติ (Earth) เช่น การตั้ง คำถามว่าการละเว้นการทำความชั่วนั้นสำคัญเพียงใด ตามความหมายในระดับนี้คุณธรรมย่อมมุ่งไปสู่การคำนึงถึง ผู้อื่นหรือส่วนรวม ซึ่งต้องมีความครอบคลุมทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1) พึงละเว้นความชั่ว (หรือการกระทำระดับ ปกติ) ระดับที่ 2) พึงทำความดี ทั้งนี้ พบว่าโครงการเสริมสร้างคุณธรรมต่าง ๆ มักจะเน้นเรื่องการทำความดี ซึ่งใน ความเป็นจริงแล้วการละเว้นความชั่วมีความสำคัญอย่างยิ่งเช่นกัน

2.3) คุณธรรมเชิงบริบูรณ์ (moral absolutism)

คุณธรรมเชิงบริบูรณ์ (moral absolutism) หรือลัทธิมโนธรรมสัมบูรณ์: จงทำตามจิตสำนึก

ตามแนวคิดนี้ต้องการตอบคำถามทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ว่า ค่าทางคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสัมพัทธ์หรือเป็นสิ่งสัมบูรณ์ ในกรณีที่มีการกระทำอย่างหนึ่งดี จะดีเสมอไปหรือไม่ ไม่ว่าจะกระทำที่ไหน เมื่อไหร่ เกิดผลอย่างไร สามารถมีเกณฑ์ตัดสินที่เป็นมาตรฐานแน่นอนตายตัวหรือไม่ ถ้ามีสิ่งนั้นคืออะไร โดยแนวคิดนี้เสนอว่า “ค่าหรือคุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสัมบูรณ์และมโนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าดังกล่าว”

ความหมายของคำว่ามโนธรรมสัมบูรณ์ มโนธรรม หมายถึง ความสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยธรรมชาติ ความสำนึกนี้เป็นเสียงภายในจิตใจ เป็นจิตสำนึกภายในที่บอกเราว่า อะไรผิด อะไรถูก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525, หน้า 398) ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและความรู้สึกว่าจะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อันเป็นจิตสำนึกที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลแต่ละคน

“สัมบูรณ์” หมายถึง ที่มีอยู่เอง ที่เป็นอยู่เอง ที่มีอยู่ด้วยตนเอง เป็นอิสระไม่ขึ้นกับเหตุปัจจัยอื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540, หน้า 1) จึงมีความหมายตรงข้ามอย่างชัดเจนกับคำว่า “สัมพัทธ์” ที่อธิบายไว้ก่อนหน้าแล้ว

“สิ่งสัมบูรณ์” หมายถึง สิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่โดยตัวของมันเองไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปหรือขึ้นอยู่กับสิ่งใด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525, หน้า 375)

“มโนธรรมสัมบูรณ์” จึงเป็นความเชื่อว่า มโนธรรมเป็นเกณฑ์ตายตัวเพียงเกณฑ์เดียวที่จะตัดสินความถูก ความผิด ความดีความชั่วของการกระทำ (สุจิตรา ธรณีน, 2540, หน้า 85)

ดังนั้น การให้คุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรมในฐานะเป็นสิ่งสัมบูรณ์ จึงหมายถึงสิ่งที่แน่นอนตายตัว กล่าวคือ ความดีความชั่วเป็นสิ่งแน่นอนตายตัว มีอยู่ด้วยตัวของตัวเองโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไข อีกทั้งไม่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ ตลอดจนความเห็นหรือการกำหนดของบุคคลหรือสังคม ในกรณีนี้เกณฑ์การตัดสินคุณธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้องที่สุดนั้น จึงมีเพียงเกณฑ์เดียวและเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนตายตัว

ทั้งนี้ มโนธรรม จะเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณธรรมและจริยธรรมที่สำคัญ โดยการกระทำที่สอดคล้องกับมโนธรรม ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องดี แต่ถ้าขัดแย้งกับมโนธรรมถือเป็นหลักการกระทำที่ผิดหรือเลว (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป, หน้า 61) ตามแนวคิดนี้เชื่อว่า มนุษย์มีมโนธรรมประจำใจอยู่ด้วยกันทุกคน มโนธรรมเป็นจิตสำนึกภายในที่บอกให้รู้ได้ทันทีว่า อะไรดีอะไรชั่ว โดยที่ไม่ต้องคิดหาเหตุผลหรืออ้างอิงหลักเกณฑ์ใด ๆ เช่น เมื่อเห็นพี่น้องร่วมท้องเดียวกันแต่งงานกันเอง ก็รู้สึกขึ้นมาทันทีว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่อาจไม่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมพี่น้องจึงแต่งงานกันเองไม่ได้ แต่ความรู้สึกของเราบอกเราเช่นนั้น ความรู้สึกอย่างนี้เรียกว่า “มโนธรรม”

ทั้งนี้ คำถามที่ตามมาคือ แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งนี้ดี หรือสิ่งนี้ชั่ว ตามแนวคิดนี้ได้อธิบายว่า ความดีความชั่วมีอยู่ในการกระทำอย่างเป็นวัตถุวิสัย หมายความว่าขึ้นอยู่กับสิ่งที่ถูกตัดสิน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของผู้ตัดสิน โดยเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เองโดยตรงและเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด

อย่างไรก็ตาม การที่มนุษย์มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความดีความชั่ว ทั้ง ๆ ที่ทุกคนก็ล้วนมีโนธรรมเหมือนกันนั้น เนื่องจากว่ามนุษย์ยังมีกิเลสตัณหาและอารมณ์ปะปนอยู่ด้วย จึงส่งผลต่อโนธรรมของมนุษย์ให้เห็นผิดเป็นชอบ เห็นดีเป็นชั่วได้นั่นเอง

2.4) ความขัดแย้ง/ความไม่เห็นด้วยในเรื่องคุณธรรม (moral disagreement, moral conflict)

เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้งหรือความไม่เห็นด้วยในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึงประเด็นปัญหาที่ไม่อาจหาข้อยุติได้จากข้อเท็จจริงเพียงด้านเดียว เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีความยุ่งยากในการตัดสินใจ จึงไม่สามารถใช้ประสบการณ์ในอดีตเพื่อเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจ และผลของปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมที่เกิดขึ้นนั้น มีผลกระทบทั้งต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้าและจะมีผลกระทบเชื่อมโยงไปในภายหน้าหรืออนาคตด้วย (สิวลี ศิริไล, 2537 ; Marquis and Huston, 2000)

ในทางปรัชญาประเด็นความขัดแย้งทางคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม หมายถึงสถานการณ์ที่ผู้นั้นอยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางคุณธรรมหรือศีลธรรมที่ขัดแย้งกันสองข้อ (หรืออาจมากกว่านั้น) เป็นสถานการณ์ที่ทุกทางเลือกที่มีอยู่ไม่ถูกต้อง หรือกล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางคุณธรรมและจริยธรรมนั่นเอง (McConnell, Terrance (2018), Tessman, Lisa (2015)) สิ่งนี้ใช้ได้กับหลาย ๆ กรณีของเหตุการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ทับซ้อนเช่นกัน (Kvalnes, Øyvind, 2019) ตัวอย่างเช่น นักธุรกิจที่กำลังรีบไปที่ริมทะเลสาบเพื่อไปเข้าร่วมการประชุม ได้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อเขาเห็นว่ามิดีกำลังจมน้ำใกล้กับฝั่ง แต่ความขัดแย้งนี้อาจไม่ใช่ประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมอย่างแท้จริงนัก เนื่องจากสามารถตัดสินใจอย่างชัดเจนว่า การกระโดดลงน้ำเพื่อช่วยเด็กนั้นมีความสำคัญมากกว่าการเข้าร่วมประชุมให้ตรงเวลา อย่างไรก็ตาม ประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้ บางครั้งไม่ได้มีการกำหนดไว้ในแง่ของภาระหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน แต่เป็นไปในแง่ที่ไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในทางเลือกทั้งหมดนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “ไม่ว่าจะเลือกทางไหนก็ผิดอยู่ดี” (McConnell, Terrance (2018) (Sinnott-Armstrong, Walter.1988))

แม้ว่าจะได้มีการนำเสนอตัวอย่างของประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ไว้อีกเป็นจำนวนมาก แต่กลับพบว่ายังมีความไม่ลงรอยกันว่าสิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมที่แท้จริงหรือไม่อย่างไร กรณีตัวอย่างที่เก่าแก่ที่สุดชิ้นหนึ่งเกิดจากเพลโตผู้ร่างสถานการณ์ที่ตัวแทนสัญญาว่าจะคืนอาวุธให้เพื่อนซึ่งมีแนวโน้มที่จะใช้อาวุธนี้เพื่อทำร้ายใครบางคน เนื่องจากเขาไม่ได้อยู่ในความคิดที่ถูกต้อง ในตัวอย่างนี้หน้าที่ในการรักษาสัญญาขัดแย้งกับหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นได้รับอันตราย จึงเป็นที่น่าสงสัยว่า กรณีนี้ถือเป็นประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมอย่างแท้จริงหรือไม่เนื่องจากหน้าที่ในการป้องกันอันตรายดูเหมือนจะเกินดุลกับสัญญาอย่างชัดเจน (Sinnott-Armstrong, Walter.1988)

อีกตัวอย่างที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมาจาก Jean-Paul Sartre ซึ่งอธิบายถึงสถานการณ์ของนักเรียนคนหนึ่งในช่วงที่เยอรมันยึดครองฝรั่งเศส นักเรียนคนนี้ต้องเผชิญกับทางเลือกในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศจากชาวเยอรมันหรืออยู่ดูแลแม่ของเขา ซึ่งเขาเป็นเพียงสิ่งปลอบใจเดียวที่เหลืออยู่หลังจากการตายของลูกชายคนอื่น ๆ ของเธอ ความขัดแย้งในกรณีนี้อยู่ระหว่างหน้าที่ส่วนตัวที่มีต่อแม่และหน้าที่ต่อประเทศของตน เป็นต้น (McConnell, Terrance, 2018) นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างอื่นๆ ของประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมที่มักพบได้บ่อยในชีวิตประจำวันที่เป็นสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกอย่างแท้จริงอีกจำนวนมากเช่นกัน

ดังนั้น การโต้แย้งด้วยหลักการทางศีลธรรมจึงเป็นอีกหนึ่งข้อโต้แย้งที่นำมาใช้สนับสนุนประเด็นขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรม ในบริบทนี้หมายถึงอารมณ์ที่มองย้อนกลับไป เช่น ความรู้สึกผิดหรือความสำนึกผิดเนื่องจากได้ทำผิดพลาดจากการไม่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ของตน

อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อโต้แย้งอีกแนวหนึ่งที่ปฏิเสธว่ามีความขัดแย้งทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ไม่สามารถแก้ไขได้ (Tessman, Lisa, 2015) มุมมองดังกล่าวอาจยอมรับว่าเรามีหน้าที่หลายอย่างซึ่งอาจขัดแย้งกัน ในบางครั้งแต่ก็คงไม่ใช่ปัญหา トラบดีที่ยังมีหน้าที่หนึ่งที่มีมากกว่าหน้าที่อื่นเสมอ มีการเสนอว่าสามารถจัดลำดับหน้าที่ประเภทต่าง ๆ เป็นลำดับชั้นได้ McConnell, Terrance (2018) ดังนั้น ในกรณีของความขัดแย้งของหน้าที่หน้าที่ที่สูงกว่า มักจะมีผลเหนือกว่าหน้าที่ที่ต่ำกว่าเสมอ นั่นเอง

2.5) ความเพิกเฉย/ความเฉื่อยชาเรื่องคุณธรรม (moral complacency, moral laziness)

แนวคิดเกี่ยวกับความเพิกเฉย/ความเฉื่อยชาเรื่องคุณธรรม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีและความถูกต้องในการแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจของแต่ละบุคคลซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับหรือเป็นที่ยอมรับจากสังคม เพื่อความสันติสุขแห่งตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคม

- ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

1. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบ
2. ช่วยให้มีความสุขสัมพัทธ์อยู่ตลอดเวลา
3. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ
4. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนมากขึ้น
5. ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์มาสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่า
6. ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้มีความเจริญไปพร้อม ๆ กัน

- คุณธรรมในการทำงาน

คุณธรรมในการทำงาน หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพ

- คุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ มีดังนี้

1. ความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การควบคุมตนเองให้พร้อม มีสภาพต้นต้วฉบับไวในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ได้อย่างรอบคอบเหมาะสมและถูกต้อง

2. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวงใคร

3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการทำงานหรือหน้าที่ของตนเองอย่างแข็งขัน ด้วยความมุ่งมั่นเอาใจใส่อย่างจริงจัง พยายามทำเรื่อยไปจนกว่างานจะสำเร็จ

4. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนที่ยาวไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินการให้ถูกต้อง ถูกที่ มีความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

5. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความเอาใจใส่มุ่งมั่นตั้งใจต่องาน หน้าที่ ด้วยความผูกพัน ความพากเพียรเพื่อให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

6. ความมีน้ำใจ คือ ปราบปราม มีไมตรีจิตต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสำเร็จ และช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

7. ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออม รู้จักประหยัดเวลาตามความจำเป็น เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

8. ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย จิตใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยไม่มีการเกี่ยงงอน

คุณธรรมและจริยธรรมนับเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างจรรยา คือ ความประพฤติ และธรรม คือเครื่องจักรรักษาความประพฤติ การประกอบอาชีพใด ๆ ก็ตาม ผู้ประกอบอาชีพจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมภายนอกเสมอ ทั้งนี้ จะต้องไม่ใช่ความรู้ความสามารถในทางที่ผิด หากประกอบอาชีพโดยไร้คุณธรรมและจริยธรรม ย่อมส่งผลเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ ฉะนั้นคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

- ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ มีดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ประกอบอาชีพแต่ละสาขาได้ใช้วิชาชีพในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

2. ช่วยควบคุมและส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสำนึกในหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในงานของตน

3. ช่วยส่งเสริมและควบคุมการผลิต และการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ในเรื่องของความปลอดภัยและการบริการที่ดี

4. ช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพไม่เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภค และไม่เห็นแก่ตัว ทั้งนี้ต้องยึดหลักโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคเสมอ

5. ช่วยให้การธุรกิจของผู้ประกอบอาชีพมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และมีความเอื้อเพื่อต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น อาชีพ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานทุกประเภทและเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านเทคนิค เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นคำว่าอาชีพจึงครอบคลุมไปถึงงานที่ใคร ๆ ก็ทำได้โดยไม่ต้องอาศัยการฝึกหัดมาก่อน เช่น งานที่ต้องใช้แรงงาน (manual works) และเป็นงานที่ผู้กระทำจะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษหรือเป็นงานที่ใช้ทักษะและการฝึกหัดขั้นสูง (technic works)

- แนวทางการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. การอบรมตามหลักของศาสนา
2. การปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์
3. การสอนให้รู้จักความเมตตาต่อผู้อื่น
4. การสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์
5. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดความคล้อยตาม
6. การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์
7. การจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ในทางที่ดี จริยธรรมที่ผู้ประกอบอาชีพควรประพฤติ

- หลักในการยึดถือปฏิบัติของผู้ประกอบอาชีพทั่วไปพึงกระทำเพื่อความเจริญก้าวหน้าในอาชีพของตน และร่วมรับผิดชอบในสังคม ควรมีดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
2. การมีจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม
3. ความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยในบริการ
4. การมีจรรยาอาชีพและดำเนินกิจการอย่างมีคุณภาพ
5. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อลูกค้า
6. การเคารพสิทธิและรักษาผลประโยชน์ของผู้อื่น
7. การใช้จริยธรรมในการติดต่อสื่อสาร
8. การสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน
9. การสร้างวินัยในการประกอบอาชีพ
10. การดำเนินงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
11. การให้แหล่งข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง

12. การประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร

- คุณธรรมและจริยธรรม และข้อพึงปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพ

เนื่องจากสังคมมีความต้องการความสันติ ความปลอดภัย ความมั่นคง สุขอนามัยสิ่งแวดล้อม การพัฒนา เป็นต้น การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องอาศัยความอุปถัมภ์ค้ำจุนเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความโอบอ้อมอารีต่อกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันในสังคมให้ทุกคนอยู่รอดได้

- ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพ

ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพ นับเป็นปัญหาซ้ำซากที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังปรากฏข่าวสารการไม่ปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมตามบทบาทหน้าที่ในอาชีพของผู้ที่ถูกสังคมคาดหวังให้มี คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติที่ดี และเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม เช่น พระภิกษุ ครู ตำรวจ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ ฯลฯ อีกด้วย

ตอนที่ 2 เครื่องมือและตัวชี้วัด

1) เครื่องมือวัดคุณธรรม

ความเป็นมาของการจัดทำเครื่องมือ

คุณธรรมนับเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาแก่การยึดถือและปฏิบัติตาม อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นเสมือนกลไกทางสังคมที่คอยควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสุขสงบสุข

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ในฐานะองค์กรที่มีพันธกิจ ในการทำหน้าที่ส่งเสริมขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมเพื่อนำนวัตกรรม วิชาความรู้ ไปสู่สังคมคุณธรรม ได้ดำเนินการการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือวัดผลความเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะในประเด็น “พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะและกตัญญู” เพื่อให้สอดคล้องกับมติการเคลื่อนสังคมไทยด้วยคุณธรรมของคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติและคณะอนุกรรมการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 อีกทั้งแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่เกี่ยวกับประเด็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดเป้าหมายว่า คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม มีความรัก และภูมิใจในความเป็นไทยมากขึ้น นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้สังคมไทยมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติมากขึ้น โดยมีตัวชี้วัด คือ ดัชนีคุณธรรม 5 ประการ ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตสาธารณะ การเป็นอยู่อย่างพอเพียง การกระทำอย่างรับผิดชอบและความเป็นธรรมทางสังคม

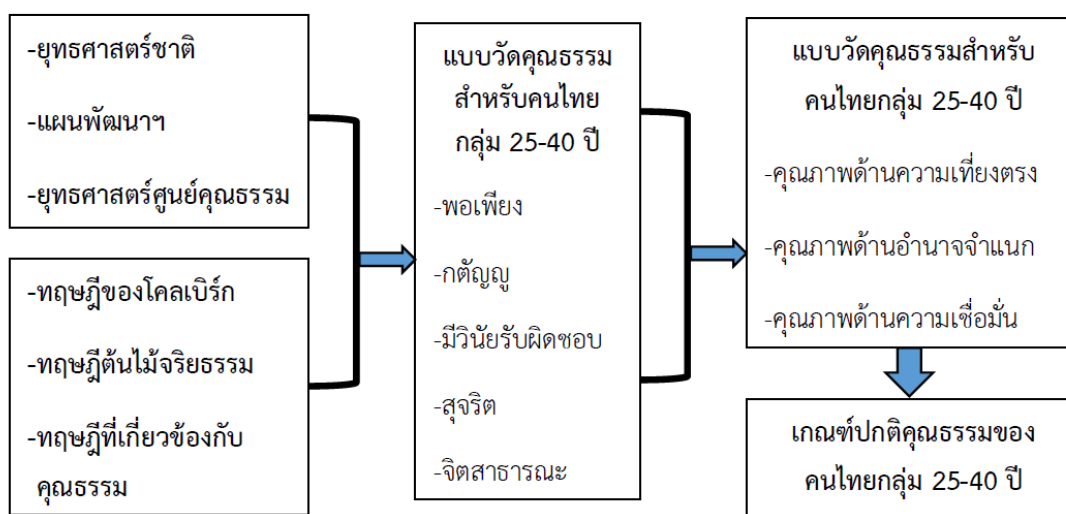
ดังนั้น เพื่อเกิดความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาตัวชี้วัด คุณธรรมและเครื่องมือประเมินคุณธรรมที่มีมาตรฐาน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ขับเคลื่อนสังคมไทยต่อไป

ปี พ.ศ. 2564 ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือสำรวจ สถานการณ์คุณธรรม ด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค” (ศูนย์คุณธรรม,2654) ดังมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย/การพัฒนาเครื่องมือ

- 1) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี
- 2) เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือสำหรับประเมินคุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี
- 3) เพื่อหาคุณภาพและเกณฑ์ปกติ (norm) ของเครื่องมือสำหรับประเมินคุณธรรมของกลุ่มคนไทย ช่วงอายุ 25-40 ปี
- 4) เพื่อสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี ทั้ง 6 ภูมิภาค

กรอบแนวคิดการวิจัย/การพัฒนาเครื่องมือ

ภาพที่ 2-3 กรอบแนวคิดการวิจัย/การพัฒนาเครื่องมือ/ตัวบ่งชี้คุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม,2654)

ผลการศึกษา/การพัฒนาเครื่องมือ

“การพัฒนาเครื่องมือสำรวจสถานการณ์คุณธรรม ด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค” (ศูนย์คุณธรรม ,2654) สามารถจำแนกผลการพัฒนาเครื่องมือเป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังนี้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้คุณธรรมของกลุ่มคน ไทยช่วงอายุ 25-40 ปี และแบบประเมินคุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียด ดังนี้

1) ตัวบ่งชี้คุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี

ดัชนีคุณธรรม 5 ประการ/มิติ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ รวมทุกมิติจำนวน 16 ตัวบ่งชี้ โดยแต่ละมิติมีตัวบ่งชี้และความหมาย ดังต่อไปนี้

1.1) คุณธรรมพอเพียง ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดและความหมาย ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีความพอประมาณ ความหมาย ความพอดีในการใช้ชีวิตที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีเหตุผล ความหมาย กระบวนการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการกระทำ

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีภูมิคุ้มกัน ความหมาย การวางแผนการใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และการเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบ หรือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.2) คุณธรรมวินัย ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดและความหมาย ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ความหมายการแสดงออกถึงการยอมรับและการประพฤติปฏิบัติตนตามวิถีประชา จารีต และกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคล อันจะนำไปสู่สังคมที่มีระเบียบ และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและปกติสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การควบคุมตนเอง ความหมาย ความสามารถในการกำกับตนเองทั้งความคิดและการกระทำให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน ความหมาย ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุผลที่ตรงเวลา ตามบทบาทหน้าที่หรือตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

ตัวบ่งชี้ที่ 4 การยอมรับผลการกระทำของตน ความหมาย การยอมรับผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งผลในทางบวก ทางลบ รวมถึงข้อผิดพลาด และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

1.3) คุณธรรมสุจริต ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดและความหมาย ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ความหมาย การแสดงความรู้สึกไม่สบายใจ รังเกียจ อาย กระตาคในใจตน ไม่กล้าทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องระเบียบ ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลังผู้อื่น

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ ความหมาย การกระทำในสิ่งที่ตรงไปตรงมา รักษาความสัตย์ ไม่เอาเปรียบ และไม่ยึดผลประโยชน์อันมิชอบของตนเองและพวกพ้องเพียงฝ่ายเดียว

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การยืนหยัดในความถูกต้อง ความหมาย การแสดงออกหรือการสนับสนุนความคิด การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และต่อต้านการทุจริตด้วยความกล้าหาญ แม้ว่าจะมีความยากลำบากหรืออุปสรรคขัดขวาง

1.4) คุณธรรมจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดและความหมาย ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จิตอาสา ความหมาย การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น องค์กร และสังคมด้วยความสมัครใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 สำนักสาธารณะ ความหมาย การตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสาธารณะสมบัติ ด้วยการเอาใจใส่ ดูแลรักษา โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ความหมาย การอุทิศร่างกาย สติปัญญา ทรัพย์สิน และเวลา เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

1.5) คุณธรรมกตัญญู ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดและความหมาย ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การสำนึกในความดี ความหมาย การเห็นคุณค่า รู้สึกขอบคุณ คิดในทางบวกหรือมีทัศนคติที่ดีต่อคุณความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การเคารพความดี ความหมาย การชื่นชม ยกย่อง ให้เกียรติในความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง โดยแสดงออกด้วยความสุภาพเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การตอบแทนความดี ความหมาย การประพฤติตนในทางที่ดีเมื่อมีโอกาส โดยไม่ละเมิดสิทธิ์หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เพื่อแสดงความขอบคุณความดีที่ตนเองหรือส่วนรวมได้รับประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

2) แบบประเมินคุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี

แบบประเมินคุณธรรม 5 ประการ/มิติ ประกอบด้วย ประเด็นข้อคำถามทุกมิติจำนวน 48 ข้อคำถาม ดังรายละเอียดของข้อคำถามในแต่ละมิติคุณธรรม ดังต่อไปนี้

2.1) คุณธรรมด้านพอเพียง จำนวน 9 ประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
1.	ฉันใช้จ่ายตามความจำเป็น โดยไม่ต้องยืมเงินผู้อื่น
2.	ฉันยอมเป็นหนี้เพื่อซื้อสินค้าราคาแพง หากทำให้ตนเองมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น
3.	ฉันพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ ไม่อยากได้หรืออยากเป็นเหมือนคนอื่น
4.	ฉันพิจารณาถึงความจำเป็นและความคุ้มค่าก่อนตัดสินใจใช้จ่าย
5.	ฉันคิดไตร่ตรองเรื่องต่าง ๆ อย่างรอบคอบก่อนลงมือทำ

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
6.	ฉันตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยใช้อารมณ์และความรู้สึกมากกว่าเหตุผล
7.	ฉันวางแผนการใช้ชีวิตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
8.	ฉันไม่สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แม้ว่าสิ่งนั้นจะมีผลกระทบต่อฉันก็ตาม
9.	ฉันเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.2) คุณธรรมด้านวินัยรับผิดชอบ จำนวน 10 ประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
1.	ฉันจะยึดถือกฎกติกาหรือแนวปฏิบัติที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม
2.	ฉันยอมลงมือปฏิบัติแม้จะขัดแย้งกับกติกาข้อตกลง (หากจำเป็น) เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ
3.	ฉันจะไม่ทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับข้อตกลงหรือกฎระเบียบของสังคม ไม่ว่าจะไม่มีใครรับรู้หรือไม่ก็ตาม
4.	ฉันจะโต้แย้งทันทีที่มีความคิดเห็นต่างกับผู้อื่น
5.	ฉันสามารถควบคุมอารมณ์และการกระทำได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น
6.	ฉันคิดว่าเป็นภาวะปกติที่ต้องส่งงานล่าช้า หากสภาพจิตใจไม่พร้อม
7.	ฉันมุ่งมั่นตั้งใจทำงานที่อยู่ในความรับผิดชอบจนสำเร็จ แม้จะยากลำบาก
8.	ฉันพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะหรือคำวิพากษ์วิจารณ์ แม้ว่าอาจจะทำให้รู้สึกลำบากใจ
9.	ฉันคิดว่าหากทำงานไม่สำเร็จหรือผลงานมีคุณภาพด้อยลง เพราะมีคนอื่นมาช่วย
10.	ฉันยินดีรับผิดชอบกับผลการกระทำของตนเอง แม้ทำให้รู้สึกทุกข์ใจก็ตาม

2.3) คุณธรรมด้านกตัญญู จำนวน 10 ประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
1.	ฉันรู้สึกมีความสุขที่ได้ทำสิ่งดีดีให้สังคมได้รับประโยชน์
2.	ฉันภูมิใจในตัวเองเสมอ เมื่อได้ทำความดี แม้ไม่มีใครเห็น
3.	ฉันจะยึดมั่นทำความดี ต่อให้อยู่ในสถานการณ์ยากลำบาก
4.	ฉันชื่นชม เมื่อมีผู้ที่ทำสิ่งดี ๆ ต่อกัน
5.	ฉันยกย่องผู้ที่ทำความดีด้วยวาจาที่สุภาพ (ไม่เสียดสี ประชดประชัน หรือเหน็บแนม)

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
6.	ฉันคิดว่าไม่จำเป็นต้องแสดงการขอบคุณ หากมีคนมาทำดีหรือช่วยเหลือฉัน
7.	ฉันดูแลพ่อแม่ผู้ปกครองที่ได้เลี้ยงดูมาตลอด ด้วยความรักและเอาใจใส่
8.	ฉันประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นการตอบแทนความดีที่ได้รับ
9.	ฉันยินดีสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรที่ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและสังคมทันทีที่มีโอกาส
10.	ฉันปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมหรือหลักธรรมทางศาสนา เพราะไม่ต้องการให้สังคมเดือดร้อน

2.4) คุณธรรมด้านสุจริต จำนวน 11 ประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
1.	ฉันรู้สึกละอายใจที่ทำผิดกฎระเบียบ แม้จะไม่มีใครรู้ก็ตาม
2.	ฉันรังเกียจการกระทำที่ไม่ตรงไปตรงมา
3.	ฉันวางแผนเมื่อรู้ตัวว่าตนเองกำลังทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
4.	ฉันยอมเสียผลประโยชน์เอง ดีกว่าต้องเอาเปรียบผู้อื่น
5.	ฉันทำงานกับทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
6.	ฉันเลือกจะทำงานอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา
7.	ฉันเลือกที่จะทำงานกับคนที่ให้ผลประโยชน์กับฉันได้มากกว่าคนที่ทำงานตรงไปตรงมา
8.	ฉันยอมให้สินน้ำใจแก่เจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับความสะดวกในการบริการ
9.	ฉันมีจุดยืนที่ชัดเจน ในการต่อต้านการทุจริต แม้ต้องเดือดร้อน
10.	ฉันทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น เมื่อพบการกระทำผิดตามกฎหมาย
11.	ฉันไม่กล้าร้องเรียนเรื่องการทุจริตของเจ้าหน้าที่ เพราะกลัวผลกระทบที่ตามมา

2.5) คุณธรรมด้านจิตสาธารณะ จำนวน 8 ประเด็นข้อคำถาม ดังนี้

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
1.	ฉันไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเพราะทำให้เสียเวลา
2.	ฉันเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อมีการประชาสัมพันธ์ขออาสาสมัครในการทำกิจกรรมของชุมชน
3.	ฉันคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงรักษาและหวงแหน
4.	ฉันคิดว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องดูแลสาธารณสมบัติ

ลำดับ	ประเด็นข้อคำถาม
5.	ฉันให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นที่มาขอความช่วยเหลือเท่าที่ฉันสามารถช่วยเหลือได้
6.	ฉันสละเวลาส่วนตัวในการทำงานเพื่อส่วนรวมตามความจำเป็น
7.	ฉันจะทำเป็นไม่สนใจหากมีใครมาขอความช่วยเหลือ
8.	ฉันไม่ชอบการบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของให้กับส่วนรวมหรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้/แบบประเมิน: ผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค

(กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี)

ในปี 2565 (ศูนย์คุณธรรม,2565) ได้นำตัวบ่งชี้/แบบประเมินดังกล่าว ไปใช้สำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วยตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค (กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี) มีข้อค้นพบสำคัญ ดังนี้

- ผลการหาเกณฑ์ปกติ (norm) ของเครื่องมือสำหรับประเมินคุณธรรมของกลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี พบว่า ในภาพรวมกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปีที่ใช้หา Norm จำนวน 3,000 คน มีคุณธรรม 5 ด้าน อยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาคุณธรรมพื้นฐานแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับน้อยถึงระดับมาก โดยคุณธรรมด้าน “ความกตัญญู” อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 5.04 จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน ขณะที่คุณธรรมด้าน “วินัยรับผิดชอบ” อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.16 โดยคุณธรรมด้าน “จิตสาธารณะ” “พอเพียง” และ “สุจริต” อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 4.72, 4.56 และ 4.50 ตามลำดับ

- เกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี Percentile 50 หรือ ตำแหน่งคะแนนกึ่งกลาง

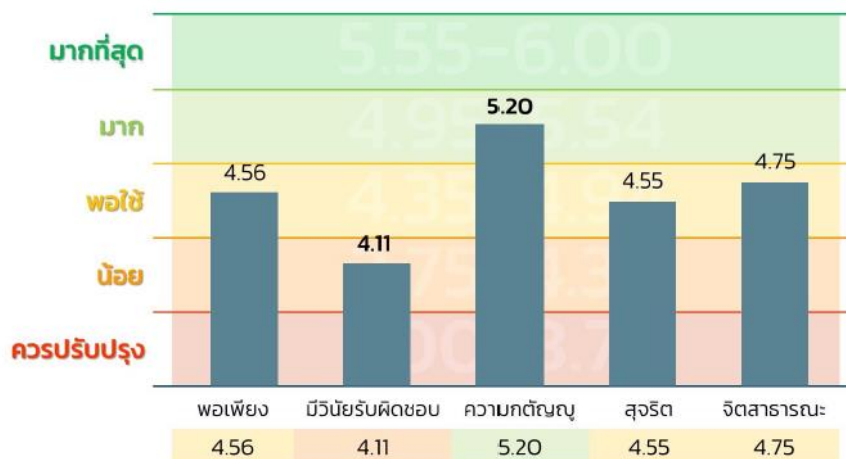
คุณธรรมด้านที่ 1 “พอเพียง” เท่ากับ 41 คะแนน จากคะแนนเต็ม 54 คะแนน หรือเท่ากับ 4.56 คะแนน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน

คุณธรรมด้านที่ 2 “มีวินัยรับผิดชอบ” เท่ากับ 37 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน หรือเท่ากับ 4.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน

คุณธรรมด้านที่ 3 “ความกตัญญู” เท่ากับ 52 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน หรือเท่ากับ 5.20 คะแนนจากคะแนนเต็ม 6 คะแนน

คุณธรรมด้านที่ 4 “สุจริต” เท่ากับ 50 คะแนน จากคะแนนเต็ม 66 คะแนน หรือเท่ากับ 4.55 คะแนน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน และ

คุณธรรมด้านที่ 5 “จิตสาธารณะ” เท่ากับ 38 คะแนน จากคะแนนเต็ม 48 คะแนน หรือเท่ากับ 4.75 คะแนน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน

ภาพที่ 2-4 เกณฑ์ปกติของแบบวัดคุณธรรม 5 ด้าน ของกลุ่มคนไทยอายุ 25-40 ปี

2) เครื่องมือวัดต้นทุนชีวิต

“ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย” หมายถึง ปัจจัยสร้างหรือคุณลักษณะที่ดีที่ประกอบด้วยด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อกระบวนการคิด การตัดสินใจ และแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งการเสริมสร้างต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนนี้ย่อมมาจากการได้รับอิทธิพลจากปัจจัยในตัวเด็กเอง และจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนและชุมชน ซึ่งหากสามารถควบคุมปัจจัยและเสริมสร้างปัจจัยต่างๆ ให้เหมาะสม จะส่งผลต่อการพัฒนาต้นทุนชีวิตที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมีสุขภาวะที่ยั่งยืน

การพัฒนาเครื่องมือสำรวจต้นทุนชีวิตสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งจะสำรวจทั้งที่เป็นต้นทุนภายในและต้นทุนภายนอกของตัวเด็กเอง อันประกอบด้วย 5 พลัง ได้แก่ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชน ดังนี้

1. พลังตัวตน เป็นการรวมพลังคุณค่าในตนเอง พลังสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเอง และพลังการสร้างทักษะชีวิตอันได้แก่ การอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข การช่วยเหลือผู้อื่น การมีจุดยืนที่ชัดเจน รักความยุติธรรม ไม่แบ่งแยกชนชั้น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเองที่ไม่ข้องเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง

2. พลังครอบครัว เป็นพลังความรัก ความเอาใจใส่ วินัยและการมีชีวิตที่เป็นแบบอย่าง มีการติดตามและช่วยเหลือที่เหมาะสมเชิงบวก มีปัญหาในบ้าน มีความอบอุ่นและปลอดภัย

3. พลังสร้างปัญญา เป็นพลังความมุ่งมั่นในการเพิ่มพลังปัญญา ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. พลังเพื่อนและกิจกรรม เป็นพลังการทำกิจกรรมในหมู่เพื่อนๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน เกิดวินัยในหมู่เพื่อน เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย การเล่นกีฬา สันทนาการนอกหลักสูตร

5. พลังชุมชน เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร มีความเข้าใจ เป็นมิตรไมตรี มีวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดี มีปียวาจา มีจิตอาสา มีความอบอุ่นความปลอดภัยภายในชุมชน และมีกิจกรรมร่วมกัน (สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2551)

แบบสำรวจต้นทุนชีวิต แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 13 ข้อ ลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ทศนคติและความคิดเห็น ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 48 ข้อ ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยผู้ตอบต้องประเมินว่าตนมีทัศนคติและความคิดเห็นนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด 5 ระดับ

ทั้งนี้แบบสำรวจต้นทุนชีวิต มีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถาม เรื่อง “ต้นทุนชีวิตสำหรับ ” สำหรับเยาวชนอายุ 12-18 ปี

ต้นทุนชีวิตเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดที่ได้รับการเสริมสร้างมาตั้งแต่แรกเกิดจนโต ซึ่งมีความสำคัญกับน้องๆ ประกอบด้วย 5 พลัง คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังชุมชน และพลังเพื่อนและกิจกรรม การที่น้องๆ ได้สำรวจต้นทุน ชีวิตของน้องๆ เอง จะทำให้น้องๆ รู้ว่าต้นทุนชีวิตของน้องๆ ข้อไหนแข็งแรง ข้อไหนอ่อนแอ เมื่อทราบแล้วเราทั้งชุมชน หรือ พื้นที่ของเราก็จะมาช่วยกันสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะเพิ่ม ต้นทุนชีวิตในส่วนที่อ่อนแอของน้องๆ เพื่อให้น้องๆ มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสร้างปฏิสัมพันธ์ ที่ดีต่อกันทั้งในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และเพื่อนๆ ของเราด้วย

อยากขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากน้องๆ หน่อยนะจ๊ะ

- น้องๆ ช่วยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตัวเลือก หรือ เขียนข้อความเพิ่มเติมในช่องอื่นๆ.....
- ตอบคำถามทุกข้อ ตามความเป็นจริง เพราะข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการ สร้างเสริมสุขภาพแก่น้องๆเอง
- คำตอบของน้องๆ จะถูกนำไปประเมินผลในภาพรวม จึงไม่ต้องระบุชื่อและนามสกุล

ส่วนที่ 1 ขอทราบข้อมูลส่วนตัวของน้องๆหน่อยนะจ๊ะ

1. จังหวัด โรงเรียน..... รหัสโรงเรียน
.....
2. เพศ 1○ ชาย 2○ หญิง 3○ อื่นๆ
3. อายุ.....ปี
4. ระดับการศึกษาปัจจุบัน
 - 1○ มัธยมศึกษาปีที่ 1 2○ มัธยมศึกษาปีที่ 2 3○ มัธยมศึกษาปีที่ 3
 - 4○ มัธยมศึกษาปีที่ 4 5○ มัธยมศึกษาปีที่ 5 6○ มัธยมศึกษาปีที่ 6
 - 7○ อื่นๆ โปรดระบุ
5. ผลการเรียนเฉลี่ย (GPA)
6. นับถือศาสนา
 - 1○ พุทธ 2○ คริสต์ 3○ อิสลาม 4○ อื่นๆ โปรดระบุ.....

7 กิจกรรม/ความสามารถพิเศษ

1. ด้านคณิตศาสตร์/ด้านวิทยาศาสตร์
2. ด้านภาษา
3. คอมพิวเตอร์ /เทคโนโลยี /เกมส์ออนไลน์
4. เกษตรกรรม
5. การอนุรักษ์/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. ด้านผู้นำ
7. ด้านศิลปะ /วัฒนธรรม/ภูมิปัญญา
8. ด้านดนตรี
9. ด้านกีฬา
10. ด้านสันตนาการ/นาฏศิลป์/กิจกรรมเข้าจังหวะ
11. อื่นๆโปรดระบุ.....

8. สถานภาพของบิดามารดา (ตอบได้เพียง 1 ข้อนะคะ)

- 1 อยู่ด้วยกัน 2 แยกกันอยู่ 3 หย่าร้าง/แยกทางกัน
 4 บิดาเสียชีวิต 5 มารดาเสียชีวิต 6 ทั้งบิดาและมารดาเสียชีวิต
 7 อื่นๆโปรดระบุ.....

9. ปัจจุบัน น้องพักอาศัยอยู่กับใคร (ตอบได้เพียง 1 ข้อนะคะ)

- 1 อยู่กับบิดาและมารดา 2 อยู่ลำพังกับบิดา
 3 อยู่ลำพังกับมารดา 4 อยู่กับพี่/น้อง(ไม่ได้อยู่กับบิดา/มารดา)
 5 อยู่กับญาติผู้ใหญ่/ผู้ปกครอง(ไม่ใช่บิดา/มารดา)
 6 อยู่กับเพื่อน/คนรู้จัก 7 พักอยู่คนเดียว
 8 อื่นๆ โปรดระบุ

10. ในมุมมองของน้องๆ ครอบครัวน้องๆ มีฐานะอยู่ในระดับใด (ตอบได้เพียง 1 ข้อนะคะ)

- 1 ครอบครัวรายได้น้อย
 2 ครอบครัวรายได้ปานกลาง
 3 ครอบครัวรายได้ดี

11. เพื่อนที่น้องๆ มักคุ้นและพูดคุยกันเป็นประจำ คือใคร (ตอบได้เพียง 1 ข้อนะคะ)

- 1 เพื่อนในโรงเรียน
 2 เพื่อนนอกโรงเรียน
 3 เพื่อนในสื่อออนไลน์
 4 อื่นๆ โปรดระบุ

12. น้อยๆ คิดว่า คุณธรรมข้อใด ที่นำพาชีวิตของน้อยๆ ให้มีความสุขและความเจริญก้าวหน้า

- 1 พอเพียง 2 วินัย 3 สุจริต 4 จิตอาสา
5 อื่นๆ โปรดระบุ

13. น้อยๆ คิดว่า คุณธรรม จะเกิดขึ้นได้กับตัวเรา ต้องอาศัยการเรียนรู้ในแบบใดมากที่สุด (ตอบได้เพียง 1 ข้อนะคะ)

- 1 เรียนรู้ด้วยตนเอง
2 เรียนรู้จากบุคคลในครอบครัวเป็นแบบอย่าง
3 เรียนรู้จากการเรียนและทำกิจกรรมในโรงเรียน
4 เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน
5 เรียนรู้จากผ่านชุมชน/สังคม
6 เรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์
7 อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 2 โปรดแสดงทัศนคติ / ความคิดเห็น

ข้อความต่อไปนี้จะถามถึงความคิดเห็นของน้อง โดยให้น้องสำรวจตัวเอง

แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่กำหนดไว้ที่คิดว่าตรงกับตัวเองมากที่สุด (เลือกได้เพียงข้อเดียวนะคะ)

ข้อที่	ข้อความ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
1.	ฉัน เชื่อว่าการได้ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างมาก				
2.	ฉัน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เพศชาย/หญิง/เพศทางเลือก เป็นต้น				
3.	ฉัน กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ฉันเชื่อ เช่น กล้าเสนอความคิดเห็น แม้ว่าบางครั้งจะมีความเห็นแตกต่างจากผู้อื่น				
4.	ฉัน พุดความจริงเสมอถึงแม้ว่าบางครั้งมันจะทำได้ยาก				
5.	ฉัน รับผิดชอบในสิ่งที่ฉันทำ (ไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไรก็ตาม)				
6.	ฉัน ยึดมั่นในพฤติกรรมที่ดี				
7.	ฉัน มีการวางแผนและการตัดสินใจก่อนลงมือทำเสมอ				
8.	ฉัน เห็นอกเห็นใจ และใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น				
9.	ฉัน เรียนรู้และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนที่มีความคิดเห็น หรือการดำเนินชีวิต แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี				
10.	ฉัน กล้าปฏิเสธพฤติกรรมเสี่ยง (เช่น เพศสัมพันธ์ ยาเสพติด ความรุนแรง และสื่อที่ไม่ดี)				
11.	ฉัน พยายามแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญามากกว่าอารมณ์ (ไม่ใช่ความรุนแรง)				
12.	ฉัน สามารถควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ เช่น ควบคุมอารมณ์เวลาโกรธได้ดี เมื่อเกิดการโต้เถียงหรือขัดแย้ง				
13.	ฉัน รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า				

ข้อที่	ข้อความ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
14.	ฉัน มีเป้าหมายในชีวิตชัดเจน				
15.	ฉัน รู้สึกพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตัวเอง				
16.	ฉัน ได้รับความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ และการสนับสนุนในทางที่ดีจากครอบครัว				
17.	ฉัน ปรึกษาหารือ และขอคำแนะนำจากผู้ปกครองได้อย่างสบายใจไม่ว่าเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่				
18.	ฉัน มีผู้ปกครองที่ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือด้านการเรียนรู้				
19.	ฉัน รู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และมีความสุขเมื่ออยู่ในครอบครัวตัวเอง				
20.	ฉัน อยู่ในครอบครัวที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ชัดเจน มีเหตุผล และมีการดูแลให้ปฏิบัติตาม				
21.	ฉัน มีผู้ปกครองที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้ทำตาม				
22.	ฉัน มีผู้ปกครองที่สนับสนุนให้ฉันทำในสิ่งที่ฉันชอบหรืออยากทำ				
23.	ฉัน สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสื่อ เช่น วิทยุ ทีวี สื่อประเภทอื่นๆ ภายในครอบครัวเป็นประจำ				
24.	ฉัน อยู่ในสถาบันการศึกษาที่เอาใจใส่ สนับสนุน และช่วยเหลือผู้เรียนได้ดี				
25.	ฉัน รู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถาบันการศึกษา				
26.	ฉัน อยู่ในสถาบันการศึกษาที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเหตุผล และมีการดูแลให้ปฏิบัติตาม				
27.	ฉัน มีครูที่สนับสนุนให้ฉันทำในสิ่งที่ฉันชอบหรืออยากทำ				
28.	ฉัน อยากเรียนให้ได้ดี ไม่เอาเปรียบ และรู้จักแบ่งปันผู้อื่น				
29.	ฉัน เอาใจใส่ในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ				
30.	ฉัน ทำการบ้านหรือทบทวนบทเรียนทุกวัน				
31.	ฉัน รักและผูกพันกับสถาบันการศึกษาของฉัน				
32.	ฉัน อ่านหนังสือด้วยความเพลิดเพลินเป็นประจำ				
33.	ฉัน ใฝ่รู้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชน				
34.	ฉัน สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสื่อ เช่น วิทยุ ทีวี สื่อประเภทอื่นๆ กับครูเป็นประจำ				
35.	ฉัน มีเพื่อนสนิทที่เป็นแบบอย่างที่ดีและชักนำให้ฉันทำดี				
36.	ฉัน ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตามความชอบและพึงพอใจของตัวเอง เช่น ทำงานศิลปะ เล่นดนตรี วาดรูป เป็นประจำ				
37.	ฉัน ได้เล่นกีฬาหรือออกกำลังกายเป็นประจำ				
38.	ฉัน ร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือประกอบพิธีกรรมเป็นประจำ				
39.	ฉัน และเพื่อนชวนกันทำกิจกรรมที่ดีเป็นประจำ				
40.	ฉัน มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อที่สร้างสรรค์กับเพื่อน				
41.	ฉัน มีญาติหรือผู้ใหญ่ นอกเหนือจากผู้ปกครองที่ฉันสามารถปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือได้อย่างสบายใจ				
42.	ฉัน มีเพื่อนบ้านที่สนใจ และให้กำลังใจฉัน				
43.	ฉัน รู้สึกว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของเด็กและเยาวชน				
44.	ฉัน ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน				
45.	ฉัน ร่วมทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนเป็นประจำ				

ข้อที่	ข้อความคำถาม	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
46.	ฉัน รู้สึกอบอุ่น มีความสุข และภูมิใจในวิถีชีวิตเมื่ออยู่ในชุมชนของฉัน				
47.	ฉัน มีเพื่อนบ้านคอยสอดส่อง และดูแลพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม				
48.	ฉัน มีผู้ใหญ่อื่นนอกเหนือจากผู้ปกครองที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้ทำตาม				

การนำเครื่องมือวัดต้นทุนชีวิตไปใช้

นับตั้งแต่ รองศาสตราจารย์นายแพทย์ สุรียเดว ทรีปาตี และคณะ ได้พัฒนาเครื่องมือวัดต้นทุนชีวิต เครื่องมือ/แบบสำรวจนี้ ได้ถูกนำไปใช้เพื่อวัดพลังต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชนไทย ในหลากหลายกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยในกลุ่มนักเรียนมัธยมทั่วประเทศ มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ปี พ.ศ. 2556 ปี พ.ศ. 2562 และปี พ.ศ. 2564 รวม 4 ครั้ง ในรอบระยะเวลา 12 ปี

3) แบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้พัฒนาร่างมาตรฐานรวมถึงแบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร (Moral Self-Assessments for Organization 2020) ประกอบด้วย มิติด้านความพอเพียง (ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลรอบรู้รอบคอบ การมีภูมิคุ้มกัน) มิติด้านวินัย (การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา แบบแผนที่กำหนดร่วมกันของสมาชิกในองค์กร/ชุมชน การทำหน้าที่ของสมาชิกในองค์กร/ชุมชนโดยมุ่งความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) มิติด้านสุจริต (ความโปร่งใส ธรรมภิบาลขององค์กรและผู้นำ) มิติด้านจิตอาสา (การคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรส่วนรวม การให้แก่ผู้อื่นและสังคม) โดยมิติทั้ง 4 ด้านนี้มีดัชนีชี้วัด และแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระบบ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์ และมีข้อความที่สอดคล้องกับมิติและดัชนีชี้วัด

จากการดำเนินการใช้มาตรฐานด้านคุณธรรมและแบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กรในช่วงที่ผ่านมา พบว่า มีประเด็นที่ควรต่อยอดและนำมาสู่การทบทวนและพิจารณาเพื่อให้เกิดความชัดเจนสู่การนำไปปฏิบัติได้จริง จึงมีการปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานด้านคุณธรรมและแบบประเมินตนเองด้านคุณธรรมสำหรับองค์กร โดยมีคุณธรรมกตัญญู เพิ่มขึ้นจากแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564)

มาตรฐานด้านคุณธรรม เป็น “เครื่องมือในการส่งเสริมและขับเคลื่อนคุณธรรมสำหรับองค์กร” โดยมาตรฐานด้านคุณธรรม ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการวัดหรือการประเมินองค์กรเพื่อให้คุณหรือให้โทษ แต่เป็นแนวทางเพื่อให้องค์กรได้ประเมินตนเอง เพื่อให้รู้ศักยภาพ สถานการณ์ขององค์กร และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่มีการดำเนินงานอย่างมีคุณธรรมได้อย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 2-5 มาตรฐานคุณธรรม 5 ด้าน

มาตรฐานด้านคุณธรรม ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ด้าน ได้แก่ 1) พอเพียง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรอบรู้รอบคอบ และการมีภูมิคุ้มกัน 2) วินัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎกติกา และแบบแผน การทำหน้าที่ของสมาชิกในองค์กร (ภายในองค์กร) และความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภายนอกองค์กร) 3) สุจริต ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ความโปร่งใส และธรรมาภิบาลขององค์กร 4) จิตอาสา ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบ ได้แก่ การทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและองค์กรด้วยความสมัครใจไม่หวังผลตอบแทน 5) กตัญญูประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การสำนึกความดี และการตอบแทนความดี นอกจากนี้คุณธรรมแต่ละด้านมีมิติการดำเนินงาน 3 ส่วน คือ 1) ระบบ/กลไก (การริเริ่ม การวางแผน หรือการสร้างระบบ/กลไกในการดำเนินงานขององค์กร) 2) ปฏิบัติการ (การดำเนินงานขององค์กร) และ 3) ผลลัพธ์(สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กร) และมีประเด็นพิจารณาประกอบเพื่อให้มาตรฐานมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม องค์กรสามารถลดข้อคุณธรรมหรือเพิ่มเติมคุณธรรมอื่นตามบริบทขององค์กรได้ โดยนิยามข้อคุณธรรมนั้น ๆ ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง และการจะไปสู่คุณธรรมนั้นต้องมีการพัฒนาระบบ/กลไก ปฏิบัติการ ผลลัพธ์ อย่างไรร่วมกันกับสมาชิกขององค์กร

4) เครื่องมือและตัวชี้วัดที่สำคัญในประเทศไทยอื่นๆ

การทบทวนเครื่องมือและตัวชี้วัดในส่วนนี้ คณะวิจัยจะดำเนินการให้สมบูรณ์และครบถ้วนในการจัดทำรายงานครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง บทที่ 2

- เกรียงศักดิ์ ภัทรพงศ์พันธ์. (2526). พัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
วิทยาลัยครูพิบูลสงครามด้วยวิธีทดสอบบาทสมมติ วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุนาวิน. (2543). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564)
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2540. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช.
- วิทย์ วิศุทเวทย์. (2538). จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์,
พิมพ์ครั้งที่ 8.
- ศูนย์คุณธรรม. (2564). *องค์ประกอบดัชนีชี้วัดคุณธรรม*
- ศูนย์คุณธรรม. (2565) *การพัฒนาเครื่องมือและสำรวจสถานการณ์คุณธรรมด้วย ตัวชี้วัดคุณธรรม 6 ภูมิภาค
(กลุ่มคนไทยช่วงอายุ 25-40 ปี).*
- สิวลี ศิริโล. (2537). จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล นครปฐม: ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, พิมพ์ครั้งที่ 5
- สุจิตรา ธรรม์. (2540). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, พิมพ์ครั้งที่ 5
- เอกสรุต นาควัชระ “คู่มือการปฏิบัติงานเพื่อการส่งเสริมคุณธรรม 2564 – 2565 สำนักส่งเสริมและขับเคลื่อน
เครือข่ายทางสังคมศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ๒๕๖๔ – ๒๕๖๕
- Kohlberg, L. (1976). *Moral Stages and Moralization: Development and Behavior*. New York : Holt
Rinehart & Winston.

บทที่ 3

ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม³

เกริ่นนำ: บริบทโลก และบริบทสังคมไทยที่ส่งผลต่อสถานการณ์ด้านคุณธรรม

โลกในปัจจุบันกำลังเดินไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกในหลายด้าน แต่ในอีกด้านหนึ่งได้ก่อให้เกิดความสั่นคลอนของความมั่นคง ความไม่แน่นอน และความท้าทายไปพร้อม ๆ กัน ตามรายงาน Global Trends 2040: A More Contested World (2021) โดย The National Intelligence Council, สหรัฐอเมริกา ได้คาดการณ์อนาคตเกี่ยวกับภัยคุกคามความมั่นคงที่ประชากรโลกและประชาชนชาวไทยควรต้องเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนี้

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้โลกได้ตระหนักรู้ถึงความเปราะบางของตนเอง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยง และผลกระทบต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นของสังคมมนุษย์อย่างเป็นลูกโซ่ ตั้งแต่โรคระบาด (โรคอุบัติใหม่) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การ disrupt ของเทคโนโลยีใหม่ ปัญญาประดิษฐ์ ตลอดจนภาวะสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ยืดเยื้อ ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกชัดเจนมากขึ้น ทั้งราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้น การเกิดวิกฤติด้านพลังงานและอาหารที่ทำให้เกิดสถานการณ์เงินเฟ้อทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้น และกำลังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อของผู้บริโภคทั่วโลก รวมทั้งประชาชนชาวไทย จึงกล่าวได้ว่าผู้คนทั่วโลกต่างกำลังอยู่ในยุคสมัยของภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติอย่างแท้จริง

ด้านสังคมไทย กล่าวได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ส่งผลให้สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นกัน โดยพบว่าการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้น เกิดภาวะความเครียด และค่านิยมที่ตึงเครียดอันเป็นรากฐานของสังคมบางอย่างถูกลดความสำคัญลง นำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม เกิดการละเลยศีลธรรมมากขึ้นในทุกสาขาอาชีพ จากเดิมที่สังคมเคยให้คุณค่าและยกย่องคนที่มีคุณธรรมในจิตใจก็เปลี่ยนไป หันมายกย่องคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ อีกทั้งหลายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ยังได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้คนมีความเห็นแก่ตัวที่นำไปสู่การเอาเปรียบกันมากขึ้น

ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน สามารถจำแนกปัญหาและผลกระทบต่อสังคมโดยรวม อย่างน้อย 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเด็กและเยาวชน โดยที่แต่ละด้าน มีประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้ต่อไปนี้

³ เนื้อหาสาระในส่วนนี้เป็นการรวบรวมปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ครอบคลุมระยะเวลา ไตรมาสที่ 1 (เดือนมกราคม-มีนาคม 2565) และไตรมาสที่ 2 (เดือนเมษายน-มิถุนายน 2565)

- ด้านสังคม ประกอบด้วย

วิกฤติด้านคุณค่าที่เกิดจากกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม และสุขนิยม ทำให้เกิดค่านิยมที่ผิด นำไปสู่ความย่อหย่อนด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม

ความไม่สมดุลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กับการเติบโตทางจริยธรรมและมโนธรรมของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจ โอกาสทางการศึกษา และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ซึ่งในภาวะโรคระบาดที่ผ่านมา เผยให้เห็นความรุนแรงของปัญหาเหล่านี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การขาดจิตสำนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม นำไปสู่ปัญหาการทุจริตและการคอร์รัปชันในทุกระดับ ความขัดแย้งในความคิดและการให้คุณค่าที่แตกต่างกันระหว่างวัย และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ ที่ก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องตามมา เช่น การอยู่ลำพัง การถูกทอดทิ้ง ความเครียดและภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ตลอดจนการฆ่าตัวตาย

- ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ซ้ำเติมปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเมืองให้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องทางด้านน้ำ ทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง และการขาดแคลนน้ำ ส่งผลต่อความไม่แน่นอนในการดำเนินชีวิตของผู้คน และการเกษตรกรรม

ผลกระทบจากปัญหาขยะและการจัดการขยะในประเทศไทยที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นโดยเฉพาะปัญหาขยะตกค้างในสิ่งแวดล้อม

การอยู่ร่วมกันอย่างขาดสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีและนำไปสู่ความยั่งยืน

- ด้านเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย

พฤติกรรมและการเรียนรู้ที่มีความถดถอยของเด็กและเยาวชนในยุคดิจิทัล เนื่องจากการติดเกม การใช้เวลาในโลกออนไลน์มากกว่าการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกับครอบครัว เพื่อน ชุมชนและสังคม

ความแตกแยกในครอบครัว การขาดความรักความอบอุ่น และขาดการดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งขาดแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ขาดโอกาสในการรับการอบรมหล่อหลอมที่ดีจากครอบครัว โรงเรียนและสังคม

การมีพฤติกรรมที่แปลกแยก ขาดเป้าหมาย จุดยืนและการวางแผนชีวิต ขาดแรงจูงใจในการทำสิ่งที่ดี และถูกต้อง ขาดทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ตลอดจนขาดแบบอย่างที่ดี

การไม่เห็นและเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของทั้งตนเองและของผู้อื่น (การกลั่นแกล้ง และการเหยียดกัน ทั้งในโลกจริง และทางออนไลน์) การขาดความเคารพและสำนึกในคุณงามความดี

การขาดทักษะและวิจรรณญาณในการแยกแยะดี-ชั่ว ถูก-ผิด ขาดความต้านทานต่อสิ่งเร้าจากสื่อและกระแสนิยม

ปัญหาความเครียด ภาวะซึมเศร้า และการฆ่าตัวตายที่เพิ่มมากขึ้น

แม้ว่าบริบทโลกและบริบทภายในสังคมไทยดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะยืนยันถึง “ความหลากหลาย” ของปัญหาที่ได้ส่งผลให้เกิด “ความเปลี่ยนแปลง” ในทุกระดับของสังคมต่อเนื่องกันไปในทุกมิติ ซึ่งนับเป็น “ความท้าทาย” ที่สำคัญต่อเรียนรู้ การปรับตัว เพื่อความอยู่รอดของผู้คนในสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ ก็ได้เป็นภาวะที่ควรต้องสูญเสียความหวังแต่อย่างใด เนื่องจากยังมีปรากฏการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมอีกจำนวนมากที่ได้สะท้อนถึงภาวะความตึงเครียดของการประทุและการปฏิบัติต่อกัน บนฐานของการมีคุณธรรมซึ่งยังคงพบได้ในทุกระดับของสังคม ทั้งระดับบุคคล เครือข่ายและองค์การ ซึ่งนับเป็น ปรากฏแห่งความหวังให้กับสังคม นอกจากนี้ คณะวิจัยยังพบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ที่เผยให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านความคิด และการให้คุณค่า ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรมในสังคมที่มีความหลากหลายในปัจจุบัน ซึ่งได้รวบรวมเพื่อวิเคราะห์และนำเสนอในฐานะที่เป็นโจทย์สำคัญที่ควรมีการแลกเปลี่ยนกันอย่างเปิดกว้างมากขึ้นนั่นเอง

ดังนั้น คณะวิจัย จึงแบ่งการนำเสนอเนื้อหาสาระในบทนี้ เป็น 2 ส่วน/ตอนที่สำคัญประกอบด้วย ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม ที่เป็นการต่อยอดความตึงเครียดในสังคมด้วยคุณธรรม โดยเฉพาะความดีที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมเชิงบวก ทั้งประเภทบุคคล ชุมชน/องค์กร และสื่อคุณธรรมสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิด “พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม” และ คุณธรรมที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น “คุณธรรมร่วมสมัย : คุณธรรมปลายเปิด-สะพานคุณธรรม” โดยแต่ละส่วน/ตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การต่อยอดความตึงเครียดในสังคมด้วยคุณธรรม

“พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม”

ปรากฏการณ์และสถานการณ์ไตรมาสที่ 1 (เดือนมกราคม-มีนาคม)

1. สถานการณ์คุณธรรมด้านบวก 5 มิติ (ไตรมาส 1)

1.1 ประเภทข่าว จำนวน 18 ข่าว

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรม 5 มิติ
1.	อดีตพนักงานโรงแรมที่ผันตัวไปสร้างแบรนด์แซนด์วิชโบราณ	พอเพียง (+)
2.	อดีตผู้อำนวยการฝ่ายขายโรงแรมแห่งหนึ่ง ผันตัวมาขายงานศิลป์จากกางเกงยีน	พอเพียง (+)
3.	นักดนตรีกลางคืนผันตัวเองขายน้ำส้มออนไลน์	พอเพียง (+)
4.	ประทับใจพนักงานสาย 37 ให้บริการผู้ใช้วีลแชร์ดีมาก ๆ	วินัย (+)

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรม 5 มิติ
5.	พลเมืองดีเก็บเงินสดกว่า 3 แสนบาทส่งคืนเจ้าของ	สุจริต (+)
6.	โรงพยาบาลยันฮี แจก "ยันฮี ฟ้ำทะลายโจร" สำหรับผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโควิด-19	จิตสาธารณะ (+)
7.	"ไต้-ไดอาน่า" เราต้องรอดเดินเครื่องเปิดศูนย์พักคอยรับไอมิครอน	จิตสาธารณะ (+)
8.	เพจเส้นด้ายช่วยหญิงติดโควิดนอนข้างถนน	จิตสาธารณะ (+)
9.	มูลนิธิกระจกเงารุดช่วยเด็กกำพร้า ถูกลวงมาขอทานบนสะพานลอย	จิตสาธารณะ (+)
10.	มูลนิธิมาตามแป้งส่งต่อน้ำใจ ให้เครื่องผลิตออกซิเจน 25 เครื่อง แก่ 4 โรงพยาบาล	จิตสาธารณะ (+)
11.	Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน โครงการดีจากแสนศิริและกสศ.	จิตสาธารณะ (+)
12.	เปิดตัว 'ทางม้าลายกระต่ายน้อย' สร้างจิตสำนึกผู้ขับขี่	จิตสาธารณะ (+)
13.	นิสิตจุฬาร่วมกันสร้างทางม้าลายสามมิติ	จิตสาธารณะ (+)
14.	เทศบาลแสนสุขจับมือจิตอาสา ร่วมกันทาสีทางม้าลาย	จิตสาธารณะ (+)
15.	ผู้เฒ่าวัย 75 ใช้เวลาว่างเก็บขยะชายหาดทุกวันมานานกว่า 30 ปี	จิตสาธารณะ (+)
16.	พ่อค้าไก่ทอดใจกว้าง ประกาศผ่านโซเชียล ใครติดโควิด-19 กินฟรี	จิตสาธารณะ (+)
17.	ลูกอยากกินชาบู แต่พ่อเงินไม่พอ เจ้าของร้านรู้ให้กินฟรี	จิตสาธารณะ (+)
18.	น้องกัณฑ์เด็กกตัญญูเล่นดนตรีเปิดหมวกหาเงินจัดงานศพพ่อ	กตัญญู (+)

1.2 ประเภทรายการโทรทัศน์ และรายการออนไลน์ จำนวน 21 รายการ

ลำดับ	รายการ	คุณธรรม 5 มิติ
1.	นักสืบคุณธรรม (Moral Channel)	ภาพรวม
2.	"คุณธรรม คุณ ทำ ได้" (โทรทัศน์รัฐสภา)	ภาพรวม
3.	การ์ตูนคุณธรรมสัมพันธ์" (กองทุนสื่อฯ)	ภาพรวม
4.	ฟ้ามีตา (ช่อง 7HD)	ภาพรวม
5.	ดอยแม่สลอง สื่อสังคมออนไลน์	ภาพรวม
6.	@ploychidjun ของ "พลอย ชิดจันทร์"	ภาพรวม
7.	ช่อง @lovely.family.tv2	ภาพรวม
8.	@thai6888 หรือช่อง "พี่น้องไทย"	ภาพรวม
9.	viewnc ละครคุณธรรม	ภาพรวม
10.	@lovely.kids.thailand	ภาพรวม
11.	.@miayuennueng ช่องละครสั้นคุณธรรมจำของ "ธัญญา ธัญญาเรศ"	ภาพรวม

ลำดับ	รายการ	คุณธรรม 5 มิติ
12.	COME HOME บ้านที่กลับมา (TPBS)	พอเพียง
13.	ที่บ้านเรา (TPBS)	พอเพียง
14.	ดอกผลของความยั่งยืน (TPBS)	พอเพียง
15.	มหาอำนาจบ้านนา (TPBS)	พอเพียง
16.	สะอาบบุรี จูเนียร์ (TPBS)	วินัย
17.	เพจเฟซบุ๊ก “มนุษย์สูงวัย”	กตัญญู
18.	รู้เท่ารู้ทัน (TPBS)	สร้างการรู้เท่าทัน
19.	ชื่อเก่ง (TPBS)	สร้างการรู้เท่าทัน
20.	ปังหรือพัง ฟังรีวิว (TPBS)	สร้างการรู้เท่าทัน
21.	TIC TAC TECH เรื่องไม่เล็กเทคโนโลยี (TPBS)	สร้างการรู้เท่าทัน

จากการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมประเภทรายการโทรทัศน์และรายการออนไลน์ มีการนำเสนอเนื้อหาสาระที่สะท้อนคุณธรรม 5 มิติ และคุณธรรมร่วมสมัย ซึ่งปรากฏในรูปแบบของรายการที่มีการสร้างสรรค์และปรุงแต่งเนื้อหาให้ดึงดูดความน่าสนใจของผู้รับชมมากยิ่งขึ้น เช่น สารคดี ละคร หรือสารระบันเทิง โดยมุ่งเน้นตัวอย่างของบุคคลในการทำความดี การปรับตัวในการดำรงชีวิต และการส่งเสริมคุณธรรม รวมทั้งการนำเสนอเนื้อหาสาระในเชิงสร้างความตระหนัก และสร้างการรู้เท่าทัน ที่อาจเกิดจากการกระทำของผู้ไม่มีคุณธรรมที่จะส่งผลกระทบต่อผู้คนในสังคม (การสร้างเกราะป้องกันปัญหาการถูกหลอกหลวง) จำนวนรวมทั้งสิ้น 21 รายการ

โดยเนื้อหาสาระที่ปรากฏ ที่มีการนำเสนอในรายการดังกล่าว จำแนกได้ดังนี้ มิติด้านคุณธรรม พบรายการที่นำเสนอคุณธรรมในภาพรวม จำนวน 11 รายการ มิติพอเพียง จำนวน 4 รายการ มิติกตัญญู จำนวน 1 รายการ และมิติวินัย จำนวน 1 รายการ และคุณธรรมร่วมสมัยในมิติอื่นๆ ได้แก่รายการที่มีสาระสำคัญเพื่อสร้างเกราะป้องกัน/ความรู้เท่าทัน ทั้งการรู้เท่าทันเทคโนโลยี รวมทั้งสินค้าและบริการ เพื่อป้องกันการถูกหลอกหลวง พบจำนวนรวมทั้งสิ้น 4 รายการ

2. สถานการณ์คุณธรรมร่วมสมัย (ไตรมาส 1) จำนวน 2 ข่าว

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรมร่วมสมัย
1.	เซ่นรับน้องปี 65 โดนพีพี 2 ทำร้าย เสียชีวิตสลดในป่า	มุมของความกตัญญู เคารพผู้อาวุโส
2.	ชาวโซเชียลโต้กันสนั่นประเด็นลูกกตัญญูต้องให้เงินพ่อแม่ 5 ล้าน	มุมของความกตัญญู

ปรากฏการณ์และสถานการณ์ไตรมาสที่ 2 (เดือนเมษายน-มิถุนายน)

1. สถานการณ์คุณธรรมด้านบวก 5 มิติ (ไตรมาส 2) จำนวน 33 ข่าว

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรม 5 มิติ
1.	เจ้าของร้านอาหารปลุกผักบุ้งขายสู้โควิด-19	พอเพียง (+)
2.	ชาวบ้านปรับตัวยุคโควิด เปลี่ยนมอไซค์ให้เป็นรถพุ่มพวงขายผักพื้นบ้าน	พอเพียง (+)
3.	อดีตผู้รับเหมาก่อสร้าง ผันตัวมาทำหอยโข่งนั่งสมุนไพรรขาย	พอเพียง (+)
4.	ขอบคุณ 3 ตำรวจใจดีช่วยส่งชายเดินเท้ากลับบ้าน	วินัย (+)
5.	ทหารเรือช่วยเหลือประชาชนซื้อน้ำมันเครื่องให้เดินทางต่อได้	วินัย (+)
6.	ตำรวจกมอไซค์พา 5 ชีวิตกลับบ้าน	วินัย (+)
7.	ครู ตชด. แบลูกศิษย์ ป.2 ป่วยหอบหืดส่งห้องไอซียู	วินัย (+)
8.	ฮีโร่หน่วยซีลช่วย 2 แม่ลูกกรงตกคลองด้วยมือเปล่า	วินัย (+)
9.	ชื่นชมพนักงานประจำรถสาย 46 ให้บริการเต็มที่แม่ฝนจะตกหนัก	วินัย (+)
10.	คนใจดีเก็บลอตเตอรี่กว่า 100 ใบคืนลุง ลืมไว้ป้ายรถเมล์	สุจริต (+)
11.	แม่บ้านปั้มน้ำใจงามเก็บ 3 หมิ่นส่งคืนเจ้าของ	สุจริต (+)
12.	ไรเดอร์น้ำใจงามเก็บเป่าเงินคืนนักศึกษา	สุจริต (+)
13.	เทศบาลอุบลฯ ทาทางม้าลายหลากสี เขตโรงเรียน สร้างสีสันสดใส	จิตสาธารณะ (+)
14.	บริษัท 3 เอ็ม ติดตั้งไฟสัญญาณจราจรสร้างความปลอดภัยบนท้องถนนเขตชุมชนและโรงเรียน	จิตสาธารณะ (+)
15.	พนักงานทำสวนโอดช่วย 2 ชีวิตแก๊งตึกคูน้ำริมเส้นสรองประภา	จิตสาธารณะ (+)
16.	พ่อค้าแจ้กู่ภัยช่วยสาวคิดสั้นได้ทันขณะกระโดดสะพานลอย	จิตสาธารณะ (+)
17.	ชื่นชมหนุ่มไรเดอร์กับเพื่อนไปส่งอาหารเจคนป็นสะพานริบจอตลอดช่วยจนรอด	จิตสาธารณะ (+)
18.	นาที่ช่วยชีวิต ชายกระโดดสะพานฆ่าตัวตาย จ.เชียงราย	จิตสาธารณะ (+)
19.	ภารกิจครูอาสาสอนหนังสือเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มานิ จ.สตูล	จิตสาธารณะ (+)
20.	ร้านขายชุดนักเรียนไอเดียเก๋ ทำราวป็นสุข รับบริจาคชุดเก่าให้ผู้มีรายได้น้อย	จิตสาธารณะ (+)
21.	สุดซึ้งนักเรียนขายนมสีแยก เจอหนุ่มใจดีตามถึงโรงเรียน จ่ายค่าเทอมที่ค้างให้	จิตสาธารณะ (+)
22.	PTT Virtual Run ลมหายใจเพื่อน้อง วิ่งฟรี ได้บุญ ช่วยเด็กได้เรียน	จิตสาธารณะ (+)
23.	มูลนิธิกระจกเงาเปิดลงทะเบียนรับฟรีริสแบนด์ และป้ายคิวอาร์โค้ดให้ผู้ป่วยหลงลืมกันหายออกจากบ้าน	จิตสาธารณะ (+)

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรม 5 มิติ
24.	อ๊อตเทรี แตกธุรกิจเพื่อสังคมจ้างผู้สูงอายุพับผ้าและเปิดรถซักผ้าเคลื่อนที่ ช่วยคนไร้บ้านเข้าถึงสาธารณูปโภค	จิตสาธารณะ (+)
25.	ต้น อิชิตัน เปิด 5 พื้นที่ขายฟรี ช่วยร้านค้ารับผลกระทบพรมเมนาดาปิดตัว	จิตสาธารณะ (+)
26.	ตามสั่ง-ตามส่ง แพลตฟอร์มที่ให้พื้วินแถวบ้านส่งคน-ส่งอาหาร แบบไม่คิดค่าบริการและไม่หักหัวคิว	จิตสาธารณะ (+)
27.	อาม่าใจบุญ มอบที่ 25 ไร่-เงิน 200 ล้าน สร้างศูนย์วิทยาการเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ	จิตสาธารณะ (+)
28.	BEM แจกหน้ากากอนามัย ล้านชิ้น-เปลปกป้อง “สู้ภัยโควิด-19	จิตสาธารณะ (+)
29.	เจ้าของสถานีฝึก & คนรักกาแฟ เปิดตลาดนัดให้ร้านค้าขายฟรีทุกต้นเดือน	จิตสาธารณะ (+)
30.	เด็กชายวัย 13 ปี จากเด็กติดมือถือก้าวสู่พ่อค้าออนไลน์สุดปัง หาเงินช่วยครอบครัว	กตัญญู (+)
31.	นักเรียนหญิงสู้ชีวิต รับจ้างขายก๋วยเตี๋ยวหาเงินเรียน-แบ่งเบาภาระครอบครัว	กตัญญู (+)
32.	หนุ่มช่างห้องสุขาห่วย เผยเหตุย้ายออกบอกลายหลังดูแลเกือบ10ปี	กตัญญู (+)
33.	สลดยายวัย 86 ปี ป่วยโรครุมเร้า อยู่บ้านลำพัง เขียนจดหมายลาลูกหลาน โดดลำห้วยฆ่าตัวตาย	กตัญญู (-)

2. สถานการณ์คุณธรรมร่วมสมัย (ไตรมาส 2) จำนวน 7 ข่าว

ลำดับ	สถานการณ์	คุณธรรมร่วมสมัย
1.	ลูกศิษย์ลักเงินพระสมเด็จชั้นสูง 200 ล้าน ได้ยินข่าวแล้วไม่รู้ว่าตกใจกับอะไรก่อนดี แต่สิ่งที่คิดคือเราควรเลิกถวายเงินพระได้หรือยัง	การให้/จิตสาธารณะ
2.	ยอมเป็นลูกกตัญญู! ‘ธัญญา’ ลั่นไม่ใช้นี้แล้ว	มุมของความกตัญญู
3.	ร.ร.ป่ว ประกาศไม่เอาแล้วค่านิยมล่าหลัง ยินดีเฉพาะเด็กสอบติดคณะดัง	ความเท่าเทียม
4.	สโมสรรฯ นักศึกษามหิดล ประกาศยกเลิกประชุมเชียร์ ประท้วงดาวเดือน	ความเท่าเทียม
5.	แบนวง GymAndSwim ชุดโพสต์เก๋ามีก็ตาร์ ทั้งเหยียด-คุกคามทางเพศ ดารา ศิลปินโดนเพียบ	ความเท่าเทียม หลากหลาย ทางเพศ
6.	อย่าหัดให้พ่อแม่อ่อนแอ ดรามาหัวหน้าสวดเรื่องนางาน	มุมของความกตัญญู
7.	องค์การนักศึกษา ม.อุบลฯ ยกเลิกหมอบกราบในพิธีไหว้ครู ชี้ยุคเปลี่ยน ไม่ใช่ไพร่ทาส	การแสดงความเคารพ

ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม (จำแนกตามมิติ)

1) มิติพอเพียง

พบว่าที่สะท้อนคุณธรรมด้านความพอเพียงของผู้คนในสังคม ตัวอย่างของผู้คนในอาชีพต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 และมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ด้วยการปรับวิถีชีวิตของตนเอง นำองค์ความรู้และทักษะที่มีอยู่ การศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม พร้อมทั้งการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้จนเกิดเป็นอาชีพใหม่ที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งสถานการณ์การปรับตัวสู่อาชีพใหม่นี้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสังคมไทยมีภูมิคุ้มกัน เตรียมพร้อมรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล คือพิจารณาเหตุปัจจัยและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ และมีความพอประมาณ คือไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามที่ปรากฏในสถานการณ์คุณธรรมพอเพียง คือ

- อดีตพนักงานโรงแรมที่ผันตัวไปสร้างแบรนด์แซนด์วิชโบราณ
- ผู้อำนวยการฝ่ายขายโรงแรมแห่งหนึ่ง ผันตัวมาขายงานศิลป์จากทางเกงยีน
- นักดนตรีกลางคืนผันตัวเองขายน้ำส้มออนไลน์
- เจ้าของร้านอาหารปลุกผักบุ้งขายสู้โควิด-19
- ชาวบ้านปรับตัวยุคโควิด เปลี่ยนมอเตอร์ไซค์ให้เป็นรถพุ่มพวงขายผักพื้นบ้าน
- อดีตผู้รับเหมาก่อสร้าง ผันตัวมาทำโฮยโข่งนั่งสมุนไพรรักษา

2) มิติวินัย

พบว่าที่สะท้อนคุณธรรมวินัยด้านบวก โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพของผู้ที่มีวินัยเป็นแบบอย่าง มีความยึดมั่นรับผิดชอบในหน้าที่ของตน มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ตระหนักในคุณค่าของงานที่ทำ และช่วยเหลือสังคม ได้แก่ ตำรวจ ทหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของ ชสมก. โดยที่ปรากฏเป็นข่าวคือ การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่นำชื่นชม มีจิตใจพร้อมให้ความช่วยเหลือแม้บางครั้งจะอยู่นอกเหนือเวลาทำงาน แต่ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ตามที่ปรากฏในสถานการณ์คุณธรรมด้านวินัย ดังต่อไปนี้

- ประทับใจพนักงานสาย 37 ให้บริการผู้ใช้วีลแชร์ดีมาก ๆ
- ชื่นชมพนักงานประจำรถสาย 46 ให้บริการเต็มที่แม้ฝนจะตกหนัก
- ขอบคุณ 3 ตำรวจใจดีช่วยส่งชายเดินเท้ากลับบ้าน
- ทหารเรือช่วยเหลือประชาชนซื้อน้ำมันเครื่องให้เดินทางต่อได้
- ตำรวจยกมอเตอร์ไซค์พา 5 ชีวิตกลับบ้าน
- ครู ดชด. แบกลูกศิษย์ ป.2 ป่วยหอบหืดส่งห้องไอซียู
- ฮีโร่หน่วยซีลช่วย 2 แม่ลูกจรดงตกคลองด้วยมือเปล่า

3) มิติสุจริต

คุณธรรมสุจริตด้านบวก เป็นคุณธรรมสำคัญที่เราทุกคนควรยึดถือและปฏิบัติ เพราะจะทำให้เกิดการประพฤติดี จริ่งใจไม่คดโกง และเกิดการพัฒนาไปสู่ความมั่นคงเป็นที่เชื่อถือยอมรับ หากคนในสังคมปราศจากความสุจริตก็จะนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ เกิดความแตกแยกในสังคมได้ ดังนั้นสถานการณ์คุณธรรมสุจริตด้านบวกที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือ เรื่องของความซื่อสัตย์ การเก็บเงิน และสิ่งของมีค่าต่าง ๆ หรือสิ่งอื่นใดที่มีใช้ของตน แล้วนำไปแจ้งตำรวจหรือพยายามส่งคืนเจ้าของ ล้วนเป็นการกระทำที่แสดงถึงคุณธรรมสุจริต ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

- พลเมืองดีเก็บเงินสดกว่า 3 แสนบาทส่งคืนเจ้าของ
- คนใจดีเก็บลอตเตอรี่กว่า 100 ใบคืนลุง สิมไว้ป้ายรถเมล์
- แม่บ้านป้อนน้ำใจงามเก็บ 3 หมิ่นส่งคืนเจ้าของ
- ไรเดอร์น้ำใจงามเก็บเป่าเงินคืนนักศึกษา

4) มิติจิตสาธารณะ

ส่วนหนึ่งของคุณธรรมด้านมิติจิตสาธารณะ คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกิจกรรมจิตอาสา หรือ จิตสาธารณะที่บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรสร้างขึ้นเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ๆ โดยจุดเริ่มต้นของกิจกรรมจิตอาสาเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่มีจิตและแนวคิดแบบเดียวกัน คือจิตที่เป็นกุศล จิตที่เป็นสุขเมื่อได้เป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันในระดับกลุ่ม และต่อยอดเป็นแผนงานหรือโครงการในระดับองค์กรโดยมีเป้าหมายคือการสร้างความสุขให้กับสังคม

ทั้งนี้ คุณธรรมด้านมิติจิตสาธารณะที่พบในทุกหัวข้อมาเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนคุณธรรมด้านบวกที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสามารถจำแนกได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร โดยชาวที่สะท้อนคุณธรรมด้านจิตสาธารณะในระดับบุคคล จะมีลักษณะของ “การให้” ในลักษณะของการแบ่งปันอาหาร สิ่งของ การแสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่น การสอนหนังสือเพื่อให้ความรู้ และ “การไม่นิ่งเฉย” เมื่อพบเห็นผู้ที่กำลังประสบปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือในทันทีทันใด โดยมีได้มีการเตรียมตัวมาก่อน เช่น การเข้าไปช่วยชีวิตผู้ป่วยที่ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน การช่วยเหลือเพื่อชดชวางผู้ที่กำลังคิดสั้นฆ่าตัวตาย จะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ในลักษณะที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือมิได้มีการเตรียมการใด ๆ มาก่อน หากแต่เป็นผู้ที่มีจิตใจสูงส่ง มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในทุกเมื่อและทุกเวลาที่ได้พบเห็นสถานการณ์นั้นๆ เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะอยู่ในเนื้อแท้ของตัวตน จึงอาจกล่าวได้ว่าแก่นแท้ของจิตสาธารณะ หรือ จิตอาสา ย่อมหมายถึง การที่มีจิตเป็นผู้ให้ ทั้งการให้ร่างกาย แรงใจ และการให้ปัญญา ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์โดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน ตามที่ปรากฏเป็นสถานการณ์ดังต่อไปนี้

- ผู้เฒ่าวัย 75 ใช้เวลาว่างเก็บขยะชายหาดทุกวันมานานกว่า 30 ปี
- พ่อค้าไก่ทอดใจกว้าง ประกาศผ่านโซเชียล โครติดโควิด-19 กินฟรี
- ลูกอยากกินข้าว แต่พ่อเงินไม่พอ เจ้าของร้านรู้ให้กินฟรี
- สุดซึ้งนักเรียนขายนมสี่แยก เจอหนุ่มใจดีตามถึงโรงเรียน จ่ายค่าเทอมที่ค้างให้
- พนักงานทำสวนโดดช่วย 2 ชีวิตแก๊งตึกคุณ้ำริมเส้นสรงประกา
- พ่อค้าแจ้กั๊วช่วยสาวคิดสั้นได้ทันขณะกระโดดสะพานลอย
- ชื่นชมหนุ่มไรเตอร์กับเพื่อนไปส่งอาหารเจอคนป็นสะพานริบจอตลอดช่วยจนรอด
- นาทิช่วยชีวิต ชายกระโดดสะพานฆ่าตัวตาย จ.เชียงราย
- สุขใจกับภารกิจการรุธาสอนหนังสือเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์mani จ.สตูล
- เจ้าของร้านขายชุดนักเรียนไอเดียเก๋ ทำราวปั่นสุข รับบริจาคชุดเก่าให้ผู้มีรายได้น้อย

นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ในมิติจิตสาธารณะที่จะกล่าวถึงในลำดับถัดจากนี้ จะเป็นสถานการณ์ข่าวที่สะท้อนให้เห็นความดีงาม และความหลากหลายของโครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะ แต่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับผู้ประสบความยากไร้ ผู้ที่เดือดร้อน กลุ่มคนเปราะบาง ตลอดจนกลุ่มคนผู้สูงอายุ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเผยให้เห็นว่าแม้สังคมไทยจะเพิ่งผ่านพ้นวิกฤตโควิด-19 และต้องเผชิญกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่ในทุกภาคส่วนของสังคมก็ยังคงช่วยกันประคับประคองพลิกฟื้นความหวังและเสริมสร้างพลังให้กับสังคม ซึ่งเป็นพลังแห่งความเห็นอกเห็นใจและอยากช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยการลงมือกระทำให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้น โดยสามารถจำแนกเป็นโครงการ/กิจกรรมความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะด้านสาธารณสุข
- โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะด้านการศึกษา
- โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบางในสังคม
- โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

โดยแต่ละกลุ่มโครงการมีรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

- โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะด้านสาธารณสุข

นับตั้งแต่ที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความช่วยเหลือของภาคประชาชนในระดับบุคคล ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวเป็นความร่วมมือในระดับกลุ่มของผู้ที่มีจิตสาธารณะร่วมกัน เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยจะเห็นได้จากการจัดตั้งเพจ เพื่อเป็นช่องทางสื่อกลางของกลุ่มจิตอาสาที่คอยให้ความช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีภาคธุรกิจเอกชนที่

ตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงให้การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็น รวมไปถึงการแจกหน้ากากอนามัยให้กับประชาชน ตามที่ปรากฏในสถานการณ์ต่อไปนี้

ตราบที่ยังมีเรา “เราต้องรอด”

ในช่วงต้นปี 2564 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นช่วงที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้ป่วยโควิด-19 จำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงการรักษาในโรงพยาบาลและสถานพยาบาลต่าง ๆ ได้ ทำให้กลุ่มศิลปินดารามีจิตอาสาต้องการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด-19 ได้รวมตัวกันก่อตั้ง เพจ “เราต้องรอด” ซึ่งผู้ที่เป็นแกนนำเริ่มต้นคือ “ไต้ ไตอาน่า จงจินตนาการ” และ “จี๊ นงฉฉิน มหาดไทย” โดยไต้ ไตอาน่า ได้โพสต์/ประกาศผ่านเฟซบุ๊กระบุข้อความว่า “ขอใช้เวลาที่อยู่บ้าน...เป็นกระบอกเสียงให้ผู้ป่วยโควิด-19 ที่หาเตียงไม่ได้นะคะ เบื้องต้นให้คำสัญญาไม่ได้จริง ๆ นะคะว่าทุกคนจะมีเตียง..แต่จะใช้พลัง ประสานงานอย่างสุดความสามารถที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะในเคสวิกฤต ต้องรีบถึงมือหมอเร็วที่สุด หากใครมีคำแนะนำว่าต้องทำอย่างไร หรือช่วยตรงไหนยังไง ก็แชร์กันมาได้เลยคะ” นับตั้งแต่นั้นมา ภารกิจของเพจเราต้องรอด คือการเป็นจิตอาสาคอยให้ความช่วยเหลือและประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการหาเตียง เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด-19 ที่อยู่ในภาวะวิกฤตฉุกเฉิน สามารถเข้ารับการรักษาได้ทันเวลาที่

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการเริ่มต้นทำงานจิตอาสาของเพจเราต้องรอด ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี ที่มีการส่งต่อไปยังผู้คนอีกเป็นจำนวนมาก โดยจะเห็นได้จากจำนวนผู้กดถูกใจเพจเราต้องรอด มีจำนวน 580,837 คน และมีผู้กดติดตามจำนวน 620,168 คน (สืบค้นเมื่อ 17 มิ.ย. 2565) นอกจากนี้บรรดาศิลปินดารารองคร่ำต่าง ๆ และประชาชนที่ได้เห็นความตั้งใจการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นของเพจเราต้องรอด ยังให้การสนับสนุนและบริจาคสิ่งของที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยโควิด-19 ไปยังเพจเราต้องรอดอีกด้วย ประกอบด้วยเตียงผู้ป่วย กล้องวงจรปิด ยารักษาโรค ชุดตรวจ ATK และกล่องกำลังใจ เป็นต้น

ต่อมาในช่วงปลายปี 2564 แม้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดูเหมือนจะเริ่มคลี่คลายลง จากรายงานตัวเลขผู้ติดเชื้อของกระทรวงสาธารณสุขที่ลดลง แต่ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2565 ตัวเลขผู้ป่วยโควิด-19 ในประเทศกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการแพร่ระบาดของสายพันธุ์โอมิครอนที่กระจายเชื้อได้อย่างรวดเร็ว ทำให้มีจำนวนยอดผู้ติดเชื้อพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วอีกครั้งหนึ่ง ส่งผลให้มีจำนวนผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง ภายใต้อาณัติของสถานการณ์ที่บางครั้งดูเหมือนจะคลี่คลายแต่ก็กลับมีความรุนแรงขึ้นมาเป็นระลอกไม่ต่างเช่นนี้ เพจเราต้องรอดยังคงยืนหยัดภารกิจจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง ทั้งการประสานงานหาเตียง การจัดตั้ง/ทำศูนย์พักคอย โรงพยาบาลสนาม รวมไปถึงการส่งยาให้ผู้ป่วยที่มีอาการไม่รุนแรง

อย่างไรก็ตามแม้ในช่วงเวลานี้ทางภาครัฐจะได้มีมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ครอบคลุมให้กับประชาชนในทุกกลุ่มมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ายังคงมีประชาชนบางกลุ่มที่ยังคงเข้าไม่ถึงสิทธิการรักษา หรือบางคนก็ประสบปัญหาที่ต้องการพื้นที่ในการแยกกักตัวจากครอบครัว เช่น กลุ่มแรงงานต่างด้าว กลุ่ม

คนยากจนด้อยโอกาส และกลุ่มเด็กเล็ก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนเปราะบางที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดย ใต้ ไดอาน่า กล่าวถึงเหตุผลที่เพจเราต้องรอดยังให้ความช่วยเหลือผู้ป่วย-19 อย่างต่อเนื่อง ไว้ว่า “ศูนย์พักคอยเราต้องรอดก็ยังคงมีอยู่ เพราะถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ หน่วยงานต่าง ๆ จะสามารถรับมือกับตัวเลขผู้ป่วยที่ตอนนี้ลดลงเยอะมาก แต่ก็ยังคงมีอีกบางส่วน ที่เป็นคนต่างด้าว ที่ไม่มีเงิน มีสิทธิ์จริงๆ แล้วก็อาจจะเป็นคนที่ไม่รู้สัญชาติ หรือว่าตกสำรวจ เราก็ยังคงเปิดศูนย์อยู่ เพื่อจะรองรับการช่วยเหลือ” ทั้งนี้เพจเราต้องรอด ได้ร่วมบริหารศูนย์พักคอยกับภาครัฐ ทั้งหมดจำนวน 3 ศูนย์ คือ 1) ศูนย์พักคอยเราต้องรอด เขตคันนายาว ดูแลโดย รพ. นพรัตน์ 2) ศูนย์พักคอยต้นปิ่น เขตห้วยขวาง ดูแลโดย รพ.ตากสิน และ 3) ศูนย์พักคอยเขตประเวศ ดูแลโดย รพ. สิรินคร

“เส้น-ด้าย” ใต้ที่ไม่ใช่เส้น

แม้ปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะเป็นภารกิจใหญ่ของภาครัฐก็ตาม แต่ก็มีอาจปฏิเสธได้ว่าโรคนี้คือโรคอุบัติใหม่ที่แต่ละประเทศก็ยังไม่มีความพร้อมในการรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงการรักษา กลุ่มจิตอาสา “เส้นด้าย” จึงเกิดขึ้นจากวิกฤตในครั้งนี้โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2564 มีผู้ร่วมก่อตั้งคือ “คริส โปตระนันท์” และ “ภูวกร ศรีเนียน” ซึ่งภารกิจจิตอาสาแรก ๆ ของเพจเส้นด้ายคือการรับ-ส่งผู้ป่วย ไปรักษา โดยคริสเล่าว่า “บริการรถขนส่งผู้สูงอายุไปตรวจหาเชื้อ หรือนำผู้ติดเชื้อไปรักษา เป็นบริการแรกเริ่มที่คิดว่าจะทำในวันเริ่มก่อตั้งกลุ่มเส้นด้าย เพราะเห็นว่าในสังคมต้องการสิ่งเหล่านี้ ที่ขณะนั้นภาครัฐยังไม่ยอมให้ผู้ป่วยเดินทางเอง จึงนำรถกระบะส่วนตัวใส่หลังคาด้านหลังแล้วนำผู้ป่วยไปยังจุดตรวจ” แรงผลักดันที่ทำให้คริสและภูวกร ก่อตั้งเพจเส้นด้ายก็เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ขณะนั้นมีความรุนแรงมาก มีผู้เสียชีวิตเพียงเพราะไม่สามารถเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาลได้ ซึ่งเหตุการณ์ที่สร้างความสะเทือนใจครั้งนั้นคือกรณีการเสียชีวิตของคุณกุลทรัพย์ วัฒนผล หรือที่รู้จักกันในชื่อ "อ๊พ VGB" อดีตนักกีฬาอีสปอร์ต ที่ป่วยด้วยโรคโควิด-19 อยู่หลายวันและได้พยายามติดต่อโรงพยาบาลเพื่อเข้ารับการรักษา แต่ด้วยระยะเวลาการรอคอยเพียงผนวกกับการที่ไม่สามารถเดินทางไปโรงพยาบาลด้วยตนเองได้ ทำให้คุณอ๊พเสียชีวิตก่อนที่จะได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล

จากวันแรกที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มจิตอาสา “เส้นด้าย” มีสมาชิกเพียง 3-4 คน วันต่อมามีผู้สนใจเข้าร่วมกลุ่มเส้นด้ายถึง 20 คนและต่อมาก็ได้มีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของกลุ่มเส้นด้ายถึง 80 คน ความมุ่งมั่นและตั้งใจช่วยเหลือผู้คนที่ติดเชื้อโควิด-19 ทำให้กลุ่มเส้นด้ายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอย่างรวดเร็ว มีผู้คนพูดถึงและติดต่อมายังเพจเพื่อขอรับความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนเพจจำนวนมาก จะเห็นได้ว่ามีผู้คนกดถูกใจเพจจำนวน 508,467 คน และมีผู้กดติดตามเพจจำนวน 541,023 คน (สืบค้น 17 มิถุนายน 2565)

ในระยะแรกกลุ่มเส้นด้ายเริ่มให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยในเขตกรุงเทพฯ และต่อมาเมื่อมีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มมากขึ้น จึงได้ขยายความช่วยเหลือไปยังพื้นที่ปริมณฑลและต่างจังหวัดด้วย โดยที่ผ่านมากลุ่มเส้นด้ายได้ให้

ความช่วยเหลือรับส่งผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 มากกว่า 7,000 รอบ ได้ประสานงานนำตัวผู้ป่วยคนที่ตกหล่นเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมากกว่า 5,000 คน ช่วยดูแลผู้ป่วยในระบบรักษาตัวที่บ้านมากกว่า 6,000 คน รับสายโทรศัพท์จากผู้ป่วยมากกว่า 70,000 สาย ตรวจหาเชื้อเชิงรุกมากกว่า 300,000 คน รวมไปถึงดูแลสัตว์เลี้ยงของผู้ป่วยมากกว่า 100 ตัว (รายงาน ณ วันที่ 15 เมษายน 2565)

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากความช่วยเหลือที่กลุ่มเส้นด้ายได้ทำมาแล้วก่อนหน้านี้ คือ การรับส่งผู้ป่วย การประสานงานนำตัวผู้ป่วยส่งเข้ารับการรักษาตามโรงพยาบาลต่าง ๆ การดูแลผู้ป่วยในระบบรักษาตัวที่บ้าน การรับโทรศัพท์จากผู้ป่วย และการตรวจเชิงรุก กลุ่มเส้นด้ายยังขยายแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามสถานการณ์อื่น ๆ ด้วย เช่น “การสร้างห้องน้ำและซ่อมหลังคาให้กับครอบครัวที่มีผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง” “โครงการธนาคารออกซิเจน” “การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม” และ “การฝึกอบรมอาสาเส้นด้ายให้กับกลุ่มจิตอาสาใหม่ ซึ่งคุณคริสผู้ก่อตั้งเพจเส้นด้ายกล่าวไว้ว่า “ต่อไปอาจจะตั้งเป็นโรงพยาบาล อันนี้ก็เป็นไปได้ คือมันเป็นความฝันที่ยิ่งใหญ่ โรงพยาบาลก็ได้ตั้งง่าย ๆ แต่เดี๋ยวอีกหน่อยก็จะดูว่า มันจะเป็นไปได้มากหรือน้อยแค่ไหน แต่จริง ๆ สิ่งที่เราเป็นตอนนี้ก็แทบจะเป็นโรงพยาบาลอยู่แล้ว ทั้งบริการตรวจ บริการรักษา บริการทำเทเลเมดิซีน อันนี้เราแทบจะครบแล้วครับ”

เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการรวมตัวของกลุ่มคนธรรมดาในนาม “เส้นด้าย” มาจนถึงปัจจุบัน ปี 2565 กลุ่มเส้นด้ายมีการขับเคลื่อนเป้าหมายของกลุ่มที่กว้างไกลกว่าเดิม และได้มีการจดทะเบียนขึ้นเป็น “มูลนิธิเส้นด้าย” ซึ่งทางกลุ่มระบุว่า “...นับจากนี้ไปเส้นด้ายจะไม่ได้มีภารกิจเฉพาะเรื่องโควิดเท่านั้น แต่จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในด้านอื่น ๆ เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมและเท่าเทียมกันในสังคมด้วย เช่น การจัดสิทธิการเข้าถึงระบบสาธารณสุข ทั้งคนจน คนรวย หรือแรงงานต่างชาตทั้งที่มีบัตรและไม่มีบัตร จะต้องได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลที่เท่าเทียมกัน โครงการส่งเสริมและสร้างกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน และโครงการเพื่อเด็กและสตรี เป็นต้น”

โรงพยาบาลยันฮีแจกฟ้าทะลายโจรให้ผู้ป่วยโควิด-19

โรงพยาบาลยันฮี แจกยาเม็ดยันฮีฟ้าทะลายโจร สำหรับผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 สายพันธุ์โอมิครอน ทั่วประเทศ เพียงแสดงหลักฐานผลตรวจพบเชื้อโควิด-19 แบบ RT-PCR หรือแบบ ATK คนละ 1 กระปุก เนื่องจาก การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโอมิครอนในปัจจุบัน ทางโรงพยาบาลได้เล็งเห็นความสำคัญและอยากให้การช่วยเหลือ โดยสามารถแจ้งความประสงค์มาที่โรงพยาบาล เพื่อรับ “ยันฮีฟ้าทะลายโจร” ฟรี รวมทั้งสิ้น 5 แส่นเม็ด รวมมูลค่ากว่า 9 แส่นบาท เพื่อช่วยให้ประชาชนผู้ที่ติดเชื้อฯ ได้มีโอกาสเข้าถึงการรักษาเบื้องต้นได้มากขึ้น และเพื่อลดจำนวนผู้ป่วยติดเชื้อขั้นรุนแรง ทั้งนี้ ฟ้าทะลายโจร เป็นพืชสมุนไพรธรรมชาติที่มีการใช้กันมานานในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย โดยพบว่าสารสำคัญที่ชื่อว่า “แอนโดรกราโฟไลด์” (Andrographolide) มีฤทธิ์ยับยั้งการเพิ่มจำนวนของไวรัสซึ่งมีสรรพคุณบรรเทาอาการของโรคหวัด เช่น ไข้ ไอ เจ็บคอ

การมอบเครื่องผลิตออกซิเจน ต่อลมหายใจผู้ป่วย

มูลนิธิมาตามแป็ง ภายใต้การดำเนินงานของนางนวลพรรณ ลำชำ ประธานกรรมการมูลนิธิฯ ได้มอบเครื่องผลิตออกซิเจนจำนวน 25 เครื่อง แก่โรงพยาบาลจำนวน 4 แห่งในพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งเป็นการสนับสนุนอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นทางการแพทย์เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การแพทย์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัดจากการรับมือสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาพบปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์การแพทย์เป็นปัญหาใหญ่ เนื่องด้วยจำนวนผู้ป่วยที่มากขึ้น จากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อีกทั้ง ยังมีผู้ป่วยวิกฤตจากการเจ็บป่วยด้วยโรคและอุบัติเหตุอื่น ๆ ด้วยส่วนหนึ่ง รวมถึงปัจจุบันแพทย์พยาบาล ยังต้องออกไปดูแลผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ ด้วย อุปกรณ์จำพวก เครื่องช่วยหายใจ เครื่องผลิตออกซิเจน เหล่านี้มีความจำเป็นมากต่อการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ และช่วยเหลือชีวิตผู้คน ซึ่งเครื่องผลิตออกซิเจน ขนาด 5 ลิตร จำนวน 25 เครื่อง มูลค่ารวม 475,000 บาท ให้แก่โรงพยาบาลจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1) โรงพยาบาลคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองถึง 125 กิโลเมตร 2) โรงพยาบาลอ่างทอง มีจำนวน 338 เตียง 3) โรงพยาบาลลำพูน มีจำนวนเตียง 433 เตียง และ 4) โรงพยาบาลเบตง จังหวัดยะลา มีจำนวนเตียง 170 เตียง

BEM แจกหน้ากากอนามัย ล้างมือ-เปลกป้อง “สู้ภัยโควิด-19”

“BEM” หรือ บริษัท ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด (มหาชน) แจกหน้ากากอนามัย ล้างมือ-เปลกป้อง “สู้ภัยโควิด-19” ส่งมอบความห่วงใยจากใจสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง สนับสนุน ช่วยเหลือประชาชน สังคมสนองรับนโยบายภาครัฐ ให้ประชาชนป้องกันตนเอง-ผู้อื่นได้

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ตั้งแต่ต้นปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงและแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว บริษัท ช.การช่าง จำกัด (มหาชน) (CK) และ บริษัท ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด (มหาชน) หรือ BEM ได้ตระหนักถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน และห่วงใยในการใช้ชีวิตประจำวันให้ปลอดภัยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

CK และ BEM จึงได้ริเริ่ม โครงการ “BEM ห่วงใย สู้ภัยโควิด-19” ซึ่งเป็นโครงการที่ จัดขึ้นเพื่อ ดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือประชาชน และสังคมสนองรับนโยบายภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถป้องกันตนเองและผู้อื่น และดำรงชีวิตในสถานการณ์อันยากลำบากนี้โดย จัดกิจกรรม “Healthy Journey with BEM” แจกหน้ากากผ้าฟรี 1 ล้านชิ้น แก่ผู้ใช้บริการรถไฟฟ้า MRT ชุมชน หน่วยงาน สถานศึกษาที่อยู่บนเส้นทางรถไฟฟ้าและทางพิเศษ ประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมถึงส่งมอบไปยังหน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคมทั่วประเทศเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชนในต่างจังหวัด ในภาวะวิกฤติที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID -19 เพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อระหว่างผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์ที่ปฏิบัติงาน มอบ “PETE เปลกป้อง” เปลเคลื่อนย้ายผู้ป่วยความดันลบ ที่พัฒนาโดยทีมนักวิจัย MTEC จำนวน 4 ชุด รวม

มูลค่า 1 ล้านบาท แก่โรงพยาบาล 4 แห่ง ได้แก่โรงพยาบาลรามาริบัติ โรงพยาบาลจุฬารัตน์ ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) เพื่อช่วยเหลือประชาชนและบุคลากรด่านหน้า ในภาวะวิกฤติที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID – 19

ยูโอบีมอบชุดแรกรับผู้ป่วย 3,000 ชุดให้ศูนย์พักคอย ใช้ดูแลผู้ป่วยโควิด-19

ธนาคารยูโอบี ประเทศไทย ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลผู้ป่วยโควิด-19 ส่งมอบชุดแรกรับผู้ป่วยที่ประกอบด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวที่จำเป็น จำนวน 3,000 ชุดให้แก่ผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ที่เข้ารับการรักษาตัวในศูนย์พักคอยเพื่อส่งต่อ 3 แห่งในกรุงเทพมหานคร โดยชุดแรกรับประกอบด้วยหน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ขนาดเล็ก เจลอาบน้ำ ยาสีฟัน แปรงสีฟันและน้ำดื่ม ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา พบจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่มีอาการไม่รุนแรงเพิ่มมากขึ้นในเขตกรุงเทพฯ ทำให้มีการจัดตั้งศูนย์พักคอยเพื่อส่งต่อ (Community Isolation) ให้เป็นสถานที่รองรับการแยกผู้ป่วยโควิด-19 ที่มีอาการไม่มากหรือไม่แสดงอาการออกจากครอบครัวหรือชุมชนมาอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสม โดยจากข้อมูลของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข คาดว่าจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 อาจเพิ่มสูงถึงวันละ 100,000 รายในช่วงวันหยุดยาวสงกรานต์

การบริจาคชุดแรกรับผู้ป่วย 3,000 ชุดในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งภายใต้โครงการ#รวมใจสู้ไปพร้อมคุณ เพื่อช่วยเหลือลูกค้า ชุมชนและสังคมในการบรรเทาผลกระทบจากโควิด-19 ของกลุ่มธนาคารยูโอบี โดยธนาคารได้มอบให้แก่ผู้ป่วยโควิด-19 ที่เข้ารับการรักษา ณ ศูนย์พักคอยเพื่อส่งต่อ 3 แห่งในเขตสาทร คลองเตยและภาษีเจริญ และนับตั้งแต่การระบาดของโควิด-19 ธนาคารยูโอบี ประเทศไทยได้ให้การช่วยเหลือลูกค้าและชุมชนผ่านโครงการ#รวมใจสู้ไปพร้อมคุณ โดยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา เพื่อนพนักงานยูโอบีและลูกค้าธนาคารได้รวมใจกันระดมทุนได้เกือบ 10 ล้านบาทเพื่อดูแลชุมชนในช่วงเวลาแห่งความยากลำบาก โดยมีการมอบเงินให้กับ 5 โรงพยาบาลหลักในต่างจังหวัด เพื่อนำไปสนับสนุนการซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีความจำเป็นในการดูแลรักษาผู้ป่วย และมอบให้แก่สภากาชาดไทยเพื่อนำไปซื้อชุดอุปกรณ์ยังชีพและของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวัน ในการดูแลผู้ยากไร้จำนวนเกือบ 8,000 คนที่ต้องกักตัวที่บ้านตามมาตรการป้องกันโควิด-19

“Haite Home Isolation Kit” ช่วยผู้ป่วย Home Isolation กว่า 6,000 ครอบครัว

บริษัท คาโอ อินดัสเตรียล (ประเทศไทย) ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำยาซักผ้าขาว ‘ไฮเตอร์’ นำทีมช่วยเหลือผู้ป่วย Home Isolation กว่า 6,000 ครอบครัว ช่วงสงกรานต์ที่ผ่านมา ด้วยการบริจาคชุด ‘Haite Home Isolation Kit’ ที่ประกอบไปด้วยน้ำยาซักผ้าขาว ‘ไฮเตอร์’ และ ผงซักฟอก ‘แอทแทค 3D ไวรัส คิลเลอร์’ พร้อมชุดคู่มือการใช้งานและการทำความสะอาด ทั้งหมด 6,000 ชุด ให้แก่ ‘มูลนิธิ เส้น-ด้าย’ หน่วยงานเพื่อสังคม ในการช่วยแจกจ่ายชุด Kit ให้ถึงมือผู้ป่วย Home Isolation ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้สังคมไทยตระหนักถึงสุขอนามัย ด้วยการมีผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดที่มีไว้ติดบ้าน เพื่อทำความสะอาดพื้นผิวสัมผัสจุดเสี่ยงภายในบ้านและงานซัก

อย่างถูกวิธีและสม่ำเสมอ ให้ทุกคนในครอบครัวสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสบายใจ เพราะช่วงสงกรานต์ที่ผ่านมาหลายคนได้ใช้เวลาร่วมกันมากเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะกับคนในครอบครัวหรือกับกลุ่มเพื่อนฝูง ทั้งการกินเที่ยวหรือออกเดินทางต่างจังหวัด ท่ามกลางสภาวะการระบาดของโควิด-19 ที่ยังคงแพร่ระบาด และแนวโน้มของยอดผู้ติดเชื้อที่อาจพุ่งสูงขึ้นหลังช่วงเทศกาล ซึ่งนั่นหมายถึงแนวโน้มของคนทั่วไปที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกับผู้ป่วย Home Isolation ก็อาจมีมากขึ้นตามไปด้วย ไฮเตอร์ จึงอยากเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นเตือนให้สังคมไทยตระหนักถึงสุขอนามัยผ่านแคมเปญ ‘Haiteer Home Isolation Kit’ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ไฮเตอร์จึงอยากชวนทุกคนหันมาทำความสะอาดทั้งงานบ้านและงานชกอย่างถูกวิธีและสม่ำเสมอ เพื่อให้ทุกคนที่ไม่ว่าจะเป็นคนทั่วไป มีความเสี่ยงสูง หรือเป็นผู้ป่วย Home Isolation ก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสบายใจ

นอกจากนี้ยังมี “การบริจาคทุนทรัพย์สนับสนุนภารกิจของโรงพยาบาล” จากบุคคลที่มีจิตใจเป็นสาธารณกุศล เพื่อสร้างสาธารณโยชน์ในด้านสาธารณสุขอีกด้วย ดังที่ปรากฏเป็นข่าวใหญ่เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2565 คุณวารุณี อยู่พูนทรัพย์ ชาวสมุทรสาคร วัย 72 ปี ได้ถูกพุดกล่าวถึงอย่างมากในโลกออนไลน์ เมื่อมีการรายงานว่าคุณวารุณี ได้บริจาคที่ดิน 25 ไร่ พร้อมเงินสดอีก 200 ล้านบาท ให้กับโรงพยาบาลศิริราช เพื่อสร้างศูนย์วิทยุการเวชศาสตร์ผู้สูงอายุระดับชาติ คลองสี่วาพาสวัสดิ์ ต.นาดี ซึ่งจะเปิดให้บริการเดือนมกราคม 2566 และต่อมาเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2565 คุณจุน-คุณสุนทรี วณิชย และครอบครัว เจ้าของบริษัท ฮาตารี อิเลคทริค จำกัด บริจาคเงิน 900 ล้านบาท แก่มูลนิธิรามาริบัติฯ แบ่งเป็นสมทบทุน เพื่อโครงการปรับปรุงอาคารโรงเรียนพยาบาลรามาริบัติ เป็นเงินจำนวน 160,000,000 บาท บริจาคสมทบทุนโครงการศูนย์การแพทย์รามาริบัติศรีอยุธยา เป็นจำนวนเงิน 300,000,000 บาท และบริจาคสมทบทุนโครงการอาคารโรงพยาบาลรามาริบัติ และย่านนวัตกรรมโยธี เป็นจำนวนเงิน 440,000,000 บาท

▪ โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะด้านการศึกษา

เป็นที่น่าสังเกตว่า ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงมิติจิตสาธารณะ ในปี 2565 นี้เป็นตัวอย่างของคุณธรรมที่มีความหลากหลาย และเปิดให้เห็นถึงรูปธรรมของโครงการต่างๆ ซึ่งในบางครั้งอาจหมายถึงรวมถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น โครงการช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่อาจจะหลุดจากระบบการศึกษา อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีฐานะยากจน ความไม่พร้อมในการจ่ายค่าเทอมและอุปกรณ์ทางการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเกิดจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีอยู่เดิม ผวนวกกับผลกระทบจากโควิด-19 เป็นระยะเวลาต่อเนื่อง หลายครอบครัวจึงประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ มีภาวะการว่างงาน และภาระค่าใช้จ่ายที่รุมเร้า ทำให้เด็กนักเรียนหลายคนต้องหลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเกิดเป็นโครงการจิตสาธารณะที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ดังต่อไปนี้

แสนสิริและ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทำโครงการ Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน

ถึงตอนนี้คงไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากวิกฤตโรคระบาดได้ หากไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงทางด้านสุขภาพ ก็ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุกๆ มิติที่ถูกถ่างให้กว้างออกยิ่งกว่าเดิมจนเกิดเป็นหุบเหวที่คนจำนวนมากหล่นหายไปในความยากลำบากและทุกข์ ความเหลื่อมล้ำมิติหนึ่งที่สำคัญและได้รับผลกระทบอย่างหนักคือ การศึกษา ซึ่งแต่เดิมก็เป็นปัญหาที่เรื้อรังในสังคมอยู่แล้ว ทั้งเด็กที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลและขาดเอกสารอย่างบัตรประชาชนเพื่อยืนยันตัวตน เด็กที่ต้องเรียนโดยขาดปัจจัยพื้นฐานที่มีคุณภาพ เช่น ชุดนักเรียน อุปกรณ์เครื่องเขียน สมุด หนังสือ และมีจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ขาดแคลนทุนทรัพย์สำหรับค่าเล่าเรียนและค่าเดินทาง ซึ่งสุดท้ายแล้วเด็ก ๆ เหล่านี้ก็ต้องก้าวออกจากระบบการศึกษา เพื่อทำงานหารายได้เลี้ยงตัวเอง ดังนั้นในสถานการณ์วิกฤตโรคระบาด ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้เศรษฐกิจของประเทศหยุดชะงัก ผู้คนมีรายได้ถดถอยหรือตกงาน จึงส่งผลกระทบเป็นทอด ๆ มาสู่อุปสงค์ทางการศึกษาของเด็ก ๆ โดยมีการคาดการณ์ว่าในปี 2565 เด็กๆ ในครอบครัวที่ยากจนและยากจนพิเศษราว 1.9 ล้านคน จากทั้งหมด 9 ล้านคนในระบบการศึกษาไทย มีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

โครงการ Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน เป็นการร่วมมือระหว่างแสนสิริ และ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยเป้าหมายหลักก็คือ การช่วยให้เด็ก ๆ เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยไม่มีใครที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง พร้อมสร้างกลไกที่ทำให้เด็ก ๆ มีโอกาสการเข้าถึงการศึกษาอย่างยั่งยืนเมื่อปัญหาด้านการศึกษา คือปัญหาใหญ่ที่จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่ออนาคตของประเทศ แต่กลับยังถูกเมินเฉยและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง แสนสิริจึงผูกใจัดเดียวการออกหุ้นกู้แสนสิริ เพื่อระดมทุนเข้าโครงการ “Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” ด้วยเป้าหมาย 100 ล้านบาท และเริ่มต้นสร้างเมืองต้นแบบแห่งความเท่าเทียมที่ “ราชบุรี โมเดล” ซึ่งปัจจุบันมีเด็กที่เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาราว 10,000 คน เพื่อให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงปัญหาและมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไข กสศ. และแสนสิริจึงตั้งเป้าว่า ด้วยเงิน 100 ล้านบาทนี้น่าจะเหมาะสมและเพียงพอให้เด็ก ๆ ชั้นป.1 – ม.3 ในจังหวัดราชบุรีเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยไม่มีใครต้องออกจากระบบการศึกษา และเด็ก ๆ ที่วัยถึงเกณฑ์เรียนป.1 จะต้องได้เข้าเรียน 100% ภายใน 3 ปี

โครงการ Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน จะสร้างแรงกระเพื่อมให้คนไทย ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ ลุกขึ้นมาช่วยเหลือเด็กทั้งประเทศไม่ให้หลุดจากระบบการศึกษา พร้อมสร้างรากฐานสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศไทยขับเคลื่อนไปข้างหน้า แม้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จะเป็นปัญหาโครงสร้างขนาดใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไขในระดับนโยบาย แต่ถึงอย่างนั้น มันก็ยังเป็นปัญหาที่รอเวลาเนิ่นนานไปกว่าเดิมไม่ได้ เพราะโอกาสทางการศึกษา คือโอกาสพัฒนาประเทศ

โครงการลมหายใจเพื่อน้อง ช่วยเหลือเด็กที่ถูกโรคระบาดผลักรอกจากระบบการศึกษาของ ปตท.

เมื่อโรงเรียนถูกสั่งปิดชั่วคราวเพราะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงมีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนกันใหม่ในรูปแบบออนไลน์ยาวนานต่อเนื่องเป็นเวลาเกือบสามปี และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในสังคมไทยว่าไม่ใช่เด็กทุกคนที่จะสามารถมีอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเรียนที่ปรับเปลี่ยนไป ทั้งสมาร์ทโฟน โน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตดีๆ เพื่อเข้าห้องเรียนออนไลน์และศึกษาหาความรู้ได้เหมือนการเดินทางไปยังโรงเรียน เด็กบางคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลสัญญาณอินเทอร์เน็ต ทำให้การเชื่อมต่อเครือข่ายติดขัดจนเรียนไม่รู้เรื่อง และยังมีเด็ก ๆ อีกมากที่จำเป็นต้องหยุดเรียนอย่างกะทันหันเพราะไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนออนไลน์เลยสักอย่าง แม้กระทั่งไฟฟ้าที่ทุกบ้านควรจะต้องมี แต่บางบ้านก็ไม่มีใช้

ตั้งแต่โควิด-19 มีนักเรียนหลุดจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมากถึง 1.8 ล้านคน ตามที่ปรากฏในรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่รวบรวมไว้ในปี 2563 ถือเป็นสัดส่วนที่สูงมาก หากเทียบกับนักเรียนที่อยู่ในการศึกษาภาคบังคับที่มีอยู่ทั้งหมด 9 ล้านคน จากสถิติจำนวนนักเรียนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาปี 2564 สามารถแบ่งตามสังกัดได้ดังนี้

1. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 78,003 คน
2. สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) จำนวน 50,592 คน
3. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 55,599 คน
4. ผู้พิการในวัยเรียนสังกัดกระทรวงการศึกษาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) จำนวน

54,513 คน

โรคโควิด-19 เผยให้เห็นช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในไทยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โรคระบาดกับความเหลื่อมล้ำในสังคมเมือง ส่งผลกระทบต่อความยากจนเป็นอย่างมาก ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในชุมชนทั้งที่อยู่ การศึกษา การทำงาน รายได้ เปลี่ยนไปอย่างรุนแรง หลายครอบครัวถูกเลิกจ้างงานถาวร เด็กๆ ที่เคยได้ไปโรงเรียนต้องออกจากการเรียนเพื่อมาช่วยครอบครัวทำงานหาเงิน ข้อมูลจากสถาบันส่งเสริมการสอบวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Programme for International Student Assessment: PISA) ระบุว่า ก่อนที่โลกจะเผชิญกับวิกฤตโควิด-19 มีเด็กไทยที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจนกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีสมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์อยู่แล้วตั้งแต่แรกพวกเขาจึงได้รับผลกระทบจากการเรียนออนไลน์มากที่สุด ส่วนเด็กที่เหลือเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ ยังคงสามารถเข้าถึงการเรียนทางไกลได้

โครงการ ‘ลมหายใจเพื่อน้อง’ คือความพยายามช่วยเหลือเด็กที่ถูกโรคระบาดผลักรอกจากระบบการศึกษา ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยยังคงเกิดขึ้นทุกวัน ตัวเลขครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนของสภาพัฒน์ทั้งในและนอกระบบการศึกษามีมากถึง 2 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งช่วงชั้นรอยต่อระหว่างปีการศึกษาในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี คือช่วงเวลาสำคัญที่จะกำหนดชะตาชีวิตการเรียนต่อของนักเรียนในครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ก่อนปิดภาคเรียนที่ผ่านมา

มา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่ามีนักเรียนในครัวเรือนยากจนพิเศษช่วงชั้นรอยต่อราว 60,000 คน เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา ส่งผลให้ในอนาคตอันใกล้พวกเขาจะยังคงติดอยู่ในกับดักความยากจน มีโอกาสสูงมากที่ความยากจนจากรุ่นพ่อแม่จะถูกส่งต่อไปยังรุ่นสู่รุ่น กลายเป็นปรากฏการณ์ปัญหาความยากจนข้ามชั่วคน (Intergenerational Poverty) ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน และจำเป็นต้องหาวิธีช่วยเหลืออย่างทัน่วงที

โครงการลมหายใจเพื่อน้อง เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และ กสศ. ที่ต้องการนำเด็กหลุดจากระบบการศึกษาว่า 6 หมื่นราย ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 กลับเข้าเรียนในปีการศึกษา 2565 คืนโอกาสให้แก่เด็กนักเรียนและเยาวชนในช่วงชั้นรอยต่อ โดยตั้งเป้าหมายมอบทุนการศึกษา 150 ล้านบาท ผ่าน กสศ. ให้แก่เยาวชนจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโควิด-19 กว่า 60,000 คนทั่วประเทศ การจัดโครงการลมหายใจเพื่อน้องยังคงจำเป็นต้องพึ่งพาร่างของประชาชนที่ยังพอสามารถหยิบยื่นโอกาสให้กับเด็กๆ ที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ทาง ปตท. จึงขอเชิญชวนประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมสร้างโอกาสในกิจกรรม PTT Virtual Run เพื่อแปลงกิจกรรมการเดินหรือวิ่งให้เป็นทุนการศึกษา ซึ่งกิจกรรมจะเริ่มเปิดรับสมัครตั้งแต่ 15 พฤษภาคมเป็นต้นไป กิจกรรม PTT Virtual Run เดินหรือวิ่งสะสมระยะทาง ทุก 1 กิโลเมตร มีมูลค่าเท่ากับ 250 บาท โดย 10 กิโลเมตร จะมีมูลค่าเป็นทุนการศึกษาจำนวน 2,500 บาท ซึ่งสามารถพาน้องกลับโรงเรียนได้ 1 คน

“ให้ห้องได้เรียน” มิตรชุบิชิ มอเตอร์สมอบทุนการศึกษาผ่าน กสศ. ลดความเหลื่อมล้ำ

จากงานที่เริ่มในปี 2563 มิตรชุบิชิ มอเตอร์ส ประเทศไทย ตั้งใจสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของ กสศ. ในทุก ๆ ปี ด้วยเห็นแล้วว่ามามีเด็กนักเรียนที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น เนื่องจากครอบครัวขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสถานการณ์โควิด - 19 เข้ามาซ้ำเติม ความเสี่ยงของเด็กกลุ่มนี้ยิ่งสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ทุนที่มอบจะครอบคลุมนักเรียนระดับชั้น ม.1 – ม.3 อันเป็นช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อ เพราะหากเด็กไปไม่สุด ต้องหลุดจากการศึกษากลางคัน ทั้งครอบครัวก็จะสูญเสียโอกาสไปพร้อม ๆ กัน ในปี 2563 นับเป็นปีแรกที่เริ่มมีการมอบทุนจำนวน 70 ทุน จากนั้นในปี 2564 เพิ่มขึ้นเป็น 100 ทุน และปี 2565 จำนวน 100 ทุน ซึ่งข้อดีของการร่วมมือกับ กสศ. คือสามารถใช้ระบบสารสนเทศเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ ‘iSEE’ ช่วยค้นหาคัดกรองเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ จนแน่ใจว่าเจอเด็กที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากมีความเสี่ยงตัวจริง คือเป็นเด็กที่ผลการเรียนดี มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แต่มีความยากลำบาก หรือเดือดร้อนด้วยผลกระทบจากวิกฤตจนเสี่ยงออกจากโรงเรียนกลางคัน ซึ่งยืนยันได้จากครูผู้ทำหน้าที่ติดตามเด็กอย่างใกล้ชิด เพราะระบบจะมีข้อมูลรายคน ว่าเด็ก/นักเรียนคนไหนควรได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน และถ้าไม่ยื่นมือเข้าไปช่วย เด็กจะไม่ได้ไปต่ออย่างแน่นอน

การมอบทุนการศึกษาในโครงการ “ให้น้องได้เรียน” เป็นการเริ่มจากเด็กนักเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงฐานที่ตั้งของ บริษัท มิตซูบิชิ มอเตอร์ส ซึ่งปีนี้แบ่งเป็นพื้นที่จังหวัดชลบุรี 74 ทุน และ พื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 26 ทุน ที่ตั้งต้นจากเด็กในพื้นที่ใกล้เคียงก่อน เพราะจังหวัดชลบุรีเป็นที่ตั้งโรงงานใหญ่ของมิตซูบิชิ มอเตอร์ส ประเทศไทย มีข้อมูลจาก กสศ. ระบุว่าเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือมีจำนวนเป็นหมื่นคน ทั้งในอำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ อำเภอบ้านบึง หรืออำเภอบ่อทอง ส่วนที่จังหวัดปทุมธานีคือฐานของสถาบันการศึกษาและฝึกอบรม หรือ Education Academy ของมิตซูบิชิเพื่อเป็นการสร้างและพัฒนาบุคลากร ให้ได้รับทุน ได้รับโอกาส และในระยะยาว มูลนิธิจะขยายงานออกไปในระดับประเทศ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดอื่นต่อไปอีกด้วย

▪ โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบางในสังคม

นอกจากนี้ยังพบปรากฏการณ์ที่สะท้อนการมีคุณธรรมในด้านจิตสาธารณะ ที่เป็นความพยายามในการคิดโครงการหรือกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาสังคม ในรูปแบบของการให้โอกาสการจ้างงาน การให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบาง กลุ่มคนผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการ และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม อีกหลายโครงการ ดังต่อไปนี้

ภาคเอกชนรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน

ก่อนหน้านี้ มีการคาดการณ์ไว้ว่า ปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ทำให้ภาครัฐเร่งเตรียมมาตรการรองรับผู้สูงอายุ โดยคาดหวังให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ และหนึ่งในมาตรการรับมือที่น่าสนใจ คือ การจ้างงานผู้สูงอายุ โดยกระทรวงแรงงานได้ออกประกาศขอความร่วมมือผู้ประกอบการภาคเอกชน สนับสนุนการจ้างงานรายชั่วโมง (Part-Time) สำหรับ “ผู้สูงอายุ” และการ “จ้างงานผู้สูงอายุ” เข้าทำงานตามความเหมาะสม ซึ่งมี 5 บริษัทที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่ยังมีความพร้อมในการทำงานสามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งองค์กร คือ คาเฟอเมซอน, โฮมโปร, บิ๊กซี, ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์, และแอปพลิเคชัน Grab

ต้น อิชิตัน เปิด 5 พื้นที่ขายฟรี ช่วยร้านค้ารับผลกระทบพรมเมนาตาปิดตัว

ภายหลังศูนย์การค้าพรมเมนาตา เชียงใหม่ ส่งหนังสือแจ้งร้านค้าห้างเรื่องปิดกิจการชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2565 ที่ผ่านมา ส่งผลให้ผู้ประกอบการร้านค้า รวมถึงพนักงานหลายร้อยชีวิตได้รับผลกระทบจากการปิดตัวอย่างกะทันหัน ล่าสุด “ต้น ภาสกรนที” แห่งอิชิตัน ได้เปิดพื้นที่ 5 โครงการบนถนนนิมมานา ให้ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบมาเปิดจำหน่ายสินค้า รวมพื้นที่จำหน่ายสินค้าเกือบ 5,000 ตรม. ทุกโครงการตั้งอยู่บนถนนนิมมานา ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ โดยคาดว่าจะสามารถแบ่งเบาความกังวลของผู้เช่าที่ได้รับผลกระทบจากการปิดพื้นที่ขายกะทันหัน ให้มีพื้นที่หารายได้อีกครั้งทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถเลือกใช้พื้นที่ได้ 2 แบบ 1.ระยะสั้น : วันที่ 13 -16 พฤษภาคม 2565 ฟรีทุกอย่าง ไม่มีเงื่อนไข จัดขึ้นภายในงาน คอช. เชียงใหม่

เฉพาะกิจ (ศูนย์อำนวยการข้อบังคับฉุกเฉิน) โครงการวันนิมมาน 2.ระยะยาว : 1 ปี ฟรีค่าเช่าพื้นที่ และค่าส่วนกลาง ทั้งหมด (จ่ายเพียงค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้าเท่านั้น) ที่พื้นที่ 5 โครงการวันนิมมาน, Think Park, ปันนา, โรงแรมยูนิมมาน และโรงแรมทราเวลลอดจันนิมมาน

การช่วยเหลือครั้งนี้เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการปิดศูนย์การค้าพรอมเมนาดา กระทั่งหันหน้ามาจัดการเรื่องสต็อกสินค้า ได้กลับมามีพื้นที่ขายทำรายได้อีกครั้ง หรือเด็กนักเรียนในโรงเรียนกวดวิชาต่าง ๆ ยังสามารถไปเรียนอย่างต่อเนื่องได้ หวังว่าคนเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศจะช่วยกันสนับสนุน ไปจับจ่ายใช้สอยเพื่อเป็นกำลังใจให้คนไทยด้วยกัน และทำให้บรรยากาศของเศรษฐกิจกลับมาคึกคักโดยเร็ว โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบครั้งนี้ สามารถสมัครเข้าใช้พื้นที่ได้ฟรี ด้วยการลงทะเบียนจองพื้นที่จำหน่ายสินค้าได้ที่ <https://forms.gle/YJKXbPbpEgtHZ21k6> ผู้ที่สนใจจะมาร่วมข้อบังคับส่งกำลังใจให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบ ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Facebook : one nimman

สถานีผัก & คนรักกาแฟ เปิดพื้นที่ให้ร้านค้ามาขายฟรี หวังช่วยฟื้นเศรษฐกิจให้ชาวบ้าน

เจ้าของสถานที่สถานีผัก & คนรักกาแฟ ตั้งอยู่บริเวณพุทธมณฑลสาย 4 และสาย 5 เปิดพื้นที่ให้ร้านค้ากาแฟ และร้านค้าต่าง ๆ สามารถมาขายฟรี โดยหวังช่วยฟื้นฟูและกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับชาวบ้าน และร้านค้าที่ได้รับผลกระทบ และขาดรายได้จากสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งทางสถานที่จัดพื้นที่รองรับร้านค้าได้จำนวน 40 ร้านให้ออกร้านฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย โดยจัดเป็นตลาดนัดทุกวันเสาร์และอาทิตย์ของต้นเดือนทุก ๆ เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2565 เป็นต้นไป ซึ่งการจัดตลาดทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมาได้ผลตอบรับจากคนรักกาแฟมากเกินคาด และช่วยให้ร้านค้าต่าง ๆ สามารถมีรายได้และเป็นที่ยู้งอกมากยิ่งขึ้น

อ็อตเทรี ทำ 2 โครงการ จ้างงานผู้สูงอายุและเปิดรถซักผ้าเคลื่อนที่ช่วยคนไร้บ้าน

ผู้นำธุรกิจแฟรนไชส์ร้านสะดวกซักอ็อตเทรี (Otteri) ขยายแบรนด์ “ซุมณี” สำหรับดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม เปิดตัว Laundry Move รถซักผ้าเคลื่อนที่ได้ เพื่อให้บริการกลุ่มคนไร้บ้าน พร้อมช่วยสร้างงานกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน มาทำงานที่ร้านสะดวกซักใกล้บ้าน สำหรับการขับเคลื่อนโครงการของซุมณี มาจากการมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ในสังคม และพยายามนำธุรกิจไปเป็นหนึ่งแนวทางช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาให้ผู้คนคลายลงได้บ้าง เริ่มจากการช่วยสร้างงานให้กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ของประเทศไทยในปี 2583 จะมีจำนวนผู้สูงอายุสูงถึง 20 ล้านคน หรือคิดเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศไทย และประชากรที่เกิดระหว่างปี 2506-2526 กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุ

ขณะที่มีข้อมูลอ้างอิงว่า มีผู้สูงอายุเพียง 40% เท่านั้น ที่มีรายได้พอใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหลังจากเกษียณ แต่ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพารายได้จากลูกหลาน คู่สมรส รัฐ ขณะที่เบี้ยผู้สูงอายุก็ไม่มากพอที่จะดูแลตัวเอง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง ซึ่งมีราว 6.2 ล้านคน และมี 18% หรือ 1.1 ล้านคน ที่ยังต้องการทำงาน จึงเป็น

ที่มาของการจ้างงานกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนที่ยังต้องการทำงาน เพื่อมาให้บริการฝากซัก อบ และพับผ้าให้ลูกค้าที่ร้านสะดวกซักอัตโนมัติที่บ้าน ซึ่งต้องถือว่าเป็นบริการที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี เพราะลูกค้าที่มาใช้บริการร้านสะดวกซักส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มคนทำงาน มีไลฟ์สไตล์แบบคนเมือง เร่งรีบ มีเวลาน้อย และต้องการความสะดวกสบาย ดังนั้น เพียงแค่ยกผ้ามาไว้ที่ร้านที่มีบริการชুমณีอยู่ ก็สามารถไปทำธุระอย่างอื่นได้เลยโดยไม่ต้องรอ เพราะจะมีคนบริการเอาผ้าเข้าเครื่องซัก อบ และพับผ้าให้เรียบร้อย เมื่อทำธุระเสร็จก็สามารถมารับผ้ากลับไปได้เลย ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุก็มีรายได้จากการฝากซัก อบ พับผ้าให้ลูกค้า รวมทั้งช่วยดูแลความสะอาดภายในร้าน โดยคิดค่าบริการในราคาเริ่มต้นที่ตระกร้าละ 40 บาท

นอกจากนี้ทางอิตเทรีได้ร่วมกับมูลนิธิกระจกเงา เปิดตัว Laundry Move หรือรถซักผ้าเคลื่อนที่ เพื่อเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการช่วยเหลือกลุ่มคนไร้บ้าน ให้สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคในระดับพื้นฐานอย่างการอาบน้ำ หรือซักผ้าได้โดยสะดวก โดยในรถจะมีทั้งเครื่องซักผ้า เครื่องอบผ้า อย่างละ 4 เครื่อง และด้านหลังจะเป็นห้องอาบน้ำ 1 ห้อง เพื่อช่วยให้คุณภาพชีวิตและสุขอนามัยของกลุ่มคนไร้บ้านดีขึ้น ได้อาบน้ำอย่างสะดวก และได้สวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาด ทั้งนี้กลุ่มคนไร้บ้านในภาพจำของใครหลายคน คือบุคคลที่เนื้อตัวสกปรก ใส่เสื้อผ้าไม่ซักและไม่สะอาด ซึ่งคงไม่มีใครอยากอยู่ในสภาพเช่นนี้ กลุ่มคนไร้บ้านก็เช่นกัน เพียงแต่พวกเขาไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงบริการเหล่านี้ ทางอิตเทรีจึงมีแนวคิดในการนำรถซักผ้าเคลื่อนที่ไปให้บริการแก่คนไร้บ้าน เพื่อที่คนเหล่านี้จะได้เข้าถึงความสะอาดในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่จะได้รับ และเปิดโอกาสทางสังคม

ข้อมูลจากมูลนิธิกระจกเงา เปิดเผยว่า กลุ่มคนไร้บ้านส่วนใหญ่มักจะไปแอบซักผ้าตามห้องน้ำในปั้มน้ำมัน หรือห้องน้ำสวนสาธารณะ รวมทั้งริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างยากลำบาก และพอซักเสร็จก็ใส่เพื่อปล่อยให้แห้งบนตัว ทั้งที่เสื้อเปียกหมาดๆ ส่วนการอาบน้ำก็เช่นกัน ต้องไปแอบอาบน้ำและรีบอาบน้ำแบบลวก ๆ เพื่อไม่ให้มีใครจับได้ โดยมีอุปกรณ์การอาบน้ำคือสายชำระ โดยพวกเขาจะซักผ้าอาทิตย์ละ 2 ครั้ง รวมทั้งพยายามอาบน้ำกันวันละ 2 ครั้งอีกด้วย สะท้อนได้ว่าแม้พวกเขาไร้บ้าน แต่ก็ต้องการสุขอนามัยที่ดี ดังนั้น คนไร้บ้าน ไม่จำเป็นต้องมีคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ไปด้วย แต่สามารถใช้ชีวิตประจำวันที่มีคุณภาพ ตามสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์เช่นกัน

โครงการริสแบนด์ “หาย(ไม่)หวัง” สำหรับผู้สูงอายุ ผู้ป่วยหลงลืม

มูลนิธิกระจกเงา และหน่วยงานร่วมจัดเปิดตัว โครงการริสแบนด์ “หาย(ไม่)หวัง” สำหรับผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคหลงลืม หรือพัฒนาการช้า สามารถลงทะเบียนรับริสแบนด์ ที่ประกอบด้วยคิวอาร์โค้ด แก้ปัญหาการพลัดหลง เพื่อให้พลเมืองดี หรือผู้ช่วยเหลือสามารถ ติดต่อญาติได้ง่ายจากข้อมูลใน “คิวอาร์โค้ด” ซึ่งไม่ได้อยู่แค่บนริสแบนด์ แต่มี “ป้ายคิวอาร์โค้ด” สำหรับติดที่เสื้อผ้าด้วย ธนดล วัจวิจิตร หรือ น้องกวิน อายุ 15 ปี ผู้ร่วมออกแบบ เล่าว่าเวลาเขาเห็นประกาศคนหาย รู้สึกเศร้า และคิดว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนไม่ควรมองผ่าน เมื่อเห็นมูลนิธิกระจกเงา ทำริสแบนด์ให้ผู้สูงอายุที่เสี่ยงเดินพลัดหลง จึงคิดว่าถ้าเอาคิวอาร์โค้ดมาติดที่เสื้อหรือกางเกงผู้ป่วยด้วยน่าจะช่วยได้มาก เพราะตัวเขาเคยพลัดหลงกับครอบครัวในสถานที่แห่งหนึ่งที่คนพลุกพล่าน เนื่องจากพ่อแม่ของเขา ปรี้นท์ชื่อ

และเบอร์โทรติดต่อ ใส่ติดตัวเขาไว้ตอนออกนอกบ้านเสมอ จึงขอความช่วยเหลือได้ง่าย โดยหวังว่าคนในสังคม จะไม่นิ่งเฉยเมื่อเวลาเจอผู้สูงอายุที่มีลักษณะเดินพลัดหลง ให้สังเกตที่ริสแบนด์ หรือป้ายที่เสื้อผ้า ว่ามีสัญลักษณ์ควอาร์โค้ดหรือไม่ เพื่อทุกคนจะเป็นส่วนหนึ่งในการพาคนหายกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย

โดยข้อมูลบนริสแบนด์และป้ายควอาร์โค้ด จะประกอบด้วย แถบควอาร์โค้ด สำหรับการสแกนผ่านมือถือทุกแอปพลิเคชัน PIN ตัวเลข เป็นรหัสสำหรับระบุตัวตนผู้สวมใส่ และหมายเลขโทรศัพท์สายด่วน ของมูลนิธิกระจกเงา ซึ่งเปิดรับแจ้งเบาะแสผู้ป่วยที่สวมใส่ริสแบนด์ หรือมีป้ายควอาร์โค้ดที่เสื้อผ้า ตลอด 24 ชั่วโมง มูลนิธิกระจกเงาให้ข้อมูลว่า หัวใจสำคัญของ ริสแบนด์ และป้ายควอาร์โค้ด “หาย (ไม่) หวัง” คือ การสร้างสัญลักษณ์ให้คนในสังคมทราบว่า บุคคลที่สวมใส่ คือผู้ป่วยที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยควอาร์โค้ดที่ริสแบนด์ หรือป้ายควอาร์โค้ดที่รัดติดเสื้อผ้า เมื่อถูกสแกนผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ จะแจ้งข้อมูลกับพลเมืองดีเพียงว่า บุคคลดังกล่าวคือผู้ป่วยหลงลืมที่ต้องการความช่วยเหลือ และแจ้งแนวทางในการช่วยเหลืออย่างถูกวิธี โดยพลเมืองดีจะไม่ทราบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่มูลนิธิกระจกเงา จะเป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างพลเมืองดีกับครอบครัวคนหาย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อมีการสแกนข้อมูลจากควอาร์โค้ด เพื่อรักษาความลับส่วนบุคคลของผู้ป่วยอย่างเคร่งครัดที่สุด โครงการนี้ จึงเป็นโครงการที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยคนป่วยที่สูญหายออกจากบ้าน ให้กลับคืนสู่ครอบครัวอย่างปลอดภัย ภายใต้ความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคม ทั้งนี้ครอบครัวใดที่มีผู้สูงอายุหลงลืม พัฒนาการช่วยให้ข้อมูลตัวเองไม่ได้ มีความเสี่ยงพลัดหลงหายออกจากบ้าน สามารถลงทะเบียนริสแบนด์ 1 เส้น และป้ายควอาร์โค้ด 12 ชิ้น ได้ที่ลิงค์นี้ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่าย ได้ที่ <http://thaimissing.backtohome.org/home>

AP Thailand พัฒนาทักษะบัณฑิตเยาวชนผู้พิการ ผ่านแคมเปญ #IamPower

ตลอดช่วงปี 2564 ที่ผ่านมา ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสะสมทั้งสิ้น 66.18 ล้านคน ทว่าหากนำรายงานสถิติจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมาทาบจะพบว่า จำนวนตัวเลขดังกล่าวมีกลุ่ม ‘ผู้พิการ’ รวมอยู่ด้วยถึง 2,076,313 คน แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือ มีจำนวนผู้พิการที่ปราศจากโอกาสได้เข้ารับการศึกษได้ถึง 1.86 ล้านคน และต่อให้มีโอกาสก็ได้รับการศึกษาถึงแค่ระดับประถมเท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจหากเราจะเห็นผู้พิการในสังคมมีโอกาสดำเนินการว่าจ้างทำงานเพียง 819,000 คน และขณะเดียวกันสวัสดิการของพวกเขาจากภาครัฐตามมาตรา 20 แห่ง พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ก็ได้รับน้อยเกินกว่ามาตรฐานความเป็นจริง

บริษัท เอพี ไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน) ได้วางแผนที่จะช่วยเหลือและต่อยอดการเข้าถึงทักษะการทำงานใหม่ ๆ แก่บัณฑิตและเยาวชนผู้พิการ ด้วยโครงการ “เพราะฉันคือ...ฉัน #IamPower” ร่วมกับ 4 องค์กรพันธมิตรตามจุดประสงค์เพื่อในอนาคตเยาวชนผู้พิการเหล่านี้จะไม่ตกเป็น ผู้ด้อยโอกาส ต่อการทำงานในสังคมไทย โดยโครงการ “เพราะฉันคือ...ฉัน #IamPower” มี 2 กิจกรรม ประกอบด้วย 1. Creative Talk Conference 2022

(CTC2022) งาน Conference แห่งปีที่รวบรวมความรู้และเทรนด์ที่น่าสนใจจากวิทยากรคุณภาพกว่า 100 ท่าน ที่จะมาบรรยายให้ความรู้ มีระบบการจัดงานแบบ On Ground นับเป็นครั้งแรกที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมงานที่เป็นผู้พิการ อาทิ ล่ามภาษามือ ที่นั่ง Braille Block และทีมงานอาสาสมัครคอยดูแล 2. กิจกรรม IW: Inclusive Workplace โดยเป็นการเตรียมความพร้อมแก่เยาวชนและบัณฑิตผู้พิการเพื่อก้าวสู่โลกการทำงานผ่านโปรแกรมเสริมสร้างทักษะและวิธีคิดที่จำเป็นกับความต้องการของโลกทำงานปัจจุบันและอนาคต

เป้าหมายสำคัญของมูลนิธิฯ และ SEAC ที่เป็นองค์กรด้านสังคมภายใต้การดูแลของเอพี ไทยแลนด์ กับการขับเคลื่อนผู้พิการให้มีโอกาสเข้าถึงการทำงานและประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น หลังปีแรกประสบความสำเร็จล้นหลาม สามารถส่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมรุ่นที่ 1 สู่ตลาดการทำงานในบริษัทเอกชนชั้นนำ กิจกรรม IW-Inclusive Workplace เตรียมพร้อมเพื่อก้าวสู่โลกการทำงาน ได้รับผลตอบรับจากบัณฑิตและเยาวชนผู้พิการในรุ่นที่ผ่านมาดี มาก ซึ่งหลักสูตรที่ทาง SEAC ได้จัดเตรียมสามารถดึงศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวของพวกเขามากมาย ให้เกิดความมั่นใจ และกล้าที่จะทำตามความฝันของตนเองมากขึ้น เพราะฉันคือ...ฉัน #IamPower จะสร้างพลังบวกให้กับเหล่าเยาวชนผู้พิการสามารถสร้างเส้นทางสู่ความสำเร็จด้วยตัวเองได้

ตามสั่ง-ตามส่ง: แพลตฟอร์มที่ให้พื๋นแฉวบ้าน ส่งคน-ส่งอาหาร แบบไม่คิดค่าบริการและไม่หักหัวคิว

ปัญหาของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มมีหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นร้านเล็กที่เข้าร่วมไม่ได้ เพราะไม่สามารถแบกรับการหักเปอร์เซ็นต์จนเหลือกำไรเพียงน้อยนิด หรือบางร้านต้องเพิ่มราคาอาหารเพื่อถ่วงเฉลี่ยกับเปอร์เซ็นต์ที่ต้องจ่าย ส่วนไรเดอร์ก็ไร้อำนาจในการต่อรอง ไม่ว่าจะเป็นค่าส่งที่ถูกลดราคา การหักเปอร์เซ็นต์และเงื่อนไขต่างๆ รวมไปถึงกลุ่มพื๋น หรือวินมอเตอร์ไซค์ที่ถูกดิสรับต์จากแพลตฟอร์มก็ได้รับผลกระทบถ้วนหน้า สิ่งเหล่านี้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของ โป้- อรรถณัฐ ที่ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สร้างแพลตฟอร์มที่ชื่อว่า “ตามสั่ง-ตามส่ง” เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับคนในชุมชนและเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสมานฉันท์ที่ให้พื๋นแฉวบ้าน รับจ้างส่งคน-ส่งอาหารแบบไม่คิดค่าบริการ ไม่หักหัวคิว และไม่คิดค่าธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น คือการเปลี่ยนโมเดลจาก Winner takes all ในปัจจุบัน เปลี่ยนเป็นให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน ทำอย่างไรให้ทุก Stakeholders ในระบบนี้ ได้ประโยชน์ร่วมกัน มีอำนาจในการต่อรองเท่ากัน มีความพึงพอใจเท่ากัน ซึ่งเน้นเรื่องการเป็นเจ้าของร่วมกัน หรือ Ownership ที่ให้ความสำคัญกับประโยชน์ร่วมกันเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ที่นำแพลตฟอร์มนี้ไปใช้แล้วคือ ตลาดพร้าว 101 , สามย่านจุฬาฯ, เจริญกรุง, ตลาดต้นไม้, ภูเก็ต, สายบุรี และเบตง

กระบวนการของตามสั่ง-ตามส่ง พื๋นหรือวินมอเตอร์ไซค์ต้องจ่ายเงินแทนลูกค้าตอนซื้อข้าวก่อน ซึ่งสิ่งนี้มันสะท้อนความเชื่อใจ ความสุจริต และมันสามารถเกิดขึ้นได้เฉพาะในชุมชนเท่านั้น เพราะถ้าไม่รู้จักกัน ถามว่าคุณจะกล้าออกเงินให้ก่อนไหม และจะรู้ไหมถ้าวิ่งไปส่งข้าวจะได้เงินคืนหรือเปล่า กระบวนการของโครงการมันมี Outcome ออกมานอกเหนือจากที่คาดหมายไว้ นั่นคือเรื่องของความเชื่อใจ เรื่องการเป็นเจ้าของ เรื่องของการ

เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนขึ้นมา ยกตัวอย่างเวลาที่มีการประชุมร่วมกลุ่มก็มีการพูดถึงเรื่องอื่น พูดถึงเรื่องของการความปลอดภัย พี่วินจะอาสาเป็นคนไปดูแลบางเรื่องให้ เช่น จับงูหรือเวลาที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน กล่าวได้ว่าจากแพลตฟอร์มตามสั่ง-ตามส่ง เป็นจุดเริ่มต้นที่สามารถนำไปสู่สู่สภาวะชุมชนได้ เพราะในกระบวนการของแพลตฟอร์มตามสั่ง-ตามส่ง มันมีสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ทั้งการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของ และความโปร่งใส มีค่านิยมต้นทุนที่เหมาะสมร่วมกัน การแก้ปัญหาและหาทางออกร่วมกัน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้แพลตฟอร์มตามสั่ง-ตามส่ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

▪ โครงการ/กิจกรรมจิตสาธารณะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

จากการสำรวจสถานการณ์ของคุณธรรมจิตสาธารณะ จะเห็นได้ว่าบางครั้งโครงการหรือกิจกรรมจิตสาธารณะต่าง ๆ เกิดขึ้นจากความพยายามของบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน และองค์กร ในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น กรณีการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน เนื่องจากความไม่มีวินัยรับผิดชอบของผู้ขับขี่ ส่งผลให้เกิดอันตรายมีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากกรณีนี้เป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่มาให้หลายภาคส่วนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และพยายามหาทางป้องกัน เช่น การสร้างทางม้าลาย การบำรุงรักษาทางม้าลายให้ดีขึ้น การติดตั้งสัญญาณเตือนต่าง ๆ ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในหลายกิจกรรมดังต่อไปนี้

โครงการ “ทางม้าลายกระต่ายน้อย” สร้างจิตสำนึกผู้ขับขี่

โครงการทางม้าลายกระต่าย เกิดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกและสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ขับขี่ จัดทำและขับเคลื่อนโดยโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นสัญลักษณ์จากความสูญเสียของคุณหมอกระต่าย เพื่อให้เหตุการณ์นี้เป็นบทเรียนแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนทุกคน ที่ควรต้องปฏิบัติตามกฎและวินัยจราจรเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียในลักษณะนี้กับใครก็ตาม ทั้งนี้กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การจัดทำทางม้าลายกระต่ายน้อยภายในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย จำนวน 2 จุดนำร่อง คือบริเวณด้านหน้าอาคารภูมิสิริมังคลานุสรณ์ และอาคารรัตนวิทยาพัฒน์ และอีก 2 จุด คือบริเวณถนนด้านข้าง รพ. จุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ฝั่งถนนอังรีดูนังต์และถนนฝั่งสวนลุมพินี รวมทั้งหมดมี 4 จุด นอกจากนี้ยังได้มีการทำสติ๊กเกอร์สำหรับติดรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เพื่อตอกย้ำจิตสำนึกให้ทุกคนในสังคมร่วมกันตระหนักรู้ กระตุ้นเตือนให้ทั้งผู้ขับขี่ และผู้ใช้รถใช้ถนน ใช้สติในการขับขี่ หยุดรถทุกครั้งเมื่อมีคนข้ามทางม้าลาย ขณะเดียวกัน คุณประภาส ชล ศรานนท์ ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561 ได้ร่วมประพันธ์เพลง ‘ทางม้าลายกระต่ายน้อย’ เพื่อร่วมรำลึกถึงหมอกระต่ายอีกด้วย

เยาวชนไอเดียเก้ สร้างทางม้าลายสามมิติ

เยาวชนกลุ่มหนึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของทางม้าลาย เพราะต้องการให้ผู้ขับขี่สังเกตเห็นทางม้าลายที่ชัดเจน เพื่อหยุดรถให้คนข้ามถนนได้อย่างปลอดภัย จึงเกิดเป็นไอเดียในการร่วมกันสร้าง “ทางม้าลายสามมิติ” โดยเป็นความร่วมมือร่วมใจจากนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานจัดการทรัพย์สิน จุฬาฯ ร่วมกับสมาคมนิสิตเก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ ธนาคารกสิกรไทย สำหรับพื้นที่ที่มีการวาดลวดลาย (เพนท์) ทางม้าลายแบบ 3 มิติ ประกอบด้วย พื้นที่สยามสแควร์ จำนวน 1 จุด สวนหลวง สามย่าน จำนวน 3 จุด และภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 จุด อีกด้วย

รวมพลังจิตอาสาทางสีม้าลายถนนเลียบชายหาดบางแสน

พ.ต.อ.พัฒนา รอบรู้ ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรแสนสุข จังหวัดชลบุรี ร่วมกับนายณรงค์ชัย คุณปลื้ม นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองแสนสุข พร้อมด้วยจิตอาสาข้าราชการตำรวจโรงพักแสนสุข พนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองแสนสุข ทำกิจกรรมจิตอาสาทาสีทางม้าลายบริเวณหน้าศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ถนนเลียบชายหาดบางแสน บางแสนสาย 1 ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี ก่อนขยายไปอีกหลายจุดในพื้นที่รับผิดชอบ เช่น บริเวณหน้าตลาดหนองมน ถนนเลียบชายหาดทั้งเส้นให้มีความเด่นชัดกับผู้ขับขี่ใช้ถนน เพื่อเป็นการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ พ.ต.อ.พัฒนาฝากประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ใช้รถใช้ถนน หากเห็นเส้นทางม้าลาย ขอให้ชะลอความเร็ว และหยุดรถ รอให้คนเดินเท้าข้ามถนนบริเวณเพื่อความปลอดภัยของทุกคน

ทางม้าลายเมืองอุบลฯ หลากสีสะดุดตา ช่วยลดเสี่ยงรถชน

บริเวณถนนศรีณรงค์ ตัดถนนราชบุตร ด้านข้างโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี มีทางม้าลายหลากสี ที่สร้างสีสันที่แปลกตาของประชาชน นักท่องเที่ยวที่ผ่านบริเวณดังกล่าว จนต้องถ่ายรูปลงโซเชียลจำนวนมาก โดยการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่กองช่าง และเจ้าหน้าที่เทคนิคของเทศบาลนครอุบลราชธานี กำลังดำเนินการทาสีทางม้าลายด้วยสีสดใสเพิ่มให้ครบทั้งสี่ด้าน ซึ่งการนำแม่สีหลากสีมาทาเป็นทางม้าลาย เป็นความคิดสร้างสรรค์สร้างความสะดุดตา ให้แก่ผู้ใช้ทางข้ามทางม้าลาย และผู้ขับขี่รถมาถึงบริเวณที่เป็นทางม้าลายบนถนนราชบุตรตัดกับถนนศรีณรงค์ นอกจากใช้ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุให้กับผู้ใช้ทางข้ามทางม้าลายแล้ว ก็ยังเป็นแลนด์มาร์กแก่ผู้สนใจถ่ายภาพคู่กับทางม้าลายหลากสีกันอีกด้วย

3 เอ็ม เดินหน้าสร้างความปลอดภัยบนท้องถนนเขตชุมชนและโรงเรียน

จากข้อมูลของศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (Centers for Disease Control and Prevention) พบว่าสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้นๆ ในเด็กอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปทั่วโลกนั้นเกิดจากอุบัติเหตุบนท้องถนน เพื่อที่จะช่วยปกป้องชีวิตของกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่สุดอย่างเด็กๆ ทาง 3เอ็ม จึงประกาศความตั้งใจในการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อ

เพิ่มความปลอดภัยและช่วยให้ทัศนวิสัยในการมองเห็นบนท้องถนนดีขึ้นให้กับ 100 โรงเรียน ใน 23 ประเทศทั่วโลกซึ่งรวมถึงประเทศไทย ภายในปี 2567 ขณะที่ประเทศไทย รายงานผลความปลอดภัยทางถนนของโลกปี 2561 ซึ่งจัดทำโดยองค์การอนามัยโลกได้เผยว่า ประเทศไทยติดอันดับประเทศที่มีอุบัติเหตุสูงสุดในโลก โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่ ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม 2564 ถึง 4 มกราคม 2565 หรือที่เรียกกันว่า “เจ็ดวันอันตราย” จากสถิติมีรายงานว่ เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนมากกว่า 2,700 ครั้ง และมีผู้เสียชีวิตสูงถึง 333 ราย

ดังนั้น 3 เอ็ม ประเทศไทย ได้เพิ่มความปลอดภัยบนท้องถนนให้เด็กนักเรียน และผู้ใช้ถนนในชุมชน ซึ่งทาง 3เอ็ม ประเทศไทย ได้ดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มความปลอดภัยบนท้องถนน ในบริเวณโรงเรียนสุวีวิทยา จังหวัดสระบุรี โดยได้จัดทำทางม้าลายบริเวณหน้าโรงเรียน ป้ายสัญญาณจราจรเพื่อเตือนให้ผู้ขับขี่พาหนะชะลอความเร็วลง รวมทั้งมีการบำรุงรักษาเครื่องหมายจราจรทางข้าม และป้ายเตือนทางข้ามให้อยู่ในสภาพที่ผู้ขับขี่ยานพาหนะสามารถมองเห็นได้ชัดเจน

5) มิติกตัญญู

ความกตัญญูเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังในส่วนลึกในใจของคนไทย เยาวชนคนรุ่นใหม่ยังคงให้ความสำคัญกับความกตัญญูในฐานะที่เป็นคุณธรรมประจำใจที่ทุกคนควรมีเพราะเป็นหน้าที่ที่จะต้องทดแทนบุญคุณของผู้พระคุณ เป็นสิ่งที่ดีงาม และช่วยสร้างความก้าวหน้าให้กับชีวิต ในส่วนของมิติกตัญญูด้านบวก พบสถานการณ์ข่าวที่สะท้อนคุณธรรมที่สอดคล้องกับนิยามความหมายของความกตัญญูคือ การแสดงออกถึงการสำนึกรู้คุณ การเคารพ การช่วยเหลือ การดูแลเอาใจใส่ การตอบแทนคุณผู้อื่นและสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ การสำนึกรู้คุณ การเคารพ และการตอบแทนคุณ โดยข่าวที่ปรากฏในมิติกตัญญูส่วนใหญ่คือเรื่องราวของเด็กและเยาวชนที่มีความกตัญญูต่อบุพการีและครอบครัว จนได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีการทำงานเพื่อหารายได้พิเศษช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมให้การยกย่องและสนับสนุน ตามที่ปรากฏเป็นข่าว ดังนี้

- **น้องกัณฑ์เด็กกตัญญูเล่นดนตรีเปิดหมวกหาเงินจัดงานศพพ่อ**
- **เด็กชายวัย 13 ปี จากเด็กติดมือถือก้าวสู่พ่อค้าออนไลน์สุดปัง หาเงินช่วยครอบครัว**
- **นักเรียนหญิงสู้ชีวิต รับจ้างขายก๋วยเตี๋ยวหาเงินเรียน-แบ่งเบาภาระครอบครัว**

นอกจากคุณธรรมมิติกตัญญู จะเป็นการแสดงออกถึงความเคารพ การช่วยเหลือและเอาใจใส่กันภายในครอบครัวแล้ว การแสดงออกซึ่งมิติกตัญญูอาจเป็นไปในลักษณะของการดูแลผู้อาวุโส ผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่บ้านใกล้เคียงกัน หรืออาศัยในชุมชนเดียวกัน ดังที่ปรากฏเป็นข่าว **“หนุ่มช่างห้องสุขาห่วย เผยเหตุย้ายออกบอกลายหลังดูแลเกือบ 10 ปี”** จากข่าวนี้อาจแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมของความกตัญญูที่เกิดขึ้นระหว่างชายหนุ่มและยายช่างห้องสามารถขยายวงกว้างออกไปได้มากกว่าการดูแลกันภายในครอบครัว ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้สูงอายุที่อาศัย

อยู่เพียงลำพัง เพราะสามารถพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้านในการดูแลและเกื้อกูลกัน แม้จะไม่ใช้คนในครอบครัวเดียวกันก็ตาม

อย่างไรก็ตามในมิติคุณธรรมกตัญญูมีแง่มุมของสถานการณ์ข่าวด้านลบที่เกิดขึ้น คือ “**ชายวัย 86 ปีวยโรครุมเร้าอยู่บ้านลำพังเขียนจดหมายลาลูกหลานโตดล่ำห่วยฆ่าตัวตาย**” จากข่าวนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาของสังคมไทยในด้านสังคมผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง การที่ลูกหลานไม่สามารถใช้ชีวิตและทำงานในภูมิลำเนาถิ่นฐานบ้านเกิด บางคนต้องไปทำงานต่างถิ่นเพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง จนเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่งพา ขาดการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน ซึ่งบางรายก็นำไปสู่ปัญหาผู้สูงอายุฆ่าตัวตายในที่สุด

ตอนที่ 2 คุณธรรมที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น

“คุณธรรมร่วมสมัย : คุณธรรมปลายเปิด-สะพานคุณธรรม”

ในโลกยุคปัจจุบัน สถานการณ์ทางด้านคุณธรรมที่ปรากฏขึ้นในประเทศไทยนับว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก เนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ได้เข้ามามีอิทธิพลในชีวิตประจำวันของผู้คนทุกช่วงวัยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ความคิด องค์ความรู้ และความเชื่อต่าง ๆ จึงไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่ขอบเขตใดขอบเขตหนึ่ง หากแต่มีการส่งต่อ แลกเปลี่ยน ผ่านเทคโนโลยีของเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย ดังนั้นชุดความรู้ต่าง ๆ จึงไม่ถูกจำกัดด้วยพื้นที่ทางกายภาพอีกต่อไป ผู้คนในยุคนี้จึงสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารข้ามพื้นที่ที่มาจากต่างสังคมต่างวัฒนธรรมได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้น ชุดความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ของเด็กยุคใหม่อาจได้รับอิทธิพลมาจากสื่อที่หลากหลายที่ไม่จำกัดเฉพาะในบริบทประเทศไทยเพียงเท่านั้น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อมุมมองของพวกเขาในเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมที่แตกต่างออกไปจากคนรุ่นก่อนได้ รวมไปถึงอาจเกิดการให้คำนิยามความหมายเรื่องคุณธรรมที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มแต่ละวัยอีกด้วย (รองศาสตราจารย์ ดร. จุณี เทียนไทย และคณะ, การสร้างความเข้าใจในคุณลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติในอนาคตของชาวดิจิทัลไทย, หน้า28)

1) แนวคิดจิตสาธารณะกับการบริจาค

“ลูกศิษย์วัดขโมยเงินพระสงฆ์ 200 ล้านบาท ชาวเน็ตตกใจทำไมพระมีเงินมากขนาดนั้น”

จากกรณีข่าวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับลูกศิษย์วัดฉ้อโกงเงินและทรัพย์สินของพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้คนในสังคมไทยเกิดการตั้งคำถามต่อเรื่องนี้ในหลายแง่มุม ทั้งเรื่องความไม่ซื่อสัตย์ของลูกศิษย์ที่มีการปลอมแปลง

เอกสารไปทำธุรกรรมการเงินต่างๆ และเรื่องจำนวนเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ ที่พระสงฆ์มีไว้ในครอบครอง ซึ่งทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ มีการแสดงความคิดเห็นในสื่อโซเชียลค่อนข้างมาก คือ มีทั้งความคิดเห็นที่บอกว่าพระสงฆ์เป็นผู้ละพ้นจากกิเลสแล้ว จึงไม่ควรมียทรัพย์สินในครอบครอง หรืออาจจะมีทรัพย์สินได้บ้างแต่ก็ไม่ควรต้องมีมากขนาดนี้ ส่วนบางคนก็เสนอข้อเท็จจริงว่า ทรัพย์สินเหล่านี้ไม่ใช่ทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของพระสงฆ์ แต่เป็นเงินส่วนกลางของทางวัดที่เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายในกิจการของวัด เช่น การบูรณะซ่อมแซมวัด ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ทั้งการบริจาคเงินให้วัด และการถวายเงินแด่พระสงฆ์ คือการกระทำที่ดีงามที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติเพื่อทำนุบำรุงศาสนา แต่ในยุคปัจจุบันคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับสังคมร่วมสมัยอาจไม่ใช่จารีตปฏิบัติของการถวายเงินแด่พระสงฆ์เพียงอย่างเดียว คุณธรรมที่มีเหตุมีผล เปิดกว้างให้สังคมตรวจสอบได้ อาจจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับหน่วยงานวัดและพระสงฆ์ ที่จะต้องมีการบริหารจัดการเรื่องเงินบริจาคเข้าวัดที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ทุจริตในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก

2) แนวคิดเรื่องกตัญญู การเคารพผู้อาวุโส

“องค์การนิสิต ม.เกษตรฯ ประกาศยกเลิกระบบโซตัสทุกรูปแบบ”
“องค์การนักศึกษา ม.อุบลฯ ยกเลิกหมอบกราบในพิธีไหว้ครู ชัยยุคเปลี่ยน ไม่ใช่ไพร่ทาส”

ประกาศยกเลิกกิจกรรมโซตัส (Sotus) และกิจกรรมที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบในเวลาไล่เรี่ยกันของมหาวิทยาลัยต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมในระบบโซตัสกำลังเปลี่ยนไป เพราะที่ผ่านมาในแต่ละปี “ระบบโซตัส (Sotus)” อย่างกรณี “รับน้องโหด” สร้างความสูญเสียอันน่าเศร้าสลดใจ มีนักศึกษาใหม่จบชีวิตลงก่อนวัยอันควร เพราะความคะนองของระบบอำนาจนิยมจากรุ่นพี่ในสถานศึกษา และถึงเป็นเช่นนั้น ระบบโซตัสก็ยังคงดำเนินต่อมาเรื่อย ๆ เรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมการกดขี่ลดทอนความเป็นมนุษย์ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ขณะเดียวกันสถาบันการศึกษาหลายแห่งทยอยประกาศยกเลิกระบบโซตัส กิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรืออาจมีส่วนต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน ล่าสุด องค์การบริหารองค์การนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อบ.ก.) บางเขน มีมติร่วมกันในการ “ยกเลิกระบบโซตัส” นับตั้งแต่วันที่ 5 มิ.ย. 2565 โดยไม่อนุญาตให้ทุกองค์กรกิจกรรมภายใต้การดูแลของ อบ.ก. จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบโซตัสอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นการบังคับเข้าร่วม การใช้ความรุนแรงทางคำพูดและทางร่างกาย หรือแม้แต่การกดดันที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกไม่ปลอดภัยก็ตาม โดยระบุข้อความว่า หากนิสิตคนใดพบเห็นกิจกรรมไม่ว่าจากองค์กรใดก็ตามที่มีการนำระบบโซตัสไปใช้ สามารถแจ้งปัญหาเข้ามาในช่องทางการติดต่อของ อบ.ก. ได้ทุกช่องทาง และสามารถร้องเรียนปัญหาที่พบให้กับทางสภาผู้แทนนิสิต องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ในที่สุด เพราะเรา

เชื่อว่าความเต็มใจคือพื้นฐานของการจัดกิจกรรมที่ดี ร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในรั้วมหาวิทยาลัยไปด้วยกัน

แม้จะมีกระแสเรียกร้องและได้มีการประกาศยกเลิกระบบโชตัสในสถาบันการศึกษาหลายแห่งแล้วก็ตาม แต่สำหรับคนรุ่นก่อนที่เติบโตมากับระบบโชตัส บางคนก็แสดงความคิดเห็นว่าระบบโชตัสไม่ได้เลวร้ายอย่างที่ทุกคนคิด เพราะหากสืบค้นความหมายของคำว่า SOTUS จะเห็นได้ว่า S มีที่มาจากคำว่า Seniority คือ การเคารพผู้อาวุโส O คือ Order การปฏิบัติตามระเบียบวินัย T คือ Tradition การปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี U คือ Unity การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือความสามัคคี S คือ Spirit การเสียสละกายและใจ มีน้ำใจเพื่อส่วนรวม จะเห็นได้ว่าทั้ง 5 คำนี้ล้วนมีความหมายเชิงบวก ที่หากนำมาปฏิบัติอย่างมีขอบเขตก็จะมีปัญหา และยังเป็นระบบที่สร้างให้เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะอีกด้วย ดังนั้นหากยังต้องการให้คุณค่าที่ดีงามของระบบโชตัสคงอยู่ต่อไป การใช้อำนาจบังคับ และการออกกฎเกณฑ์ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ควรจะต้องแก้อย่างไร นี้อาจเป็นคำถามสำคัญให้ผู้คนต้องขบคิดร่วมกันว่า คุณค่าและคุณธรรมแบบไหนที่ผู้คนในสังคมต้องการ

นอกจากนี้ สังคมไทยในยุคปัจจุบัน มีการตั้งคำถามต่อสิ่งที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะเรื่องของประเพณีการไหว้ครู ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนสำนึกในพระคุณของครูที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์ คือ องค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเปิดเผยว่าจะขอ "ยกเลิกการหมอบกราบ" โดยเปลี่ยนเป็น "การไหว้" แทนในพิธีไหว้ครูและบายศรีสู่ขวัญ" ประจำปี 2565 โดยมีคำชี้แจงในประกาศดังกล่าวว่า นี่ไม่ใช่การบังคับและการลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมเดิม และยังเคารพสิทธิของนักศึกษาที่ต้องการสืบสานรูปแบบการเคารพต่อครูเช่นเดิม

หลังจากนั้นเมื่อข้อความที่โพสต์บนเฟซบุ๊กขององค์กรนักศึกษา ม.อุบลฯ เผยแพร่ออกไป ความคิดของคนสังคมก็แตกออกเป็นสองฝ่ายทั้งเห็นด้วยและคัดค้าน ซึ่งคำอธิบายจากองค์กรนักศึกษา ม.อุบลฯ ต่อเรื่องนี้คือ ต้องการส่งเสริมความเสมอภาคและความเท่าเทียม ที่แฝงไปด้วยความเคารพ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้กระทบสิทธิผู้ใด แต่เป็นการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนไป และไม่ได้สร้างความเสียหายและยังคงคุณค่าวัฒนธรรมยังนำเสนอวัฒนธรรมแบบอีสาน และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน และสร้างสามารถสร้างผลกระทบเชิงความคิดต่อนักศึกษาที่สนใจเรื่องวัฒนธรรม

ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะค่านิยมและคุณค่าในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างครูและลูกศิษย์ที่กำลังเปลี่ยนไป ท่ามกลางความเห็นต่างระหว่างคนต่างวัยและต่างความคิด แนวความคิดที่ว่าการสอนเป็นบุญคุณที่จะนักเรียนต้องสำนึกบุญคุณ เป็นวิธีคิดที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างช้านาน จนบางครั้งก็นำไปสู่ปัญหา เช่น การที่ครูในสถาบันการศึกษาละเมิดสิทธิของนักเรียน เพราะนักเรียนถูกปลูกฝังเช่นนั้น จึงไม่กล้าตั้งคำถามและเรียกร้องความเป็นธรรมจากการที่พวกเขาถูกเลือกปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม หากมองอีกมุมหนึ่ง ในส่วนนักศึกษาหรือคนรุ่นใหม่ก็ควรที่จะเคารพสิทธิของคนอื่น โดยไม่ต้องบังคับให้คนที่ยังไม่เห็นด้วยต้องปฏิบัติและยังเปิดพื้นที่ให้กับคนที่เห็นต่างอย่างเคารพด้วย คนรุ่นเก่าอาจจะ

ต้องเปิดใจรับฟังคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันคนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งพูดถึงสิทธิจนบางครั้งมองข้ามการเคารพสิทธิของคนอื่น เป็นต้น

3) หลากมุมมองต่อแนวคิดเรื่องกตัญญู และคติอุทลุม

“ชาวโซเซียลได้กันสนั่นประเด็นลูกกตัญญูต้องให้เงินพ่อแม่ 5 ล้าน”
 “ยอมเป็นลูกอกตัญญู นักร้องสาวโพสต์จะไม่ใช้หนี้ให้แล้ว”
 “ลูกน้องลานพาพ่อแม่ไปหาหมอ หัวหน้าตบหากท่านไปเองได้ก็อย่าหัดให้พ่อแม่เป็นคนอ่อนแอ”
 “ลูกฟ้องพ่อ เล่าหมดเปลือกสุดทน-ขอหนีให้พ้นจากความรุนแรง”

“ความกตัญญู” กลายเป็นหัวข้อคุณธรรมที่มีการถกเถียงกันมากที่สุดในยุคปัจจุบัน คำว่ากตัญญูเป็นคุณธรรมที่ถูกปลูกฝังและอยู่ในจิตสำนึกของคนไทยมานานแล้วเพราะเป็นหนึ่งในหัวข้อคุณธรรมที่ถูกอบรมและปลูกฝังผ่านครอบครัวมาตั้งแต่เล็กจนโต แต่ในปัจจุบันนิยามและความหมายของคำว่ากตัญญูได้รับการพูดถึงในสื่อโซเซียลมากขึ้น และมีการตีความที่แตกต่างกันออกไปหลากหลายทัศนะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ “การให้เงินพ่อแม่” หากให้จำนวนมากแสดงว่าลูกคนนั้นมีความกตัญญูมาก ในขณะที่บางคนมองว่าจำนวนเงินไม่สำคัญเท่ากับ “การดูแลเอาใจใส่” ขณะที่อีกหลายคนไม่เห็นด้วยกับการเปรียบเทียบเรื่องเงินของแต่ละคนที่ให้พ่อแม่ โดยให้เหตุผลว่าเพราะลำพังการหาเงินเพื่อมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันก็เป็นเรื่องที่ยากลำบากแล้ว จึงไม่ควรนำเรื่องนี้มาเปรียบเทียบกันเพราะแต่ละคนย่อมมีเหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่เหมือนกัน

ส่วนอีกประเด็นก็คือเรื่อง “การใช้หนี้สินแทนพ่อแม่” เท่าไรถึงจะพอ สำหรับประเด็นนี้มีผู้คนแสดงความคิดเห็นกันเป็นจำนวนมาก ส่วนมากมองว่าเห็นใจลูกที่ต้องมาใช้หนี้สินแทนพ่อแม่ ในขณะที่พ่อแม่บางคนก็มองว่า ลูกสมควรช่วยใช้หนี้แทน เพราะหนี้สินของพ่อแม่เกิดจากการไปยืมเงินคนอื่นเพื่อมาเลี้ยงดูลูก แต่ในอีกด้านหนึ่งเมื่อลูกใช้หนี้สินแทนพ่อแม่แล้ว แต่หนี้สินกลับไม่ลดลง แถมเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนลูกรู้สึกใช้หนี้แทนไม่ไหว ซึ่งในกรณีที่เกิดขึ้นและเป็นข่าวก็เพราะลูกออกมาประกาศผ่านโซเซียล “ยอมเป็นลูกอกตัญญูเพราะจะไม่ใช้หนี้แทนพ่อแม่อีกแล้ว” มีหน้าซ้ำในบางกรณีคือพ่อแม่ไม่เคยเลี้ยงดูลูกตอนเด็ก แต่พอลูกโตขึ้นกลับมาทวงบุญคุณและต้องการให้ลูกตอบแทนด้วยทรัพย์สินเงินทอง

นอกจากนี้ในมิติของความกตัญญูที่ถูกพูดถึงกันเป็นอย่างมาก เพราะมีกรณีของพนักงานลาหยุดงานเพื่อพาพ่อแม่ไปหาหมอ แต่กลับลูกหัวหน้าตบกลับมาว่า “หากพ่อแม่ไปเองได้ก็อย่าหัดให้พ่อแม่เป็นคนอ่อนแอ” ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงหัวหน้างานคนนี้ว่า “ไม่ส่งเสริมให้พนักงานมีความกตัญญูต่อพ่อแม่” การดูแลพ่อแม่ยามที่ท่านเจ็บป่วยเป็นเรื่องปกติที่ลูกทุกคนพึงกระทำ ทำไมหัวหน้างานจึงไม่เห็นอกเห็นใจพนักงานที่ต้องทำหน้าที่ดูแลพ่อแม่ในยามที่ท่านเจ็บป่วยเลย นอกจากนี้ ยังมีบางคนออกมาร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลางว่า

“หากพนักงานขอลาหยุดงานเป็นประจำแบบนี้ก็ไม่ไหว” ทำให้หลายคนแสดงความเห็นว่าที่จริงแล้ว การลางานเพื่อพาพ่อแม่ไปหาหมอสามารถทำได้ แต่ต้องอยู่บนความเหมาะสม เช่น ลาทั้งวัน ลาบ่อย ลาเกินที่องค์กรกำหนดไว้ หรือลาโดยไม่คำนึงภาระรับผิดชอบในหน้าที่การงานหรือไม่

“กรณีพ่อแม่ทำร้ายร่างกายลูก หรือใช้ความรุนแรงกับลูกจนชีวิต” เป็นข่าวที่พบเห็นได้อยู่เสมอ แต่ในทางกลับกัน ไม่บ่อยครั้งนักที่จะมี “**ข่าวลูกฟ้องร้องพ่อแม่**” เพราะถูกทำร้ายร่างกาย ส่วนหนึ่งเพราะลูกที่ตกเป็นเหยื่อมักถูกทำร้ายร่างกายจนเสียชีวิตตั้งแต่เด็ก ขณะที่เด็กบางคนถูกทำร้ายร่างกายตั้งแต่เด็ก พอเติบโตขึ้นก็พยายามหาทางออกจากบ้าน บางคนก็หนีไปอาศัยอยู่กับญาติเพื่อหลบหนีจากการถูกทำร้ายที่เกิดขึ้นจากครอบครัว เช่นเดียวกับกรณีที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นศิลปินของไทย ที่ออกมาเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเธอและมารดา ซึ่งเป็นระยะเวลากว่า 10 ปี ที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงจากผู้เป็นพ่อ

จากกรณีที่เกิดขึ้นกับนักร้องสาวรายนี้ คงไม่ใช่ครั้งแรกที่สะท้อนภาพว่าสังคมไทยยังมีปัญหาความรุนแรงชุกช่อนอยู่ภายในครอบครัว เมื่อบ้านไม่ใช่สถานที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนอีกต่อไป แล้วลูกจะมีสิทธิในการปกป้องตัวเองจากเรื่องนี้ได้อย่างไร จึงเกิดเป็นคำถามสำคัญที่ว่า “**ลูกมีสิทธิในการฟ้องร้องพ่อแม่ได้หรือไม่**” ที่ผ่านมามีสังคมไทยไม่ค่อยมีข่าวลูกฟ้องร้องพ่อแม่ให้เห็นมากนัก เพราะด้วยกฎหมายของไทยตั้งแต่อดีตมีข้อห้ามไม่ให้ลูกฟ้องร้องพ่อแม่ และมีคำเรียกคดีความลักษณะนี้ว่า “**คดีอุทุม**” ในกฎหมายตราสามดวงบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดเป็นคนอุทุมหมิ่นได้รู้คุณบิดามานดาปู่ญาติตายาย แลมันมาฟ้องร้องให้เรียกบิดามานดาปู่ญาติตายายมัน ท่านให้มีโทษทวนมันด้วยลวดหนึ่งโดยฉันทัน แล้วอย่าบังคับบัญญัติชาวักกล่าวคดีของมันนั้นเลย...”

จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายโบราณ หากลูกหลานนำคดีมาฟ้อง บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย นอกจากศาลจะไม่รับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว ผู้ฟ้องยังจะต้องถูกลงโทษเช่นตีไม้ให้เป็นเยี่ยงอย่าง ฐานเป็นผู้ไม่รู้คุณอีกด้วย แม้ในปัจจุบันประเทศไทยจะไม่ได้ใช้กฎหมายตราสามดวงแล้วก็ตาม แต่ข้อบัญญัติลักษณะนี้ก็ยังคงปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้” ด้วยข้อบัญญัติของกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณนี้ จึงเกิดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันต่อมาจนถึงปัจจุบันว่า ลูกไม่มีสิทธิหรือไม่สมควรฟ้องร้องพ่อแม่นั่นเอง แต่ในกฎหมายก็ยังเปิดช่องให้ลูกสามารถใช้สิทธิทางกฎหมายได้ โดยลูกสามารถร้องขอต่ออัยการให้เป็นผู้ฟ้องแทนได้

อาจกล่าวได้ว่าแม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ลูกสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายในการฟ้องร้องเพื่อปกป้องคุ้มครองชีวิตและความปลอดภัยของตนเองได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ลูกที่ฟ้องร้องพ่อแม่ กลับตกอยู่สถานการณ์ที่ยากลำบาก เพราะต้องเผชิญกับการตั้งคำถามจากคนอื่นว่า เป็นลูกเนรคุณที่ฟ้องร้องพ่อแม่ เช่น กรณีที่เกิดขึ้นกับหญิงสาวคนหนึ่ง เธอถูกพ่อทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจในวัยเด็ก ทั้งตะคอก ตบตี จึงไปปรึกษาเรื่องที่เกิดขึ้นกับมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ซึ่งแนะนำให้เธอขอศาลให้มีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยที่ผ่านมาเธอเดินทางไปสถานีตำรวจมาแล้ว 3 ครั้ง และทุกครั้งมักจะได้อินคำขอให้ไกล่เกลี่ยจากตำรวจ พร้อมย้ำเตือนให้คิดถึงศีลธรรม

อย่างไรก็ตาม ในกรณีหญิงสาวรายนี้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองเบื้องต้น โดยพ่อดังกล่าวอยู่ห่างจากเธออย่างน้อย 100 เมตร ห้ามข่มขู่ ห้ามทำร้ายร่างกาย และให้พ่อไปพบจิตแพทย์ด้วย โดยหญิงสาวรายนี้บอกว่าผู้ใช้กฎหมายและวัฒนธรรมไทยกดขี่ให้ผู้หญิงเสียหายนอนจนไม่มีทางไปต่อ และหากกลับไปเริ่มต้นใหม่ได้ คิดว่าจะไม่ขอต่อสู้คดีให้เสียเวลา เสียเงิน เสียความรู้สึก แต่จะดันตัวเองให้หลุดพ้นจากสภาพแวดล้อมเดิม และย้ายตัวเองไปที่อื่นแทน

ข้อมูลจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลเปิดเผยว่ามีกรณีเด็กและเยาวชนถูกรอบครวทำร้ายเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มที่เด็กจะฟ้องร้องพ่อแม่กลับด้วย โดยระบุว่า คนรุ่นใหม่เข้าถึงข้อมูลมากขึ้นโดยเฉพาะกฎหมายสากลที่คำนึงในเรื่องของสิทธิเนื้อตัวร่างกาย ในต่างประเทศผู้ปกครองจะละเมิดไม่ได้ ขณะที่ประเทศไทยการเลี้ยงดูแบบอนุรักษนิยมยังมีอยู่ พ่อแม่มองว่าลูกเป็นสมบัติของตัวเองจะคาดหวังหรือทำอะไรกับลูกก็ได้ ถือเป็นภัยเงียบที่มีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มขึ้นเห็นได้จากสถิติจากข่าวปี 2559 และ 2561 มีกรณีพ่อฆ่าลูก รวม 25 เหตุการณ์ ซึ่งสังคมเองก็ไม่ยอมรับเรื่องนี้ และการที่เยาวชนศึกษากฎหมายครอบครัวมากขึ้น ก็เพื่อป้องกันความรุนแรงจากผู้ปกครอง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนว่าถ้ากฎหมายล้าหลัง ใช้ไม่ได้ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันกับยุคสมัยมากขึ้น

ถึงแม้ว่า ความมกัตถุญญเป็นคุณธรรมร่วมสมัยของบุคคลในสังคมไทยที่สร้างคุณค่าทางจิตใจต่อทั้งผู้ที่แสดง ความมกัตถุญญและผู้มีพระคุณที่ได้รับการแสดงความมกัตถุญญจากบุตรหลาน หรือผู้ที่ตนได้เคยให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ แต่การให้คุณค่าแก่คุณธรรมเรื่องความมกัตถุญญของแต่ละบุคคล มักเกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่สร้างทัศนคติที่มีต่อเรื่องความมกัตถุญญของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน

4) แนวคิดเรื่องความเท่าเทียม สิทธิเสรีภาพ และความหลากหลายทางเพศ

“ร.ร.ปิว ประกาศไม่เอาแล้วค่านิยมล้าหลัง ยินดีเฉพาะเด็กสอบติดคณะดัง”
 “สโมสรรฯ นักศึกษามหิดล ประกาศยกเลิกประชุมเชียร์ ประกวดดาวเดือน”
 “ชาวเน็ตไม่พอใจ แบนวงดนตรี ชุดโพสต์เก๋ามีเก๋ิตาร์ ทั้งเหยียด-คุกคามทางเพศ”

โรงเรียนจำนวนมากนิยมติดป้ายขึ้นชมเด็กที่สามารถสอบเข้าคณะต่างๆ ได้ เพื่อหวังโฆษณาโรงเรียนของตนเอง เช่นเดียวกับการติดป้ายโชว์ผลงานนักเรียน สะท้อนให้เห็นถึงการนิยมการเป็นเด็กเก่งในสังคมไทยด้วยเหมือนกัน ที่ผ่านมาระบบการศึกษาไทยรวมถึงครูหลายๆ คนมักจะนิยมความเก่ง และการเป็นคนเก่งของนักเรียน โดยผูกติดอยู่กับความเก่งในเชิงวิชาการเป็นหลัก และยังถูกตีกรอบว่าต้องสอบให้ติดในบางคณะที่มีชื่อเสียง มีการแข่งขันสูง เช่นคณะสายวิศวกรรม หรือคณะแพทย์ ในขณะที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทำให้เด็กหลายคน ไม่สามารถพัฒนาตัวเองเข้าถึงความเก่งตามนิยามนั้นได้

ป้ายหน้าโรงเรียนสะท้อนคุณค่าที่โรงเรียนยึดถือ ป้ายที่ทำรูปเด็กนักเรียนใหญ่ ๆ พร้อมตัวหนังสือโต ๆ แสดงความยินดีกับเด็กที่สอบติดหมอ วิศวะ กำลังส่งสัญญาณว่า “ให้คุณค่าเฉพาะอาชีพเหล่านี้” และที่ปรากฏเป็นข่าวล่าสุดคือ “โรงเรียนปัว จ.น่าน ประกาศไม่เอาแล้วค่านิยมล่าหลัง ยินดีเฉพาะเด็กสอบติดคณะดัง” ซึ่งมีชาวโซเชียลเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นในเชิงเห็นด้วยกับโรงเรียนปัวเป็นอย่างมาก เพราะเด็กสอบติดอะไรก็ยินดีและเลิกกดดันเด็กให้เข้าสอบเข้ามหาวิทยาลัยดัง ต้องเป็นหมอหรือวิศวะเท่านั้น เนื่องจากประเทศไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยอาชีพเหล่านี้เท่านั้น ซึ่งเป็นค่านิยมที่ล่าหลังมาก และนักเรียนที่จบไปทุกคนคือ “ลูกปัว” เป็นผลผลิตจากโรงเรียนปัวแห่งนี้ ฉะนั้นทุกคนสมควรที่จะได้รับการชื่นชมยินดี

จากกระแสที่เกิดขึ้นเกิดเป็นคำถามในอีกแง่มุมหนึ่งว่า แล้วทำไมเด็กเก่งจะถูกชื่นชมไม่ได้? ซึ่งก็มีการตอบกลับความคิดเห็นนี้ว่า ป้ายแสดงความยินดีที่ยกย่องเด็กบางคนหน้าโรงเรียนอาจกำลังทำร้ายความรู้สึกของเด็กอีกหลาย ๆ คน นี่อาจเป็นปัญหาด้านคุณธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่าศักดิ์ศรี และความไม่เท่าเทียมกันของแต่ละอาชีพ ที่สังคมไทยเคยยึดถือและให้ค่านิยมที่ดีงามก็เป็นได้

จะเห็นได้ว่า “สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียม” ได้กลายเป็นคุณค่าที่สังคมไทยเริ่มตระหนักรู้และยึดถือ นอกจากมีกลุ่มคนที่ออกมาเคลื่อนไหวณรงค์เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้อย่างขะขันแข็งแล้ว หน่วยงาน องค์กร และสถานศึกษาจำนวนไม่น้อยก็ขยับปรับตัวให้ทันตามยุคสมัย เห็นได้จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ออกมายกเลิกกิจกรรมกับวัฒนธรรมที่ล่าสมัย ไม่สอดคล้องกับเทรนด์สังคมปัจจุบัน

เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2565 สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ประกาศยกเลิกกิจกรรมประชุมเชียร์ รวมถึงกิจกรรมที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและยกเลิกกิจกรรม Mu ambassador (กิจกรรมดาวเดือน) รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริม Beauty privilege ทุกรูปแบบ จากการประชุมร่วมกับสโมสรนักศึกษาในระดับส่วนงาน มีมติเอกฉันท์ให้ยกเลิกกิจกรรมดังกล่าว ตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 เป็นต้นไป หลังจากที่สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลเผยแพร่ประกาศดังกล่าวผ่านเพจเฟซบุ๊กเพียง 1 วันมีผู้กดแสดงความรู้สึกต่อโพสต์นี้แล้วกว่า 1 หมื่นครั้ง แสดงความเห็นกว่า 270 ครั้ง และแชร์กว่า 4,600 ครั้ง โดยชาวโซเชียลส่วนใหญ่แสดงความชื่นชมต่อการยกเลิกกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งถือเป็นการปรับตัวตามยุคสมัยที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมมากขึ้น ขณะที่หลายคนอยากให้สโมสรนักศึกษาวิทยาลัยอื่น ๆ ปฏิบัติตามด้วย

ในช่วงหลายปีมานี้ พบว่ามีมหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อยที่ออกมาเคลื่อนไหวในประเด็นความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ยกเลิกกิจกรรมรับน้องที่เข้มงวด ระบบโสตที่แบ่งแยกรุ่นพี่-รุ่นน้อง ห้องเชียร์ที่บังคับนิสิตนักศึกษาเข้าร่วม ไปจนถึงกิจกรรมประกวดหาตัวแทนคณะและมหาวิทยาลัยที่มีหน้าตากับบุคลิกภาพดี เป็นต้น แม้แต่ในงานบอลประเพณี จุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ ที่เป็นกิจกรรมที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน องค์กรบริหารสโมสรนิสิตจุฬาฯ ก็ประกาศยกเลิกกิจกรรมการคัดเลือกผู้อัญเชิญพระแก้วเมื่อปี 2564 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อยุติการผลิตซ้ำธรรมเนียมปฏิบัติที่สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมมิให้คงอยู่ในสถาบันการศึกษาอีกต่อไป และ

ต้องการทำให้คนเท่ากัน เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมและคุณธรรมในสังคมร่วมสมัยมีการปรับเปลี่ยนไปสู่การให้คุณค่ากับแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ การเคารพในเรื่องสิทธิมนุษยชน ของกันและกัน ไม่ว่าจะเป็เพศใดทุกคนล้วนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน สำหรับเรื่องนี้ได้กลายเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงในช่วงเวลานี้ ความหลากหลายทางเพศเริ่มเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ ที่มีค่านิยมและให้การยอมรับในเรื่องความหลากหลายทางเพศ มีการชื่นชมและให้คุณค่ากับศิลปิน โดยดูที่ความสามารถ ไม่แบ่งแยกในความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็ชาย หญิง หรือ LGBTQ ปรากฏการณ์เหล่านี้กำลังสะท้อนให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมมากขึ้น ดังนั้นจากกรณีทีคนในโลกโซเชียลพร้อมใจกันประกาศจุดยืนไม่สนับสนุนนักดนตรีรายหนึ่ง ที่ใช้คำพูดไม่เหมาะสม และมีการเหยียดเพศ ดูถูกความสามารถของศิลปินคนอื่น โดยระบุว่าศิลปินคนนั้นโด่งดังและมีชื่อเสียงเพราะเป็ LGBTQ จึงกลายเป็นที่มาของการเกิดแฮชแท็กแบนนักดนตรีรายนี้ในทวิตเตอร์อย่างรวดเร็ว

การยอมรับ LGBTQ ในสังคมไทย ในยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนและความคิดผันแปรไป ทำให้กลุ่มเพศทางเลือกได้มีบทบาทมากขึ้น และสามารถเปิดเผยตัวตนได้อย่างเสรีในสังคมไทย แต่อีกมุมมองหนึ่งของสังคมกลับมีการปิดกั้นและไม่ได้เปิดยอมรับอย่างเต็มที่ ในขณะที่ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากนานาชาติว่าเป็นดินแดนที่ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย แต่จากการสำรวจแสดงให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ LGBTQ ยังไม่ได้รับการยอมรับและยังถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมอีกด้วย

เอกสารและแหล่งอ้างอิง บทที่ 3

- ไทยพับลิก้า. (14 มกราคม 2565). เว็บไซต์ “อยู่รอด และยั่งยืนหลังโควิด” (ตอนที่ 1) โควิด-19 เปลี่ยนชีวิต “งานใหม่ ชีวิตใหม่ ในโลกใหม่”. <https://thaipublica.org/2022/01/pidthong-seminar-future-of-work12-01-2565/>
- JS 100 Radio. (6 มีนาคม 2565). เรื่องราวดี ๆ ประทับใจพนักงานขับรถและพนักงานเก็บเงิน สาย 37 ให้บริการ วีลแชร์ดีมาก ๆ. <https://www.facebook.com/js100radio/videos/327229146115149>
- JS100 Radio. (17 มีนาคม 2565). พลเมืองดี เก็บเงินสดกว่า 3 แสนบาท ส่งคืน!! <https://www.facebook.com/js100radio/photos/a.121434294546813/5135349463155246>
- ไทยรัฐออนไลน์. (18 มกราคม 2565). "ใต้-ไดอาน่า" เดินเครื่องเปิดศูนย์พักคอยรับโอไมครอน เตือนเฝ้าระวังระบบ โสมไอโซเลชัน. <https://www.thairath.co.th/entertain/news/2289924>
- MGR Online. (25 มกราคม 2565). คนดีศรีเกาะสุกร! “ตาเวช” ผู้เฒ่าวัย 75 ใช้เวลาว่างเก็บขยะชายหาดทุกวัน มานานกว่า 30 ปี. <https://mgronline.com/south/detail/9650000008005>
- THAI PBS. (3 กุมภาพันธ์ 2565). ตามฝันสำเร็จ นร.หญิงชวามานี สอบติดคณะพยาบาล. <https://news.thaipbs.or.th/content/312289>
- THAI PBS. (10 กุมภาพันธ์ 2565). เปิดใจ "พลเมืองดี" ช่วยหญิงกระโดดแม่น้ำเจ้าพระยา. <https://news.thaipbs.or.th/content/312555>
- ไทยรัฐออนไลน์. (15 กุมภาพันธ์ 2565). ตำรวจ สภ.แสนสุข ร่วมกับเทศบาลเมืองแสนสุข และจิตอาสาทาสีทางม้าลาย. <https://www.thairath.co.th/news/local/2316446>
- อมรินทร์ทีวี. (16 กุมภาพันธ์ 2565). ชี้นำตาซิม น้องกัณฑ์หนูน้อยยอดกตัญญูเล่นดนตรีเปิดหมวกไลฟ์หาเงินจัดงานศพพ่อ. <https://www.amarintv.com/news/detail/122063>
- ข่าวสดออนไลน์. (23 กุมภาพันธ์ 2565). เส้นด้าย เจออีกหญิงติดโควิดนอนข้างถนน เศร้าหาเจ้าภาพรักษาไม่ได้. https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_6904902
- เดลินิวส์ออนไลน์. (14 มีนาคม 2565). ดส.-มูลนิธิกระจกเงา'รุดช่วยเด็กกำพร้า ถูกอดีตนักโทษลวงมาขทานบนสะพานลอย. <https://www.dailynews.co.th/news/855240>
- WorkpointTODAY. (1 มีนาคม 2565). เปิดตัว ‘ทางม้าลายกระต่ายน้อย’ สร้างจิตสำนึกผู้ขับขี่และสร้างกุศลแห่งความดี ‘หมอกระต่าย’. <https://workpointtoday.com/crosswalk-21>
- ช่อง 7HD. (14 มีนาคม 2565). พ่อค้าไก่ทอดใจกว้าง ประกาศผ่านโซเชียล ใครติดโควิด-19 กินฟรี ส่งฟรี จ.ชลบุรี <https://news.ch7.com/detail/556046>
- มติชนออนไลน์. (19 มีนาคม 2565). ชี้ง ลูกอยากกินชาบูฉลองวันเกิด แต่พ่อเงินไม่พอ เจ้าของร้านรู้ให้กินฟรี ทำพวงน้ำตากล่อ. https://www.matichon.co.th/social/news_3241920

กรุงเทพธุรกิจ. (19 มีนาคม 2565). “หมอมของขวัญ” เจอทัวร์ลงหนักป้อง พิมรี่พาย ลูกกตัญญูต้องให้เงินพ่อแม่ 5 ล้าน. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/994581>

The MATTER. (11 กุมภาพันธ์ 2565). เพราะความเหลื่อมล้ำพรากโอกาสจากเด็ก: “Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน” โครงการที่ช่วยไม่ให้เด็กไทยร่วงหล่นไปจากระบบการศึกษา.

https://thematter.co/brandedcontent/sansiri_zero-dropout/167554

สยามธุรกิจ. (25 กุมภาพันธ์ 2565). “มูลนิธิมาตามแป้ง” ส่งต่อน้ำใจให้เครื่องผลิตออกซิเจน 25 เครื่อง แก่ 4 โรงพยาบาลต่างจังหวัด. <https://siamturakij.com/news/45648>

Workpointtoday. (1 มีนาคม 2565). เปิดตัว ‘ทางม้าลายกระต่ายน้อย’ สร้างจิตสำนึกผู้ขับขี่และสร้างกุศลแห่งความดี ‘หมอมกระต่าย. <https://workpointtoday.com/crosswalk-21/>

Sanook. (31 มกราคม 2565). ต้นสังกัดเข้าดูแล สีตา CGM48 หลังเผยแพร่เรื่องถูกสมาชิกในครอบครัวทำร้าย. <https://www.sanook.com/music/2440741>

ข่าวไทยพีบีเอส. (7 มกราคม 2565). ลูกฟ็องพ้อ เล่าหมดเปลือกสุดทน-ขอหนีให้พ้นจากความรุนแรง.

<https://news.thai-pbs.or.th/content/311393>

Workpointtoday. (2 กุมภาพันธ์ 2565). ‘ทางม้าลาย 3 มิติ’ ใครเห็นก็ต้องหยุด-ชะลอ โดดเดี่ยวๆ ของนิสิตจุฬาฯ. <https://workpointtoday.com/3d-crosswalk/>

The Active. (30 พฤศจิกายน 2564). โลกออนไลน์เรียกร้อง แก้ไขกฎหมายให้เยาวชนแจ้งความผู้ปกครองได้. <https://theactive.net/news/20211130-2/>

200 ปี กฎหมายตราสามดวง. ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2547

เฟซบุ๊กอวยไล่แตกแหกไล่ฉีก. (2 เมษายน 2565). ลักเงินพระสมเด็จชั้นสูง 200 ล้าน ได้ยินข่าวแล้วไม่รู้ว่าจะตกใจกับอะไรก่อนดี แต่สิ่งที่คิดคือ เราควรเลิกถวายเงินพระได้หรือยัง?.

<https://www.facebook.com/overhyp/photos/a.1532666270282634/3100674686815110>

เดลินิวส์ออนไลน์. (2 เมษายน 2565). ทำดีไม่ขอเปิดเผย! ‘ปิดทองหลังพระ’ เก็บลอตเตอรี่กว่า100ใบคืนลูกลืมป้ายรถเมล์. <https://www.dailynews.co.th/articles/91849>

เฟซบุ๊ก THAI PBS. (4 เมษายน 2565). ไปดูการปรับตัวของชาวบ้านกว่า 50 ครัวเรือนใน จ.บุรีรัมย์ เพื่อให้อยู่รอดกับยุคโควิด. <https://www.facebook.com/watch/?v=400546614757401>

รายการทุกทิศทั่วไทย ช่องไทยพีบีเอส. (4 เม.ย. 65) เจ้าของร้านอาหารปลุกผักบุ้งขายสู้โควิด-19 จ.ปราจีนบุรี. <https://www.youtube.com/watch?v=kAu7tSdz6Ko>

เดลินิวส์ออนไลน์. (20 เมษายน 2565). ยอมเป็นลูกกตัญญู! ‘ธัญญา’ ลั่นไม่ใช่หนี้แล้ว-ห้ามแม่ยืมเงินใครเด็ดขาด. <https://www.dailynews.co.th/news/974101>

เฟซบุ๊ก ThaiPBS ศูนย์ข่าวภาคใต้. (25 เมษายน 2565). การกิจครูอาสาสอนหนังสือเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มานิ จ.สตูล. <https://www.facebook.com/SouthernThaiPBS/videos/99610189777801>

ข่าวช่องวัน. (7 พฤษภาคม 2565). ร้านขายชุดนักเรียนไอเดียเก๋ ทำราวป็นสุข รับผิดชอบต่อชุดเก่าให้ผู้มีรายได้น้อย. <https://www.one31.net/news/detail/54973>

ไทยรัฐออนไลน์. (13 พฤษภาคม 2565). ไม่ทำคงเสียใจทั้งชีวิต สาวคนสวนโดดช่วย 2 ชีวิตแก๊งตึกคูน้ำริมเส้นสรงประชา. <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2391845>

เดลินิวส์ออนไลน์. (14 พฤษภาคม 2565). ไม่ใช่บ่อยๆ แต่ไม่คิดเอาเป็นของตัวเอง แม่บ้านป้อนน้ำใจงามเก็บ 3 หมิ่นส่งคืนเจ้าของ. <https://www.dailynews.co.th/articles/1043405>

ช่อง 7HD. (23 พฤษภาคม 2565). สลด! ยายวัย 86 ปี ป่วยโรครุมเร้า อยู่บ้านลำพัง คิดสั้นเขียนจดหมายลาลูกหลาน เชื้อกผูกข้อเท้าโดดลำห้วยฆ่าตัวตาย. <https://news.ch7.com/detail/571137>

Sanook. (25 พฤษภาคม 2565). ขึ้นชม หนุ่มขับแกร็บช่วยยายนอนจมกองเลือด นอนรอความช่วยเหลือ จนเลือดแข็งตัว. <https://www.sanook.com/news/8566882>

Sanook. (26 พฤษภาคม 2565). เซอร์ไพรส์! นักเรียนขายนมสี่แยก เจอหนุ่มใจดีตามตัวถึงโรงเรียน จ่ายค่าเทอมที่ค้างให้. <https://www.sanook.com/campus/1410168>

THAI PBS. (27 พฤษภาคม 2565). สุดแจ้ง! นร.คิด QR CODE ริดตืดเสื่อผู้ป่วยอัลไซเมอร์ หวังพาคณหายกลับบ้าน. <https://news.thaipbs.or.th/content/315977>

เดลินิวส์ออนไลน์. (28 พฤษภาคม 2565). ไม่สนมีเงินเท่าไรแต่ใจห่วงเดือดร้อน 'ไรเตอร์'น้ำใจงามเก็บเป่าเงินคืนนศ. <https://www.dailynews.co.th/articles/1092071>

ไทยรัฐออนไลน์. (31 พฤษภาคม 2565). ขึ้นชมหนุ่มไรเตอร์กับเพื่อน ไปส่งอาหาร เจอคนป็นสะพาน รีบจอดรถช่วยจนรอด. <https://www.thairath.co.th/news/local/north/2406731>

Sanook. (31 พฤษภาคม 2565). เร็ด! ร.ร.ปัว ประกาศไม่เอาแล้วค่านิยมล้ำหลัง ยินดีเฉพาะเด็กสอบติดคณะดัง. <https://www.sanook.com/news/8569794>

ไทยรัฐออนไลน์. (1 มิถุนายน 2565). สโมสรรฯ นักศึกษามหิดล ประกาศยกเลิกประชุมเชียร์ ประท้วงดาวเดือน. <https://www.thairath.co.th/news/society/2407591>

ข่าวสดออนไลน์. (2 มิถุนายน 2565). แม่น้ำตานอง! สงสารลูกเห็นคลิปเดินเท้ากลับบ้านเกิด ขอบคุณ 3 ตำรวจใจดี. https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_7091661

คมชัดลึก. (3 มิถุนายน 2565). นักเรียนชั้น ม.6 รู้คุณค่าสิ่งของรองเท้าขาดยังเย็บใส่. <https://www.facebook.com/komchadluek/videos/4785107821595750>

เฟซบุ๊กมูลนิธิกระจกเงา. (4 มิถุนายน 2565). บริษัท OTTERI (ร้านสะดวกซัก) มีไอเดียอยากจะทำรถซักผ้าให้กับกลุ่มคนไร้บ้าน.

<https://www.facebook.com/mirrorf/photos/a.10151725487310009/10158582380995009>

เฟซบุ๊กสถานีนี๊ & คนรักกาแฟ. (6 พฤษภาคม 2565). เปิดตลาดนัดให้ออกร้านฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย.

<https://www.facebook.com/Sathaneepak/photos/pcb.3132083443696804/3157689431136205>

Sanook. (5 มิถุนายน 2565). #แบนGymAndSwim ชุตโพสต์เก่ามือกีตาร์ ทิ้งเหยียด-คุกคามทางเพศ ดาราศิลปินโดนเพียบ. <https://www.sanook.com/news/8571598>

ช่อง 7HD. (6 มิถุนายน 2565). ครู ตชด. แบกลูกศิษย์ ป.2 ป่วยหอบหืดส่งห้องไอซียู รพ.แม่สะเรียง เส้นทางสุดท้ายลำบาก. <https://news.ch7.com/detail/574174>

ช่อง 7HD. (7 มิถุนายน 2565). หนุ่มเร่ร่อนเดินเท้าเปล่าบนพื้นปูนถนนที่ร้อนระอุ เจอหญิงมีเมตตานำรองเท้ามาให้เลือกใส่ ภาพประทับใจจึงเกิดขึ้น. <https://news.ch7.com/detail/574572>

เฟซบุ๊ก THAI PBS. (7 มิถุนายน 2565). อดีตผู้รับเหมาก่อสร้าง ใน จ.กำแพงเพชร ผันตัวมาทำโฮยโขงนั่งสนุนไพรชาย. <https://www.facebook.com/ThaiPBS/videos/541638750773976>

สนามข่าวเสาร์-อาทิตย์. (11 มิถุนายน 2565). นาคีช่วยชีวิต ชายกระโดดสะพานฆ่าตัวตาย จ.เชียงราย.

<https://news.ch7.com/detail/575414>

Themomentum. (19 พฤษภาคม 2565). ‘โครงการลมหายใจเพื่อน้อง’ ความพยายามช่วยเหลือเด็กที่ถูกรังโรคระบาดผลักออกจากระบบการศึกษาของ ปตท. <https://themomentum.co/brandedcontent-ptt-virtual-run/>

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (7 พฤษภาคม 2565). ต้น อิชิตัน เปิด 5 พื้นที่ขายฟรี ช่วยร้านค้ารับผลกระทบพร้อมเมนาดาปิดตัว. <https://www.prachachat.net/marketing/news-926296>

TheActive. (27 พฤษภาคม 2022). รับฟรี ริสแบนด์ “หายใจไม่หวั่ง” แก้ปัญหาผู้สูงอายุพลัดหลง.

<https://theactive.net/news/social-movement-20220527>

Sdthailand. (7 มิถุนายน 2565). อ็อตเทรี แดกธุรกิจเพื่อสังคม ‘ชุนณี’ จับมือกระจกเงา เปิดรถซักผ้าเคลื่อนที่ช่วยคนไร้บ้านเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน. <https://www.sdthailand.com/2022/06/chumanee-social-enterprise-brand-from-otteri/>

Themomentum. (11 มิถุนายน 2565). AP Thailand ร่วมกับ 4 องค์กรพันธมิตร พัฒนาทักษะบัณฑิตเยาวชนผู้พิการ ผ่านแคมเปญ #IamPower. <https://themomentum.co/brandedcontent-ap-i-am-power/>

Themomentum. (18 มิถุนายน 2565). ตามสั่ง-ตามส่ง: แพลตฟอร์มที่ให้พ่วินแหวบ้าน ส่งคน – ส่งอาหาร แบบไม่คิดค่าบริการและไม่หักหัวคิว. <https://themomentum.co/thechair-tamsang-tamsong/>

Thestatestimes. (4 สิงหาคม 2565). 2 อากง & 1 อาม่า ผู้ใหญ่ใจดี 'ชีวิตนี้มีแต่ให้'.

<https://thestatestimes.com/post/2022080416>

ฐานเศรษฐกิจ. (18 พฤษภาคม 2565). 3 เอ็ม เดินหน้าสร้างความปลอดภัยบนท้องถนนเขตชุมชนและโรงเรียน ติดตั้งไฟสัญญาณจราจรตั้งเป้า 100 โรงเรียนใน 23 ประเทศ ภายในปี 2567.

<https://www.thansettakij.com/social-biz/525363>

ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (11 มิถุนายน 2565). BEM แจกหน้ากากอนามัย ล้างขึ้น-เปลปปกป้อง "สู้ภัยโควิด-19".

<https://www.thansettakij.com/social-biz/528392>

Mekha News. (29 มกราคม 2565). รวม 5 บริษัทเปิดรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน มีที่ไหนบ้างดูเลย.

<https://mekhanews.com/mekha-news/a-total-of-4-companies-are-open-for-elderly-to-work-where-are-they/>

ไทยรัฐออนไลน์. (5 มิถุนายน 2565). สรุปราม่า #แบนgymandswim เขียด พีพี-บิวกิน สู่การลาออกของสมาชิก. <https://www.thairath.co.th/entertain/news/2410897>

ไทยรัฐออนไลน์. (15 มิถุนายน 2565). ดราม่า ลางาน แต่เจอหัวหน้าตอกลับ "อย่าหัดให้พ่อแม่เป็นคนอ่อนแอ".

<https://www.thairath.co.th/news/society/2420282>

ประชาชาติธุรกิจ. (27 มิถุนายน 2565). มหาวิทยาลัยอุบลฯ ยกเลิกหมอบกราบ พิธีไหว้ครู ชี้สะท้อนระบบไพร่ทาส. <https://www.prachachat.net/education/news-964295>

Facelinenews. (19 เมษายน 2565). ยูโอบี ประเทศไทย มอบชุดแรกกับผู้ป่วย 3,000 ชุดให้แก่ศูนย์พักคอย 3 แห่งเพื่อใช้ในการรองรับและดูแลผู้ป่วยโควิด-19. <https://www.facelinenews.com/2022/04/3000-3-19.html>

Facelinenews. (19 เมษายน 2565). ติดบ้านไว้ก่อน เพื่อสุขอนามัย ด้วย 'Haite Home Isolation Kit' ช่วยผู้ป่วย Home Isolation กว่า 6,000 ครอบครัว. <https://www.facelinenews.com/2022/04/haite-home-isolation-kit-home.html>

เนชั่นออนไลน์. (11 มกราคม 2565). รพ.ยันฮี แจก "ฟ้าทะลายโจร" ให้ผู้ป่วยโควิด-19 ฟรี! 5 แสนเม็ด. <https://www.nationtv.tv/news/pr/378860005>

รองศาสตราจารย์ ดร.จูลี เทียนไทย และคณะ, การสร้างความเข้าใจในคุณลักษณะ พฤติกรรม และทัศนคติในอนาคตของชาวดิจิทัลไทย, 2563

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เบื้องต้น: ประเด็นคุณธรรมสำหรับอนาคตในสังคมร่วมสมัย

4.1.1 จากการทบทวนสถานการณ์สู่การพิจารณาถึง “คุณธรรมปลายเปิด”

จากการทบทวนข่าวสาร/สถานการณ์คุณธรรม และการคัดเลือก-วิเคราะห์สถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม ที่ปรากฏในข่าวสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์นั้น คณะวิจัยแบ่งระดับของการวิเคราะห์เป็น 2 ระดับคือ

- 1) “ข่าวเหล่านี้บอกอะไร” (ในตัว “สาระ” ของข่าวบอกหรือบ่งชี้อะไรเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม)
- 2) “การที่สังคมให้ความสนใจข่าวเหล่านี้บอกอะไร” (การที่ปรากฏการณ์เหล่านี้กลายเป็นข่าวที่สังคมให้ความสนใจ)

ในการวิเคราะห์ระดับที่ 1 คณะวิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นคุณธรรมใน 5 ด้าน/มิติจากเนื้อหาสาระของ ข่าวสาร และสถานการณ์ที่ปรากฏในสังคมไทย จัดกลุ่มข้อค้นพบเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่หนึ่ง ปรากฏการณ์และสถานการณ์เด่นด้านคุณธรรม ที่เป็นการต่อยอดความดีงามในสังคมด้วย คุณธรรม โดยเฉพาะความดีที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมเชิงบวก ทั้งระดับบุคคล ชุมชน/องค์กร และ สื่อคุณธรรมสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิด “พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม”

กลุ่มที่สอง คุณธรรมที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น “**คุณธรรมร่วมสมัย: คุณธรรม ปลายเปิด-สะพานคุณธรรม**”

สำหรับปรากฏการณ์ที่อยู่ในกลุ่มแนวคิด “พลิกฟื้นความหวัง สร้างพลังสังคม” นั้น เป็นปรากฏการณ์ที่ สะท้อนการมีคุณธรรมเชิงบวก ทั้ง 5 มิติ อันประกอบด้วย “พอเพียง วินัย สุจริต จิตสาธารณะ กตัญญู” ใน สังคมไทยครอบคลุมระดับ ปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรเครือข่าย ทั้งที่เป็นการริเริ่มประพฤติปฏิบัติโดยบุคคลธรรมดา (ประชาชนทั่วไป) ผู้มีชื่อเสียงในสังคม (ดารา-นักแสดง) ภาคธุรกิจเอกชนทั้งที่ดำเนินการเอง และที่ประสานความร่วมมือกับภาครัฐในรูปแบบกิจกรรม/โครงการที่เป็นการช่วยเหลือแบ่งปัน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

อย่างไรก็ตาม คณะวิจัยยังพบประเด็นและปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากคุณธรรมหลัก 5 มิติ ที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น ในฐานะที่เป็นประเด็น “**คุณธรรมร่วมสมัย: คุณธรรม ปลายเปิด-สะพานคุณธรรม**” ซึ่งจากข้อค้นพบในไตรมาสที่ 1 และ 2 สามารถรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องที่เป็น ข้อสังเกตเบื้องต้นต่อประเด็นคุณธรรมที่ควรพิจารณาสำหรับอนาคต กล่าวได้ว่าหลายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง เวลานี้ ไม่สามารถจำแนกได้ว่าเป็นภาพสะท้อนถึงคุณธรรมหลักในมิติใดมิติหนึ่งได้อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากเป็น ประเด็นที่ผู้คนในสังคมให้ความสนใจค่อนข้างมาก และนำไปสู่การเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ต่อกรณีดังกล่าวอย่าง กว้างขวางในสังคมตามมา รวมทั้ง ปรากฏการณ์นั้น ๆ ยังแสดงถึงแนวโน้มของความแตกต่างทางด้านความคิด ที่

อาจนำไปสู่ปัญหาที่อาจรุนแรงขึ้นในสังคม ประกอบด้วย แนวคิดจิตสาธารณะกับการบริจาค แนวคิดเรื่องกตัญญู เช่น การเคารพผู้อาวุโส หลากมุมมองต่อแนวคิดเรื่องกตัญญู รวมถึงคติอุทลุม และแนวคิดเรื่องความเท่าเทียม สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนความหลากหลายทางเพศ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นคุณธรรมที่ควรเป็นโจทย์ในการแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น

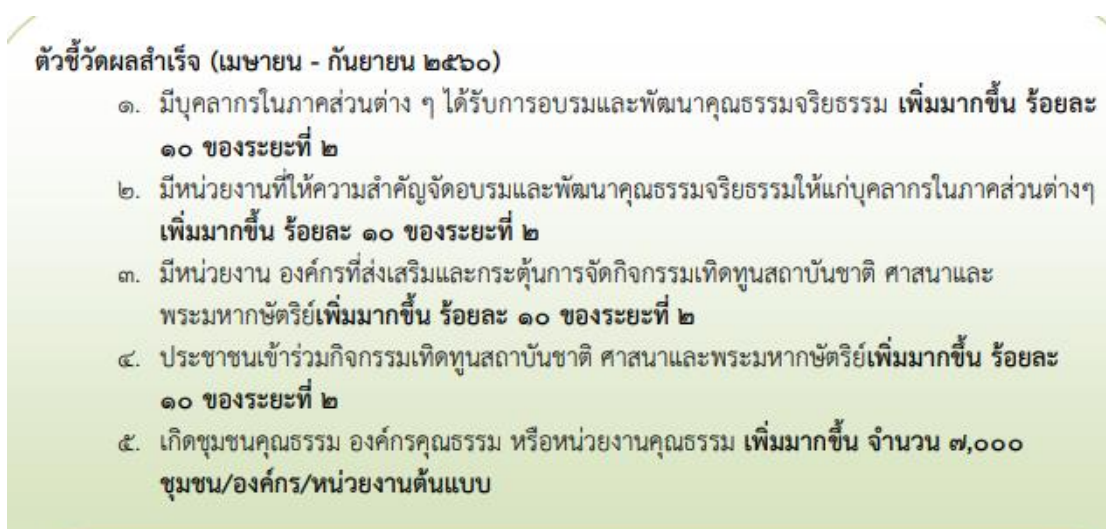
ส่วนการวิเคราะห์ระดับที่ 2 ในการติดตามและรวบรวมปรากฏการณ์จากข่าว คณะผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่แล้วข่าวที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ มักเป็นข่าวร้ายหรือข่าวในด้านลบ ซึ่งเป็นที่สนใจของสังคมมากกว่าข่าวด้านบวก เนื่องจากดึงดูดความสนใจจากผู้คนได้มากกว่า⁴ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นและถูกนำเสนอเป็นข่าวเหล่านั้น ได้แสดงให้เห็นว่าสังคมโดยรวมยังมีรากฐานคุณธรรม ปรากฏการณ์ที่ผิดแผก(หรือสอดคล้อง)ในเรื่องของคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวกันมา จึงมีการนำเสนอหรือถูกหยิบยกขึ้นมาพูดและเขียน อย่างไรก็ตาม การเลือกนำเสนอบางประเด็นหรือลงรายละเอียดในบางเรื่องนั้นอาจจะถูกชักนำด้วยแรงจูงใจบางอย่าง หรือเป็นการสร้างกระแสด้วยข่าว และทำให้พื้นที่การนำเสนอข่าวอื่น ๆ ที่มีสาระมากกว่าถูกลดทอนลง จนดูเหมือนว่าสังคมเต็มไปด้วยเรื่องร้ายๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น สิ่งที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมไทยก้าวผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น คือคุณธรรมและความดีงามที่ยังคงมีอยู่ในทุกระดับและทุกภาคส่วนในสังคมเสมอมา

อย่างไรก็ตาม ความสนใจของสังคมที่มีต่อข่าวสารที่เป็นด้านลบ ก็นับเป็นโอกาสที่จะกระตุ้นให้เกิดการพิจารณา “คุณธรรม” ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์เหล่านี้ในมิติที่กว้างขึ้น หลากหลายขึ้น และทันการณ์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มสูงขึ้น สังคมที่เป็นปัจเจกมากขึ้น และสังคมที่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ระหว่างรุ่น ฯลฯ

สังคมที่ไม่มีสิ่งที่ยึดโยงกันในเชิงคุณค่า จะไม่สามารถจะเกาะเกี่ยวกันได้ ดังนั้น ทุกสังคมจะต้องมีคุณค่า ความผูกพันที่ยึดเหนี่ยวเกี่ยวโยงกันไว้ แต่เมื่อแปลงจาก “คุณค่า” ที่ดีงาม ไปสู่ “คุณธรรม” โดยใช้กระบวนการบนลงล่างโดยอาศัยอำนาจในการกำหนดคุณธรรมจากหน่วยงานรัฐ ก็เกิดแนวโน้มที่ทำให้ผู้คนบางกลุ่มในสังคมไม่รู้สึกรอยากจะมีส่วนร่วมในเรื่องนี้ หรือรู้สึกว่าคุณธรรมเป็นเรื่องสูงส่งไกลตัว หรือเป็นเรื่องภายใต้การบริหารจัดการของ “ศูนย์คุณธรรม” หรือสถาบันศาสนาหรือสถาบันการศึกษา และเป็นเรื่องที่แปลกแยกออกจากส่วนหนึ่งของสังคมโดยรวม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ระบุถึง “เศรษฐกิจการสร้างคุณค่า สังคม

⁴ มีการศึกษาวิจัยในสาขาสื่อสารมวลชน จิตวิทยา และเศรษฐศาสตร์ โดย Stuart Soroka และ Stephen McAdams (2015) จากมหาวิทยาลัยมิชิแกนในสหรัฐอเมริกา ที่อธิบายว่าความลำเอียงต่อเรื่องด้านลบ (negativity bias) นั้นอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการของสมองมนุษย์ที่ใส่ใจกับเรื่องราวด้านลบเพื่อเป็นกลยุทธ์และปรับตัวเพื่อให้อยู่รอด (survival strategy) ท่ามกลางอันตรายต่างๆ “และก็มีข้อสังเกตว่าเนื่องจากกิจกรรมนำเสนอข่าวสารข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเรื่องของธุรกิจ จึงต้องนำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาแบบที่สามารถดึงดูดคนให้สนใจได้เพื่อที่จะทำให้สื่อที่ขายได้หรือได้รับความนิยม”

เดินหน้าอย่างยั่งยืน” ส่วนยุทธศาสตร์ชาตินั้นมีแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ที่ระบุเหตุผลความจำเป็น วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อน ตัวชี้วัด ฯลฯ ไว้แล้วอย่างเสร็จสรรพ

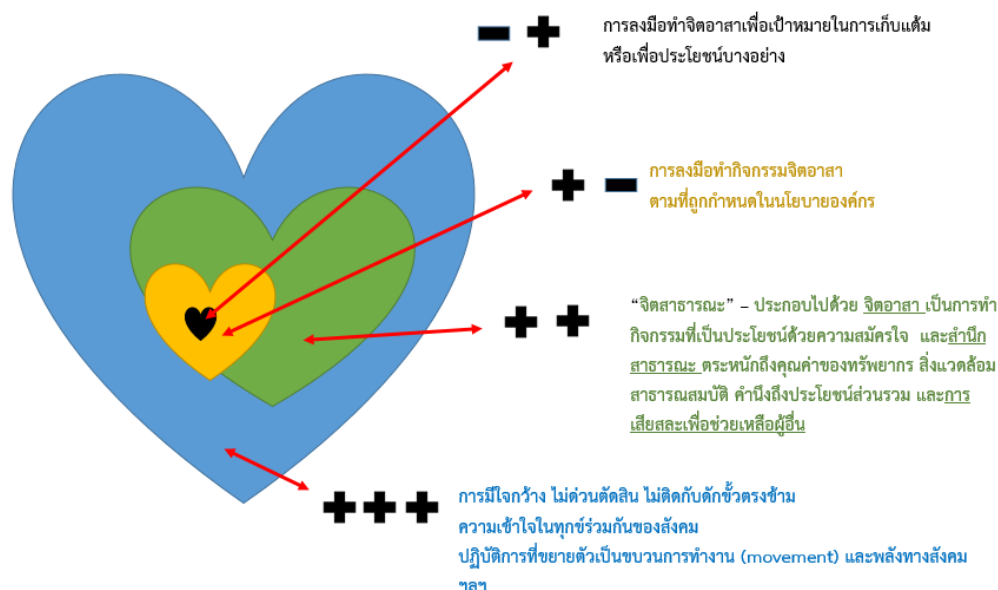

ภาพที่ 4-1 แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดผลสำเร็จที่ระบุในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมฯ

(แหล่งที่มา https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20210707133629.pdf)

4.2.2 จากการทบทวนสถานการณ์ สู่การพิจารณาถึง “คุณธรรมปลายเปิด” “สะพานคุณธรรม” “คุณธรรมที่เป็นโจทย์ให้แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น”

การนำสถานการณ์มาทำความเข้าใจเรื่องนิยามและมิติของคุณธรรมที่กว้างขวางขึ้น หรือเพื่อการขยายนิยามคุณธรรมให้มีความหมายออกจากกรอบที่ตั้งไว้ โดยให้มีความครอบคลุมถึงชุดความคิดและคติเกี่ยวกับความดีงามอื่น ๆ เรื่องนี้อาจเริ่มจากการให้ความสำคัญของคำและนิยามเรื่อง “คุณค่า” ซึ่งจำเป็นต้องเปิดกว้างมากขึ้น โดยเน้นการคิดในเชิงเหตุผล เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และพยายามเชื่อมโยงผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่เห็นว่า “คุณธรรม” เป็นเรื่องของสถาบันทางศาสนาหรือหน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ “คุณธรรมปลายเปิด” จะช่วยขยายพื้นที่และประเด็นในการแลกเปลี่ยนกันและให้แต่ละฝ่ายตระหนักในความสำคัญของ “คุณธรรม” มากขึ้น คุณธรรมปลายเปิดจะแปลงให้ “คุณธรรมที่กำหนดมาแล้ว” เป็นโจทย์เชิงบริบท/สถานการณ์ที่จะทำให้สังคมมาร่วมคิด ร่วมสร้างกันมากขึ้น

ภาพที่ 4-2 แสดงการขยายขอบเขตความหมายของคุณธรรม
ซึ่งเมื่อมุมมองถูกตีกรอบให้แคบลง เราจะมองข้ามความดีงามที่เชื่อมโยงจากคุณธรรมนี้

ในรายงานฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเบื้องต้น ด้วยประเด็นการวิเคราะห์คุณธรรมจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กรณีจิตสาธารณะ ซึ่งจากภาพที่ 4-2 ทำให้เรามองถึงแนวทางการขยายความหมายและความครอบคลุมของคุณธรรม ซึ่งจะทำให้เกิด “คุณธรรมปลายเปิด” ที่เรียกร้องให้เห็นความสำคัญของคุณค่าใหม่ ๆ หรือเห็นคุณค่าเดิมที่ถูกละเลยไปในปัจจุบัน จากภาพจะพบว่ามึระดับความเข้มข้นของการทำความดีและการมีคุณธรรมได้หลายระดับ

นับตั้งแต่ที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความพยายามในการรับมือกับโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมที่ย้ำถึงสิทธิและความเท่าเทียมทางด้านสุขภาพ จนกระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า “no one is safe from Covid 19 until everyone is safe” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความปลอดภัยจากโรครณะระบาดนั้นที่แท้แล้วเป็นเรื่องส่วนรวม ทำให้เราต้องให้ความสำคัญในการดูแลซึ่งกันและกัน และยังทำให้มีการพูดคุยเรื่องความเหลื่อมล้ำและขยายประเด็นในการมองความเหลื่อมล้ำให้กว้างขึ้น การระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงเป็นสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมจากประสบการณ์จริงของสังคมในปัจจุบัน

ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น หัวใจสำคัญคือ การรวมใจของคนไทยในการฝ่าฟันวิกฤต ด้วยหลักคุณธรรมและความดีที่อยู่ใต้วินิฉิบิวิต ซึ่งเราสามารถเรียนรู้สร้างพลังบวก และปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ในการดำเนิน

ชีวิต จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปี 2564 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นปรากฏการณ์ที่กระตุ้นการสร้างพลังบวกให้คนไทย ได้แสดงความมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์ดังกล่าว มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกรวดเร็วในการช่วยเหลือและดูซึ่งกันและกัน ทำให้อาสาสมัครมีช่องทางในการเข้าถึงแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ ได้ทันทั่วถึง โดยสามารถจำแนกรูปแบบของการทำจิตสาธารณะเป็น 6 ประเภท คือ 1. การบริจาคเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน 2. การลงแรงช่วยเหลือในพื้นที่ 3. การเปิดพื้นที่เป็นศูนย์กลางให้ความช่วยเหลือ 4. การจ้างงานและฝึกสอนทักษะอาชีพ 5. การผลิตสื่อรณรงค์ผ่านโซเชียลมีเดีย 6. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (ศูนย์คุณธรรม, 2564)

อาจกล่าวได้ว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้เห็นทุกข์ของคนกลุ่มเฉพาะ และทุกข์ร่วมกันของสังคม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตลอดจนการใช้ประสบการณ์ความทุกข์มาแปลงโจทย์เพื่อการทำกิจกรรมโครงการจิตสาธารณะในรูปแบบใหม่ ๆ

การระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดนวัตกรรมที่ทำให้เรามีเศรษฐกิจแห่งการแบ่งปันและการร่วมทุกข์ (solidarity economy) แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กๆ แต่ก็มีส่วนต่อพฤติกรรมทางสังคมเพราะแสดงให้เห็นถึงจิตสาธารณะของคนเล็กคนน้อยที่ลุกขึ้นมาช่วยเหลือกันและกันและช่วยเหลือสังคม บทบาทของกลุ่มจิตสาธารณะที่เข้ามานั้นขยายไปจนกระทั่งเติบโตไปมีบทบาทการทำงานเพื่อสังคมในส่วนอื่น ๆ “จิตสาธารณะ” จึงขยายไปถึงปฏิบัติการที่พัฒนาเป็นขบวนการทำงานและทำให้เกิดพลังสำคัญในสังคม สร้างเสริมความเชื่อมั่นต่อกันในสังคม ไม่ใช่เป็นแค่กิจกรรมชั่วคราว

นอกจากนั้น “จิตสาธารณะ” ยังหมายถึงมุมมองต่อเพื่อนมนุษย์โดยรวม ที่ก้าวข้ามความเป็นเครือญาติ เป็นพรรคพวก เป็นฝักฝ่าย และก้าวข้ามพรมแดนของชั่วตรงข้าม และ “จิตสาธารณะ” อาจหมายถึงการลงมือทำโดยไม่ต้องกล่าวอ้างเรื่องคุณงามความดีของการกระทำนั้น ๆ ด้วย

อันที่จริงแล้ว “จิตสาธารณะ” ซึ่งเดิมใช้คำว่า “จิตอาสา” เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ได้รับการส่งเสริมอย่างมากในสังคมไทยตั้งแต่เหตุการณ์สึนามิปี พ.ศ. 2547 ซึ่งพิบัติภัยนี้ก่อให้เกิดผลกระทบสูงและกระจายเป็นวงกว้าง ทำให้เกิดการเสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่ระบบบริการปกติจะรองรับได้ จึงเกิดการขับเคลื่อนอาสาสมัครทั้งในประเทศและนอกประเทศ ที่เป็นแรงสำคัญทำให้ความช่วยเหลือและการจัดการเป็นไปได้ง่ายขึ้นท่ามกลางวิกฤต

ต่อมาหน่วยงาน องค์กร บริษัทเอกชนเริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ ทำให้เกิดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ บางแห่งกำหนดให้พนักงานต้องเข้าร่วม โดยกำหนดระยะเวลาหรือจำนวนครั้ง และบางแห่งใช้การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์ในการประเมินผลงาน ดังนั้น ประเด็น “จิตอาสา” ที่มีการเกเกณท์ การบังคับ หรือมีค่าตอบแทน อาจจะเป็นเพียงกิจกรรมตามนิยามจิตอาสามากกว่าในเนื้อหาของสาระของการทำประโยชน์ในสังคม ถ้าสถานการณ์เหล่านี้ดำรงต่อไปและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็อาจจะทำให้ความหมายและ

ความเข้าใจเรื่องจิตอาสาหัดแคบลง แล้วผู้คนจะเริ่มตั้งคำถาม และเกิดกระแสที่ทำให้คำหรือปฏิบัติการนั้นด้อยความหมายและมีความสำคัญน้อยลง พระพรหมคุณาภรณ์ได้บรรยายถึง “จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่” (2528) และให้ความเห็นว่าถ้าความหมายที่กว้างขวางและลึกซึ้งของคุณธรรมถูกพุดถึงในแง่หนึ่งแง่เดียว หรือเน้นหนักไปด้านเดียว หรือเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ก็อาจจะทำให้เกิดความคับแคบและคลาดเคลื่อนของคุณธรรมนั้น ๆ ไปได้

ดังนั้น การสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม การไตร่ตรองในเชิงคุณธรรม และการพิจารณาการใช้เหตุผลในเชิงคุณธรรม (moral reasoning, moral reflexivity) จึงเป็นสิ่งสำคัญ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ได้พบทวนมาเบื้องต้น เป็นเนื้อหาที่ดีสำหรับการคิดวิเคราะห์ความถูกต้องเหมาะสมในแง่คุณธรรม ผู้คนควรจะทำอะไรในสถานการณ์เหล่านั้น และมีการใช้เหตุผล รวมทั้งเลือกตัดสินใจในเชิงคุณธรรมอย่างไรบ้าง คณะวิจัยได้วิเคราะห์ข่าวที่เชื่อมโยงกับเรื่องคุณธรรมในแง่ที่เปิดไปสู่โจทย์ที่กว้างขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงแนวคิดหรือหลักการให้เรา “ตัดสินใจ” ผู้คน แต่เป็นโจทย์ให้เราได้ชวนกันเริ่ม “คิด” และเริ่ม “ไตร่ตรอง” มากขึ้นเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างคุณธรรมกับสังคมที่ดี และสังคมที่น่าอยู่สำหรับทุก ๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมในปัจจุบันที่คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญและมีความสนใจกับสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น การเรียนรู้เรื่องคุณค่าและความสำคัญของสิทธิจึงมีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิของประชากรกลุ่มเฉพาะ สิทธิของลูกกับสิทธิของพ่อแม่ในสถาบันครอบครัว หรือแม้แต่สิทธิของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในยุค “มนุษย์สมัย” (Anthropocene)

เอกสารอ้างอิง บทที่ 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2528). *จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bowie, Katherine A. (1998). The Alchemy of Charity: Of Class and Buddhism in Northern Thailand. *American Anthropologist*. June, Vol.100(2):469-481.

Stuart Soroka & Stephen McAdams. (2015). “News, Politics, and Negativity.” *Political Communication*, 32:1, 1-22, DOI: [10.1080/10584609.2014.881942](https://doi.org/10.1080/10584609.2014.881942)

รายชื่อคณะผู้จัดทำ

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว	ที่ปรึกษาโครงการ
รองศาสตราจารย์.ดร.นฤมล อรุโณทัย	หัวหน้าโครงการ
ดร.กึ่งกาญจน์ จงสุขไกล	นักวิจัย
นางสาวปาณิสรา เผ่าวัฒน์ชัย	นักวิจัย
พันเอกพิเศษ ดร. วรชัย ศรฤทธิ์ชิงชัย	นักวิจัย
นางสาวอุษา โคตรศรีเพชร	นักวิจัย
นางสาวอังคณา ชินเดช	นักวิจัย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
เลขที่ 96 อาคารวิทยาลัยการจัดการ
มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU) ชั้น 16-17
ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพฯ 10400 โทร. 0 2644 9900
เว็บไซต์ www.moralcenter.or.th